MARTHA HALL KELLY

TRANDAFIRII PIERDUȚI

Martha Hall Kelly

TRANDAFIRII PIERDUŢI

Original: *Lost Roses*(2018)

Traducere din limba engleză de:
ADINA şi GABRIEL RAŢIU

virtual-project.eu

2019

PROLOG

LIUBA
1912

Am pus miriapodul în papucul Elizei, fiindcă mă gândeam că vrea să o fure pe sora mea, Sofia. Aveam opt ani şi îmi pierdusem de curând mama. Nu puteam s-o pierd şi pe Sofia.

Eliza Ferriday ne găzduia timp de o săptămână în apartamentul familiei din Paris – două rusoaice, verişoare cu ţarul, izgonite din locuinţa din Sankt-Petersburg, chiar înainte de Crăciun. Tata se recăsătorise şi petrecea luna de miere în Sardinia, împreună cu noua lui soţie, Agnessa, care nu putea să mă sufere. Pe ea am exersat prima oară farsa cu miriapodul, în noiembrie, când a venit să ne viziteze. Nutrea îndeosebi aversiune faţă de pasiunea mea pentru astronomie şi îl convinsese pe tata să îmi arunce toate hărţile constelaţiilor, sub pretext că îmi distrăgeau atenţia de la lecţiile de franceză. În ciuda eforturilor ei de a mă ispiti cu un set de ceşcuţe de ceai pentru păpuşi, din porţelan de Limoges, am stat aproape toată luna noiembrie baricadată în camera mea.

După ce a luat şi Sofia vacanţă de la şcoala Brillantmont, din Alpii francezi, ne-am întâlnit la Geneva, de unde urma să luăm trenul spre Paris. Palidă şi slabă, încă zguduită de moartea neaşteptată a mamei, în primăvară, Sofia aproape că n-a scos o vorbă pe tot parcursul călătoriei, ci a stat cu nasul în cărţile pe care şi le luase la ea. Când am coborât în gara din Lyon, s-a oprit pe peron şi îi măsura pe pasagerii care se perindau în jurul nostru. Se gândea oare la mama, care o întâmpina mereu acolo, când venea în vacanţă?

La Paris, Eliza, ai cărei soţşi fiică nu sosiseră încă de la New York, s-a străduit din răsputeri să ne înveselească şi nu ne-a lăsat singure o clipă. În prima zi, ne-a dus la o cantină a săracilor din Le Marais, şi atunci am observat ce prietenie strânsă se înfiripa între ele. Cu câtă uşurinţă o făcea pe sora mea să râdă. Munceau cot la cot, în desăvârşită armonie, turnând supă cu polonicul dintr-o imensă oală argintie, în vreme

ce eu adunam castroanele murdare de pe mese.

A doua zi, cu inima strânsă de gelozie, le-am privit cum se plimbă, braţ la braţ, prin târgul de Crăciun şi vorbesc despre calitatea superioară a cărnii de gâscă faţă de cea de raţă şi ce ciocolate să cumpere de la cofetărie. Seara, jucam cărţi la gura focului şi mă lăsau să câştig, ca să-şi poată vedea de discuţiile lor despre romane, bărbaţi şi alte subiecte plictisitoare, după care mai stăteau la palavre până în miez de noapte. Mi-era nespus de dor de casa noastră din Sankt-Petersburg, unde Sofia era doar a mea.

Cu o noapte înainte să plecăm, la scurt timp după ce mă culcasem, au intrat amândouă în dormitorul meu şi m-au trezit, când tăciunii încă ardeau în cămin.

— Trezeşte-te, scumpo, mi-a şoptit Sofia şi mi-a dat părul de pe frunte, cum făcea mama de atâtea ori. Pune-ţi paltonul peste pijama şi vino cu noi.

— Ţi-am pregătit o surpriză, a spus Eliza.

Pe jumătate adormită, am ieşit în aerul rece al nopţii. Am pornit prin Parisul pustiu şi tăcut către Turnul Eiffel şi, odată ajunse acolo, ne-am oprit sub o sferă uriaşă, neagră ce atârna ameninţător deasupra noastră.

— Ce-i aici? am întrebat.

La îndemnul Elizei şi al Sofiei, am urcat în grabă trei şiruri de trepte şi am intrat prin nişte draperii groase, de catifea, într-o cameră întunecoasă. Distingeam prin beznă doar câteva scaune înclinate, de genul celor pe care le vezi pe puntea unui vas, numai că acestea erau tapiţate. Eliza şi Sofia şi-au ales două locuri, iar eu m-am aşezat între ele. Oamenii dimprejur procedau la fel.

— M-aţi trezit pentru aşa ceva? i-am şoptit Sofiei.

— Ai puţină răbdare, mi-a răspuns.

M-a luat de mână, în momentul în care cupola de deasupra s-a luminat de stele, reproducând cerul aşa cum îl mai văzusem până atunci de sute de ori de pe pământ. La lumina astrelor, am văzut o sală plină de oameni, întinşi pe spate ca noi, cu ochii aţintiţi la tavanul imens.

— Se numeşte globul celest, mi-a explicat Eliza. Sau planetariu. Stăteam uluită şi mă uitam la constelaţiile care se profilau pe cerul indigo. Talgerele Balanţei. Scorpionul scânteietor. Până şi Dragonul, în general abia vizibil, şerpuia

acum pe lângă Ursa Mică.

— Acolo trăieşte mama, mi-a şoptit Sofia, aplecându-se spre mine. Am privit, cu răsuflarea tăiată, cum alunecă luna pe boltă şi, din plină cum era, rămâne doar o seceră alburie, şi m-a cuprins o bucurie cum nu mai simţisem de la moartea maniei.

Eliza m-a prins de cealaltă mână, cu degetele ei calde.

— Eram sigure c-o să-ţi placă.

Şi, cum stăteam acolo, iar lumea celestă se prefira pe deasupra noastră, am înţeles deodată că nu îmi pierdusem sora. Ci câştigasem una fenomenală.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

ELIZA
1914

Era o petrecere de primăvară, după tipicul celor din Southampton, cu obişnuitele distracţii. Crochet. Badminton. Mici răutăţi mondene. Se ţinea la locuinţa mamei din Gin Lane, o clădire capitonată cu lemn alb, înconjurată de o fâşie de peluză arămie, ce cobora, într-o pantă lină, până la ocean. Vila în stil Queen Anne, cunoscută drept Vila Mitchell, după familia tatei, stătea lângă suratele ei aliniate de la un capăt la altul al pleşuvei Peninsule South Fork din Long Island, New York, precum pasagerii de pe puntea unui vapor.

Dacă eram mai atentă în ziua aceea, poate aş fi ghicit care dintre băieţii aceia veseli, care încercau să nimerească portiţele de crochet, avea să-şi găsească, în curând, moartea în pădurea Argonne şi care dintre femei va schimba rochia de mătase în nuanţa fildeşului cu una de doliu. N-aş fi arătat spre mine.

Era spre finalul lui mai şi mult prea răcoare pentru o petrecere pe malul oceanului, dar mama ţinea morţiş să ne luăm la revedere aşa cum se cuvine de la prietenii noştri ruşi, familia Streşnaiva. Stăteam în imensul salon friguros din fundul casei, de la fereastra căruia, smălţuită cu stropi de sare, ţi se înfăţişa toată curtea din spate ca de la timoneria unei nave cu aburi. Din cauza asta, aveai senzaţia că oaspeţii coboară spre plajă printr-un văl de pâclă.

Am simţit două braţe care mă cuprind de talie, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de fiica mea de unsprezece ani. Caroline. Îmi ajungea deja până aproape de umăr şi îşi legase cu o panglică albă părul auriu ca grâul copt. Alături, stătea prietena ei, Betty Stockwell, complet diferită de Caroline, fiind cu vreo doisprezece centimetri mai scundă şi deja o frumuseţe brunetă

în devenire. Cu toate că purtau rochii albe, identice, nu semănau câtuşi de puţin.

Caroline m-a strâns cu putere de mijloc.

— Mergem să ne plimbăm pe plajă. Tata m-a rugat să-ţi spun că îşi cere scuze că s-a îmbrăcat fără ajutorul tău, azi-dimineaţă, aşa că, te rog, nu-l pedepsi şi lasă-l să-şi bea Dubonnet-ul.

Am mângâiat-o pe spate.

— Transmite-i tatălui tău că bărbaţii daltonişti, care ascund şosete galbene în garderobă, sunt de neiertat.

— Eşti mama mea preferată, a spus Caroline, zâmbind.

Apoi a luat-o la fugă spre plajă, pe lângă bărbaţii care îşi ţineau pălăriile de paie cu mâna, în timp ce pantalonii de flanel le fâlfâiau în bătaia vântului. Doamnele, în pantofi din pânză şi costume de in crem peste bluzele vaporoase, întorceau capetele spre soare, bucuroase să simtă din nou briza nordică, după o vacanţă petrecută în Palm Beach. Prietenele sufragete ale mamei, marea majoritate îmbrăcate în tafta neagră şi mătase, contrastau izbitor cu peluza decolorată, ca nişte ciori care se plimbă ţanţoşe prin lanul de in

A apărut mama şi m-a luat de braţ.

— E cam răcoare pentru o plimbare pe plajă.

La cei şaptezeci de ani ai săi, mama, Caroline Carson Woolsey Mitchell, sau simplu „Carrie”, cum îi spuneau surorile ei, era, ca şi mine, o femeie voinică, de peste 1,80 metri înălţime, născută în New England, dintr-o veche familie americană, care îndurase la fel de multe necazuri pe cât uragane.

— Stai liniştită, mamă, că nu păţesc nimic.

Am mijit ochii şi i-am văzut pe Henry, Caroline şi Betty, care se plimbau deja pe plajă; fusta albă a lui Caroline era umflată de vânt, de parcă mai avea puţin şi îşi lua zborul.

— S-au descălţat cumva? a întrebat mama. Sper să nu stea prea mult pe-afară.

Valuri înspumate frământau suprafaţa apei, în timp ce tustrei mergeau agale, cu capetele plecate.

Mama m-a cuprins în braţele ei calde.

— Mă întreb despre ce-or vorbi Caroline şi Henry.

— Despre orice. Sunt pierduţi în lumea lor.

O pală de vânt i-a smuls de pe cap pălăria de paie lui Henry, dezvelindu-i părul roşcat, iar Caroline s-a repezit să o ia din apă.

— Mare noroc pe ea că are un tată care o adoră, a spus

mama.

Ca întotdeauna, avea perfectă dreptate. Ce mă preocupa pe mine însă era dacă fiica mea va tuşi iar jumătate de noapte din cauza aerului sărat.

Henry ne-a făcut cu mâna de pe plajă, ca un naufragiat pe o insulă pustie.

I-am răspuns şi eu cu un gest.

— Henry are pielea prea albă ca să stea aşa mult la soare. O să se ardă.

I-a făcut şi mama cu mâna.

— Tare sensibili mai sunt irlandezii.

— Pe jumătate irlandez, mamă.

— O să-ţi ducă amândoi dorul, a spus, bătându-mă pe mână.

— Nu lipsesc mult.

Sofia şi familia ei veniseră de la Sankt-Petersburg, să petreacă o lună cu noi, iar, a doua zi, urma să plec la Sankt-Petersburg, odată cu ei.

— E normal să-mi fac griji. Rusia e atât de departe. În Saratoga e plăcut în perioada asta.

— S-ar putea să nu mai am altă ocazie să văd Rusia. Bisericile. Baletul...

— Ţărănimea flămândă.

— Mai încet, mamă.

— Au abolit şerbia, dar săracii au rămas sclavii ţarului.

— Înnebunesc dacă mai stau mult închisă aici. Caroline o să se înţeleagă de minune cu Henry.

— Cel puţin nu e război. Deocamdată.

Ziarele prefigurau un conflict cu Germania, dar lumea fusese de atâtea ori pe picior de război, încât mulţi newyorkezi nici nu mai dădeau atenţie acestor ştiri.

— Nu te mai frământa, mamă.

A plecat de lângă mine, iar eu am ieşit în vântul salin de pe terasă, unde se purtau tot soiul de conversaţii amabile, acompaniate de plesnetul valurilor şi, din când în când, de pocnetul ciocanelor de crochet. Mi-am croit drum prin mulţime, strecurându-mă printre mătăsuri şi caşmiruri, în căutarea prietenei mele, Sofia.

Prietenii mamei şi ai tatei se împărţiseră în două tabere distincte. Deşi tata murise de câţiva ani, mama nu uita să îi invite prietenii la toate sindrofiile. Pe vremuri, fusese liderul

Partidului Republican din New York, ceea ce spunea multe despre prietenii lui: colegi avocaţi şi soţiile lor, finanţişti şi câte un magnat care reuşise prin forţele proprii.

Prietenii mamei erau clar mai animaţi: actori şi pictori, sufragete de toate formele şi mărimile, şi câţiva cetăţeni străini, veniţi din locuri îndepărtate, despre care prietenii tatei doar şuşoteau: Nairobi. Bangkok. Massachusetts.

Ca să găsesc grupul rus, trebuia doar să mă ghidez după zarva de glasuri, căci formau un anturaj deosebit de gălăgios, gata oricând să pornească discuţii aprinse într-un amestec de franceză, engleză şi rusă. Am trecut pe lângă medicul familiei Streşnaiva, dr. Vladimir Leonidovici Abuşkin, un bărbat chel şi îndesat, îmbrăcat cu haină de linx peste costumul de dimineaţă, care se contrazicea cu medicul mamei, dr. Forbes.

— Nu mă interesează cum procedaţi la Sankt-Petersburg, spunea doctorul Forbes, obosit şi tras la faţă, după o viaţă de vizite nocturne la căpătâiul bolnavilor şi gravidelor. Dacă vreţi să iasă un copil sănătos, Sofia n-are voie să călătorească. Are nevoie de odihnă şi de calciu.

Doctorul Abuşkin a dat capul pe spate, dispreţuitor.

— Calciu? *Pfui*! mai are două luni până naşte şi e sănătoasă tun.

— Dar e periculos. A pierdut deja două sarcini. E riscant să facă o călătorie prea lungă.

I-am găsit pe ruşi adunaţi în capătul terasei din spate, alături de prietenii mei actori: căruntul E.H. Sothern, care stătea în genunchi, şi soţia lui, Julia Marlowe. Julia le vorbea de la fereastra dormitorului meu, de la etaj, interpretând, împreună cu E.H., una dintre cele mai celebre scene din *Romeo şi Julieta.*

— Sunt zorii aproape, aş vrea să fii plecat…, recita de zor Julia, cu braţul întins deasupra mulţimii şi umerii acoperiţi cu cuvertura de pe patul meu.

Ruşii urmăreau scena cu feţe grave, în vreme ce restul invitaţilor forfoteau dintr-o parte în alta, deloc impresionaţi de jocul celor mai mari interpreţi de Shakespeare ai momentului, pe care îi văzuseră pe scena teatrului în atâtea rânduri. Poate că era curios cum reuşeau E.H. şi Julia, la cei patruzeci şi opt, respectiv patruzeci şi cinci de ani ai lor, să joace rolul faimosului cuplu adolescentin, dar trebuia să îi vezi pe scenă, ca să te convingi de talentul lor.

Julia şi-a încheiat monologul, în ropot de aplauze şi ovaţii în rusă din partea familiei Streşnaiva. Alcătuiau cel mai vesel grup de pe terasă. Ivan, capul familiei şi văr al ţarului Nicolae al II-lea, admira valurile agitate, îmbrăcat într-o cămaşă ce îi flutura pe lângă corp. Bărbat zvelt şi agreabil, cu o oarecare alură europeană, îl cunoscuse pe Henry cu mulţi ani în urmă, pe vremea când soţul meu era doar un tânăr negustor de blănuri, angajat de compania Poor Brothers Dry Goods, iar Ivan era reprezentantul Camerei de Comerţ a Rusiei.

Cea de-a doua soţie a lui Ivan, contesa, stătea deoparte, cu Sofia, gravidă, şi soţul ei, Afon, militar de carieră, şi le explica pe îndelete cum îşi trimite rufăria din Rusia la Paris, spre a fi spălată.

Majoritatea oaspeţilor erau suficient de politicoşi cât să nu se uite prea insistent, dar frumoasa rusoaică, trecută de prima tinereţe, era o privelişte spectaculoasă, îmbrăcată după moda pariziană de anul trecut, cu capă de samur pe umeri, şiraguri de perle şi diamante atât de mari, cum nu se mai văzuseră vreodată la o petrecere de zi în Southampton.

Sofia mi-a surprins privirea, a zâmbit şi a ridicat o sprânceană. Sarcina o prindea de minune; îi dădea un aspect respectabil, spre deosebire de mine, pe vremea când eram gravidă cu Caroline şi arătam de parcă purtam în burtă un ponei de Shetland.

Contesa, ignorând cearta ce stătea să se işte între cei doi medici, a tras-o deoparte pe una dintre servitoare.

— Adu-mi un pahar cu apă minerală. Şi nu uita să pui gheaţă, da?

Servitoarea a plecat în grabă, iar contesa a pus o mână pe umărulSofiei.

— Stai jos. Gândeşte-te la copil şi cât ai aşteptat să se întâmple minunea, scumpo. Şi fii mai cumpătată la mâncare, altminteri Afon nu se mai atinge de tine după ce naşti.

Sofia i-a dat mâna la o parte.

— Ai cerut deja două pahare cu apă minerală, Agnessa, şi nici nu te-ai atins de ele.

— Au destulă gheaţă americanii, scumpo.

Ardeam de nerăbdare să plec spre Rusia a doua zi. Era o călătorie unică în viaţă. Nu numai că voi fi de faţă la naşterea copilului Sofiei, dar voi avea, în sfârşit, ocazia să vizitez Sankt-

Petersburgul – somptuoasa Biserică a Mântuitorului însângerat, decorată cu mozaicuri colorate şi cu pânzele lui Rembrandt de la Palatul de Iarnă al ţarului. Dar, mai presus de toate, eram încântată la gândul de a-mi vedea prietena în fiecare zi.

Am luat-o pe Sofia de braţşi am tras-o în sufragerie, o încăpere suficient de mare cât să încapă în ea o masă enormă de mahon, ticsită cu platouri încărcate cu apetitive şi deserturi, şi o canapea din damasc trandafiriu.

— Mulţumesc că m-ai luat de acolo. Agnessa e îngrozită că o să nasc din clipă-n clipă.

— E de înţeles, doar e în joc soarta moştenitorului familiei. Ştii cum sunt mamele.

— Mamele vitrege. Iar Afon e de-a dreptul năuc. Parcă devine mai copilăros pe zi ce trece.

— Nici nu ştii cât mă bucur că plecăm mâine, draga mea. O să le mai treacă grijile odată ce ajung acasă.

Sofia a întins mâna şi a luat una dintre prăjiturelele mamei.

— Cum se numeşte?

Îmi plăcea enorm glasul liniştitor al Sofiei. Engleza ei cu accent rusesc avea o oarecare asprime ce-i făcea deseori pe oameni să se oprească din activităţile lor şi să o asculte cu atenţie.

— Fursec cu caramel. E reţeta mamei din perioada Războiului Civil.

Le rugasem pe bucătărese să gătească după reţetele neamuluiWoolsey, familia mamei. Mere pane. Biscuiţi, fursecuri şi lichior de mure.

Sofia a devorat fursecul din trei înghiţituri.

— Mi-ar plăcea să rămân aici şi să mănânc doar fursecuri cu caramel. Ne aşteaptă o călătorie îngrozitor de lungă...

— Să mergem cu vaporul până în Franţa şi de acolo să luăm trenul spre Sankt-Petersburg? Mie mi se pare ceva de vis. Mă bucur enorm că am un motiv să plec din New York pe timpul verii.

Sofia a mai luat un fursec.

— Cum poţi să spui aşa ceva? În Rusia, jumătate din ţară e în grevă. Nu ştii să preţuieşti lucrurile pe care le ai aici. Plaja, Manhattanul...

— Adică, ori zac aici în costum de baie, ori mă coc într-un apartament din oraş. Călătoriile în străinătate sunt singurul

remediu.

— Poţi să te dedici activităţilor caritabile.

— Şi să intru în rândul filantroapelor, care cotcodăcesc întruna despre rezervele de lapte şi serbările bisericeşti? Nu mama, fireşte, toate celelalte însă nu încurajează schimbări reale şi nici nu-şi lărgesc orizonturile câtuşi de puţin.

— Plimbă-te cu barca...

— Doar dacă-mi pune cineva cuţitul la gât. Singurele ambarcaţiuni care mă interesează sunt vapoarele care merg spre est. În afară de asta, mi-e tare dor de Liuba.

— Şi mie. Îmi pare atât de rău că Agnessa l-a convins pe tata că trebuie s-o lase acasă, ca să înveţe pentru…

Deodată, Sofia a dus mâna la pântec şi a făcut o grimasă.

— Loveşte copilul? am întrebat, uşor panicată.

Era cam devreme să vină pe lume.

— Nu-i nimic grav.

Oaspeţii s-au adunat în jurul mesei, inspectând mâncărurile. Netulburată de ciondăneala medicilor, mama a trecut pe lângă noi, ţanţoşă ca orice Woolsey care se respectă. A lăsat în urmă un amestec plăcut de aer salin, parfum Jicky şi naftalină. Ca de obicei, trata problemele în stilu-i caracteristic, cu zâmbetul pe buze şi aşteptând să treacă de la sine, ca o vijelie stârnită din senin.

Am simţit pe braţ atingerea rece şi catifelată, specifică blănii de castor, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de vecina noastră, Electra Whitney, cu faţa uscată ca un lemn scorojit; tocmai se apleca să ia o tartină. Electra locuia într-un conac sinistru ca un cavou, pe Gin Lane, la câteva case distanţă de vila noastră, şi avea câte un valet în livrea la fiecare uşă. Era singură în ziua aceea, fără nelipsitele ei colege din Societatea Horticolă Verde şi Roz.

A luat o tartină cu somon afumat şi nu mai pleca. Să fi tras oare cu urechea la discuţia noastră?

Grădinarul nostru, domnul Gardener[1], inspirat nume, ce să zic, a intrat în sufragerie, ţinând în mâini o vază Paul Revere, din argint, plină cu trandafiri creaţi de el, de la cei alb-gălbui până la unii de un roz-aprins.

Sofia a scos un geamăt şi a dus o mână la corsajul proeminent.

---

[1]Grădinar (în limba engleză în original).

— Eram convinşi că o să-ţi placă, am zis.

Pe vremuri, Sofia intenţiona să devină botanistă şi încă studia plantele, de plăcere. Când nu colinda pe plajă, în căutare de trandafiri japonezi, petrecea ore în şir în sera mamei, unde altoia orhidee.

Domnul Gardener a pus vaza pe masa lucioasă din sufragerie, şi-a netezit salopeta albă şi a dat să plece. Familia domnului Gardener se cunoştea cu cea a mamei de două generaţii. Era un bărbat de o extraordinară blândeţe şi chipeş, pe deasupra: înalt, vânjos ca un plugar şi oacheş ca pământul argilos pe care-l lucra.

— Ce minuni de trandafiri îţi ies din mână, domnule Gardener! l-a felicitat Sofia, prinzându-l de cot.

Electra s-a tras mai aproape de masă şi l-a măsurat pe domnul Gardener din cap până-n picioare. După aceea s-a uitat la trandafiri.

Care mai de care mai frumoşi: un boboc William Lobb îşi înălţa capul roz-pal dintre sepalele pline de ţepi minusculi, altul, un Madame Bosanquet viu colorat, răspândea un parfum îmbătător.

Sofia le-a inspirat miresmele.

— N-am mai văzut aşa ceva. Parfumul e absolut impresionant. I-ai primit de curând din China?

— Nu, doamnă. Sunt din soiurile mai vechi. Unii dintre cei mai frumoşi trandafiri au ajuns să crească sălbatic.

— Îi descoperă în cele mai neobişnuite locuri, am spus. În cimitir, la cherestegerie...

— Bănuiesc că sunt şi rezistenţi la boli, a comentat Sofia. Eşti un adevărat magician, domnule Gardener. Cel alb-gălbui, cu firicele aurii în mijloc e...

— Preferatul doamnei Mitchell şi al meu, a completat grădinarul, zâmbind. Katharina Zeimet e dintre soiurile transplantate cele mai viguroase. Nu-i trebuie decât apă şi puţin îngrăşământ.

— Dacă doreşti, domnul Gardener îţi pune într-o lădiţă câţiva butaşi, ca să-i replantezi la tine în seră, am propus.

Electra s-a apropiat şi mai mult.

— E ilegal să cultivi o plantă brevetată, fără să plăteşti redevenţe. Unele voci ar numi-o chiar furt.

Domnul Gardener s-a îndreptat de spate şi a lăsat ochii în

pământ.
M-am întors spre ea.
— Nu e furt dacă iei un butaş dintr-o plantă sălbatică, şi nicidecum la fel de reprobabil ca trasul cu urechea, Electra Whitney.
— Înainte, nu pomeneai aşa ceva în Southampton, s-a ofensat ea.
— Nici oameni nepoliticoşi nu pomeneai, am replicat.
Electra s-a îndepărtat, tocmai când mama conducea în sufragerie un grup de invitaţi. Domnul Gardener a făcut o plecăciune şi a plecat.
Va învăţa oare vreodată Electra Whitney să nu-şi mai bage nasul în treburile altora?
— Poftiţi, poftiţi, îi îndemna mama.
Oaspeţii forfoteau în jurul nostru, iar servitoarele se strecurau prin mulţime, ducând pe braţe tăvi de argint pline cu păhărele de lichior chihlimbariu.
Afon s-a postat în picioare, lângă Sofia. În haine civile, era un tânăr chipeş, ca oricare altul, dar, odată îmbrăcat în uniforma bleumarin, devenea rusul neaoş, cu ochi căprui mărginiţi de nişte gene dese şi păr de un negru-albăstrui.
— Te căuta mama ta, Sofia, a spus Afon. Îmi pare rău să te anunţ, Eliza, dar doctorul Abuşkin l-a împins pe medicul tău peste cărucioru de ceai.
— Of! a exclamat Sofia, încruntată.
Mama s-a cocoţat pe un taburet, având aceeaşi postură dreaptă ca întotdeauna, o reminiscenţă a anilor în care trebuia să ţină o coadă de mătură la spate, între coatele îndoite. Şi-a aranjat braţele ochelarilor după urechi, iar prietenele ei sufragete s-au strâns în jurul nostru, foşnind din rochiile de mătase.
— Vă mulţumesc tuturor că aţi venit! a strigat mama, cu braţele larg deschise.
— Bravo! au răsunat câteva voci din mulţime.
Am bătut cu o linguriţă în pahar şi s-a făcut linişte.
Mama a tuşit uşor, ca să îşi dreagă glasul.
— Nu deseori avem prilejul de a găzdui o asemenea...
Deodată, s-au deschis uşile, şi în salon au dat buzna cei doi medici, urmaţi îndeaproape de contesă.
— Nu cheamă nimeni poliţia? i-a strigat mamei doctorul

Forbes. Individul ăsta e beat şi cred că mi-a fracturat încheietura.

— *Domnilor* doctori, a spus mama, întorcându-se spre ei, ne-am adunat aici pentru a sărbători...

— Ah, nu, a strigat Sofia, de pe canapea, ducând mâinile la pântec. Eliza...

M-am apropiat imediat, iar Afon s-a lăsat în genunchi, lângă ea. Contesa se plimba agitată prin cameră şi îşi făcea vânt cu palmele.

— *Dieu, sauvez-nous!* Au apucat-o durerile naşterii!

Mama a venit repede lângă noi şi şi-a suflecat mânecile.

— Adu-mi geanta, a strigat, şi Peg, menajera noastră, s-a dus fuga după trusa medicală.

Sofia m-a prins de mână.

— Să nu pleci de lângă mine, Eliza.

I-am strâns mâna şi m-am rugat pentru sănătatea pruncului, deşi aveam sufletul greu, căci presimţeam că nu voi vedea niciodată Sankt-Petersburgul.

Capitolul 2

SOFIA

1914

După ce a venit pe lume mult prea nerăbdătorul meu copil, Maxwell Streşnaiva Afonovici, în toiul petrecerii găzduite de Eliza, am petrecut două săptămâni în spital. La scurt timp după acest eveniment, din cauza problemelor ministeriale presante ale tatei, am pornit spre Sankt-Petersburg, împreună cu Eliza. Şi-a luat la revedere cu lacrimi în ochi de la Caroline şi de la Henry şi le-a promis că se întoarce acasă înainte de luna august.

Călătoria a durat două săptămâni, dar timpul a trecut pe nesimţite, căci discutam cu Eliza despre orice – Paris, artă, politică – până în miez de noapte; ne opream doar ca să mâncăm, să dormim şi să ne ocupăm de prea iubitul prunc.

Odată reîntorşi la Sankt-Petersburg şi la casa din Rue Ceaikovski, eu şi Liuba am plimbat-o pe Eliza prin toate muzeele şi cafenelele literare, deplasându-ne pe minunata reţea de

tramvaie electrice care şerpuiau prin oraş ca nişte cărăbuşi răbdători, hrăniţi de o încâlceală de cabluri întinse deasupra străzilor. Liuba a organizat, pe acoperiş, chiar şi o seară de observare a astrelor, ca să se laude cu telescopul primit în dar de la tata. La rândul său, Eliza a cumpărat ediţii vechi din *Walden sau viaţa în pădure,* pentru toate trei; o citeam împreună şi ne opream după fiecare câteva capitole, ca să discutăm.

Deşi casa noastră nu era departe de Palatul de Iarnă al ţarului şi de luxoasa stradă Nevski Prospekt, locuiam, spre deznădejdea Agnessei, într-una din cele mai bune zone ale oraşului, aproape de ambasade. Noaptea, era forfotă mare pe străzi, dar nici că băgăm de seamă.

Într-o după-amiază, ne-am adunat în apartamentele Agnessei, ca să ne costumăm pentru balul mascat cu temă persană, ce se ţinea la Palatul Anicikov, reşedinţa mamei ţarului. Auzeam ploaia prin fereastra deschisă, când m-am aşezat pe canapeaua satinată, ţinând în braţe trupuşorul cald al pruncului Max, care respira greu din pricina sinuzitei.

Mi-aş fi dorit nespus să rămân lângă el, dar Eliza ţinea morţiş să meargă la bal. În afară de asta, era printre ultimele evenimente mondene ale sezonului, înainte ca lumea bună din Sankt-Petersburg să plece spre destinaţii de vacanţă, precum Crimeea sau Finlanda, şi să lase oraşul în seama îngrijitorilor şi a spălătoreselor.

Înalta societate rusă părea mai nerăbdătoare ca oricând să scape de mediul citadin şi de discuţiile tensionate despre război. Arhiducele Ferdinand al Austriei fusese asasinat de un sârb, ceea ce a dus la ruperea relaţiilor diplomatice dintre Austria şi Serbia, aliata Rusiei.În momentul de faţă, Austria se pregătea de război, ceea ce năştea tot soiul de ipoteze cu privire la implicarea Rusiei în conflict.

Invitaţia la bal preciza că trebuie să purtăm haine persane, astfel că mama mea vitregă, Agnessa, a chemat-o pe Nadejda Lamanova, fostă costumieră de teatru şi croitoreasa ţarinei. *Madame* Lamanova, o femeie brunetă şi bine făcută, cu o expresie veşnic plictisită pe faţa-i puhavă, a adus două cufere cu nişte costumaţii persane splendide.

Eliza se plimba prin garderobă şi admira mobilierul Agnessei. Cândva, această cameră fusese a mamei, fiind cea mai mare

încăpere din apartamentul Agnessei, cu tavan înalt, tapet floral; pe poliţă, stătea o vază din porţelan de Limoges, plină cu gladiole roz. M-a trecut un fior, văzând cum le tremură tulpinile în adierea uşoară a vântului.

Gladiole. Ce flori odioase!

Tot gladiole, dar galbene, ne aducea o tânără când s-a întâmplat tragicul eveniment. La scurt timp după ce Agnessa s-a căsătorit cu tata, a comandat flori de la Paris, în toiul iernii. Într-o dimineaţă de ianuarie, după un viscol straşnic, am deschis uşa casei, venind din oraş, şi am dat în prag peste o ţărăncuţă, mai mult moartă decât vie, cu un coş de bambus cu gladiole în braţe, prinsă într-un noian de zăpadă. Stătea nemişcată, cu ochii pe jumătate închişi şi cu florile acoperite cu o pojghiţă de gheaţă.

I-am ajutat pe flăcăii de la bucătărie să o tragă în antreu şi am masat-o pe piept până când a sosit ambulanţa, dar era prea târziu. M-am îngrijit să fie înmormântată, după care m-am retras în camera mea, neputându-mi scoate din minte chipul ei degerat. Cât e de nedrept să mori în fragedă tinereţe, ca să-i aduci nişte flori unei doamne răsfăţate din Moscova.

La scurt timp după aceea, am deschis, împreună cu tata, Casa Fenei pentru femei sărace şi am denumit-o după mama, pe care o chema Agrafena. Numele ei însemna „născut cu picioarele înainte” şi i se potrivea de minune, căci nu stătea locului o clipă.

Madame Lamanova a descuiat unul dintre cufere, scârţâitul zăvorului smulgându-mă din reverie. A prins capacul cu mâinile dintr-o parte, iar Eliza din cealaltă, şi l-au deschis ca pe o scoică. Apoi s-au apucat să scotocească printre mormanele de brocarturi aurii şi pelerine tivite cu blană.

Madame Lamanova a scos o mantie sidefie, de brocart, tivită cu blană de samur.

— Pentru doamna Ferriday?

Eliza şi-a scos capotul şi a îmbrăcat mantia.

— Tu ce porţi, Sofia?

— Merg aşa cum mă vezi.

Nu făcusem decât să adaug un şal de caşmir peste rochia albă de seară.

Agnessa a venit spre mine.

— Trebuie să-ţi dai mai mult silinţa, scumpa mea. Oamenii te judecă mai întâi după aspect, şi abia apoi după ce deschizi gura.

Era vorba ei preferată şi o uram din tot sufletul.

— Te rog, Agnessa...

Madame Lamanova mi-a întins un turban cu pene, dar l-am refuzat.

Agnessa s-a dus la dulăpiorul cu bijuterii şi s-a întors cu un colier în palmă. Cu cât se apropia de mine, cu atât smaraldele scânteiau mai puternic la lumina becurilor.

— Trebuie neapărat să-l porţi diseară.

Când eram mică, mama purta colierul acela de smaralde doar la dineurile oficiale. Eu şi sora mea, Liuba, scotoceam pe furiş prin caseta ei şi mângâiam pietrele scânteietoare, bombate şi cele două şiruri de diamante rotunde. Tata primise colierul de la mama ţarului, în semn de recunoştinţă pentru măiestria lui în domeniul financiar, şi i-l dăruise mamei, în luna de miere, la Biarritz. Acum îl purta Agnessa din când în când.

— Darul de nuntă pe care i l-a făcut tata mamei?

Agnessa a strâns din buze, gest pe care îl făcea întotdeauna când pomeneam de mama.

— Dacă îmi cade de la gât? am întrebat.

Tot la un bal mascat, fratele mai tânăr al ţarului pierduse, cândva, una dintre nestematele coroanei, un diamant de mărimea oului de raţă, pe care nu l-a mai găsit nimeni niciodată.

Agnessa mi-a prins colierul la gât.

— Dacă nu vrei să porţi costumaţie persană, asta-i soluţia cea mai bună. Sultanii erau îndrăgostiţi de smaralde.

Am atins platina grea şi pietrele reci de la gât. Nu mă dădeam în vânt după bijuterii, dar colierul acesta mă făcea să mă simt mai puternică.

Agnessa şi-a îndreptat din nou atenţia către cufere, după care Eliza a stăruit să mă fardeze aşa cum considera ea că ar fi machiajul persan, şi anume să-mi contureze ochii cu negru şi să-mi dea cu ruj roşu pe buze.

Toată noaptea a turnat cu găleata, astfel că Agnessa i-a îngăduit tatei, şi el doborât de răceală, să rămână acasă cu Liuba şi cu Max. Tata părea uşurat să rateze activitatea care-i displăcea cel mai mult – dansul –, căci toţi invitaţii erau obligaţi să execute un balet în stil persan, un spectacol cu participarea publicului. Împărtăşeam sentimentele tatei faţă de dans, dar abia aşteptam s-o prezint pe Eliza soţiei ţarului, ţarina Aleksandra, care îşi anunţase prezenţa.

Am plecat împreună cu Eliza, cu trăsura tatei, condusă de vizitiul nostru Piotr, care şedea pe capră şi mâna caii cu biciul, mândru nevoie mare de uniforma lui de oraş, alcătuită din căciulă înaltă din blană şi surtuc roşu-aprins.

Mă bucuram nespus să fiu doar cu Eliza. Agnessa şi Afon veneau cu o altă trăsură, ca să se poată întoarce acasă devreme, pentru a vedea cum se mai simte tata. Eu nu voiam decât să ajung la palat cât de cât neudată de ploaie, s-o prezint pe Eliza ţarinei Aleksandra, apoi să mă întorc acasă şi să mă cuibăresc în pat, cu micuţul Max în braţe.

Am traversat în galop Nevski Prospekt, căci toate magazinele luxoase era închise la ora aceea. Pe la jumătatea drumului, am trecut prin dreptul unui grup de bărbaţi, adunaţi în faţa unui magazin de băuturi, care acostaseră un tânăr bine îmbrăcat şi, evident, încercau să stoarcă bani de la el.

— Infractori? a întrebat Eliza. Pe cea mai elegantă stradă din oraş?

— Li se spune „huligani”. Nimic nou.

Huliganismul, îndelung dezbătut în ziare, era o practică des folosită de bărbaţii fără slujbe, care se îmbătau şi se dedau la mici agresiuni, pentru a-i intimida pe bogătaşi – de multe ori, chiar femei. Bandele de răufăcători îmbrânceau şi necăjeau oamenii, comiteau furturi şi jafuri, aruncau cuiburi de viespi prin tramvaie şi se amuzau stropind trecătorii cu ceai fierbinte din uşa ceainăriilor.

Eliza a lungit gâtul în timp ce treceam pe lângă ei.

— Nu anunţăm poliţia?

— Nu vine aproape niciodată.

— Mi se pare că s-a agravat situaţia taman când am venit eu. Ţarul nu ia nicio măsură?

Am ridicat din umeri.

— Are impresia că, dacă îi susţine pe bogaţi, o să prospere şi poporul. Persoanele particulare sunt cele care încearcă să schimbe ceva. Gândeşte-te la adăpostul pentru femei pe care l-am deschis împreună cu tata şi pe care-l finanţează din banii lui.

— Ţarul nu i-a ajutat cu nimic pe cei care locuiesc în mahalale.

— În New York nu există mahalale? Aici, e vina bolşevicilor, care nu fac altceva decât să învrăjbească spiritele. Din cauza lor, a mai intrat o fabrică în grevă.

— Îmi fac griji pentru tine, Sofia. Oamenii sunt tot mai disperaţi. Iar, din ce-am observat, soluţia ţarului e să-i omoare pe protestatari.

— De domnului Rockefeller, care şi-a asmuţit gărzile să mitralieze minerii, nu spui nimic? Au murit unsprezece copii.

Eliza privea străzile întunecoase, fără să scoată o vorbă. Îi vedeam în geam expresia îndurerată de pe chip. Am fost oare prea aspră cu ea? Fără îndoială, avea dreptate. Poate că era mai bine să izbucnească o revoluţie care să pună bazele unei forme de guvernământ mai moderne. Jumătate din populaţia Sankt-Petersburgului părea pregătită să îl detroneze pe ţar.

Trăsura s-a apropiat de Palatul Anicikov, a cărui faţadă albă, cu patru etaje, era puternic luminată şi chiar mai frumoasă acum, sub perdeaua de ploaie.

— Aproape c-am ajuns, Eliza. O să am grijă s-o cunoşti pe ţarină.

— Trebuie să fac perfect reverenţa? N-am mai exersat-o de mult.

— Da, trebuie. De asemenea, ţarina vorbeşte cursiv engleza şi franceza. Preferă engleza, dar ai ocazia s-o impresionezi cu franceza ta. Întreab-o de fiul ei, Alexei, moştenitorul tronului. În felul ăsta, petreci mai mult timp cu ea.

Ne-am alăturat mulţimii de invitaţi în costumaţii persane, care se vânzoleau în vestibulul înalt, şi am urcat pe covorul roşu, printre gărzile impunătoare, care stăteau în poziţie de drepţi, îmbrăcate în tunici negre, cu fir de aur. Vizitaserăm în multe rânduri Palatul Anicikov, împreună cu părinţii, şi se număra printre preferatele mele, căci era mult mai primitor decât imensul Palat de Iarnă, reşedinţa oficială a ţarului, situat la doar câteva minute distanţă.

Deşi nu ardeam de nerăbdare să vorbesc cu ei, îi cunoşteam pe aproape toţi *belaia kost* prezenţi – familiile ruse cu „oase albe” sau sânge albastru, alcătuite din prinţi, duci, conţi şi baroni, care deţineau aproape întreaga bogăţie a ţării.

Uşile aurite s-au deschis şi ne-au dezvăluit o sală de bal imensă, ai cărei pereţi erau tapisaţi cu mătase turcoaz. Oglinzile înalte reflectau brocarturile şi mătăsurile invitaţilor, iar mărgelele brodate scânteiau în lumina lumânărilor care ardeau pe candelabrul de deasupra capetelor noastre. Palmierii înalţi, portocalii înfloriţi şi azaleele îmbobocite se legănau uşor în briza

ce pătrundea prin ferestrele deschise.

Eliza a scos un geamăt.

— Doamne, *Sofia*! N-am mai văzut aşa ceva. Ce minunăţie de plante!

— Grădinarii folosesc nişte troliuri mari, ca să le ridice la fereastră. Toate provin din sera imperială a ţarinei. Dacă ai vedea-o, Eliza: are trei etaje şi e plină de soiuri de liliac, preferaţii ţarinei. Înainte să plec la şcoală, acolo petreceam aproape tot timpul.

În capătul opus al sălii, pe tronuri aurite, stăteau împărăteasa văduvă, mama ţarului, şi ţarina, în faţa cărora se aliniaseră deja o sumedenie de invitaţi, dornici să-şi prezinte omagiile.

În colţ, era postat un grup de bărbaţi bărboşi, în haine de seară, cvartetul de coarde care trecea cu o uşurinţă desăvârşită de la imnul Rusiei la melodii persane. Ei aveau să acompanieze baletul persan pe care urma să-l executăm mai târziu.

— Îţi imaginezi cum ar fi să trăieşti aici? am întrebat. Ţarul a copilărit în casa asta.

Ne-am îndreptat spre tronurile aurite, amplasate îndeajuns de departe unul de altul, astfel încât cele două femei să nu fie nevoite să îşi vorbească. După ani întregi în care nora şi soacra se întrecuseră pentru inima ţarului, rivalitatea dintre ele era un fapt bine cunoscut, dar despre care se vorbea doar în şoaptă. Imaginea lor publică era complet diferită. Mama ţarului, iubită de popor, era mai dezinvoltă şi mai prietenoasă, amatoare de dans, în vreme ce ţarina îşi păstra atitudinea rezervată, preferând activităţile mai tihnite şi timpul petrecut în sânul familiei, în loc de balurile pe care le suporta cu greu.

— O să te prezint ţarinei, dar trebuie să ne aşteptăm rândul, am spus, conducând-o pe Eliza spre capătul cozii.

— Nici nu ştiu despre ce-aş putea vorbi cu ea.

Am tras-o mai aproape, ca să-i şoptesc la ureche; penele din turbanul ei mi-au gâdilat obrazul. Câte biete păsări îşi pierduseră viaţa pentru o singură petrecere!

— O să-ţi pună întrebări. O să se intereseze mai ales dacă ai copii. Are o sonerie sub talpă, iar când îţi expiră timpul, vin doamnele de onoare şi te iau de acolo.

Coada înainta lent, şi, pe măsură ce soseau noi invitaţi, atmosfera devenea tot mai sufocantă, iar costumele de blană începeau să miroasă a animal ud. Când ne-am mai apropiat, am

reuşit să o zăresc pe ţarină, cu obişnuita ei figură plictisită şi pieptul acoperit de diamante strălucitoare. Oare îşi dădea seama că expresia de pe faţă îi trădează gândurile?

Le-am recunoscut pe multe dintre doamnele de onoare, căci, la un moment dat, înainte să se nască Max, am fost şi eu una dintre ele. Se învârteau în jurul ţarinei, îmbrăcate în rochii de muselină, şi fiecare purta pe umărul stâng câte o panglică albastră, cu monograma din diamante a împărătesei, „A” de la Aleksandra. Lângă ţarină stătea prietena ei cea mai bună, *madame* Wiroboff, o femeie rotofeie şi retrasă, cu nişte ochi somnoroşi.

— E foarte frumoasă ţarina, a remarcat Eliza, aplecându-se spre mine. Dar nu pare deloc fericită.

— Detestă petrecerile de anvergură. Îi place mai mult să citească.

— Unde e ţarul?

— La Krasnoe Selo. Are o mulţime de treburi pe cap.

Familia imperială trăia într-o permanentă tensiune, din pricina grevelor şi a frământărilor sociale, dar şi a războiului care stătea să izbucnească. Se zvonea că ţarul Nicolae ajunsese să se teamă într-atât pentru viaţa sa, încât angajase oameni care să îi deguste mâncărurile, şi nu-i mai permitea nici măcar valetului său credincios să îl bărbierească, de frica unui asasinat. Deşi era un conducător devotat, ţarul nu avea tăria necesară unui monarh de a lua decizii în momente critice. Era mai fericit la ţară, în mult iubitul său Palat Aleksander, unde juca tenis şi domino, împreună cu ţarina şi cei cinci copii ai lor.

Am simţit o mână pe spate, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de prinţesa Olga, cea mai mare dintre fiicele cuplului regal, flancată de doi zdrahoni, în uniformă de palat.

— Cine a avut ideea să purtăm blănuri în iulie? a întrebat Olga, în engleză, zâmbind.

Îmbrăcată într-o rochie din sifon alb, în stilul tunicilor greceşti, şi purtând un colier din perle de cultură, era extrem de frumoasă, chiar şi fără un strop de fard pe faţă.

Am făcut o reverenţă.

— Verişoară.

Olga m-a sărutat de trei ori, când pe un obraz, când pe altul.

— Mare Ducesă Olga Nicolaevna Romanova, permite-mi să ţi-o prezint pe doamna Eliza Woolsey Mitchell Ferriday, venită de

la New York, am spus, folosind numele complet al Elizei, aşa cum cerea tradiţia rusă.

Eliza a făcut o reverenţă, iar Olga a salutat-o cu o mişcare a capului.

— Mă bucur să te cunosc la atât de mare distanţă de America.

Era imposibil să nu rămâi fermecat de zâmbetul larg şi sincer şi de ochii albaştri ai Olgăi. Pentru o femeie de rangul său, era neobişnuit de cumpănită.

— Ai venit cu trenul? a întrebat Olga. E un drum atât de lung.

— Da, cu vaporul şi apoi cu trenul. Am avut atâtea de vorbit cu Sofia, încât nici n-am simţit când a zburat timpul.

— Te invidiez că ai o prietenă atât de apropiată. Şi despre ce-aţi discutat, dacă nu sunt prea indiscretă?

— Despre picturile preferate. Despre grădina la care visează Sofia şi ce ar planta în ea. Am dezbătut cine sunt filosofii care înţeleg cu adevărat sufletul femeii şi am ajuns la concluzia că nu există niciunul.

— Am făcut o listă cu cele mai frumoase oraşe din lume, am adăugat. Preferatul amândurora e, fireşte, Parisul, pentru că are cele mai frumoase muzee şi cel mai bun profiterol.

— Sper să nu mi-o luaţi în nume de rău, Alteţa Voastră, dar semănaţi izbitor de mult cu Sofia, a spus Eliza.

M-am uitat la Olga, cu nasul ei cârn şi părul ondulat, prins în coc.

— Ni s-a mai spus. E posibil să aduc cu o soră *mult* mai mare.

Deşi eram cu câţiva ani mai mare decât Olga, care avea optsprezece ani la momentul acela, şi ţinând seama că eram verişoare îndepărtate, aveam multe trăsături similare: aceeaşi înălţime, faţa rotundă, ochii migdalaţi.

— Din păcate, eu n-am moştenit părul tău superb, a zis Olga, zâmbind. M-a luat de braţşi m-a tras lângă ea, învăluindu-mă într-un parfum dulce de săpun de portocale şi scorţişoară. Am cunoscut un ofiţer, mi-a şoptit. Vrea să îmi facă o vizită cât de curând. E cu putinţă să mă susţii în faţa mamei?

— Desigur, scumpa mea, dar nu uita că bărbaţii ştiu că nu degeaba eşti protejată. Le plac femeile care se lasă greu cucerite, aşa că fii cuviincioasă. Şi continuă să citeşti. Bărbaţii vin şi pleacă, dar cărţile îţi rămân fidele.

Gărzile începeau să se foiască, aşa că Olga mi-a dat drumul la braţ.

— Doar ce ne-am întâlnit şi trebuie să şi plec. Mama stă ca pe ghimpi, din cauza problemelor din fabrici. În timp ce gărzile o conduceau prin mulţime, s-a întors spre noi şi a strigat: Tatiana îşi ia un buldog francez. Să treci neapărat pe la noi, când soseşte.

Olga a ieşit pe o uşă laterală, iar noi am rămas la coada care înainta puţin câte puţin.

Eliza s-a ridicat pe vârfuri, ca să o vadă mai bine pe ţarină.

— E înconjurată doar de aristocrate. Are de-a face şi cu oameni de rând?

— Doar vara, când merg în vacanţă în Crimeea. E prea periculos să ieşi printre oamenii de aici, când umblă pe străzi atâţia vagabonzi.

O femeie înaltă, roşcată a venit în grabă spre noi.

M-am apropiat de Eliza.

— Ea e Karina, verişoară din partea mamei.

— Sfinte Sisoe, toţi vă înrudiţi?

— Karina a stat doi ani în închisoare. A fost eliberată anul trecut. Am ajutat-o să intre din nou în societate. Lucrează la adăpostul pentru femei, ca să-şi ispăşească pedeapsa prestând muncă în folosul ţării.

Când s-a mai apropiat, mânecile caftanului alb fluturându-i în spate, nu mi s-a părut că seamănă câtuşi de puţin cu o infractoare, ci, mai degrabă, cu o molie mare şi inofensivă.

— Cu ce-a greşit?

— Iubitul ei, băiat dintr-o familie bună, făcea parte dintr-o societate secretă al cărei scop era să răstoarne regimul prin violenţe şi să-l detroneze pe ţar.

— De ce-ar vrea un nobil să-i facă rău ţarului?

— Nu toţi bogătaşii sunt monarhişti, Eliza. Mulţi îl contestă pe ţar. Fiind tânără şi naivă, Karina i-a permis iubitului să-şi ţină maşina tipografică în apartamentul ei. E o pianistă talentată şi cânta cât era ziua de lungă, ca să mascheze zgomotul tiparniţei.

— Cum de-au fost arestaţi?

— I-a denunţat un informator loial ţarului, dar n-au prins-o decât pe Karina. Au condamnat-o la cincisprezece ani de închisoare.

— Iubitul ei a reuşit să scape?

— Ştie cum să se sustragă autorităţilor şi să-i lase pe alţii să tragă ponoasele. Nu l-a mai văzut de atunci, dar încă speră.

Dacă era o fată de rând, o condamnau la muncă silnică, dar ţarul a avut mereu o slăbiciune pentru Karina şi a considerat că doi ani de închisoare sunt o pedeapsă suficient de aspră. Nu mai are voie să cânte la pian. Nici să-l mai vadă vreodată pe Ilia. Nu ştiu ce o doare mai rău.

Karina a ajuns la noi şi m-a îmbrăţişat.

— Mă bucur nespus să te văd, verişoară. Bine-ai revenit în Rusia! Naşterea ţi-a priit de minune, a spus, după care s-a întors spre Eliza. Sunt convinsă că Sofia ţi-a povestit despre trecutul meu sordid.

— Puţin.

Karina a zâmbit. Avea o piele trandafirie, delicată, aproape străvezie în lumina lumânărilor. O fată de o frumuseţe stranie şi atât de diferită de mine, mai înaltă şi mai slabă, cu un splendid păr roşu-închis. Nici nu-ţi venea să crezi că ne trăgeam din aceeaşi familie.

— Am avut o viaţă mai ciudată decât un roman, dar recunosc că e plăcut să fii liber, a zis Karina şi m-a tras lângă ea. Ilia mi-a trimis vorbă că o să ia legătura cu mine.

— Şi l-ai crezut? am întrebat. Uite câţi bărbaţi destoinici ai în jurul tău.

— Bineînţeles că l-am crezut. E nesăbuit, nu mincinos.

— Cum se face că el scapă mereu cu bine, Karina, în vreme ce alţii...

Deodată, s-a stârnit mare agitaţie în vestibul, şi doamnele au început să ţipe. În pragul uşilor aurite, stătea un bărbat în uniformă militară, de catifea, cu o armă în mână.

— Trăiască libertatea! a strigat el.

Eliza m-a cuprins în braţe, în momentul în care bărbatul a tras un foc în tavanul sălii de bal şi ne-am trezit cu o ploaie de ipsos în cap. Muzicienii s-au oprit şi s-au ridicat de pe scaune.

Cu răsuflarea tăiată, am văzut cum câteva gărzi s-au repezit către ţarină şi către mama ţarului şi le-au luat de pe tronuri. Alţii l-au trântit pe bărbat la podea şi l-au scos cu forţa din palat.

Invitaţii priveau încremeniţi şi şuşoteau. Un membru al gărzii imperiale a atacat monarhia?

Mirosul de praf de puşcă plutea în aer, în vreme ce servitorii se plimbau prin mulţime, cu tăvi de argint în mâini, şi întindeau gâturile ca să îl vadă pe atacator. În câteva secunde, cvartetul de coarde a reînceput să cânte, iar invitaţii, bizari în

costumaţiile lor persane, s-au strâns în grupuri, animaţi de discuţiile despre atacul neaşteptat.

Karina a dispărut în mulţime, dar Afon a venit în fugă la noi, alb la faţă ca hârtia în uniforma lui bleumarin.

— Merg s-o duc acasă pe Agnessa, ne-a anunţat. A trebuit să-i dau cu săruri pe la nas ca să-şi vină în fire. Nu e loc decât pentru noi doi în trăsură.

A plecat imediat, fără a-mi arunca mai mult de o privire.

— Piotr ştie că trebuie să vină devreme după noi? am strigat, în urma lui.

— Mă întorc cât pot de repede, mi-a răspuns, peste umăr.

Cum nimănui nu-i mai ardea de petrecere, în scurt timp, invitaţii au început să se înghesuie spre uşile aurite, iar muzicienii şi-ar strâns instrumentele. Am luat-o pe Eliza şi ne-am alăturat mulţimii care cobora pe covorul roşu, ud şi mânjit de noroiul adus pe ghetele şi pantofii persani.

Odată ajunse la baza scărilor, am recunoscut-o pe americanca care trecea pe lângă noi şi am bătut-o pe braţ.

— Prinţesă Cantacuzino.

S-a întors. Era o femeie înaltă, frumoasă, cu ochi negri, blânzi şi expresivi, gătită cu o mantie de un auriu cu irizaţii de smarald, tivită cu blană de samur. Originară din America, soţul ei, prinţul Mihail Cantacuzino, era un general decorat din armata ţarului şi o prezenţă nelipsită la Curte.

— Sofia, a spus şi mi-a strâns mâinile. Teribilă întâmplare! Când te gândeşti câte a îndurat ţarina.

Am intrat din nou în mulţimea care se revărsa în noaptea ploioasă. Automobilele veneau şi plecau, iar eu îl căutam din priviri pe vizitiul nostru.

Prinţesa Cantacuzino s-a apropiat de mine şi i-am simţit parfumul de iasomie şi ylang-ylang.

— V-aş duce eu acasă, dar nici nouă nu ne-a sosit încă trăsura. Străzile sunt inundate.

— Am putea lua tramvaiul, a sugerat Eliza.

— Prinţesă Cantacuzino, contesă Speransky-Grant, dă-mi voie să ţi-o prezint pe Eliza Woolsey Mitchell Ferriday din New York.

— Încântată de cunoştinţă, a spus Eliza. Grant?

— Da, preşedintele Grant a fost bunicul meu. Dacă ne revedem în alte împrejurări, vom avea multe de discutat, dar, în momentul de faţă, nu cred că vreuna dintre noi ajunge acasă

prea curând.

Contele von Orloff, un prieten al Agnessei, a băgat capul acoperit cu turban în micul nostru cerc. Bărbatul mărunţel şi slab la faţă luase foarte în serios instrucţiunea de a se îmbrăca în costum persan. Cu turbanul acela cu pană de struţ, tunica din catifea groasă, brodată, şi ochii conturaţi cu negru, până şi un persan l-ar fi luat drept unul de-ai lui.

— Tramvaiul e cel mai sigur mijloc de transport, a zis contele. Am înţeles că s-au închis două străzi din cauza ploii.

— Noaptea, mă feresc să circul cu tramvaiul, am spus. Pe lângă asta, nici tramvaiele n-au cum să circule dacă sunt inundate străzile.

Muzicienii au trecut pe lângă noi, cu instrumentele în braţe, grăbindu-se spre staţia de tramvai.

— Jumătate din invitaţi iau tramvaiul, a spus contele. Huliganii nu ies pe stradă când plouă. Doar pisicile urăsc ploaia mai mult decât ei. Unde mai pui că mă aveţi pe mine alături, ca să vă apăr.

Prinţesa Cantacuzino m-a tras lângă ea.

— Cazacii păzesc tramvaiele pe Nevski.

Având o presimţire nefastă, m-am luat după mulţimea care se îndrepta spre staţie. Era puţin de mers, iar, în scurt timp, şi-a făcut apariţia tramvaiul cel roşu, pe care luceau stropii de ploaie.

De pe platforma din spate, a coborât un conductor, un bărbat bărbos, cu o tunică prinsă în centură, pantaloni, cizme până la genunchi şi geantă de piele pe umăr. La gât, îi atârna un teanc de bilete multicolore, în funcţie de traseul pe care mergeai. Ne-a întins mâna şi ne-a ajutat să urcăm pe unica treaptă, după care a tras de o sfoară ce făcea să sune un clopoţel de lângă vatman.

— Următoarea staţie, biletele galbene! a strigat el după ce tramvaiul s-a pus în mişcare.

Era o uşurare să mă aflu în vagonul puternic luminat. Împreună cu prinţesa şi Eliza, am găsit locuri în apropierea vatmanului, care stătea în picioare, la un volan mare şi roşu. Ne-am aşezat pe băncuţele din stinghii de lemn, care se întindeau de-a lungul pereţilor vagonului şi ne-am scuturat hainele de apă.

Prinţesa i-a întins conductorului câteva lire sterline pentru bilete.

— Aveţi noroc, ne-a spus vatmanul, peste umăr. Numărul

patru încă circulă până la Neva. Dar e ultima cursă pe care-o mai fac. E agitaţie mare în afara oraşului.

Pe la jumătatea vagonului, stătea violoncelistul, un bărbat trecut de prima tinereţe; părul îi cobora într-un V pronunţat pe frunte şi avea ochii trişti. Îşi ţinea instrumentul între picioare. A scos din buzunar o sticlă de *Arak,* pe care o luase de la petrecere, şi le-a întins-o celorlalţi pasageri. Violonistul, mai tânăr, dar încărunţit, a pus vioara la bărbie şi a început să interpreteze refrenul săltăreţ al *Katiuşei,* melodia preferată a mamei.

Eliza bătea din palme pe ritmurile muzicii.

— Habar n-am ce înseamnă, dar mă simt ca o adevărată rusoaică, mi-a strigat de pe băncuţa de vizavi, cu obrajii îmbujoraţi.

Arak-ul mi-a alinat usturimea din gât şi ne-am pus cu toţii pe cântat. Ce sentiment înălţător să auzi atâtea glasuri cântând la unison!

Tramvaiul s-a oprit brusc.

În lumina farurilor, am văzut un grup de vreo zece bărbaţi jerpeliţi care ne blocau drumul.

— Bandiţi, am spus, străduindu-mă să-mi ascund tremurul din voce.

Vatmanul a sunat din clopoţelul acţionat de o pedală de la picioarele lui, ca să-i atenţioneze, dar bărbaţii nu s-au clintit din loc.

— Să ne apere Dumnezeu, a murmurat el în barbă şi a frânat.

Eliza a adoptat o postură dreaptă.

— Încheie-te la haină, Sofia.

Uitasem de colierul mamei. Mi-am ridicat gulerul mantoului cu degete tremurânde.

Muzica a încetat brusc în momentul în care ne-am oprit, iar bărbaţii au încercuit tramvaiul, trăgând cu ochiul prin geamurile mari.

Un ins voinic, cu o şapcă pescărească, din lână, a bătut cu putere în geamul vatmanului.

— Deschide! i-a strigat în rusă.

Şoferul i-a arătat staţia radio.

— Am chemat poliţia.

Insul voinic a pufnit în râs. Deodată, geamul s-a făcut zob, iar atacatorul s-a căţărat în tramvai, înarmat cu un ciocan într-o

mână şi un cuţit cu lamă zimţată, în cealaltă. Apoi a băgat ciocanul în buzunarul hainei şi şi-a scos şapca, dezvelindu-şi chelia netedă care-i lucea în lumina becurilor, încadrată de un rotocol de păr cenuşiu şi încâlcit, ca un nimb de blană.

A luat-o pe culoarul tramvaiului, cu şapca întinsă spre călători.

— Contribuţii la fondul meu pentru facultate. Haideţi, nu vă sfiiţi. Cu ochii la cuţit, pasagerii îşi scoteau cerceii, brăţările, ceasurile de buzunar şi le trânteau, cu un zornăit înfundat, în şapcă.

Banditul a lovit cu piciorul în pantoful ascuţit al contelui von Orloff, care se băgase de-a binelea în mantoul gros, precum melcul în cochilie. Oameni de neam bun, cu toţii aşteptam în tăcere să ni se decidă soarta.

Bărbatul s-a apropiat de conductor şi i-a ridicat clapa de la geantă, cu vârful cuţitului.

— Deschide-o, stimate domn.

— Încă n-am strâns nimic. Abia e prima cursă.

— Ştiu c-ai ceva mărunţiş. Nu sunt banii *dumitale.* Dă-i încoace şi ne despărţim prieteneşte.

Conductorul i-a întins un teanc de bancnote.

— Nu uita de lirele sterline.

Omul a băgat mâna în geantă şi a scos monedele.

— Pe vremuri, oamenii se purtau cuviincios.

— Mă port cum poftesc, a replicat banditul, punând banii în şapcă. A revenit în partea din faţă a tramvaiului, s-a oprit, cu picioarele depărtate şi capul aplecat într-o parte, şi m-a măsurat îndelung. De aproape, nu aveai cum să nu observi că e ars pe o parte a feţei, ca şi când un fier încins îi brăzdase obrazul, lăsându-i o cicatrice rozalie, lucioasă. Încercam din răsputeri să nu mă uit la cuţitul pescăresc, murdar, din mâna lui.

— Măi să fie, a spus.

Mi-a desfăcut gulerul mantoului cu vârful cuţitului, amplasat atât de aproape de faţa mea, încât simţeam mirosul metalic.

Tremuram ca o frunză. L-o fi văzut oare?

— Îmi plac smaraldele, a spus el.

O singură privire la dinţii lui stricaţi şi negri m-a făcut să întorc capul.

A trecut vârful cuţitului pe sub platina grea şi am simţit pe piele lama rece.

— Cât am mai săpat după ele, când eram în închisoare. Aş

zice că le-am câştigat pe merit, nu crezi?

A deşertat obiectele furate în buzunarul hainei, şi-a pus şapca pe cap şi mi-a luat mâna între degetele lui, surprinzător de calde şi de fine.

— Să mergem, *madame.* Am ajuns la destinaţie.

Am încercat să mă smulg din strânsoare, dar m-a tras cu forţa de pe băncuţă.

În spatele meu, Eliza s-a ridicat în picioare şi l-a apucat de braţ.

— Dă-i drumul.

Banditul s-a răsucit şi a lovit cu cuţitul. Toţi pasagerii au scos un ţipăt de groază, văzând ce i-a făcut scumpei mele prietene.

Capitolul 3

VARINKA
1914

— Fierbe odată, fir-ai tu să fii, am ţipat la samovar, îndesând încă câteva conuri de pin în tub.

Am regretat de îndată că m-am răstit la bietul ceainic, ultimul obiect pe care-l mai aveam de la tata. Stătea pe masă, lângă uriaşul cuptor alb, construit de tata. Mi-am trecut mâna peste vasul din cupru, unica noastră comoară. Să ţip la el era ca şi cum îmi vărsăm năduful pe sărmanul tata, care nu mai era printre noi. Oi fi trezit-o pe *mamka*?

Mamka. Dormea pe o laiţă, din *izba* noastră cu o singură cameră, întinsă pe spate, cu gura întredeschisă, nemişcată şi pământie ca un cadavru. M-am apropiat de ea, în întuneric, şi i-am dat părul negru de pe frunte. Ardea din pricina febrei. A fost o noapte grea, în care a tuşit mult, iar eu am strâns-o în braţe, implorând-o să respire. Am scuturat funinginea de pe pătură şi i-am pus două degete pe oasele de la încheietura mâinii.

Mi-au fugit ochii la icoanele din colţul sfânt, la faţa aurită a ţarului şi a Fecioarei Negre, care scânteiau deasupra lumânărilor cu parfum de trandafir. O să mi-o răpească sfinţii? Cum o să mai trăiesc fără *mamka*? O s-o înmormântăm alături de tata, în păduricea de pini.

Gândul acesta mi-a adus aminte de samovar. Am pus un deget pe peretele din metal. În sfârşit, apa începea să se încălzească, aşa că, peste puţin timp, va începe să şuiere şi să scoată aburi.

Am deschis uşa *izbei,* am dus mâna căuş la ochi, ca să mă apăr de soare, şi mi-am scuturat şorţul de funinginea scoasă din sobă.

M-am uitat în faţă şi mi-a sărit inima din piept când am văzut doi bărbaţi care veneau pe poteca noastră; unul slab ca un ţâr şi cu pasul vioi, care se sprijinea într-un baston negru, celălalt, rotofei şi masiv, ambii îmbrăcaţi în haine de oraş. Perceptori. Trăsura îi aştepta la soare, în capătul potecii, încărcată cu obiecte casnice: o colivie din alamă, un cărucior de copil şi un pendul.

Am dat fuga la samovar. Cum îl ascund în spatele cuptorului? Plin cu apă, era prea greu să îl car de toarte. Am prins în braţe cilindrul şi l-am ridicat, căldura pătrunzându-mi prin şorţul de in şi mâneci. Apa fierbinte dinăuntru a scos un clipocit în momentul în care am aşezat samovarul în spatele cuptorului; mă arsesem pe braţe şi pe piept.

M-am întors la uşa deschisă tocmai când soseau cei doi bărbaţi.

— Venerabili părinţi, i-am întâmpinat cu cel mai reverenţios salut, pe care îl foloseam cu toţii.

Am făcut o plecăciune adâncă în faţa slăbănogului şi i-am văzut ghetele lustruite chiar în acea dimineaţă. Mă usturau braţele şi pieptul de la arsuri.

— Nu te ploconi în faţa mea, mi-a zis slăbănogul. Nu-ţi sunt părinte. Am venit cu treburi împărăteşti şi trebuie să discut numaidecât cu Rafa Rafovici Kozlov.

— A murit, am zis, fără să ridic ochii de la pantofii bărbatului.

Mi-am şters lacrimile de la ochi. Nu aveam voie să mă pierd cu firea şi, mai ales, să-mi ies din răbdări.

Bărbatul cel vârstnic a trecut pe lângă mine.

— Ţi-am zis să te ridici. Şi, mă rog, de ce locuiţi aşa departe de oraş?

— Nu e mult de mers de la Malinov.

M-am ridicat şi l-am văzut cum inspectează camera cu nişte ochi de nevăstuică măriţi de lentilele ochelarilor cu rame de sârmă. Zbârcit şi uscat ca o smochină, cu vârfurile mustăţii

ceruite, bărbatul era funcţionar la zemstvă: un perceptor conţopist, tagma cea mai detestată în sat.

Pe celălalt l-am recunoscut a fi domnul A., un bărbat corpolent şi blajin, proprietarul magazinului universal din Malinov. Şi-a şters tălpile pe pragul uşii şi a intrat. Ţinea un carneţel aproape de ochi şi nota în el cu un ciot de creion.

Bărbatul cel vârstnic se învârtea prin cameră şi vorbea:

— Locuinţă rurală cu o încăpere, cunoscută în dialectul local sub denumirea de *izbă.* S-a întors brusc spre mine. Cumva locuieşte aici o persoană cu numele de Taras Walidovici Perminov?

— A fost ucenicul tatei mai demult. Acesta era purul adevăr. Părinţii lui Taras, nişte beţivi, i-l vânduseră tatei. Doarme în magazia din spatele uşii ăleia.

— A ieşit din închisoare? a întrebat domnul A., notând ceva în carneţel.

Îmi venea să râd când vedeam ciotul acela de creion în mâna lui uriaşă.

— Da, acum două luni. Dar nu-i aici acum.

Bărbatul vârstnic s-a dus în colţul sfânt şi s-a uitat la icoane.

— Unde e? Cu ce treabă s-a dus?

La Sankt-Petersburg, fireşte, dar ce era să spun? De când ieşise din închisoare, se tot ducea acolo, la întâlniri secrete, şi îi găsisem în cizme câteva manifeste.

— Dumnezeu ştie.

Cei doi au schimbat o privire.

M-a trecut un fior pe ceafă.

— Şi-a ispăşit pedeapsa.

Domnul A. s-a apropiat de mine.

— Am înţeles că ar fi cunoscut un element dăunător acolo.

Am tras aer în piept.

— Omul se schimbă mult în închisoare.

— Întoarce-te, mi-a zis bărbatul cel vârstnic.

I-am aruncat o privire lungă, după care m-am întors.

Mi-a studiat cu atenţie silueta.

— Te măriţi cu acest Taras?

— Nu, am răspuns.

— Femeile nemăritate plătesc o taxă suplimentară. M-a apucat cu o mână de falcă şi m-a silit să deschid gura. Dinţi sănătoşi. Cred că eşti singura rămasă nemăritată în Malinov. La

vârsta ta, altele au o liotă de copii.

Avea perfectă dreptate. Mulţumită lui Taras şi înţelegerii noastre, nu trebuia să mă mărit niciodată. Nici să fac copii.

Bărbatul cel vârstnic s-a aplecat şi s-a uitat pe fereastră, singura pe care o aveam.

— Cât teren arabil aveţi?

— N-am avut nicio recoltă de când a vândut Taras boul.

— Poţi să tragi tu la jug. S-a întors spre mine şi mi-a strâns braţul prin mâneca de pânză. Eşti suficient de puternică.

Am simţit o usturime când mi-am tras braţul.

Mâna bărbatului a coborât pe pieptul meu, atingându-mi uşor sânii.

— Porc bătrân, am mormăit în barbă.

Domnul A. a întors capul spre uşă, strâmbându-se de parcă mâncase ceva acru.

— Ţarul i-a trimis în Siberia pe ăia de-au fost prea zgârciţi la vorbă, m-a avertizat bărbatul cel vârstnic.

— Am încercat să arăm pământul. Taras ne-a legat pe mine şi pe mama la plug şi am lucrat, până când ea a căzut la pat, am spus, arătând spre *mamka,* întinsă pe laviţă. S-a îmbolnăvit şi tuşeşte, probabil tocmai pentru c-a tras la jug, ca un animal.

Ambii bărbaţi au făcut un pas înapoi.

— Calitatea solului? a întrebat cel vârstnic.

— Proastă. Am trudit amândouă, şi n-a crescut decât sfeclă.

Bărbatul mai în vârstă a clătinat nemulţumit din cap.

— Recoltă scăzută? Nu-i bine. Bugetul gospodăriei?

— Nu avem niciun buget. Eu fac ulei de izmă, pe care-l vând în sat, ca să am cu ce cumpăra pâine. Abia câştig câţiva gologani.

Simţeam cum îmi zvâcnesc pieptul şi braţele opărite.

Domnul A. s-a aplecat spre mine.

— Te întrebăm ca să te putem taxa corect, Varinka.

Tare cumsecade om! De câte ori îi dăduse *mamkăi* aţă pe credit? Ea încerca mereu să-şi plătească datoria, dar, de multe ori, o refuza şi-i spunea să-şi păstreze banii.

— Aveţi obiecte casnice? a întrebat bărbatul cel vârstnic.

Am făcut semn din cap către ligheanul mare, din tablă, care stătea rezemat de laviţă.

— Spălătoarea de colo.

— Obiecte de *valoare.* Bijuterii, de pildă? Doar n-ai pretenţia

să nu plăteşti nicio taxă, când toţi vecinii tăi fac sacrificii. Ţarul are nevoie de bani ca să lupte împotriva foametei.

— Şi noi suferim de pe urma foametei.

Bărbatul în vârstă a arătat cu mâna către oraş.

— Poţi să te-angajezi la fabrica de pânză.

— Nu mă primesc, am zis.

M-am uitat la domnul A., care ţinea capul în pământ. Ştia că orăşenii ne dispreţuiesc şi ne tratează ca pe nişte ciudaţi care trăiesc în mijlocul pădurii. Aruncau cu noroi în mine când mă vedeau pe stradă. Mă acuzau că sunt fiica unei vrăjitoare şi trăiesc în păcat cu Taras şi mă împroşcau cu ocări.

— Dacă nu vă deranjează, aş vrea să mă ocup de *mamka.*

Bărbatul cel vârstnic s-a îndoit de mijloc, a deschis uşiţa neagră a cuptorului şi s-a uitat înăuntru.

— Taică-tu era meşteşugar? Nu-i de mirare că v-a adus la sapă de lemn.

— Aşa e. Tot ce ne-a rămas de la el e *izba* asta, pe care a construit-o cu mâinile lui.

— Pare clădită binişor, a observat bărbatul cel vârstnic.

Cum îndrăznea să pună la îndoială iscusinţa tatei?

— Tata a făcut-o de la prima şi până la ultima bucăţică, solidă, cum se clădeau pe vremuri. El a tăiat buştenii, a uns-o cu humă de râu, pe care a cărat-o în spinare, a cioplit florile de deasupra uşii. Ba chiar a îngropat câte un bănuţ în fiecare colţ al casei, ca să ne poarte...

Imediat ce-am rostit ultimele cuvinte, mi-am dat seama că am făcut o mare greşeală.

— Bănuţi, zici? a întrebat bărbatul cel vârstnic şi s-a dus într-un colţ, unde a început să râcâie pământul cu bastonul.

M-am dus iute după el şi l-am tras de braţul sfrijit.

— Aduce ghinion...

S-a smuls din mâinile mele şi a continuat să sape. În scurt timp, vârful de argint al bastonului a dat de metal, iar bărbatul s-a aplecat să ia bănuţul tatei. Apoi s-a dus în celelalte colţuri şi a scos, mormăind satisfăcut, fiecare bănuţ îngropat de tata cu ani în urmă.

Cum de putusem să fiu atât de neroadă? Am tras aer în piept, ca să-mi stăpânesc mânia.

Bărbatul cel vârstnic a venit spre mine, lăsând în urmă gropile înconjurate de moviliţe sinistre de pământ.

— Acum îi datorezi ţarului cu patru copeici mai puţin.

— Iar de dumneata o să se ţină ghinioanele lanţ, în anii următori, am replicat.

A băgat cele patru monede în buzunarul jiletcii şi s-a bătut mulţumit peste el.

— Alte obiecte de valoare mai aveţi?

— Absolut nimic.

Deodată, din spatele cuptorului, s-a auzit un şuierat. În sfârşit, fiersese apa din samovar.

Bătrânul perceptor s-a uitat la mine, ridicând din sprâncene, şi s-a dus pe urmele sunetului.

M-am ţinut după el.

— Ai milă...

L-a chemat pe domnul A. lângă el.

— Zău aşa? Nu mai aveţi *absolut nimici* a zis, arătând cu bastonul în spatele cuptorului. Iată c-am mai descoperit un obiect casnic.

Domnul A. a apucat samovarul de toartele de argint, în formă de cap de lebădă, l-a scos din ascunzătoare şi l-a aşezat pe masă.

— Uf, ce arde!

— Ei, aşa mai merge, a zis celălalt.

Şi-a trecut un deget peste chinga de argint a samovarului, prinsă ca o centură la brâul unui bărbat, gravată cu însemnele tuturor concursurilor de samovare pe care le câştigase tata.

— Ia te uită ce de premii!

— A fost meşter mare, am zis.

Bărbatul cel vârstnic i-a făcut semn domnul A. să plece.

— Du-l la trăsură.

M-am prăbuşit în genunchi.

— Nu mi-l luaţi, vă rog. Am nevoie de el, pentru mama...

Perceptorul mi-a fluturat un deget pe la nas.

— Şade mult mai bine într-o casă frumoasă, nu aici, unde curge ploaia pe el.

Cu o figură abătută, domnul A. a vărsat apa fiartă în pragul uşii şi a plecat cu el spre trăsură. Mi-am îngropat faţa în palme.

— Ridică-te, mi-a poruncit bărbatul cel vârstnic, smucindu-mă de cot.

— Te rog. *Mamka* e cusătoreasă desăvârşită. O să-ţi coasă o eşarfă frumoasă, cu mărgeluşe de argint pe ea. Sau poate să-ţi

ghicească viitorul. E prezicătoare.

M-a tras lângă el şi i-am simţit răsuflarea duhnind a sfeclă şi a bere clocită.

— Câţi ani ai?

— Paisprezece. Nu ne lua samovarul, te rog.

— Eşti nemăritată? A zâmbit şi şi-a trecut o mână peste partea din faţă a sarafanului meu, rănindu-mi pielea opărită. De ce-oţi purta voi, fetele, atâtea straie pe voi?

Am dat să mă duc spre *mamka,* dar perceptorul m-a împins cu spatele de lutul tare al cuptorului înalt.

M-a sărutat pe gât, înfiorându-mi pielea cu părul lui slinos.

— Pot să-ţi înapoiez samovarul, dacă eşti cuminte.

Am înlemnit. Nu sărutasem niciodată pe nimeni, nici măcar pe Taras. M-am uitat la *mamka,* întinsă pe laviţă, cufundată într-un somn febril. N-ar avea cine să ştie ce s-a întâmplat.

— Mai întâi, adu-l înapoi, am zis.

— Eşti isteaţă foc, a râs perceptorul. Nu. Dar jur că-ţi înapoiez samovarul dacă-mi dai ce poftesc.

— Juri pe Dumnezeu?

A dus o mână la inimă.

— Jur pe Dumnezeu.

După aceea a vârât aceeaşi mână între picioarele mele, printre faldurile fustei lungi.

Taras nu făcuse niciodată asta.

— Pot să te-nvăţ câte ceva, mi-a şoptit la ureche, gâdilându-mi obrazul cu vârful ceruit al mustăţii. Mi-a cuprins sânii în palme şi i-a strâns, de parcă frământa un aluat. Îţi place? m-a întrebat, învăluindu-mă într-un norişor cu iz de bere.

Am încuviinţat din cap, deşi era odios să fiu atinsă în halul acela, iar pielea îmi ardea sub mâinile lui. De aproape, îi vedeam lentilele ochelarilor acoperite cu nişte cojiţele albe care-i căzuseră din păr. Mi s-a întors stomacul pe dos la gândul de a-l săruta.

— Adu-mi samovarul înapoi şi fac tot ce-mi ceri.

Lumina care pătrundea prin uşă a scăzut pe neaşteptate, căci, în prag, se ivise o siluetă. Mai înaltă şi mai lată în umeri decât domnul A. I-am recunoscut jacheta de vânătoare şi cizmele *brodni,* care nu scoteau niciun zgomot când îşi urmărea prada. Avea o taşcă din piele, petrecută peste piept. Desluşeam conturul unuia dintre numeroasele lui cuţite, vârât în teacă la

brâu. Îşi făurea singur cuţitele şi aveau o lamă atât de ascuţită, încât pătrundeau în piele ca prin unt. Era Taras.

Bătrânul perceptor şi-a dezlipit mâinile de pe sânii mei şi s-a răsucit. A clipit de câteva ori în lumina difuză şi a înghiţit în gol. În depărtare, l-am zărit pe domnul A. biciuind calul, iar trăsura s-a pus în mişcare cu un zdrăngănit. Domnul A. ştia că nu e bine să stea în preajma lui Taras când e furios.

— Cred că am isprăvit aici, a zis perceptorul, scuturându-şi pantalonii, şi s-a dus spre Taras. Deocamdată, v-aţi plătit dările.

Taras s-a dat la o parte şi l-a urmărit pe bătrân cum străbate în fugă poteca şi o taie prin pădure, în direcţia oraşului, fără să arunce o privire în spate.

M-am dus iute la *mamka*şi am găsit-o încă dormind. I-am pus o mână pe frunte şi am constatat, uşurată, că se mai răcorise.

M-am întors spre Taras.

— Iartă-mă. Ştiu c-am încălcat înţelegerea.

Taras s-a apropiat de mine.

— Eşti dezgustătoare. Cum să-l laşi să-şi pună labele pe tine? a zis şi a trântit taşca grea pe jos. Nu mă pot încrede în tine.

— Ne-a luat samovarul, am răspuns, muşcându-mi buzele, ca să-mi stăpânesc lacrimile.

— Cui îi pasă de-un ceainic amărât? Oricum nu bem ceai.

Taras a luat ligheanul de lângă laviţă şi mi l-a întins.

L-am ridicat la piept.

— Nu întârzii mult, a spus. Să nu termini până mă întorc.

Ştiam, fireşte, ce am de făcut, oricât de mult îmi displăcea. Şi mai ştiam şi unde se duce Taras. Îi dăduse bătrânului un avans, ca să fie mai palpitantă vânătoarea. L-am privit cum iese pe uşă, după care am turnat apă în lighean. Mi-am descheiat fusta şi m-am dezbrăcat, pregătită să urmez regulile înţelegerii, ştiind că, într-adevăr, Taras nu va întârzia mult. Bătrânul perceptor nu va apuca să parcurgă nici măcar jumătate din drum.

Capitolul 4

ELIZA

1914

Cât de rapid s-a petrecut incidentul din tramvai! Banditul s-a răsucit şi mi-a crestat degetul mare cu lama neaşteptat de ascuţită pentru un cuţit atât de rudimentar. La început, n-am simţit nimic, după care a început să-mi şiroiască sângele pe mantia de brocart alb a lui *madame* Lamanova. Cum ar proceda bunica Woolsey într-o asemenea situaţie? Ar pune presiune pe rană?

Stăteam încremenită şi năucă, în vreme ce tovarăşii mei au sărit la atac împotriva banditului. Vatmanul s-a ales cu o tăietură la picior când a smuls cuţitul bărbatului şi l-a azvârlit pe jos, de unde l-a ridicat apoi prinţesa Cantacuzino şi l-a folosit spre a-l ţine pe tâlhar la distanţă. Conductorul şi violonistul s-au chinuit să-l imobilizeze, dar bărbatul a reuşit să scape.

— Puneţi mâna pe el! a strigat vatmanul, tocmai când şi-au făcut apariţia cazacii, pe caii lor micuţi, iar banditul s-a evaporat în noaptea ceţoasă.

Deşi îmbrăcaţi în obişnuitele uniforme bleumarin, tivite cu roşu, şi nu în celebrele tunici stacojii, alcătuiau o privelişte neasemuită, cum dădeau ei roată tramvaiului, poalele tunicilor fluturându-le pe lângă picioare. Tabloul îţi trezea un sentiment de entuziasm, ce mă făcea să uit de suturile care mă aşteptau, şi sunt convinsă că m-aş fi bucurat de spectacol, dacă nu vedeam cât e de zguduită Sofia. Se învârtea în jurul meu, galbenă la faţă ca ceara. Fusese la un pas de a-şi pierde nu doar colierul, ci şi viaţa.

Vatmanul tramvaiul a telefonat la locuinţa Sofiei, şi o parte din pasageri ne-au însoţit până la reşedinţa familiei Streşnaiva, în pragul căreia ne aşteptau, scăldaţi în lumini, servitorii şi rudele, care se adunaseră cu mic cu mare. Până şi suferindul domn Streşnaiva se ridicase din pat.

Au mai zăbovit până când vechiul meu prieten, doctorul Abuşkin, buimac, abia trezit din somn şi cu părul scurt şi zbârlit, după moda germană, ca ţepii unui arici, mi-a curăţat rana pe îndelete, declamând în gura mare că, dacă nu era el, cu siguranţă, aş fi rămas cu mâna beteagă.

A doua zi dimineaţă, incidentul era relatat în *Gazeta de Petersburg,* articol pe care mi l-a tradus Sofia. Titlul era MOŞTENITOARE AMERICANCĂ ÎNJUNGHIATĂ ÎN TRAMVAI DE UN GREVIST, afirmaţie surprinzător de adevărată pentru un ziar de scandal, mai puţin partea cu moştenitoare, care era clar o

exagerare.

•

Până pe 18 iulie, grevele violente au luat sfârşit, iar viaţa în Sankt-Petersburg şi-a reluat cursul normal, astfel că mă puteam plimba iar în voie prin oraş; îmi ţineam mâna bandajată cu un tifon, pe care dacă-l desfăşuram ajungea până la lună şi înapoi. Sofia şi Liuba erau nişte călăuze perfecte şi am petrecut multe nopţi minunate, admirând stelele de pe terasa acoperişului. Dar, către finalul lui iulie, a trebuit să mă pregătesc de plecare.

Petrecusem aproape şase săptămâni alături de familia Streşnaiva, care nu precupeţise niciun efort spre a-mi oferi tot confortul: o casă cu încăperi mari şi mobilate cu toate cele de trebuinţă, flori şi argintărie frumoase, un dormitor cu vedere la fluviul Neva şi cameristă personală. Duceam însă dorul familiei şi nici că izbuteam să scap de neliniştea care îmi frământa sufletul. Discuţiile despre război se înteţiseră şi, cu toate că ţarul înăbuşise revoltele, poporul era din ce în ce mai nemulţumit, lucru pe care familia Streşnaiva se încăpăţâna să nu-l vadă.

În ultima zi, Sofia şi Liuba m-au condus la gara Nikolaevski. Intenţionam să mă întorc pe aceeaşi rută pe care venisem, prin Franţa, şi s-o iau înaintea războiului, în cazul în care avea să înceapă. Purtam cea mai nouă achiziţie, un faimos şal Orenburg, din păr de capră şi mătase, atât de subţire şi de fin ţesut, încât îl puteai trece printr-un inel, dar suficient de mare şi călduros, dacă îl desfăceai de tot.

Am luat-o pe eleganta Nevski Prospekt, urmate de o a doua trăsură, în care se aflau un valet şi două servitoare. Strada părea pustie, cum se întâmpla deseori, în noiembrie, pe străzile din Paris, când înalta societate era plecată din oraş. Dar, pe măsură ce ne apropiam de gară, ni se înfăţişa adevăratul Sankt-Petersburg, un furnicar de cerşetori, milogi, coşari şi femei în rochii ţărăneşti, viu colorate. Bărbaţii adunaţi în grupuri fluturau steaguri roşii şi pancarte scrise de mână, pe care citeai *Predaţi armele, burghezi!*şi *Pământul aparţine ţăranilor!* M-a trecut un fior rece, dar Sofia şi Liuba nici nu păreau să bage de seamă.

Potrivit presei scrise, revoluţia populară era în plin avânt, însă familia Streşnaiva şi amicii lor refuzau cu o stranie obstinaţie să vadă flăcările care se înălţau în jurul lor. În egală măsură, ţarul părea, ciudat lucru, rupt de supuşii săi, iar ţarina nu le arăta nicio fărâmă de afecţiune. Fără îndoială, perechea regală avea

să fugă dacă izbândea revoluţia, dar ce se întâmpla cu Sofia? I-am sfătuit să se retragă la Paris, până când se linişteau apele, dar au rămas surzi la rugăminţile mele.

Stăteam împreună cu Liuba în faţa Sofiei, iar micul Max moţăia în braţe la mine. O să-mi fie dor de finul meu, aproape la fel de mult ca de mama lui. Trăsura s-a zgâlţâit, iar copilul s-a lipit mai mult de mine, atingându-mă cu obrazul. Era un prunc nespus de frumos, răsfăţat de toţi adulţii la cel mai mic scâncet; era îmbrăcat într-o rochiţă plisată, din olandă irlandeză, dantelă belgiană şi caşmir. Scutecele îi soseau prin poştă de la o mănăstire din Lyon şi erau făcute din bumbac flanelat, franţuzesc, cu marginile însăilate cu fir de argint şi prinse în jurul burticii princiare cu ace de siguranţă din aur. Până şi numele şi anul naşterii îi erau brodate pe ele, *Maxwell 1914.*

Crescuse enorm în scurtul răstimp pe care îl petrecusem acolo. La cele două luni cât avea, căpătase alura unui copil robust, iar pe căpşorul drăgălaş începeau să-i răsară primii cârlionţi bălai.

Înaintam greu, căci vizitiul trebuia să ocolească gropile din şosea.

— Ţi-ai luat toate actele? m-a întrebat Liuba. Paşaportul?

— Dă-i pace Elizei, a mustrat-o Sofia. Ştie şi singură ce are de făcut.

Mă bucuram să mai petrec puţin timp în compania surorii de zece ani a Sofiei. Se maturizase mult de la ultima întâlnire, la Paris, cu doi ani în urmă. O fetiţă frumoasă, cu ochi ageri şi cu zâmbetul mereu pe buze, moştenise înfăţişarea aristocratică a tatălui ei, dar niciun pic din cumpătarea acestuia. Era înzestrată cu un farmec neobişnuit pentru o copilă de vârsta ei şi cu o inteligenţă ce o depăşea mult pe a mea, dar fără a fi nesuferită ca alţi copii studioşi. Numele Liuba înseamnă „iubire”, iar fata întruchipa pe deplin acest sentiment.

Am lăsat braţul rănit, lângă mine, pe banchetă. Încă înfăşurat în bandaje şi mare cât o mănuşă de baseball, a început să-mi zvâcnească imediat ce am ajuns la gară. Sofia şi-a netezit fusta.

— Îmi pare rău că pleci atât de curând, a spus, privind pe geamul trăsurii, cu ochii în lacrimi.

I-am încredinţat Liubei copilul şi m-am mutat lângă Sofia.

— Nu fi tristă, scumpo. Te-ai gândit când mai vii în State? De data asta, poate ne vedem în California. Ştiu un agent de voiaj

care se ocupă de tot.

— Mi-ar face mare plăcere. Să ne trimiţi şi nouă numele lui.

— Bineînţeles.

M-a strâns în braţe şi i-am simţit pieptul scuturat de suspine. După aceea mi-a întins o bucată de hârtie.

— O să-ţi scriu des. Dacă trimit scrisorile prin curierul de la ministerul tatei, ar trebui să ajungă destul de repede la New York. Iar, dacă ai vreodată nevoie urgentă de mine, telefonează-mi ori la numărul din oraş, ori la ţară. E un telefon public la magazinul universal din Malinov. Proprietara, doamna A., ne transmite toate mesajele.

— Dacă e în toane bune, a ţinut să precizeze Liuba.

Sofia şi-a scos mănuşa de la mâna dreaptă şi ne-am făcut cruce una alteia, după obiceiul prietenilor ruşi.

— O să-mi fie dor de tine, scumpo, am zis cu lacrimi în ochi.

Sofia mi-a întins un pandantiv micuţ, albastru-aprins.

— Să-ţi aducă aminte de mine.

L-am luat. Era un pliculeţ smălţuit, într-o nuanţă azurie.

— Se deschide, mi-a spus Liuba.

Am ridicat clapeta micuţă a pandantivului şi a apărut inscripţia în franceză: *Ne m'oublie pas!*

Nu mă uita.

Liuba s-a aplecat în faţă şi s-a uitat atent la pliculeţ.

— Primul dar primit de mama din partea tatei.

— Nu pot să-l accept, Sofia.

— Promite-mi că îţi aminteşti să-mi scrii de câte ori te uiţi la el.

Vizitiul a lovit în plafonul trăsurii cu cravaşa.

— Iute, *madame,* că pleacă trenul.

Am vârât pandantivul în buzunar şi am coborât în vuietul unui ocean de mame şi copii ruşi, bărbaţi şi băieţandri, majoritatea neîngrijiţi şi îmbrăcaţi mai mult în zdrenţe, câţiva necăjindu-i pe călătorii înstăriţi care se străduiau să se strecoare printre ei. În scurtul timp petrecut acolo, vagabonzii prinseseră mai multă încredere, ba chiar se obrăzniciseră, animaţi cumva de spiritul de grup. Cu mâna bandajată la piept, l-am urmat pe valet, iar alţi doi bărbaţi veneau în spate, cu cufărul meu.

S-a aşternut, deodată, o tristeţe amară peste sufletul meu. Nu cumva familia Streşnaiva va fi, într-o zi, spulberată de acest talaz înfiorător? O să le organizez un voiaj în America, imediat

ce revin acasă. În felul acesta, rezolvam orice problemă.

La uşa gării, m-am mai întors o dată şi am văzut cum dispare trăsura, înghiţită de marea furioasă.

•

Am ajuns cu bine la New York în august, tocmai când Germania a declarat război Franţei şi a invadat Belgia, deşi era stat neutru, iar Rusia a început mobilizarea. Îmi făceam nenumărate reproşuri că nu îi luasem pe Sofia şi pe familia ei din Rusia, odată cu mine. Acum, că izbucnise războiul, le era mult mai greu să plece.

Henry şi Caroline m-au întâmpinat pe chei, cu un buchet enorm de trandafiri roz, m-au dus degrabă la apartament, în vreme ce Thomas, şoferul mamei, şi Peg, ne urmau într-o altă maşină, împreună cu bagajele. Era nespus de plăcut să simt din nou pământul sub picioare şi să aud vuietul New York-ului: voinicii noştri cai americani care tropăiau prin oraş, graiul englezesc pe care îl auzeai pretutindeni, iar toate acestea erau ferite de frământările greu încercatei Europe.

Nu mă despărţeam niciodată de pandantivul Sofiei, căci mă liniştea să îl simt neted şi răcoros în palmă când citeam ştirile despre război.

Urmăream fiecare eveniment nou, dar, în scurt timp, a ajuns să ne îngrijoreze peste măsură tusea sâcâitoare a fiicei noastre. Cum doctorul Forbes ne-a recomandat să evităm aerul sărat din Southampton, Henry a profitat de ocazie şi a angajat un agent imobiliar, tânăr şi energic, pe numele său Noel Bishop, şi am început să colindăm prin zonele rurale din Connecticut, în căutarea unei case la ţară. Rudele mamei, familia Van Winkle, locuiau de ani buni în districtul Litchfield, dar mi se părea un efort zadarnic s-o târâm după noi pe drumuri şi pe la tot soiul de proprietăţi părăginite.

Într-o după-amiază nefiresc de rece pentru începutul lui septembrie, am pornit prin Statul Nucşoarei[2], până la Bethlehem, şerpuind pe drumuri de ţară în maşina noastră decapotabilă Packard Phaeton, cu capota ridicată. La volan, era şoferul scrobit al mamei, Thomas Whitmarsh, falnic şi mândru în uniforma lui bleumarin.

Mama stătea lângă mine, pe bancheta din spate, iar Caroline, între noi, pe scăunelul din piele cafenie, şi ne ţinea pe fiecare de

---

[2]O altă denumire a statului Connecticut.

braţ. Pentru că venea direct de la şcoală, era îmbrăcată în uniformă, cu ciorapi negri, bluză albă, din bumbac, cu guler marinăresc şi cravată verde-închis, peste care purta un sacou verde-deschis.

Henry şedea în faţă, alături de Thomas, şi Noel, între ei, pe scaunul lat. Vigilent ca un căpitan de navă, care se uită după aisberguri, Henry scruta peisajul, cu mâna pe geam şi ţigara între degete.

— Coloniştii s-au stabilit în Bethlehem în 1734, ne povestea Noel Bishop. La scurt timp după aceea, tânărul Joseph Bellamy a deschis prima şcoală teologică din America chiar în casa pe care urmează s-o vedem.

În timp ce înaintam agale printre coline şi ferme, Henry s-a întors zâmbitor spre noi.

— Parcă se simte libertatea în aer aici.

Mama i-a netezit părul lui Caroline.

— Unii sunt făcuţi să trăiască la ţară, alţii, nu.

Henry a aruncat scrumul ţigării şi o ploaie de scântei portocalii mi-au trecut prin dreptul geamului.

— Recunosc că nu mi-ar displăcea să lucrez pământul.

— O fi ceva ereditar, a zis mama. În fond, Louisiana era plină de proprietari de plantaţii care-şi înrobeau semenii.

— *Unchiul* lui Henry a avut sclavi, mamă. În 1860. Ai uitat că şi bunicii tăi şi-au înrobit semenii? În Carolina de Sud, am...

— N-o să uit niciodată cum era în Charleston, a spus mama, trăgându-se de o mănuşă.

De câte ori ne povestise cum mama ei le luase pe ea şi pe surorile mai mari şi le dusese să vadă grozăviile de la târgul de sclavi? Vorbiseră cu o tânără mamă ai cărei soţşi copii fuseseră smulşi în lanţuri de lângă ea, experienţă care a trezit un puternic avânt aboliţionist în sufletul mamei şi al celor şapte surori ale ei.

Henry s-a întors spre noi şi a zâmbit.

— Doar nu-mi porţi încă pică pentru ce-a fost, mamă.

Mama a aranjat o şuviţă rebelă după urechea lui Caroline.

Parcă intuind că vrajba celor doi îi va afecta tranzacţia, tânărulNoel s-a îndreptat de spate.

— Intrăm în Bethlehem.

Am încetinit şi ne-am strecurat pe sub boitele masive ale bătrânilor stejari şi ulmi, am trecut pe lângă imaşul satului, deja

năpădit de o iarbă deasă precum smocul de păr de pe capul mistreţilor. Era un sătuc încântător, cu un centru atât de mic, încât puteai arunca o piatră dintr-o parte în alta, fără să te forţezi prea tare.

— Pe dealul de-acolo, se află Birtul Păsării, a explicat Noel, arătând cu mâna înspre casa colonială impunătoare, ce se ridica pe colina din spatele imaşului. Cândva, servea drept ascunzătoare pe ruta subterană.

Mama s-a înviorat brusc la auzul acestor cuvinte.

— Iar în stânga, casa în stil Federal, pe care o veţi vedea imediat ce trecem de imaş, e destinaţia noastră.

Caroline m-a strâns şi mai tare de mână.

— O văd. Presimt deja că o să-mi placă totul la ea.

Deşi începea să se însereze, era suficientă lumină cât să distingem faţada din lemn ce se înălţa înaintea noastră, pe panta lină a dealului. Era văruită într-o nuanţă deloc atrăgătoare de galben, iar înfăţişarea îi era sluţită de multitudinea de verande şi bolovani care ieşeau din pământ.

Thomas nici n-a apucat bine să oprească maşina, că Henry, Caroline şi agentul s-au dat jos şi au luat-o la fugă pe deal. Au trecut iute pe sub poarta mare şi au dispărut pe uşa din faţă.

Eu şi mama am rămas în maşină.

Mama şi-a întins gâtul.

— Poarta n-a fost construită odată cu casa. Dar sunt convinsă că dependinţele datează din aceeaşi perioadă.

Am atins-o pe mânecă.

— Mamă, de ce ţii morţiş să-l necăjeşti pe Henry? Nu ţi-a dovedit nici până acum ce om bun e? Singura lui dorinţă e să ne facă fericite.

Mama s-a întors spre mine.

— O casă ca asta necesită multă muncă.

— Am avut un noroc colosal să-l cunosc pe Henry. E spontan, interesant şi hotărât să vadă lumea împreună cu mine. Cum mama părea preocupată doar de casă, am decis să îmi folosesc atuul, şi anume învăţăturile ei. În fond, mamă, nu cumva generozitatea este măsura după care judecăm buna creştere?

Mama m-a mângâiat pe mână.

— E bărbat destoinic, scumpa mea, iar călătoriile prin lume sunt un ţel admirabil.

— Dac-aş avea aripi, acum mi-aş lua zborul.

— Dar chiar de străbatem lumea în căutarea frumuseţii, trebuie s-o purtăm veşnic în suflet, altfel n-o vom găsi.

— Nu e cu putinţă să spui pe şleau ceea ce-ai de spus, mamă?

— Nu uita să preţuieşti ceea ce ai.

•

Thomas a parcat în dreptul uşii laterale şi, după un răstimp potrivit cât să-şi arate nemulţumirea, mama a consimţit să îi permită lui Thomas să ne ajute să coborâm din maşină. Am urcat pe o verandă laterală, sub o pergolă în stil Chippendale, împovărată de vrejuri bătrâne de glicină, groase cât trompa de elefant, şi am intrat într-o mică sufragerie. Casa pustie mirosea a igrasie, din cauză că nu fusese aerisită de mult, iar peste acest iz se strecura mireasma distinctă de ceară de albine şi cinste, tipică reşedinţelor din New England.

Ne-am învârtit prin încăperea simplă, prevăzută cu atât de multe uşi, încât îmi amintea de decorul unei comedii franceze, apoi am pătruns în sufrageria în care se afla un mic şemineu şi o scară abruptă ce pornea de la uşa principală.

Mama a deschis fereastra, şi în cameră a pătruns parfumul de fân proaspăt cosit.

— Acum, că mă uit mai bine, îmi dau seama că e chiar interesantă.

— La fel e şi mormântul reginei Tiyi, dar ţi-ar plăcea să locuieşti în el? În afară de asta, n-ai mai nimic de făcut aici.

— Eşti la ţară, scumpo. Asta-i şi ideea, a zis mama, îndreptându-se spre intrarea din faţă. Splendidă scară. Parcă o şi văd pe Caroline coborând pe ea, în ziua nunţii.

Tânărul şi energicul Noel a venit în căutarea noastră.

— Aici locuiau studenţii la teologie în perioada cât îi dăscălea reverendul Bellamy.

Am zgâlţâit balustrada şi am simţit cum se clatină.

— Păcat că nu i-a dăscălit şi în legătură cu instalaţia sanitară. E ca-n Evul Mediu aici.

Am revenit în sufragerie şi, de acolo, am intrat în bucătărie, doar-doar ne descotorosim de Noel, dar el se ţinea scai de noi.

— Tinerii seminarişti erau cazaţi la etajul al treilea, ca la internat. De atunci, a fost folosit pe post de magazie de mere, dar i se poate găsi o întrebuinţare mai bună.

Podeaua bucătăriei s-a îndoit sub picioarele noastre când am intrat.

— Ai grijă, mamă. Duşumeaua e măcinată toată. Se vede în pivniţă aici.

Pe un perete, stătea o chiuvetă adâncă, din porţelan alb, iar, pe altul, erau înşirate câteva bufete cu geam.

Noel a venit după noi.

— Are nevoie de o mână de femeie. Familia Hull s-a simţit minunat aici. Au rămas câteva sticle de vin în beciul pentru alimente, după ce s-au mutat. Gândiţi-vă că ar putea fi fortăreaţa domniilor voastre. Am citit în ziare că, dacă ajunge războiul pe malurile noastre, vrând-nevrând, o să învăţăm cu toţii germană.

— Poate măcar atunci ne vom încumeta şi noi să intrăm în război, am spus.

Mama s-a dus în pragul uşii şi a dat la o parte o pânză de păianjen.

— Dacă nemţii ajung până în Bethlehem, Connecticut, o să avem probleme mai grave pe cap. S-a aplecat şi a aruncat o privire pe coşul şemineului din sufragerie. Trebuie să angajezi servitori, scumpo.

— Nu vine nicio cameristă aici. Cine o s-o mai îmbrace pe Caroline?

Am ieşit în curte pe uşa din spate. Mama a mângâiat trunchiul unui arţar viguros şi a arătat spre tufele de liliac.

— Creşte liliacul aici precum buruienile. Nu-i nimic mai încântător. Poţi să-ţi faci o grădină.

M-a pufnit râsul.

— Ar fi, într-adevăr, o privelişte memorabilă. Eu, îmbrăcată în salopetă şi cu pălărie de paie pe cap.

Caroline a venit în fugă spre noi, ţinând o mână la coaste.

— Eu şi Thomas am găsit struguri pe pergolă. Sunt aşa de calzi şi de dulci. Şi să vezi grajdurile, mamă! Tata zice că putem creşte orice animale. Cai, vaci...

— Animalele necesită multă îngrijire.

Caroline a rămas fermă pe poziţie.

— Mă ocup eu.

— Aşa spui acum, dar când te strigă prietenele, laşi toată treaba în seama lui Peg.

Caroline s-a bosumflat, şi mama a strâns-o în braţe.

— Animalele îţi pot aduce o imensă alinare, scumpo.

— Nu ne băga pe gât vreun căţelandru pitic. Ce vrei, să

ajungă precum cucoanele alea de la club, care umblă cu câte un pechinez cu faţa turtită după ele? Cred că intru-n mormânt.

L-am auzit pe Henry strigându-ne de la grajdul din partea de vest, iar Caroline a luat-o la fugă spre el. Am traversat peluza după ea, în direcţia celor trei grajduri mari şi albe, amplasate faţă în faţă, împrejurul unei curţi năpădite de iarbă. Am aruncat o privire către pajiştea brăzdată de şiruri de meri noduroşi, înfloriţi, dintr-o livadă îmbătrânită. Se întindea până la strada Munger şi era împrejmuită de un zid din piatră albastră, plină de muşchi, de genul celor pe care le vezi şerpuind pe tot cuprinsul districtului Litchfield.

M-am oprit şi am privit-o pe Caroline cum aleargă spre grajd, cu părul lung, blond prins cu o panglică stacojie. La vârsta de unsprezece ani, era o copilă deşirată şi stângace.

— Tată, e o şcoală părăsită aici, a strigat ea din spatele grajdului. Are până şi sobă.

Henry i-a răspuns din uşa grajdului.

— Putem s-o mutăm pe pajişte şi facem un teatru în ea. Vrei? Numai piese de Shakespeare o să se joace, ca să fie pe placul tău.

Caroline a luat-o la fugă spre livadă.

— Bineînţeles că vreau, a strigat ea. „De bucurie sufletu-ţi se împlineşte, atunci când făureşti”[3].

Am intrat în grajdul cu tavan scund şi am inspirat mireasma de fân şi lemn de cedru. Vrăbiile ciripeau în cuibul din şură, iar, pe lângă pereţi, se întindeau boxele abandonate. M-am oprit când l-am văzut pe Henry, cocoţat pe scara ce ducea în şură, ştergând o grindă cu degetele.

— Ia uite! Pe vremuri, aici notau cu cretă numărul baloturilor de paie.

— Se înnoptează, Henry.

A coborât de pe scară şi a venit spre mine, în hainele curate pe care i le dădusem chiar în acea dimineaţă, jachetă de tweed şi pantaloni din flanelă, în culorile insulelor Hebride, arămiu, verde-albăstrui şi gălbui, care se potriveau de minune cu părul lui blond-castaniu şi mustaţa impozantă.

— Se vede că au fost iubitori de cai, am remarcat.

Henry m-a luat în braţe şi m-a tras lângă el, un parfum plăcut înălţându-i-se dinspre pieptul cald. Era favoritul lui, Sumare, un

---

[3]Citat din piesa *Troilus şi Cresida,* de William Shakespeare.

parfum lemnos, a cărui aromă perfect echilibrată de pin se contopea minunat cu mireasma de mosc din grajd.

— Of, ai mare dreptate, Eliza, casa asta e o ruină.

L-am prins de mijloc. O rază de lumină pătrundea prin şură şi îi cădea pe obrazul îmbujorat.

— Îţi şade bine în postura de gentleman fermier.

— Mai bine renunţăm la idee.

M-a sărutat prelung şi pasional, purtându-mă cu gândul la luna de miere petrecută pe Riviera Franceză, când daltonistul Henry cobora la micul dejun, mândru de soţia lui, îmbrăcat cu pantaloni de vară albaştri, beretă roşie, tricou roz, în dungi, şi espadrile violet.

Mi-am lipit obrazul de cămaşa lui şi am simţit cum i se umflă pieptul.

— Ar fi o muncă titanică, a spus.

— Nu arată chiar atât de rău.

— Nu e rentabil.

— Ai şi livadă, am zis. Ştiu cât de mult îţi plac dulceţurile.

— Dar tu ţi-ai dori o vilă în Toscana. Deşi aici am ajunge mult mai uşor.

Nu degeaba Henry se făcuse remarcat la Poor Brothers. La vremea aceea, deţinea toate calităţile unui om de succes: ambiţie, curaj şi un excelent spirit negustoresc.

— Nu m-ar deranja să mai facem câte un drum aici, atât timp cât nu-mi perturbă călătoriile. I-am putea lua un ponei lui Caroline, eu aş putea să cresc cai. La aproape patruzeci de hectare de teren, am avea suficient spaţiu pentru drumeţii.

— Dar ar însemna să avem două case de vacanţă, dacă o pui şi pe cea din Southampton.

— Ţinând seama de boala de plămâni a lui Caroline... avem mare nevoie de asta, Henry.

— Nu ştiu ce să zic, a spus el, lovind cu vârful piciorului în duşumea.

Henry încerca să negocieze cu mine, ceea ce era chiar plăcut.

— Ai o imaginaţie bogată, Henry. Cu timp şi bani, cred că reuşim să modernizăm bucătăria.

— Sau locuim în oraş, şi cu asta basta. Ce nevoie avem de aer curat?

— Dacă n-o cumperi tu, o cumpăr eu, Henry.

A zâmbit, şi ochii albaştri i-au sticlit în lumina tot mai difuză.

— Bine, fie, dacă ţii morţiş. O luăm. O vom numi „Fânarul”, după locuinţa bunicului din Anglia, şi o să cumpăr un ponei pentru fiica mea. Un jugan pag. Ce zici? M-a prins de umeri şi m-a împins puţin mai în faţă. Stai liniştită, n-o să trăieşti izolată aici. N-am vrut să-ţi spun până-n ultima clipă, dar am pregătit o călătorie.

— Vai, Henry...

— Nu pot să-ţi spun unde mergem, dar sunt sigur că o să-ţi placă, a zis, mângâindu-mi obrazul cu degetele. Vreau să merg peste tot cu tine.

L-am strâns de braţ.

— Nu mă fierbe, Henry, te rog. O luăm prin Orient? Din cauza războiului, nu ne putem apropia de Europa. Mi se pare cam nedrept că noi plănuim o călătorie de vis, tocmai acum când Sofia trece prin asemenea greutăţi.

— O să se termine repede războiul şi va putea veni în vizită. Dacă se liniştesc apele rapid, cine ştie, poate ne vedem chiar pe drum.

— Mergem în India, Henry? Sofiei i-ar plăcea la nebunie Jaipurul.

— Pot doar să-ţi spun că mergem într-un loc foarte cald.

M-am stăpânit cu greu să nu sar în sus de fericire. Eram cea mai norocoasă fiinţă din lume. Ce imagine îmi trezea în minte gândul la acea călătorie – mama, Caroline, toată lumea, cufere pline, călătorind prin lume, împreună cu Sofia şi familia ei!

Pe înserat, când întunericul începea să coboare peste Fânar, am urcat cu toţii în maşină, cu o nouă speranţă în suflet, sentimentul care te cuprinde atunci când te aventurezi la o achiziţie însemnată, oricât de nerealistă ar fi – sentimentul că viaţa ta va căpăta o dimensiune mai amplă, că se va schimba din temelii şi că nu mai există cale de întoarcere.

— Se pare că am mai găsit o casă, am zis.

— Hai să coborâm capota, a sugerat Henry. Să sărbătorim evenimentul.

— Dar...

S-a răsucit şi mi-a zâmbit, după care şi-a aprins o ţigară, flacăra albăstruie pictându-i vârful în culoarea lavei topite.

— Să facem ceva nebunesc.

— Sunt de acord, a spus mama. Nu-ţi iese în cale în fiecare zi o casă care să aibă nevoie disperată de tine.

Thomas a coborât din maşină şi a tras acoperişul din pânză. În momentul în care am ieşit de pe aleea cu pietriş, partea superioară a parbrizului s-a lovit de ramura unui castan şi o ploaie de flori albe s-a revărsat în maşină.

Mama a lăsat capul pe spate, încântată să le simtă atingerea.

— E semn bun, a spus, şi am pornit spre Manhattan.

PARTEA A DOUA

Capitolul 5

SOFIA
1916

La mai bine de doi ani după ce ne-am despărţit de Eliza, am tras obloanele casei şi am fugit din oraş. După ce Germania a declarat război Rusiei, Franţei şi Belgiei, situaţia s-a agravat tot mai mult. La început, Rusia a primit cu entuziasm vestea războiului. A scos soldaţii şi fanfarele la defilare pe Nevski Prospekt. Dar după ce am suferit o înfrângere usturătoare şi ne-am retras din Galiţia, lucrurile au mers din rău în mai rău.

Au urmat ierni fără baluri somptuoase. Tinerii care, cu doi ani în urmă, dansau la petreceri, îşi găsiseră sfârşitul prin păduri îndepărtate. Războiul ne-a distrus economia şi înghiţea mult necesarele de alimente. Soldaţii dezertau şi îngroşau rândurile matelоţilor şi ale altor ruşi flămânzi care ieşeau pe străzi şi cereau încheierea conflictului.

Spre toamna lui 1916, valul de jafuri violente comise asupra trăsurilor trezoreriei a pus pe gânduri întregul Minister de Finanţe, iar colegii tatei l-au rugat să ducă documentele importante la ţară, spre a fi în siguranţă. Cum tata era de părere că şi familia e mai protejată acolo, ne-am întors la casa de la ţară, aflată la o oră distanţă spre sud de oraş, în vecinătatea satului Malinov. După noi, veneau două trăsuri încărcate cu bagaje şi servitori. Abia aşteptam să mă văd la adăpostul acelei case minunate.

Am plecat în zori de zi, ca să atragem cât mai puţină atenţie, dar mulţimea ne-a remarcat rapid, căci, neavând la dispoziţie automobilele ministeriale, care fuseseră rechiziţionate, circulam cu o trăsură luxoasă. Eu, Agnessa, tata, Liuba şi Max, în vârstă de şaisprezece luni, ne aflam în prima şi cea mai frapantă trăsură, cu uşi aurite, pictate cu heruvimi dezbrăcaţi şi nobili

care dansează, şi panouri pe care stătea blazonul imperial al ţarului. Un şir de oameni care aşteptau în faţa unei tutungerii se întindea până în stradă, încetinindu-ne înaintarea.În scurt timp, ne-am trezit împresuraţi de cerşetori.

Adia un vânt rece în acea dimineaţă.

O mamă fără palton a ridicat un prunc costeliv la geamul trăsurii.

— Moare de foame.

Ochii ni s-au întâlnit şi am întors capul, ruşinată de copilul bine hrănit din braţele mele.

Bărbaţi în uniforme militare zdrenţăroase s-au apropiat de micul nostru convoi, astfel că eram nevoiţi să ne târâm ca melcul. Întindeau gâturile ca să vadă mai bine în trăsură şi fluturau un steag roşu pe care scria: *Pământ şi Libertate!* Câţi spioni germani s-or fi insinuat în mulţime, pentru a agita spiritele? M-a trecut un fior de gheaţă. Aveam senzaţia că mă aflu în faţa unui stăvilar care stătea să se rupă.

Aflat în permisie de la şcoala militară, unde se ocupa de instrucţia cadeţilor, soţul meu, Afon, se ţinea cu greu după noi, călare pe cal, căci animalul tresărea speriat de marea de mâini întinse spre el.

O piatră a lovit în geamul din dreptul Agnessei, făcându-ne să sărim de pe banchetă, iar pe geam a apărut o crăpătură, ca o stea. Copilul meu a izbucnit în plâns şi şi-a îngropat faţa în fustele mele.

— Ivan, a zis Agnessa. Spune-i vizitiului să întoarcă. Încercăm altă dată.

Cineva a ridicat la geamul Agnessei o bătrână cu o broboadă viu colorată, măruntă cât un copil, iar babornița ne-a făcut cu mâna şi a zâmbit, dezvelindu-şi gingiile ştirbe. Aşteptându-se la un gest de bunăvoinţă din partea acesteia, Agnessa i-a făcut şi ea cu mâna, dar femeia a scuipat în geam.

Agnessa s-a întors spre mine, scrâşnind din dinţi de furie.

— E prea mult pentru mine.

Tata şi-a aranjat ochelarii pe nas, a pus un braţ în jurul Liubei şi pe celălalt în jurul cutiei metalice, verzi, şi se uita la gloata de afară.

— E prea târziu să mai facem cale-ntoarsă acum, draga mea. Dacă le căşună pe noi, fac praf trăsura în câteva minute.

Trăsura s-a legănat brusc dintr-o parte în alta.

— Ivan, a bâiguit Agnessa, ducând o mână la gât.

M-am aplecat spre geam şi am văzut câţiva soldaţi în uniforme slinoase şi cu epoleţii smulşi, care se opinteau cu umerii în trăsură şi o împingeau înainte şi înapoi. Majoritatea purtau săbii şi steaguri, iar, în acea gloată, se desluşeau o mulţime de baionete. Un grup cânta *Marseilleza,* care începea să ia locul imnului naţional.

Trăsura s-a înclinat, şi Agnessa a alunecat spre mine, prinzându-l pe Max între noi.

— Sunt şi copii aici.

Un soldat s-a răsucit către noi, ţinându-se de umăr, cu o figură duşmănoasă.

— Scroafa chiabură.

Din mulţime, a răsunat un glas.

— Opriţi-vă! E căpitanul Stepanov, de la Academie.

— Măi să fie! a exclamat altul. Faceţi loc, cetăţeni!

Bărbaţii şi-au croit drum prin gloată, ţipând în gura mare.

— Trece bunul meu dascăl!

— De ce să ne dăm la o parte? a urlat cineva. Îi nimicim pe toţi!

— Fiţi respectuoşi, tovarăşi. Mi-e prieten vechi.

În scurt timp, mulţimea s-a tras în lături şi am izbutit să înaintăm.

— Altă favoare nu vă mai facem, a strigat un bărbat, când am trecut prin dreptul lui.

— A doua oară, nu mai suntem la fel de binevoitori, a strigat altul în urma noastră.

Afon s-a întors din drum, ca să elibereze şi celelalte două trăsuri. Mi-am şters palmele asudate pe fustă. În ultima vreme, renumele lui Afon ne scăpase deseori din asemenea situaţii.

Agnessa a pus mâna pe geamul crăpat.

— Cum îndrăznesc să mutileze bunurile ţarului? A băgat mâna sub scaun şi i-a dat drumul căţeluşului ei, Tum-Tum, din geanta de pânză în care îl transporta. Mi-e teamă pentru biata ţarină, care a rămas singură cu copiii.

Mi-am mângâiat fiul pe spate.

— N-ai motiv. E numai vina ei.

Tata mi-a aruncat o privire mustrătoare, căci rareori îngăduia critici la adresa cuplului imperial. Era, totuşi, teribil de descurajant să vezi cum ţarina dusese frumoasa Rusie la sapă

de lemn.

Micul Max s-a ridicat în picioare pe banchetă, lângă mine, ochişorii albaştri lucindu-i de lacrimi şi cu un chip angelic încadrat de cârlionţii bogaţi.

În timp ce trăsura îşi continua drumul, l-am prins de mijloc şi i-am pipăit braţele şi picioarele, ca nu cumva să fie rănit.

Mi-a luat obrajii în palme şi m-a întors cu faţa la el.

— Ce e, iubirea mea?

— *Un biscuit?*

Am scos un pişcot din coşul de răchită de la picioarele Agnessei şi i l-am dat în mână.

Max s-a aşezat pe genunchii mei şi s-a cuibărit în faldurile moi ale mantoului meu de mătase. I-am inspirat parfumul savuros de săpun franţuzesc şi lapte covăsit. Ce copil norocos era! Doar printr-o întâmplare a sorţii, venise pe lume în familia noastră şi nu în mulţimea de pe străzi.

Liuba stătea lângă tata, cu spatele la capra vizitiului. Era o copie feminină, fidelă a tatei, dar în miniatură, moştenind de la el sprâncenele groase, faţa ovală şi ochii ageri cărora nu le scăpa nimic. La cei aproape doisprezece ai săi, Liuba, copilul „făcut la bătrâneţe” al mamei, stătea fără palton pe ea, având înfăşurată în jurul gâtului eşarfa galbenă primită în dar de la ţarină de ziua onomastică şi o pată neagră, de cerneală, pe manşeta stângă a rochiei. Şi-a dat o şuviţă încâlcită de păr după ureche, a îndreptat vechiul sextant al tatei spre geam şi şi-a lipit ochiul de lunetă.

— Te rog să-l pui la loc, a zis Agnessa, în rusă, limbă pe care o folosea doar atunci când era supărată pe noi ori discuta cu servitorii, căci, în copilărie, mama ei nu permitea să se vorbească decât franceza la reşedinţa din Moscova a familiei. A scos o portocală învelită în vată din coşul cu bunătăţi. Niciun bărbat nu vrea să se însoare cu o fată căreia îi stă mintea doar la stele, a adăugat.

— E foarte bine aşa, ţinând seama că are abia doisprezece ani, Agnessa, am intervenit. Ce vrei, s-o măriţi ca pe-o fată de ţăran?

Agnessa a dus portocala la nas şi i-a inspirat aroma dulceagă. Aşa viu colorată cum era, părea un obiect de pe altă planetă.

— Căsătoria înăbuşă creativitatea, a spus Liuba, reglând oglinda sextantului. E mai interesant să calculez latitudinea.

— Doamne, apără şi păzeşte! a oftat Agnessa. Ai grijă să nu zgârii lambriurile.

Ţarul însuşi ne împrumutase trăsurile, iar noi cinci călătoream în prima dintre ele. Mi-am trecut două degete peste tapiţeria de catifea roşie şi m-am cutremurat. Tot interiorul era îmbrăcat în catifea şi matlasat, încât părea mai degrabă un coşciug de aristocrat. Mă bucuram că Agnessa nu deschide geamurile, căci eram încă tulburată după incidentul din oraş.

— Trăsura asta a fost a Ecaterinei cea Mare, ne-a informat Agnessa.

Liuba se uita cu ochii mijiţi în jurnalul în care nota toate calculele astronomice.

— Ce bine era dacă aveam o lampă! a zis.

Trăsura a nimerit într-o groapă şi ne-a zdruncinat zdravăn.

— Şi primăveri mai plăcute.

A doua trăsură, mai simplă, dar pe deplin mulţumitoare, transporta cinci cameriste şi pe dădaca lui Max, o elveţiancă pe numele ei Justine, care plângea aproape toată ziua de dorul casei şi tresărea la cel mai mic zgomot, crezând că au venit nemţii la uşa noastră. A treia, o diligenţă obişnuită de transport, căra bagajele: cele şase cufere îmbrăcate în piele de focă ale Agnessei, dintre care unul, doldora de argintărie învelită în pânză şi şase icoane pictate pe lemn ale sfinţilor ei preferaţi, şi o cutie în care se găsea pătuţul cu baldachin al căţelului ei, Tum-Tum. Cele trei valijoare ale noastre şi o ladă cu trandafirii Katharina Zeimet primiţi de la domnul Gardener, care înfloriseră în sera de la minister, stăteau înghesuite precum piesele unui puzzle chinezesc.

M-am mai liniştit în momentul în care l-am văzut pe Afon lângă noi, călare pe armăsarul murg, preferatul lui. O să ne poată proteja oare, în sălbăticia pădurii, până când îi vine ordinul de chemare? Născut într-o familie de iluştri militari, Afon Afonovici Stepanov se săturase să mai predea la academie şi abia aştepta să plece pe front.

Cum ajunsese bărbatul acesta chipeş să se îndrăgostească de mine? Mi-ar fi plăcut nespus să călătorim în a doua trăsură, doar eu, Afon şi copilul nostru, să discutăm despre plecarea lui iminentă şi să ne bucurăm în tihnă de Max.

Dar, nu peste mult timp, voi putea să mă plimb nestingherită cu fiul meu. Să ies la călărie cu Afon, prin pădure, şi, poate, să

găsim un umbrar cu muşchi unde să...

Agnessa a tras draperia de la geamul oval din spatele nostru.

— Ultima trăsură rămâne în urmă...

Tata a băgat cutia metalică sub banchetă şi a despăturit ziarul.

— Poate că bieţii cai au făcut apoplexie după ce-ai încărcat un salon întreg în trăsură.

— Ai prefera să stai pe nişte saci umpluţi cu paie? a replicat Agnessa.

Ce-o fi văzut tata la Agnessa, care se deosebea în toate privinţele de mama mea cea plină de viaţă? Căutase oare o mamă vitregă exemplară pentru fetele lui, care să le înveţe toate regulile etichetei? Dacă aşa stăteau lucrurile, planul lui dăduse greş, căci singura mea dorinţă era să duc o viaţă simplă, la ţară, exact ca a mamei.

Tata şi-a îndreptat atenţia asupra ziarului, iar gambeta din fetru gri şi catifea, bombată, stătea lângă el, pe banchetă şi tresălta la fiecare hârtop de parcă era vie.

Am scos un teanc de scrisori din coşuleţul meu. M-am calmat de îndată ce am văzut caligrafia Elizei pe plicuri. Am deschis unul şi am început să citesc cu glas tare, în vreme ce Max le flutura pe celelalte, ca un evantai.

Henry s-a dedicat agriculturii, a cumpărat o casă la ţară, părăginită, unde are de gând să locuiască, de parcă războiul nici n-ar exista. Doamne, cât urăsc cuvântul „neutru”! De-aş putea îndemna ţara asta să sară în ajutorul Europei şi al Rusiei, aş face-o îndată! Kaiserul este o brută ordinară, iar gândul că Franţa ar încăpea pe mâna lui e aproape la fel de înfiorător ca acela de a invada Petrogradul şi de a-ţi face rău ţie şi scumpului Max! Am presimţirea sumbră că Germania nu se va da în lături de la nimic...

— Mi se pare atât de ciudat să aud Sankt-Petersburgul numit Petrograd, a spus Liuba. E ridicol să schimbi numele unui oraş, doar pentru a-i da o sonoritate mai puţin germană.

Agnessa privea pe geam.

— M-am săturat de război.

— Eliza are perfectă dreptate în privinţa kaiserului, a spus tata. Uite, chiar aici scrie că nemţii folosesc gaz toxic la Verdun.

— Ziarele relatează doar grozăviile, a spus Agnessa, nedorind să-şi bată capul cu asemenea lucruri.

— Şi ce-ar trebui, să relateze doar ştiri care-ţi convin dumitale? a replicat Liuba.

— Da, chiar aşa ar trebui. Am înţeles că doamnele de onoare îi transmit ţarinei doar veştile bune.

— Struţul îşi bagă capul în nisip când se simte în pericol, a zis tata.

Cu fiecare zi ce trecea, Rusia suferea pierderi uriaşe, căci Germania şi Ungaria călcau în picioare trupele ţarului şi ale aliaţilor săi, Franţa şi Belgia. Oare îl vor trimite şi pe Afon în Franţa? Mi-ar fi prins nespus de bine să o am pe Eliza alături, să mă ajute să desluşesc o noimă în toate astea şi să-mi ridice moralul.

Liuba i-a scos tatei batista din buzunar şi l-a şters pe frunte.

— E un război fără sfârşit, a zis el. Trebuie să începem să ducem o viaţă mai modestă.

Agnessa s-a posomorât. Era frumoasă chiar şi atunci când se încrunta, adică aproape tot timpul.

— Nici la Londra, nici la Paris, nu există saloane modeste. Of, de-am fi şi noi la Ţarskoe Selo, alături de ţar şi de lumea bună! Ne aşteaptă o iarnă interminabilă în pustietatea aia.

Am pus scrisorile Elizei înapoi în coşuleţ.

— O să ne descurcăm noi cumva, am spus. În afară de asta, e cale doar de jumătate de oră de mers cu trăsură de la Malinov până acolo.

Vizitaserăm în nenumărate rânduri familia imperială la Ţarskoe Selo, „Satul ţarului”, un complex fastuos de palate şi parcuri, situat la douăzeci şi patru de kilometri de Sankt-Petersburg. Acolo, se aflau Palatul Aleksandr, reşedinţa de vară preferată a familiei regale, şi Palatul Ecaterina, cu pereţii încrustaţi cu lapis-lazuli sau chihlimbar.

— Alexei are un automobil adevărat la Palatul Aleksandr, a spus Liuba. Se plimbă cu el pe culoare.

— Când eşti moştenitorul tronului, îţi permiţi să ai automobil, a zis Agnessa.

— Poate vine ţarina în vizită la noi, a spus tata.

Agnessa a zâmbit la auzul acelor cuvinte şi s-a cuibărit în spătarul de catifea.

— Ţarina? La Malinov? Nici pomeneală. Toţi preferă marea.

Poate, totuşi, îi ispitesc să vină la ghicitoare...

— Femeia aia sărmană, care trăieşte în pădure? am întrebat.

— O să ai destui musafiri, a spus tata.

— Dintre *săteni*? Nu-i nicio persoană distinsă.

Căţelul Agnessei s-a trezit şi s-a uitat la noi, cu ochi cârpiţi de somn, de parcă atunci ne vedea pentru prima oară. Nu exista câine care să semene mai mult cu stăpânul lui decât semăna toy terrierul rusesc, Tum-Tum, cu mama mea vitregă; silueta delicată, colierele de ametiste pe care le purtau amândoi la gât, hainele roşcate, din blană de samur, ochii căprui şi umezi, expresia vigilentă de pe chip. Pentru că nu adusese pe lume niciun copil, Agnessa se purta cu Tum-Tum ca şi când îi ieşise din pântec. Mic cât o prepeliţă dolofană, Tum-Tum n-ar fi putut în veci s-o apere.

— Se vede localitatea! a exclamat Liuba în momentul în care am cotit către sat.

Malinov era ca toate satele mărişoare din nordul Rusiei. Prin mijloc, trecea o stradă principală de pământ, mărginită de două şiruri de case simple, din lemn, cunoscute sub denumirea de izbe, şi mici prăvălii, iar, în centru, trona biserica, cu un dom alb, în formă de ceapă.

Imediat ce treceai de răspântie, se găsea vechea fabrică imperială de funie, o clădire pătrăţoasă, din cărămidă, pe care tata o cumpărase şi o transformase în fabrică de in îl convinsese pe ţar să o doteze cu electricitate, astfel încât muncitorii să poată lucra în două schimburi la ţeserea inului adus din alte sate, şi împărţea câştigurile cu acesta. Un zâmbet a răsărit pe chipul tatei când am trecut prin dreptul fabricii. Datorită ei, mulţi ţărani erau scutiţi de muncile istovitoare ale câmpului.

— Sunt nişte cutii stivuite în curte, a spus el, lungindu-şi gâtul. Trec mâine să văd dacă le-au luat.

— Ţărănimea asta, a spus Agnessa. Îşi fac veacul pe la biserică, când, în fapt, la tine ar trebui să se-nchine.

— Merită compasiune, a spus tata, revenind la ziarul său.

Max s-a ghemuit în braţul meu şi a adormit. Moţăiam şi eu, dar iepureşte, de spaima tâlharilor. M-am deşteptat când ne-am apropiat de casă, iar copacii îşi revărsau coroanele peste şosea, înveşmântaţi în straie tomnatice. Liuba a deschis geamul trăsurii şi lovea frunzele cu palma.

— Ce-mi place viaţa de *daciniki,* a oftat ea.

Agnessa a tras un botoşel de mătase peste una din lăbuţele din faţă ale lui Tum-Tum.

— Asta nu-i casă de vacanţă, Liuba. E *moşie...*

— O moşie care are nevoie de *instalaţii sanitare,* a strigat Liuba către copaci.

Agnessa s-a uitat pe geam.

— Şi de cuburi de gheaţă.

Liuba a luat o portocală din coşul ei, a aruncat-o pe geam şi s-a întors, zâmbind, spre Agnessa.

— Tare răsfăţată mai eşti, Liuba! a spus ea, trântindu-se pe spătar.

Liuba a ridicat din umeri.

— Cineva o să aibă o surpriză plăcută. Mereu fac asta. Ţăranii au o carenţă mare de vitamine şi, din cauza asta, se îmbolnăvesc de scorbut. S-a prins cu ambele mâini de pervaz şi s-a aplecat în afară. Se vede poarta!

Casa era o moşie, numită Malenkoe Nebo, „Micul Eden”, pe care ţarul i-o dăruise tatei cu ani în urmă, în semn de recunoştinţă pentru devotamentul cu care se îngrijea de finanţele familiei imperiale.Înconjurată de pădurile nemărginite de brad ale ţarului şi de stepe mlăştinoase – smârcuri întinse, acoperite cu vegetaţie înaltă –, era un paradis cinegetic, păzit cu străşnicie de dragul nostru străjer, Bogdan.

Pe la jumătatea anilor 1800, moşia servise drept spălătorie şi grajduri pentru fabrica de funie a ţarului, iar, ulterior, fusese transformată în locuinţă. Gardul, un şir de ţepuşe negre din fier, meşteşugit lucrate, atât de înalt, încât să-l poată sări căprioarele, împrejmuia casa şi dependinţele, iar, pe vremuri, proteja de hoţi caii ţarului. Fiecare ţepuşă, în vârful căreia era câte un romb ascuţit, stătea neclintită. Porţile erau aproape de două ori mai înalte, încununate de o arcadă de frunze din metal, împletite cu litere din alamă, care alcătuiau propoziţia preferată a tatei: *Bun-venit în eden!*

— Ho! Ho! a strigat vizitiul, când ne-am apropiat de poartă, împreună cu Afon călare pe lângă noi.

Două santinele au luat poziţia de drepţi. Făceau parte dintre grenadierii ţarului, militari răsplătiţi cu slujbe onorifice pentru devotamentul cu care îl slujiseră. Era îmbrăcaţi în uniforma de toamnă, potrivită gradului lor, cu tunică bleumarin şi trese aurite pe piept, şi câte o muschetă pe umăr. De ani buni, ţarul

ni-i împrumuta pe aceeaşi oameni, Aleks şi Ulad.

Trăsura a încetinit, şi Afon a răspuns la salutul militarilor. Liuba i-a întins mâna lui Aleks, cel mai vârstnic şi mai prietenos din ei.

Bărbatul a întins mâna şi i-a strâns-o.

— Bun-venit acasă, doamna mea!

Caii băteau din copite, la fel de nerăbdători ca şi noi să ajungă acasă.

— Deschide porţile palatului, bunul meu domn, a spus Liuba, zâmbind.

Fiecare santinelă a împins cu toată forţa în câte o poartă. Odată deschise complet, militarii au luat din nou poziţia de drepţi, iar trăsura a înaintat.

Liuba s-a aşezat lângă tata, cuprinzându-şi obrajii în palme.

— Priviţi!

M-am uitat spre pădure şi am văzut un grup de bărbaţi – să fi fost patru sau cinci – strânşi în jurul unui urs brun, aşa cum făceau vânătorii când capturau un urs viu, spre a fi arătat la circuri sau bâlciuri.

Unul dintre braconieri stătea călare pe sărmana vietate şi se chinuia să-i prindă botniţa, în vreme ce ceilalţi îl ţineau de bice cu bile în capete, pe care i le înfăşuraseră în jurul gâtului. Animalul gemea jalnic, pocnea din dinţi în felul acela înfricoşător al urşilor şi se zbătea nebuneşte, silindu-i pe bărbaţi să ţopăie dintr-o parte în alta, ca să se ferească de ghearele lui.

Auzind trăsura noastră, au azvârlit cu toţii bicele din mână şi au rupt-o la fugă.

Urmăream scena cu sufletul la gură, când Max s-a repezit la geam ca să vadă ursul. L-am prins şi l-am aşezat între mine şi Agnessa.

Afon a scos pistolul şi a tras după fugari. Liuba s-a ghemuit lângă tata, iar caii au început să fornăie şi să se smucească în hamuri. Fumul de praf de puşcă îmi înceţoşa vederea, iar, odată ce s-a risipit, bărbaţii se făcuseră nevăzuţi.

— Doamne, Dumnezeule, a zis tata, alb la faţă ca hârtia. I-a recunoscut cineva?

Agnessa a pus o mână rece peste a mea.

— Cum de-au trecut de porţi, Ivan?

Văzându-se eliberat, ursul a trecut în fugă prin faţa noastră, târând după el botniţa de piele şi un bici încă înfăşurat în jurul

gâtului.

— E liber! a strigat Liuba.

Afon s-a aplecat în şa şi s-a uitat pe geamul trăsurii.

— Toată lumea e bine? a întrebat, cu un zâmbet silit.

Îmi bătea inima cu aşa putere, încât n-am putut decât să încuviinţez din cap.

— Nu vă faceţi griji, a zis tata. Se ocupă Bogdan.

Agnessa rămăsese încremenită.

— Ivan, câte să facă şi-un biet paznic ramolit?

Tata i-a pus o mână pe genunchi.

— N-o să păţim nimic, câtă vreme îl avem pe Afon lângă noi. Din păcate, trebuie, totuşi, să fim mai prudenţi, acum că...

Trăsura s-a pus în mişcare, trasă de caii încă speriaţi. Agnessa i-a netezit cârlionţii lui Max.

— Să fim *prudenţi*? Asta-i pădure imperială. Indivizii ar trebui spânzuraţi.

— Vreau doar să fim puţin mai precauţi, a spus tata.

Liuba s-a ridicat în picioare şi s-a aplecat pe geam.

— Văd acoperişul!

— Şi noi îţi vedem lenjeria, a zis Agnessa, cu voce tremurândă. Stai jos imediat.

Tata a scos cutia metalică de sub banchetă şi a strâns-o la piept. Liuba s-a aplecat şi mai mult pe geam.

— S-a adunat toată lumea în faţa casei. Bogdan, Raisa...

Mi-am luat mănuşile şi am încercat să-mi recapăt cumpătul înainte de a-i saluta pe servitori.

La urma urmelor, cum am putea schimba ce ne-a hărăzit Dumnezeu?

Capitolul 6

VARINKA
1916

În noaptea în care contesa ne-a onorat izba cu vizita sa, spre a-şi afla norocul, lupii au tăcut. Isteţe animale, lupii ăştia! Ştiu când şi-au găsit naşul.

Când s-a întunecat, am îmbrăcat-o pe *mamka* într-o cămaşă

de noapte curată, pentru a fi pregătită să-i ghicească viitorul contesei. Stătea pe patul făcut de Taras, din lemn de mesteacăn, care era aşezat lângă cuptorul spoit al tatei, atât de înalt şi de lat, încât acoperea întregul perete din fund. Eu dormeam pe el, cel mai bun pat din orice izbă, căci era cald de la focul ce ardea înăuntru.

Din urmă cu doi ani, când Taras se dusese după bătrânul perceptor şi ne recuperase monedele, încă posedam o mică avere. Asemenea unei flori muribunde, ce se străduieşte să mai înflorească o ultimă oară, *mamka* s-a mai înzdrăvenit şi a reînceput să coasă şi să le ghicească norocul oamenilor. Perceptorul, pe de altă parte, nu fusese deloc norocos. Zăcea undeva, în pădure, răpus de cuţitul lui Taras.

Norocul însă nu ne putea repara acoperişul, al cărui stuf se înnegrise odată cu trecerea anilor, iar ploile reci pătrundeau noaptea prin crăpături. Toamna se instalase peste codrul nostru de la marginea Malinovului, iar respiraţia ne ieşea în aburi pe gură. Cuptorul mistuia văzând cu ochii şi ultimii buşteni de mesteacăn şi se lăsase frigul în cameră. Dar, la lumina lumânării de seu de la capul patului, vedeam fruntea *mamkăi* lucind de fierbinţeală. Îşi tot ridica gulerul cămăşii de noapte şi respira cu greutate. Era posibil să sufere de ftizie, ne spusese, cu o săptămână în urmă, o moaşă bătrână pe care o plătiserăm peste preţul normal, fiindcă venise în miez de noapte. Poate, totuşi, se înşela.

I-am pieptănat *mamkăi* părul lung şi ondulat, am ajutat-o să-şi tragă pe ea capotul făcut de mâna ei, a cărui broderie argintie era una dintre cele mai izbutite lucrături pe care o reuşise. I-am aşezat pe cap o cunună perlată, cocoşnicul moştenit de la mama ei. Boala o îmbătrânise enorm. Deşi nu împlinise nici patruzeci de ani, în lumina slabă, părea să aibă cu cel puţin zece ani mai mult, dar obrajii supţi îi dădeau un aer princiar. Nu era deloc surprinzător, ţinând seama că tatăl ei se trăgea dintr-o familie bună, fusese învăţător respectat, şi chiar văzuse iahtul regal.

Mamka a ridicat o mână.

— Nu te apropia prea mult, *liubov.*

— Sst. Cruţă-ţi puterile pentru când va veni vremea să ghiceşti. Şi nu uita s-o întrebi pe contesă dacă pot lucra pentru domnia sa.

— Eşti mai ocrotită aici, lângă mine.

M-am îndepărtat de pat.

— Nu pot să stau închisă aici pe vecie.

— Nu te amărî, Inka.

Am îngenuncheat lângă pat şi i-am strâns mâna.

— Cred că dă lefuri bune.

Cum o fi la moşie? Imaginile unor doamne elegante, precum fiicele ţarului şi mari ducese, mi se perindau prin faţa ochilor. În rochii albe şi pantofi de piele.

— Mă laşi? Te rog.

— Poate, a zis, uitându-se la lumina pâlpâindă a lumânării. Or avea nevoie de ajutor la bucătărie?

— Întreab-o. O să accepte dacă e mulţumită de ce îi ghiceşti.

*Mamka*şi-a încrucişat braţele peste burtă.

— Mi-e teamă, Inka.

— E ultima oară când mai ghiceşti, îţi jur, orice-ar spune Taras.

— Stai lângă mine?

— Fireşte.

Ploaia răpăia tot mai tare pe acoperiş. S-o găsi să picure chiar acum, când ne venea un oaspete atât de distins?

Am pus o cană de lapte fiert pe noptieră, pentru contesă, şi am tras singurul nostru scaun aproape de pat, dar îndeajuns de departe cât să nu se molipsească musafira. Era din ce în ce mai greu pentru *mamka* să ghicească viitorul clienţilor săi, căci, odată cu înaintarea în vârstă, viziunile deveneau tot mai vii şi mai clare, dar oamenii veneau în fiecare zi, dornici să-şi afle norocul, iar banii ne ajutau să cumpărăm de mâncare.

— Cărţile... a zis mama, căutând cu mâna prin pat.

Am scos din buzunar cărţile mari de divinaţie, legate cu şnur roşu. Erau franţuzeşti, tocite şi netede la atingere: *Cartomancie Française,* dar scrise în rusă. Fiecare carte era o micuţă capodoperă colorată, de cea mai bună calitate, şi rareori dădeau greş. I le-am întins, şi le-a strâns la piept.

I-am aşezat în poală scândura de tei pe care îşi înfăptuia minunile, apoi am aprins un boţ de tămâie şi am privit cum fumul acesteia se înalţă şerpuind printre grinzile şi ierburile uscate, atârnate de ele. După spusele *mamkăi,* acest lucru dădea ghes spiritelor să se arate. Le dădea ghes şi clienţilor, căci parfumul ascundea mirosul dulceag de boală. De ce-or fi

fost oamenii dispuşi să-şi pună viaţa-n primejdie, doar ca să-şi afle viitorul?

Taras, care ne îngrijea în felul său, aştepta în şopron şi urmărea totul prin găurica lui preferată din perete. Locuia acolo de când mă ştiam; dormea printre uneltele pe care tata îl învăţase să le folosească şi era tare priceput, până când a fost încarcerat doi ani în Siberia, un loc care îl schimbase în cel mai urât chip cu putinţă.

S-au auzit deodată un clinchet de clopoţei, strigătul vizitiului şi un glas de femeie. M-am dus iute la uşă. Am deschis-o, şi flacăra lumânării s-a înteţit, parcă simţind că ne soseşte un oaspete, după care s-a potolit. În faţa uşii, a oprit o droşcă, iar cei doi cai negri frământau pământul sub copite. În fundul trăsurii descoperite, şedea o doamnă cu căciulă de samur pe cap, înfofolită până la gât într-o blană de urs polar.

Contesa.

Vizitiul a dat blana la o parte, iar doamna a coborât şi a intrat în casă, ştergând cu batista căţeluşul ud pe care îl ţinea în braţe. Când a trecut pe lângă mine, a fost cât pe ce să întind mâna şi să mângâi blana deasă a şubei de samur. Ce minunăţie de haină, de un roşu-închis, pe care scânteiau stropii de ploaie, în lumina lumânării!

Un servitor cu veston verde s-a postat lângă uşă, iar contesa s-a îndreptat către etajera dantelată din colţul estic cel sfânt, pe care *mamka* îşi ţinea micuţa colecţie de icoane pictate pe lemn. Flacăra candelei roşii se răsfrângea pe foiţa de argint a Fecioarei Maria cu pruncul şi a Sfântului Winnoc, care o apărau pe mama de friguri. Contesa a făcut o plecăciune scurtă în faţa sfinţilor, apoi s-a dus spre patul *mamkăi;* pana de bâtlan de la căciulă se legăna în ritmul paşilor ei.

Lumânarea îşi împrăştia umbra pe perete şi făcea ca diamantele de la urechile şi gâtul contesei să pară vii. La fel şi *botinele* sale. Din când în când, aruncam câte o privire fugară la picioarele ei, ca să le văd mai bine – erau făcute din piele gri, de ied, cusute cu fir de argint. Aidoma celor pe care le purta Marea Ducesă Tatiana, în ilustraţiile unei reviste. Mi-am tras fusta mai jos, ca să-mi ascund încălţările împletite din coajă de mesteacăn.

Contesa s-a apropiat de patul *mamkăi,* strângând căţeluşul cafeniu la piept. Când a trecut pe lângă mine, am făcut o

plecăciune adâncă, mototolindu-mi şorţul între degete, ca să nu se vadă găurile din el.

M-am dus la căpătâiul patului *mamkăi,* care s-a îndreptat de spate şi i-a întins mâna contesei, o reminiscenţă a regulilor de etichetă de pe vremea când mersese la curtea regală, să-şi viziteze o verişoară, doamnă de onoare acolo. Dacă nu prindea drag de bietul tata, poate că era şi acum acolo.

— Zina Glebova Kozlov Puşkinski, Înălţimea Voastră, s-a prezentat mama, cu un zâmbet reţinut.

Fireşte, toţi ne numeam Puşkinski şi eram clasele cele mai umile din regiune.

După câteva clipe de şovăială, contesa i-a întins o mână înmănuşată în piele roz, de ied, şi i-a strâns-o scurt.

— Nu am fost informată că vin la căpătâiul unei bolnave, a vorbit contesa rar, în limba rusă, alungând cu palma fumul de grăsime de lup ce se ridica din lumânare.

— Îmi cer iertare, contesă Streşnaiva, a spus mama, în cea mai elegantă franceză pe care o cunoştea. N-am ştiut că mă voi simţi atât de rău.

Contesa s-a uitat la *mamka* preţ de câteva secunde, după care i-a răspuns tot în franceză.

— Dumneata, mai mult decât oricine, ar fi trebuit să prevezi acest lucru, a zis, râzând stânjenită.

— Luaţi loc, vă rog, a invitat-o *mamka.*

— Am înţeles că citeşti în glob de cristal... Unde ţi-e globul?

S-o fi aşteptat să găsească vreo femeie mai tuciurie, cu clopoţei la pantofi?

Mamka i-a zâmbit.

— Nu pot începe, până nu luaţi loc.

Contesa a aruncat o privire lungă prin cameră, apoi s-a aşezat pe marginea scaunului.

— Nu aveţi samovar?

— Nu, înălţimea Voastră. Ni l-a luat perceptorul. Am încercat să-l recuperăm, dar apucase să-l trimită la Sankt-Petersburg.

Mamka se străduia să-şi păstreze calmul, dar amândouă vărsaserăm lacrimi amare în ziua aceea cumplită.

Contesa şi-a scuturat câţiva stropi de pe mânecă.

— Toată lumea trebuie să-şi plătească taxele.

Mamka a făcut semn din cap către noptieră.

— Nu avem ceai, dar v-am pregătit o cană cu lapte fiert.

Contesa a luat cana şi a pus-o la botul câinelui, care s-a apucat să bea, lipăind uşor cu limba.

Mi-au fugit ochii spre peretele de scânduri de la şopronul lui Taras, tocmai când ieşea un norişor de abur alb printre crăpături. *Te rog, nu ieşi de-acolo, să strici totul.*

— Te cunosc de undeva? a întrebat contesa, ducând la ochi lornionul prins de un lănţişor şi studiind-o pe *mamka.*

— Tata a fost învăţător la oraş... E posibil să fi auzit de...

Contesa a pus jos lornionul.

— Scuză-mi zorul, dar aş vrea să trecem la treabă.

Mama şi-a strâns gulerul cămăşii de noapte cu mâna palidă precum fildeşul.

— Îndată, dar, înainte să începem, aş dori să spun că nu vă cer niciun ban.

— Asta-i nemaiauzită.

— În schimb, am rugămintea să o angajaţi pe fiica mea, Varinka, pe care o vedeţi acolo. E fată harnică.

M-am îndreptat de spate.

Contesa s-a uitat la mine.

— Ce pretenţie necuviincioasă!

— E frumuşică, nu-i aşa? a zis *mamka.*Şi am educat-o bine. A citit mult şi ştie toţi sfinţii. Toate zeităţile greceşti şi romane. I-am învăţat franceza şi pe ea, şi pe ucenicul soţului meu. A deprins-o cu mare uşurinţă.

— Prefer să servească bărbaţii în salonul de mese.

— Ajutor la bucătărie, atunci? Lăptăreasă? Se pricepe şi la copii.

— Câţi ani are?

— Şaisprezece.

— E nemăritată?

Mamka a plecat capul în pământ şi am simţit cum îmi ard obrajii. Nu exista fată de ţăran în sat care să nu se fi măritat până la vârsta de cincisprezece ani. Viaţa mea nu va fi niciodată ca a lor.

— Se îmbăiază sâmbăta? a întrebat contesa.

— În fiecare zi. Şi vorbeşte foarte bine franceza. Eu am învăţat-o.

— Chiar aşa? La urma urmelor, de ce nu? E greu să găseşti servitori de nădejde în sălbăticia asta.

Mama a întins o mână spre contesă.

— Nu veţi regreta, vă jur.

Eu, să lucrez pentru o contesă? Ce-o mai fi şi aia salon? Ne lasă să mâncăm resturile din camera aia? O să port uniformă şi-o să le văd hainele de aproape? O să mă dau oare cu parfum?

— Vă dau de ştire când am nevoie de ea, a răspuns contesa, făcându-se că nu vede mâna întinsă a *mamkăi.* Îţi plătesc cinci copeici, dacă sunt mulţumită de cum ghiceşti. Nu sunt avară.

Mamka a zâmbit.

— Prea bine.

Cu acel suflu de energie pe care îl avea întotdeauna la începutul unei şedinţe de ghicit, a desfăcut şnurul ce lega pachetul de cărţi, a scos una şi a aşezat-o pe scândură. M-am ridicat pe vârfuri ca să văd mai bine, căci asta era partea care-mi plăcea cel mai mult.

— Prima carte vă spune trecutul. A întors cartea cu peştele, pictată cu un crap rozaliu ce sărea dintr-o mare albastră. *Mamka* a zâmbit şi i-a aruncat contesei o privire furişă. Peştele e o carte foarte bună. E simbolul bogăţiei.

— Bogăţie? a zis contesa, încruntându-se. Până şi-un orb vede asta. Soţul meu e verişorul familiei imperiale. Normal că vezi bogăţie.

— A doua carte vă va spune prezentul, a zis *mamka.*

A mai tras o carte din pachet şi a aşezat-o pe scândură. Era cartea copilului. Una dintre preferatele mele, căci înfăţişa un băieţel cu o pălărie cu pene pe cap, care alerga cu un băţşi-un cerc.

— Vi s-a mărit familia cu încă un membru, a spus mama. Vă e alături de aproape doi ani.

Contesa a slobozit un geamăt scurt, după care a scos un evantai din mânecă şi l-a deschis.

— Aşa este, a spus. Deşi a venit pe lume ceva mai repede decât trebuia. Altceva?

— Ei bine...

Contesa şi-a tras scaunul mai aproape de pat.

— Vorbeşte odată. Îţi poruncesc.

— E vorba de un copil... un băiat.

Un copil! Invidia mi-a strâns sufletul ca o gheară. Cât de norocoasă era fiica contesei să aibă un băiat!

Contesa îşi flutura evantaiul, făcând să pâlpâie flacăra lumânării.

Mamka a înălţat capul spre cer, cu un zâmbet radios, ca al sfinţilor martiri pictaţi pe lemn.

— S-a născut pe un pat de maci, sub un cer argintiu.

— Aşa este, a confirmat contesa. Cearşafurile erau pictate cu flori roşii, iar baldachinul era argintiu. Eşti, într-adevăr, înzestrată. Spune-mi acum când va apărea următorul copil.

Mama a aşezat cărţile pe scândură, cu fruntea încruntată.

— Asta-i tot. Am obosit.

Avea una dintre presimţirile ei rele?

Contesa a strâns evantaiul şi l-a vârât la loc în mânecă.

— Am bătut atâta cale prin noroaie. Ba încă ne-a mai şi urmărit un lup răpciugos jumătate de cale.

— Sunt flămânzi. Paznicul de vânătoare al domniei voastre ucide toţi elanii...

— Mi-am distrus şi botinele în mocirla de-aici. N-ai de gând să-mi spui *nimic* despre viitor?

— Nu pot...

— Îţi mai dau o rublă pentru asta, a stăruit contesa.

Mamka o privea şi mângâia pachetul de cărţi cu degetele.

— Spune-mi ce mă aşteaptă, altminteri, nu-ţi angajez fata.

Mama se uita la perete, încremenită ca o stană de piatră, apoi a luat din nou cărţile.

— Dacă ţineţi neapărat, vom vedea şi viitorul.

A tras una şi a aşezat-o pe scândură cu un pocnet scurt.

Vulpea care ucidea un porumbel.

Mamka s-a uitat în ochii contesei.

— Patru fete vor trăi vremuri vitrege.

— Care fete? a întrebat contesa. Am doar două fiice. Nu mai pricep nimic.

— Cele mari şi cea mică.

— Vorbeşti în dodii.

Mamka a mai întors o carte.

Corabia.

— Cartea aceasta vesteşte o călătorie, a zis *mamka,* îngândurată.

— Încă una? a zâmbit contesa. La Paris, sper.

Mama şi-a plimbat vârful degetului peste apa de pe carte, apoi s-a uitat la contesă.

— Spune că băiatul va fi smuls din braţele mamei sale.

Contesa a strâns şi mai tare câinele în braţe.

— Nu pricep.

— Spune că băiatul va traversa de patru ori apa, înainte de a-şi găsi odihna. Nu va fi protejat decât atunci când va ajunge sub torţă.

— Cred că-i o greşeală, a zis contesa. Despre ce torţă vorbeşti?

Cu degete tremurânde, *mamka* a mai tras o carte din pachet şi a aşezat-o în marginea mai întunecată a scândurii.

— Cartea următoare e crucială, aşa că luaţi aminte la ce vă spune.

A luat lumânarea de pe noptieră şi a înclinat-o în jos, cu ochii mijiţi. Flacăra a pâlpâit şi o lacrimă de ceară s-a prelins pe scândură.

Coasa.

M-a trecut un fior de gheaţă pe şira spinării.

— Ah! a exclamat mama, întinzându-mi lumânarea, şi a împins scândura cât colo, de parcă o frigea.

Cărţile s-au împrăştiat pe pat. *Mamka* s-a prăbuşit pe pernă, ducând pumnul la gură şi i-a făcut semn contesei să plece.

— Vă rog să plecaţi.

Am apropiat lumânarea de aşternuturile pe care stătea, cu faţa în sus, cartea ce îi provocase acea reacţie. Părea atât de inofensivă: un snop de grâu auriu, la rădăcina căruia se găsea o coasă cu lamă argintie. Cartea aceea nu prevestea niciodată ceva bun.

— Şi restul? a întrebat contesa.

Mamka i-a mai făcut o dată semn să plece.

— E tot ce văd.

— Dar când o să se întâmple toate astea?

Mamka a întors capul spre lumânarea din mâna mea, cu ochii larg deschişi.

— V-am spus tot ce ştiu. Plecaţi, vă rog.

După ce şi-a venit în fire, contesa s-a ridicat de pe scaun şi a pornit spre uşă.

— Sunt profund nemulţumită de vizită, a spus în rusă. Nu meriţi cinci copeici.

I-a făcut semn servitorului cu veston verde, care a aruncat un bănuţ pe pat; după aceea au ieşit vijelios amândoi.

Am auzit droşca îndepărtându-se şi am luat-o pe *mamka* de mână. Tremura şi era galbenă la faţă ca ceara.

— Eşti obosită, *mamka*?

Taras a dat buzna în cameră, îmbrăcat în cojocul din piele de urs, iar *mamka*şi-a încleştat degetele pe mâna mea. Taras a ajuns la pat din patru paşi; urechile căciulii de blană îi fluturau ca unui căţel. Umbra i se proiecta pe perete, înaltă şi ameninţătoare.

A luat bănuţul.

— O copeică? Parazită nenorocită!

Mi-am ascuns dezamăgirea de *mamka.* Cu o copeică, nu cumpăram nici măcar un codru de pâine.

Mama s-a întins pe perne, cu privirea aţintită în faţă.

— Ce e, *mamka*? Ai făcut o treabă grozavă.

— Nu-i adevărat. Nu m-a lăsat sufletul să-i spun.

— A fost foarte bine...

— Ba nu. Am văzut totul, Inka. Habar n-ai...

Taras a băgat banul în buzunar.

— Scroafa îşi merită soarta cu prisosinţă. Am eu grijă să moară în chinuri.

Capitolul 7

ELIZA

1916

După ce Henry a cumpărat Fânarul, a făcut câteva mici reperaţii, dar, cum era prea ocupat cu munca, n-a reuşit să ajungă acolo decât de câteva ori. Mi-am luat gândul de la casă şi mi-am îndreptat atenţia către viaţa la oraşşi către două dintre preocupările mele preferate: corespondenţa cu Sofia şi călătoria peste hotare. Sofia îmi scria zi de zi, iar eu mă aşezam în acelaşi loc, pe canapeaua din salonul apartamentului nostru din Manhattan, aşteptând să sosească poştaşul. De îndată ce Peg îmi aducea scrisoarea din ziua respectivă, luam cuţitaşul şi deschideam plicul.

Dragă Eliza,

Nici nu-ţi imaginezi prin ce peripeţii am trecut ieri, până când am ieşit din oraş, ca să mergem la ţară. Par desprinse dintr-un

roman. Ne aflam în trăsură când am fost asaltaţi de o gloată sălbatică, alcătuită din cele mai prăpădite fiinţe, de la mame cu prunci înfometaţi până la soldaţi dezertori. Mare ne-a fost norocul că am scăpat cu viaţă. Biata Justine e încă isterică şi tare mă tem că va trebui să o trimitem înapoi acasă, ceea ce înseamnă că rămânem fără dădacă pentru Max...

Îşi încheia scrisoarea cu o semnătură întortocheată şi cu o fotografie a micuţului Max în braţele Liubei. Se făcuse un băieţel chipeş, feţişoara îi era încadrată de un nimb de cârlionţi bălai. Ca întotdeauna, era o bucurie să primesc veşti de la ea, dar când oare vor lua în serios ameninţarea gloatelor sălbatice?

Mi-am abătut atenţia către apropiata călătorie. Pregătirile păreau a nu se mai sfârşi, căci războiul din Europa ne îngreuna planurile.În toamna aceea însă, nu trecea zi în care să nu se vorbească de un armistiţiu, aşa că nu puteam decât să fiu optimistă şi să mă dedic cu totul pregătirilor de drum. Aveam cufere întregi de împachetat şi, cum Henry refuza să-mi dezvăluie destinaţia, îi dădusem de lucru croitorului să ne confecţioneze ţinute pentru toate anotimpurile.

Era o după-amiază răcoroasă de toamnă, şi aerul mirosea a ploaie. Eu şi Peg împrăştiasem toate hainele pe care le aveam în salonul imens. Peg, al cărei nume de botez era Julia Smith, era un boboc de fată, zveltă şi cu nişte ochi de căprioară, care trebuia deseori îngrijită. Avea o piele de alabastru şi o podoabă de păr roşcat, care nu voia să stea locului, în oricâte agrafe l-ar fi prins.

Apartamentul cu tavan înalt se afla în Manhattan, pe East Fiftieth Street nr. 31, şi era mult prea mare pentru noi trei, având cinci dormitoare, camere pentru menajere şi o bibliotecă încântătoare. În loc să las salonul spaţios pe mâna unui decorator, am preferat să-l amenajez chiar eu, împodobindu-l în stil parizian, cu canapele şi scaune Ludovic al XV-lea, gravuri după scene franţuzeşti şi impozanta oglindă Trumeau a bunicii aşezată pe o consolă poleită cu aur. Un dulăpior în stil chinezesc, ticsit cu cele mai alese băuturi, şi covorul persan al tatei confereau un strop de aer oriental încăperii.

Printre acestea, Peg făcuse un cerc de bagaje, un Stonehenge din cuferele Goyard ale mamei, truse cosmetice şi cutii de pălării, fiecare cu propria plăcuţă: *Malles Goyard 233 Rue St-*

Honoré Paris – Monte-Carlo – Biarritz.

Simpla vedere a cuferelor, scoase din camera de bagaje din Gin Lane, îmi redeştepta în minte farmecul aventurii. Pânza cu zigzaguri negre şi căptuşeala de bumbac, curelele din piele portocalie şi încuietoarele din alamă, îndoite de talazurile vijelioase şi de hamalii brutali, toate acestea purtau încă vestigiile ultimului *voyage éclair* întreprins de părinţii mei. Bucăţele de levănţică uscată prin sertarele căptuşite cu pânză. Un teanc de sariuri în nuanţa smaraldului, roz şi portocalii, vaporoase şi mirosind vag a naftalină. Mi-am trecut un deget peste iniţialele fantomatice ale mamei gravate cu roşu pe latura fiecărei cutii de pălării. CWM. Caroline Woolsey Mitchell.

Într-unul din sertare, am aşezat lenjeria şi fel de fel de mănuşi pentru zonele toride. Articolele din gabardină şi lână, pentru regiunile muntoase. Să pun oare şi nişte impermeabile, în caz că ne prinde musonul?

Fiica mea, Caroline, citea un volum din poeziile lui Byron, pe canapeaua franţuzească, înconjurată de păpuşile care aveau să ne însoţească în voiaj, aranjate după înălţime, ca o armată tăcută şi neclintită.

Peg i-a întins o şosetă.

— Puneţi-o şi pe urmă citeşti cât vrei.

Fără să ridice ochii din carte, Caroline a întins un picior suplu, şi Peg i-a tras şoseta pe gambă.

— Gata.

Pentru o persoană care-şi cumpăra doar pălării la reducere, Peg ştia să-şi poarte cu eleganţă hainele de stradă, în schimb, era din cale-afară de neglijentă cu uniforma de menajeră. Rareori uita să-şi pună rochia neagră cu guler şi manşete albe, dar accesoriile adesea lipseau, ciorapii negri îi stăteau adunaţi la glezne, iar boneta de muselină albă era de negăsit.

La vremea aceea, Peg ar fi fost concediată din orice casă respectabilă din Manhattan, căci, deşi cele mai bune menajere erau irlandezele naturalizate în America, Peg habar nu avea cum să pregătească o baie şi, în mod sigur, n-ar fi rezistat nici măcar o zi, dacă trebuia să calce ziarele reginei.

Era, totuşi, semn bun că, în ziua aceea, trebăluia de zor şi nu se ascunsese în cămară, ca să citească reviste de scandal şi să bea altceva decât ceai.

— Asta o să te apere de soare, a zis Peg, ţinând o pălărie

aurie, de paie, cu o cunună de hortensii, deasupra capului lui Caroline.

Caroline a dat-o la o parte cu mâna.

— N-am nicio tragere de inimă să merg în India, mamă. Nu se poate să rămân cu Betty? Vreau să ne înscriem amândouă în organizaţia Fetele Cercetaşe.

— Ce mai e şi asta?

— S-a înfiinţat de curând. Fetele merg la şedinţe în uniforme făcute în casă şi învaţă să supravieţuiască în condiţii dificile. De pildă, cum să facă focul, frecând două beţe unul de altul. Cum să gătească o masă completă dintr-un singur cartof.

— Adică să trăiţi cum trăiam noi în Irlanda, înainte să plecăm, a remarcat Peg, aşezând pălăria în cutie.

— Te rog, mamă, a stăruit Caroline. Toată lumea merge în excursie la un iaz din New Jersey.

— Scumpa mea, nu ştim sigur dacă tata ne duce în India. Dar, chiar de-ar fi aşa, nu vrei să cunoşti şi tu un *maharishi*? Să porţi sariuri roz-aprins?

— Absolut deloc. Visez să mă plimb prin pădure. Chiar azi-dimineaţă, am compus o poezie despre asta.

Peg a îngenuncheat, ca să-i prindă pantofii lui Caroline.

— Aş da orice să cunosc un *maharishi.*

Caroline i-a dat cârligul la o parte şi şi-a strâns picioarele sub ea.

— Singurul oraş pe care vreau să-l văd e Stratford-upon-Avon.

Peg a aruncat cârligul de nasturi pe canapea, după care a băgat un braţ de eşarfe într-un sertar al cufărului.

— O fi scris Shakespeare sonete frumoase, dar nu i-a fost deloc credincios bietei Anne.

Când s-a întors Henry, cu amicul său Merrill după el, nici că putea nimeri într-un moment mai prost de stat la taifas. Henry al meu nu era înzestrat cu calităţi fizice demne de un atlet, ceea ce mă cruţase, din fericire, de excursii aventuroase, precum plimbări cu canoea, şi îl silea să se dedice unor activităţi mai inofensive, precum cititul. Dar, în sâmbăta aceea, lucrurile stăteau cu totul altfel. Urma să joace tenis cu Merrill.

Au dat amândoi buzna pe uşa apartamentului, ca doi elevi abia scăpaţi de la şcoală. Domnul Richard Merrill, cunoscut în societate sub numele de Merrill, se împrietenise cu Henry de pe vremea când stăteau la internatul colegiului St. Paul. Debordând

de energie şi poftă de muncă, Henry se îmbogăţise prin forţele proprii, pe când Merrill îşi moştenise locul pe Wall Street. Henry avea părul blond-arămiu şi ochi de un albastru-verzui, în timp ce Merrill era un pic mai înalt şi avea părul negru ca pana corbului. Merrill era considerat cel mai râvnit burlac de pe Coasta de Est, dacă nu-l puneam la socoteală pe chipeşul artist Albert Eugene Gallatin.

— Salutare! a strigat Henry.

Merrill s-a oprit brusc când a dat cu ochii de mine.

— Bună, Eliza!

Cu excepţia câtorva riduri fine în jurul ochilor, nu se schimbase aproape deloc faţă de ultima oară când îl văzusem.

— Nu ştiu de ce eşti atât de mirat. Aici locuiesc.

Henry a venit spre mine şi m-a sărutat pe obraz. Am simţit mirosul de pastilă mentolată.

I-am pus o mână pe obraz. Era cald.

— Tot mai tuşeşti?

A sărutat-o pe Caroline pe creştet şi pe păpuşa de lângă ea.

— Merrill m-a provocat la o partidă de tenis în parc. Merg să mă schimb şi plecăm.

— Mai bine nu, Henry. E prea răcoare.

De când se cunoşteau, se încăieraseră din cele mai felurite motive, printre care şi din pricina mea. Scăpaseră întotdeauna cu răni minore, deşi Merrill a reuşit o dată să-l mânie în aşa măsură pe Henry, încât s-a ales cu ochii învineţiţi. După aceea, Henry i-a adus repede două cotlete, ca să reducă umflăturile, pe care le-au gătit şi mâncat în aceeaşi seară, de parcă nu se întâmplase nimic.

Henry i-a făcut semn lui Caroline să îl urmeze în camera lui.

— Scumpa mea, mă ajuţi să aleg hainele potrivite? Eliza, eşti drăguţă să-mi pregăteşti un Dubonnet?

— Înainte de tenis?

— E mai mult chinină.

— Ţine malaria departe, a comentat Caroline.

Henry a întins braţele, cu palmele în sus.

— Vezi? E leac medicinal.

— Pot să vin şi eu să văd partida, tată?

— Trebuie să te pregăteşti pentru testul la germană de mâine.

Caroline s-a ridicat în picioare.

— Îl urăsc pe kaiser. E nebun de legat.
Henry s-a uitat la mine, cu un zâmbet larg.
— Cred că avem o actriţă printre noi, Eliza.
— Mai bine nu-i dăm apă la moară, am spus.
A prins-o pe Caroline de mână şi a tras-o în hol, spre camera lui.
— Nu te duce, te rog, am strigat după Henry.
— Serveşte-l pe Merrill cu o limonadă, scumpo, mi-a răspuns el.
Paşii s-au stins, şi Merrill s-a întors spre mine, zâmbind.
— Nu ne-am mai văzut de mult.
Peg ne arunca priviri furişe de lângă cufărul unde împăturea un pulover, cu mişcări atât de lente, de parcă exersa *furoshiki,* arta japoneză a împăturirii hainelor.
— Nu-mi văd capul de treburi, Merrill. Trebuie să fac bagajele pentru excursia cea misterioasă. Sper să mergem în India.
— În sălbăticia aia? E o zăpuşeală îngrozitoare, a spus el, luând un sari portocaliu, vaporos şi privindu-l în lumină. Asta vrei să porţi? Prefer femeile în haine mai discrete şi mai sobre, lucrate cu grijă.
Nu era de mirare că, din ei doi, îl alesesem pe Henry. Merrill nu avea nimic din firea jovială şi deschisă a lui Henry. Deşi era, fără îndoială, un bărbat atrăgător, Merrill avea acea frumuseţe comună, căreia îi lipseau tocmai defectele care făceau ca o faţă să fie mai interesantă. Precum o cicatrice stranie sau dinţii de sus uşor ieşiţi în afară.
I-am smuls sariul din mână şi i l-am întins lui Peg.
— Nici nu mă aşteptam la altceva din partea ta, Merrill.
— Pentru mine, e un mister de ce vor oamenii să călătorească.
Dacă îl ascultai pe Merrill, chiar şi un drum până în Staten Island era periculos.
— Trebuie neapărat să-l târăşti pe Henry la tenis? O să-l alergi până la epuizare...şi cred că are febră.
— Un strop de rivalitatea amicală nu strică, a răspuns el. Mă bucur mult să te revăd, Eliza.
L-am ocolit şi m-am dus la cufărul meu, împachetând un şal stacojiu cu franjuri. Când pleci în călătorie, e bine să ai la tine cât mai multe ţinute de stradă.
Merrill a venit după mine.

— Mi-ar plăcea să ne vedem într-o zi, să mai stăm de vorbă, a spus, punându-mi o mână pe talie.

De câte ori făcuse acelaşi gest, pe vremea când eram împreună?

M-am tras într-o parte.

— Despre ce să vorbim, Merrill dragă? Scuză-mă, trebuie să-i pregătesc băutura lui Henry.

— Depănăm amintiri.

Cu toate că îl mai întâlnisem pe Merrill la diverse evenimente sociale, trecuseră doisprezece ani de când se încheiase scurta noastră relaţie.

L-am atins pe mâneca puloverului.

— Am înţeles că eşti cu fata familiei Jackson. Pare plăcută şi dispusă să adopte stilul tău simplu de viaţă.

I-am dat şalul lui Peg, care l-a aruncat în sertarul cufărului.

— Ce vrei să insinuezi?

— Hai să fim sinceri, dragule. Când nu lucrezi, baţi mingea pe undeva.

— Şi ce-ai vrea, să merg la safari?

— Nu contează ce vreau eu, ci...

Henry şi-a făcut apariţia în salon, îmbrăcat în pantaloni albi, de doc, şi cămaşă de in Caroline venea în urma lui, desfăcând din celofan o bomboană mentolată.

Merrill s-a apropiat de perete, ca să admire o fotografie.

— Ce puneţi la cale? a întrebat Henry. Mă duc să-l învăţ pe amicul Merrill cum se joacă tenis.

— Nu mai bine stai acasă, Henry, şi verifici să nu-ţi lipsească nimic din bagaje? O să înceapă ploaia şi nu trebuie să dovedeşti nimănui nimic, scumpule. Nu toată lumea are calităţi sportive.

Henry şi-a aruncat un prosop după gât şi îl ţinea de capete.

— Am jucat tenis la St. Paul.

— Ai tu impresia, a replicat Merrill.

Henry m-a sărutat pe ambii obraji, gâdilându-mă cu mustaţa, după care au pornit amândoi spre uşă, fără să arunce o privire înapoi.

— Stai să-ţi bei Dubonnetul, am zis.

Au ieşit în grabă.

— După partidă, mergem să sărbătorim învingătorul, aşa că nu sta trează până vin eu, mi-a strigat peste umăr.

Peg a închis uşa în urma lor, şi vocile li s-au stins. M-am dus la

fereastră şi i-am văzut când au ieşit în stradă. Henry şi-a aprins o ţigară, iar Merrill îşi flutura racheta în mers, sub cerul tot mai plumburiu.

După aceea, m-am întors la bagaje. Când mergi în sălbatica Indie, trebuie să fii bine pregătit.

•

Era trecut de miezul nopţii când l-am auzit pe Henry îndreptându-se cu paşi împleticiţi spre camera lui. Fără îndoială, îşi înecase amarul înfrângerii în Dubonnet. M-am prefăcut că dorm când a intrat să-mi ureze noapte bună, străduindu-mă să respir adânc şi regulat. A rămas o vreme lângă patul meu, după care s-a retras în camera lui.

A doua zi dimineaţă, m-am trezit devreme, ca să merg la echitaţie. Cum Henry nu ieşise încă din dormitor, mi-am pus costumul de echitaţie, iar Thomas m-a dus cu maşina la grajdurile din Central Park. Caroline petrecuse noaptea la prietena ei, Betty Stockwell, aşa că mama fetei, Amelia – prietenă cu mine din perioada adolescenţei – m-a însoţit la plimbarea matinală.

Era o zi splendidă şi senină de toamnă, căci furtuna trecuse şi lăsase în urmă un cer azuriu. Am luat-o spre nord, pe Aleea Hipică din Central Park, în direcţia lacului de acumulare. Nu era mai nimeni acolo, căci la ora aceea, cavaleria civilă era alcătuită cu precădere din doamne. În mod evident, Amelia petrecuse mult timp la măsuţa de toaletă şi îşi prinsese părul castaniu cu o plasă. Fiica ei, Betty, îi semăna leit, începând de la părul castaniu, care cobora într-un V ascuţit pe mijlocul frunţii, şi până la stilul tăios de a vorbi.

— Caroline a ta, Eliza, e preferata învăţătoarei. Domnişoara Webb spune că, dacă ar avea o fată, ar vrea să-i semene întru totul. Cine o meditează?

— Pur şi simplu, seamănă cu taică-su, Amelia.

— I-am angajat un meditator lui Betty, dar tânărul şi-a dat demisia pe motiv că era epuizat. Tare slabi de îngeri mai sunt tinerii din ziua de azi. Poate e mai bine aşa. Latina nu te-ajută să-ţi găseşti un soţ. Bărbaţii nu vor altceva decât un trup cald. Pentru Richard, e totuna dacă e în pat cu mine sau cu bucătăreasa. Pe întuneric, n-ar face nicio deosebire şi, în afară de asta, îl aţâţă la culme mirosul de scorţişoară.

— Uneori, mă gândesc că soţii mai mult ne complică viaţa.

— Da, dar încearcă să intri în lumea bună, dacă n-ai soţ. James, soţul lui Florence Schermerhorn, a fugit cu nevasta unui vânzător de biblii. Biata femeie, i s-au închis în nas toate uşile din New York.

A trebuit să se mute în Larchmont, unde singurul ei pretendent e un pastor bătrân care poartă perucă de cavaler.

Am dat ocol lacului şi, cu toate că tânjeam s-o iau la galop, am ţinut caii la trap, în limita celor zece kilometri la oră. Ramurile arborilor se împreunau deasupra noastră, iar copitele cailor scoteau sunete plăcute când loveau poteca moale.

Mi-l închipuiam pe Henry cum se trezeşte, umilit, şi caută o cafea tare. Aşa-i trebuia. Să-i doftoricească Peg durerea de cap şi orgoliul rănit. Poate aşa se învăţa minte să nu mai joace tenis pe ploaie.

•

După ce am luat prânzul cu Amelia şi am dat o raită prin oraş, ca să cumpăr pastile de chinină şi alte mărunţişuri pentru călătorie, m-am întors la apartament, cu braţele încărcate de pungi de hârtie. Hotărâsem, între timp, să îl iert pe Henry. În fond, de dragul meu făcea pe grozavul şi avea să-şi răscumpere greşeala pe durata călătoriei.

Peg m-a întâmpinat la uşă, cu faţa îmbujorată printre pistrui.

— Domnul Ferriday nu-i deloc în apele sale, doamnă, m-a anunţat, cu pumnii strânşi sub bărbie.

— Cum adică?

S-a bătut cu mâna pe piept.

— Are probleme aici.

M-a trecut un fior de groază.

— Când au început?

Am lăsat pungile jos.

— De azi-dimineaţă, doamnă, când i-am dus tava cu mâncare.

M-am dus spre dormitorul lui Henry.

— De obicei, la şapte fix, e în picioare, a spus Peg, ţinându-se după mine, şi-mi zice „Peg Smith, adă-mi o găleată cu cafea, dar azi vorbeşte-n dodii, iar storurile nu-s trase cum trebuie.

Când am ajuns la dormitorul lui, am văzut uşa întredeschisă şi tava cu mâncare, în hol, neatinsă.

— De ce nu i-ai dus-o în cameră, Peg?

Fata stătea în hol, cu braţele împreunate în jurul taliei.

— Am vrut s-o duc, doamnă, dar dacă mă molipseam de vreo

boală?

Am intrat în cameră. Henry stătea în pat, ghemuit pe o parte, peste cuvertură şi cu un braţ scos din pulover. I-am pus mâna pe şold şi am simţit lâna udă leoarcă.

— Închide fereastra, Peg. Nu puteai să-l înveleşti cu o pătură?

Henry tremura şi tuşea.

Peg nu se clintea din prag.

— Mama zice că verişoara lui Joanie Sullivan a făcut aprindere la plămâni...

— Ajută-mă să-l dezbrac de hainele astea ude.

— ...şi n-a mai apucat dimineaţa.

Peg stătea în uşă, cu degetele la buze. Cu mare greutate, i-am tras puloverul peste cap lui Henry, dar cămaşa de dedesubt îi era lipită de piele. Cum ar proceda mama? De ce n-oi fi ciulit urechile când vorbeau despre îngrijirea bolnavilor? I-am pus o mână pe frunte. Ardea.

— Am intrat în camera ta aseară, a bâiguit Henry, clănţănind din dinţi. Voiam să-ţi spun...

— Sst. Nu mai vorbi.

— Biletele...

— Care bilete, Henry?

— Visam să călătoresc în toată lumea cu tine, dar...

I s-a stins vocea.

— Te faci bine, da? Normal că te faci bine. E o simplă febră.

I-am aruncat lui Peg o privire peste umăr. Ne urmărea din prag, dar a ridicat repede ochii în tavan, când m-am uitat la ea.

— Adu-mi măcar un lighean cu apă caldă şi un burete. Şi termometrul... vezi că e în bucătărie.

Peg şovăia.

— *Mişcă-te.* Sună-l pe doctorul Forbes şi spune-i să vină *imediat...*şi pe mama...

Peg a zbughit-o la fugă.

Până să-i scot cămaşa, Henry dârdâia din toate încheieturile.

Peg s-a întors cu ligheanul şi l-a lăsat în faţa uşii.

L-am ridicat de jos. Apa era rece.

— Vine doctorul Forbes? am întrebat.

— Sună ocupat.

— Dar mama?

— Am sunat la casa din Gin Lane şi mi-au zis că azi-dimineaţă a căzut la pat din cauza gripei.

S-a îmbolnăvit mama? Tocmai acum, când aveam mai mare nevoie de ea?

— Unde-i termometrul?

Peg şi-a scos boneta şi a început s-o frământe în mâini.

— M-am uitat în bucătărie, dar...

— Peg Julia Smith, te jupoi de vie dacă nu dai fuga la cabinetul doctorului Forbes şi te-ntorci degrabă cu el.

Fata stătea încremenită.

— N-ai auzit ce ţi-am spus?

— Doctorul la care am dus-o pe Caroline?

— Nu, doctorul Forbes. Din Thirtieth Street.

— Lângă brutărie?

— Nu, lângă spiţeria...

— De la care am luat siropul de tuse?

— Da...

— Dar sunt douăzeci de străzi până acolo.

— Ia un taxi, numai du-te odată.

Peg s-a făcut nevăzută, iar eu am scotocit zadarnic prin toate sertarele din bucătărie, în căutarea termometrului. Am alergat prin apartament, am luat păturile de pe paturi şi le-am aşezat peste Henry, până când nu i s-a mai văzut decât capul de sub mormanul uriaş.

Am închis toate ferestrele, l-am rugat să bea apă, dar a refuzat; nimic n-a reuşit să-i potolească tusea cumplită.

•

Era deja după-amiază târziu, când a sosit doctorul Forbes. S-a dus numaidecât la patul bolnavului şi i-a dat sacoul lui Peg, care aştepta în hol. Am simţit cum mi se destinde tot corpul la vederea distinsului nostru medic, cu jobenul şi geanta lui umflată, din piele neagră, de vacă, tocită la colţuri. De ani buni, doctorul Forbes era salvatorul mamei; el a stat la căpătâiul meu când m-am îmbolnăvit de scarlatină; el i-a adus pe lume pe Caroline şi pe finul meu, Max.

— Am venit cât am putut de repede, a spus. Am avut o naştere dificilă. Copilul era aşezat invers. Iar pe Fifth Avenue abia se circula, din cauză că a izbucnit un incendiu.

De sub mormanul de pături, l-am văzut pe Henry cum se zvârcoleşte spasmodic, chinuit de un nou acces de tuse.

De ce se agravase atât de rapid?

— Tuşeşte aşa de câteva ore, domnule doctor.

— De câteva *ore*?! a exclamat medicul, îndepărtând pătură după pătură, ca un negustor de covoare din New Delhi. Când a mâncat ultima oară?

— Nu ştiu. Aseară, bănuiesc.

A scos un termometru din geantă şi l-a scuturat.

— I-aţi luat temperatura?

— N-am avut cu ce.

A introdus termometrul sub axila lui Henry.

— Nu există un termometru în casa fiicei lui Carry Woolsey? m-a mustrat doctorul Forbes, punând două degete pe încheietura lui Henry. De ce nu m-ai chemat mai devreme? E contagios.

M-a trecut un fior pe şira spinării. Contagios?

— A sunat Peg...

Doctorul Forbes a pus dosul palmei pe obrazul lui Henry, după care i-a scos termometrul de la subraţşi s-a uitat la el.

— Are febră mare, Eliza. Ridică-i capul mai sus.

— L-am spălat cu apă rece.

— Cu apă rece? Trebuie să fie *călduţă.* Fierbe nişte apă şi răceşte-o încet. Băile reci agravează febra.

I-am ridicat capul fierbinte şi i-am mai pus o pernă sub el.

— A jucat tenis ieri şi a adormit cu hainele ude pe el.

— Cât de nesocotit să fii? Iar păturile astea i-au făcut mai mult rău. Convinge-l cumva să bea apă.

Henry s-a prins cu mâinile de piept şi a râs.

— E prea fierbinte, mamă. De ce e aşa fierbinte?

Doctorul Forbes a deschis ferestrele.

— Ţineţi-le deschise. Are nevoie de oxigen.

I-am dus paharul la gură.

— Sunt eu, Eliza, dragule. Trebuie să bei puţină apă.

Henry mi-a dat peste mână.

— Unde naiba e fiica mea?

Doctorul Forbes îl studia, mângâindu-şi gânditor barba.

— A fumat?

— Trabucuri.

— E posibil să fie pneumonie lobară. De vină pot fi două tipuri de pneumococi. Dar n-am de unde să ştiu care din ele a cauzat boala.

L-a apucat o nouă criză de tuse, care s-a încheiat cu un horcăit, de parcă se îneca.

— *Fă* ceva, l-am implorat pe medic, îngenunchind lângă Henry.
— Nu sta prea aproape de el, Eliza.
— Trebuie să iei măsuri, domnule doctor, am zis, mângâindu-i fruntea lui Henry.
— Există un ser...
— Trimite pe cineva după el.
— Dă rezultate doar la anumite tipuri de exsudat şi trebuie făcută comandă pentru el.
— Altă soluţie?
— Am putea încerca o puncţie arterială, dar e o procedură nouă şi riscantă. Terapia cu radiaţii e posibil să aibă efect. I-ar prinde bine şi un irigator rectal, ca să nu se deshidrateze prea tare.
— Trebuie să-l ducem la Spitalul St. Luke. Cheamă ambulanţa.
A întins mâna spre geantă.
— Toată lumea e la locul incendiului. Şi e posibil să nu reziste dacă încercăm să-l mutăm. Dacă am fi luat măsuri mai din timp...
Din hol, răzbăteau voci. *Caroline.*
A trecut, gâfâind, pe lângă Peg şi a intrat în cameră.
— Tată... am fost la Betty...
— Fata mea, a murmurat Henry, întorcând capul, la auzul glasului ei.
Caroline s-a repezit spre el.
— Am venit imediat ce-am aflat.
În partea opusă a patului, doctorul Forbes se uita la mine şi clătina din cap. Caroline nu avea voie în preajma lui Henry Era mult prea primejdios pentru plămânii ei delicaţi. Dar cum să-i interzic fetei mele să-şi vadă tatăl?
Am prins-o de încheietura mâinii, înainte să ajungă la pat.
— O să-l vezi în curând, scumpo. Acum, are...
Caroline s-a smuls din strânsoare, s-a năpustit spre pat şi l-a cuprins pe Henry de gât.
— Sunt aici, tată. Nu plec de lângă tine.
Henry s-a întors spre ea.
— Unde-ai fost? Te-am tot strigat.
Doctorul Forbes a dat iute ocol patului.
— Copiii n-au ce căuta aici, Caroline.
A apucat-o de mijloc şi a tras-o de lângă Henry.

Caroline se zvârcolea ca un animal turbat, izbindu-l pe medic cu mâinile şi picioarele.

— E tatăl meu. Am tot dreptul să...

Doctorul Forbes a târât-o cu forţa spre uşă.

— Trebuie să părăsească imediat casa.

Caroline a întins mâna spre mine, cu o privire deznădăjduită şi imploratoare.

— Te rog, mamă, lasă-mă să stau.

Mi-am ferit ochii.

— Ia-o de-aici, Peg. Zi-i lui Thomas să o ducă la Southampton.

— Nu, mamă, nu...

Peg a apucat-o de încheieturi, a luat-o din braţele doctorului Forbes şi a scos-o din cameră, închizând uşa cu piciorul.

Prin uşa închisă, a pătruns un ultim ţipăt stins.

— N-ai dreptul să faci asta. E tatăl meu...

Henry s-a uitat spre uşă.

— Unde e Caroline?

Medicul i-a pus o mână pe frunte.

— Vine imediat. Deocamdată, trebuie să-ţi scădem temperatura. Pe chipul lui Henry a apărut o durere sfâşietoare şi i s-au umplut ochii de lacrimi.

— Fir-ar a naibii de treabă, vreau să-mi văd fata.

I-am strâns mâna.

— O s-o vezi în curând, dragule.

A închis ochii şi a tăcut.

Doctorul Forbes a scos un garou de pânză din geantă şi mi-a aruncat o privire.

— Roagă-te la toţi sfinţii, Eliza.

Aveam senzaţia că s-a oprit timpul în loc.

Tot ce-mi trecea prin minte era: *Ia-mi, Doamne, tot ce doreşti, dar nu mi-l lua pe el.*

Capitolul 8

SOFIA

1916

În ziua prânzului festiv organizat cu ocazia celei de-a

cincizecea onomastici a Agnessei, am luat masa în gângurelile turturelelor adunate în copacii de la ferestrele salonului. Era cea mai caldă zi de toamnă de care avusesem parte în ultimii ani în pădurile noastre; până şi gheaţa din gheţărie se transformase într-o băltoacă de apă călduţă. Stăteam cu toţii la masă. Agnessa era gătită într-o rochie albă din în cu mâneci evazate.

— Deschide fereastră să intre puţin aer, a spus ea.

Paznicul de vânătoare, Bogdan, s-a grăbit să îi facă pe plac. Era un om foarte cumsecade, cu ochi albaştri şi blânzi şi pielea bătută de vânturi şi ploi. Era negricios la faţă, după anii petrecuţi în aer liber, indiferent de anotimp, alături de ceata lui de hăitaşi, bărbaţi care strigau şi fluturau cârpe roşii ca să scoată sălbăticiunile din ascunzători. La vârsta de şapte ani, am fost cel mai slab elev al său, deşi, cu multă răbdare şi înţelegere, a izbutit, până la urmă, să mă înveţe să trag cu arma. Mirosea a rom şi a piele veche şi îşi punea braţele în jurul meu când ţinteam. Peste ani, când am ucis primul meu elan, s-a bucurat ca un tată mândru de copilul lui.

Cu fruntea îmbrobonată de sudoare, Bucătarul a aşezat pe masă, în dreptul Agnessei, tradiţionalul tort festiv, presărat cu migdale. Asuda până şi tortul, iar crema părea acoperită de un strat de rouă.

De unde-o fi procurat zahărul? Bănuiam că de pe piaţa neagră, căci, chiar dacă aveai tichete de raţie, rareori găseai zahăr la băcănie.

Bucătarul s-a tras câţiva paşi înapoi şi se uita la mine, aşteptând aprobarea mea.

Liuba s-a aplecat spre mine.

— I-ai căzut cu tronc, surioară. Se vede de la o poştă.

— Ţi-ai pierdut minţile, am spus, deşi nu era un gând deloc neplăcut.

Ştiam cu toţii cât de norocoşi suntem că Bucătarul, cunoscut de cei mai mulţi sub numele de baronul Iuri Vaniovici Vasili-Argunov, un burlac chipeşşi proprietar de vaste terenuri, îşi găsise fericirea în bucătăria noastră. Cu ani în urmă, Agnessa l-a invitat la un dineu şi, după ce bărbatul a gustat un sufleu necopt, a preluat bucătăria şi n-a mai plecat, insistând chiar să i se spună Bucătar.

Inelul de la mâna lui stângă a scânteiat în lumină. Era o veche moştenire de familie, primit în dar de străbunicul său de la

Aleksandr al II-lea, un cerc lat, din aur roz, gravat cu un vultur imperial auriu, cu un diamant masiv în burtă. Din spusele Agnessei, mulţi se oferiseră să îl cumpere, şi până şi ţarul i-l admirase. Nu m-au impresionat niciodată podoabele cu diamante purtate de bărbaţi, dar el, evident, preţuia nespus acest inel.

Liuba a luat cartea de astronomie din poală şi s-a apucat să citească.

— Nu fi nepoliticoasă, Liuba, a dojenit-o Agnessa. Pune-o imediat deoparte. Stelele astea, aşa o pasiune deşartă!

— *Damnant quod non intellegunt,* a mormăit Liuba şi a pus cartea înapoi în poală.

— Ce-a zis? a întrebat Agnessa, uitându-se la tata.

— Oamenii condamnă ceea ce nu înţeleg, i-a tradus el.

Agnessa a scuturat o firimitură invizibilă de pe masă.

— Înţeleg foarte bine stelele. Mi-ar plăcea mai mult dacă ar sta locului. Toată învârteala asta a lor îmi dă o stare de nelinişte.

Liuba s-a întors spre mine, cu o privire exasperată, de parcă spunea: „Ce rost are să te contrazici cu o persoană mulţumită de propria ignoranţă?"

Raisa, una dintre spălătoresele noastre, o fată blândă şi ciolănoasă, care-şi purta părul împletit în două codiţe subţiri, de un blond-arămiu, stătea în spatele Agnessei şi făcea vânt cu un evantai jerpelit, din pene de struţ, ca să ventileze aerul între camere.

Casa era mai degrabă o înşelătorie, o fostă spălătorie industrială, transformată într-un conac nicidecum elegant, deşi camerele înalte îi dădeau un aspect impozant. Pe când trăia, mama renunţase la scaunele franţuzeşti din salon şi la portretele strămoşilor şi o decorase într-un stil simplu, rusesc. Pusese perne pe jos, tablouri populare ruseşti pe pereţi şi umplea orice vas din casă – ceainice, pahare, carafe – cu trandafiri sălbatici, culeşi chiar de ea, care răspândeau un parfum dulce în casă.

După ce Agnessa s-a mutat împreună cu noi, a dat ordin să fie scoasă de la păstrare toată mobila franţuzească, şi pernele, cărate în pod, sperând, probabil, ca astfel să şteargă orice reminiscenţă a Rusiei. Şi a mamei.

În ciuda împotrivirilor mele şi ale Liubei, Agnessa a readus

mobila aurie în salon, a şters de praf portretele înaintaşilor, unele dintre ele de-a dreptul înfricoşătoare, şi le-a agăţat în *zala,* o încăpere asemănătoare salonului englezesc, care se întindea pe toată partea din faţă a casei.

La etaj, dispuse în jurul scării principale, se aflau apartamentul tateişi al Agnessei, al meu şi al lui Afon, şi al Liubei. Dormitorul mamei era locul nostru preferat de întrunire, şi, deseori, întindeam pe jos saltele de puf şi stăteam până noaptea târziu, să discutăm şi să lecturăm poezii.

Aveam acces neîngrădit în garderoba ei, puteam să ne jucăm acolo şi să-i îmbrăcăm haina de samur de la Worth, a cărei căptuşeală răcoroasă ca apa ne dezmierda braţele arse de soare. Îi mângâiam rochiile din mătase portocalie sau verde şi ne lipeam obrajii de kimonourile de catifea. Mama purta rareori veşminte luxoase, preferând ţinutele lejere, care îi permiteau să se mişte cu uşurinţă, haine ţărăneşti, pantaloni de grădinar şi papuci chinezeşti din pânză neagră.

După moartea mamei, sentimentul pierderii iremediabile s-a aşternut, imperceptibil şi necruţător, peste noi. Tata îi ţinea camera încuiată şi nu se despărţea niciodată de cheie. Când a venit Agnessa, a cerut să fie deschisă, haina mamei, curăţată şi pusă la păstrare pentru ea, iar cearşafurile şi dantelele, împărţite între mine şi Liuba.

Spre norocul nostru, a urmat vacanţa la Paris, alături de Eliza, care ne-a mai alungat mâhnirea. Dar, imediat ce am revenit în Rusia, am observat că Agnessa făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a şterge amintirea mamei.

I-a redecorat dormitorul în stil franţuzesc, aşternuturile erau din cea mai fină olandă, blazonul tatei, brodat pe toate ţesăturile, garderoba, ticsită de haine moderne de la marii croitori francezi, în nuanţe de gri şi levănţică. Casa era de nerecunoscut, după ce Agnessa a văruit zidurile de cărămidă, a înlocuit obloanele ruseşti, viu colorate, cu unele gri, după moda franceză, şi a pus să fie plantată iederă englezească, ca să acopere faţada.

Îl ţineam pe Max pe genunchi, cuprinzându-l cu o mână pe după burtă, iar el îşi mânca terciul de hrişcă cu lingura, din castron. Purta pe cap un coif argintiu, legat în dreptul urechii cu o fundă de satin. Afon se strâmba la el, din partea opusă a mesei, şi Max râdea în hohote, scuturându-şi zulufii blonzi.

Servitorii au adus pui de sturion de Volga şi supiere ceramice pline cu mâncărurile preferate ale tatei, ca de pildă *rassolnik* dulce-acrişor şi ciorbă de castraveţi cu rinichi de vită, de care Liuba a refuzat să se atingă. Afon a mâncat cu poftă, gândindu-se, probabil, că nu va mai avea parte de asemenea festin o vreme, căci sosise deja mult temuta telegramă şi trebuia să se prezinte cât mai curând la comandamentul regimentului din Petrograd.

Tata stătea ţanţoş pe scaun, îmbrăcat din cap până-n picioare în haine de ţară: pantaloni lejeri, de culoare cafenie, şi *rubaha,* cămaşă de in pe care o purtau ţăranii, cu gulerul descheiat, care îi atârna pleoştit ca o ureche de porc. Titlul de pe prima pagină a ziarului pe care-l ţinea în mână anunţa: *Trupele britanice avansează. Armata germană este forţată să se retragă.* Veştile din ziua aceea au reuşit să ne înveselească pe toţi. În afara victoriei decisive obţinute de generalul Brusilov, aliaţii câştigau teren în bătălia de pe Somme, cu ajutorul unei noi arme secrete: tancul.

Agnessa s-a aplecat spre mine, învăluindu-mă în arome de garoafe şi ylang-ylang, care mi-au tăiat toată pofta de *oeufs en cocotte.*

— Săptămâna trecută, am mers la ghicitoare.

— A, deci acolo te-ai dus. Mare pierdere de timp...

— O cheamă Zina şi mi-a spus... S-a tras mai aproape de mine. Mi-a spus că micul Max va traversa apa de patru ori.

— Ghicitorii sunt nişte şarlatani, Agnessa.

Afon a întins mâna după o felie de pâine neagră.

— Poate să-mi spună la ce regiment mă trimit?

— Ştiu că aduce ghinion să-ţi vezi viitorul, dar e *foarte* faimoasă. Vin oameni de neam bun de pretutindeni să o consulte. I-a prezis Roksanei Petrovana că o să elimine o piatră şi, chiar în noaptea aia, a ieşit din ea.

— Hai mai bine să vorbim despre onomastica ta, Agnessa, am propus. Tata ţi-a pregătit un cadou minunat.

S-a apropiat şi mai mult de mine.

— După cum văd eu lucrurile, micul Max a traversat o dată apa când ai mers în America şi erai gravidă cu el. A doua oară, când ţi s-a rupt apa şi l-ai născut. Iar a treia oară, a fost când ne-am întors.

— Trebuie neapărat să...

— Ceea ce înseamnă că rămâne să mai treacă o dată.

M-a străbătut un fior rece, nefiresc pentru o zi atât de călduroasă, şi l-am strâns pe Max la piept. O să-l ţin în braţe cât e vara de lungă, şi nu-l bag în lighean nici să mă pici cu ceară. N-aş suporta un alt accident. Când era mai mic şi abia învăţa să meargă, i-a alunecat mânuţa din a mea, a căzut şi s-a ales cu o tăietură adâncă la bărbie. Agnessa a început să alerge prin casă şi să ţipe, tata a trimis după medic, iar eu mi-am folosit fusta, ca să opresc sângerarea.

I-am pipăit bărbia lui Max şi, cu un nod în stomac, am simţit cicatricea.

— După aceea, zici c-a văzut flăcările iadului, pentru că n-a mai vrut să continue.

— Sper că ai plătit-o bine, a zis tata, fără să ridice ochii din ziar. Nu ştii niciodată când te blesteamă spiritiştii ăştia.

— Ai întrebat-o dacă mai vine vreo revoluţie? a întrebat Liuba, schimbând un zâmbet ironic cu Afon.

Agnessa a netezit faţa de masă.

— Trupele ţarului o să înăbuşe orice revoltă. E dreptul lui de la Dumnezeu să conducă ţara, chiar dacă nu pare prea preocupat de asta.

M-am foit pe scaun. Foarte nepoliticos din partea Agnessei să pomenească numele ţarului la masă, dar, dacă tot a deschis discuţia, n-am putut să nu profit de ocazie.

— E strigător la cer ca ţarul să întreţină douăzeci şi unu de palate, în vreme ce poporul lui moare de foame!

Liuba a luat în furculiţă un rinichi de vită şi îl studia cu atenţie.

— Şi soldaţii suferă de foame. În unele zile, abia dacă primesc ceva de mâncare, n-am dreptate, tată?

— Liuba, du-te imediat şi fă-ţi lecţiile la franceză, a spus Agnessa.

— Numaidecât, a răspuns Liuba.

A rămas la locul ei şi s-a apucat să citească din cartea pe care o ţinea pe genunchi.

— Crezi că ţarul o să ţină deschisă Casa Fenei în lipsa noastră? l-am întrebat pe tata.

Agnessa a adoptat o ţinută semeaţă.

— De ce trebuie să vorbim despre locul ăla de ziua mea?

Deşi adăpostul înfiinţat de mine pentru femeile sărmane era aproape unanim considerat o cauză nobilă, Agnessa detesta să

discute despre el, ca, de altfel, despre orice subiect legat de mama.

— O să scriu la minister să îi rog să se ocupe de ea, a spus tata. Deocamdată, trebuie să ne luăm şi noi măsuri de precauţie.

— Ai dreptate, a spus Agnessa. Sătenii ne iubesc, dar nu ştii niciodată ce se poate întâmpla. N-aş vrea să pună ghearele pe moşie şi să ne transforme pe noi în chiriaşi.

— Tata s-a purtat frumos cu ei, am zis.

— Sper din tot sufletul că gărzile imperiale păzesc minele de smarald, a spus Agnessa.

— N-ar fi momentul să-i arătăm cadoul Agnessei? a sugerat Afon, ridicându-se de pe scaun.

Liuba s-a îndreptat de spate, iar clopoţelul roşu care îi atârna la gât de un şnur a scos un clinchet cristalin.

— Gata? Îi dezvăluim surpriza?

Bănuiam că Agnessa o prinsese din nou pe Liuba vorbind ruseşte şi din cauza asta o pedepsise să poarte „clopoţelul diavolului”. Ce nu-şi imagina ea era că Liubei chiar îi plăcea clopoţelul şi îl privea ca pe o mare onoare, căci, deşi franceza şi engleza erau la mare modă în societate, rusa era limba preferată a mamei.

Agnessa l-a strâns pe Tum-Tum la piept.

— Singurul dar pe care mi-l doresc e un tren care să mă ducă direct la Paris.

Tata s-a ridicat şi s-a apropiat de scaunul Agnessei.

— Mai ai răbdare câteva zile, iubirea mea. Mai am doar câteva treburi de rezolvat la minister. Poţi să te-apuci să faci bagajele, dar numai cele strict necesare.

— Ce-oi vrea, să plecăm *cu mâna goală*şi să trăim în corturi, ca beduinii?

— Trebuie să ne mişcăm repede după ce pleacă Afon. Ne întoarcem când se mai liniştesc apele.

Agnessa a dus un cubuleţ de brânză la botul câinelui, care a întors capul.

— Hai să revenim la cadou. Am atâta treabă, de nu-mi văd capul. Doar pentru onomastica lui Max de mâine, trebuie pregătite şase feluri de mâncare. Am trimis vorbă ţărăncuţei ăleia să vină să ajute la servire.

— Dă-ne măcar un indiciu, tată, a insistat Liuba.

— E ceva mare.
— Sper să fie un ametist, a spus Agnessa.
— E în hambarul din fund, a adăugat tata.

Pe moşia noastră, se găseau numeroase dependinţe: hambarul de lângă casă, în care păstram sacii cu cereale, grajdul cu douăzeci de boxe, magazia de brânzeturi şi hambarul din fund, care era gol.

Agnessa mai avea puţin şi izbucnea în lacrimi.
— Ştii că nu-mi plac hambarele, dragule.
— Hai s-o legăm la ochi, a propus Liuba.
— Mirosul de bălegar mă omoară, a spus Agnessa, ducând la nas şervetul din damasc. Se simte până aici.

Tata i-a luat şervetul din mână, l-a împăturit în formă de triunghi, ca pe eşarfele pe care le purtau bandiţii pe faţă, şi i l-a legat la ochi.

Liuba s-a dus fuga la Agnessa şi a tras-o de mână, ca pe o nevăzătoare. Cu Tum-Tum în braţe, Agnessa s-a lăsat condusă spre hambar, iar noi le-am urmat.

Mergeam în grup. Max mi se legăna în braţe şi fredona cântecelul favorit, din care nu nimerea decât câteva cuvinte. Era un cântec francez, macabru, pe care-l învăţase de la Agnessa, despre nişte marinari aflaţi în larg, care hotărăsc să mănânce un băieţel.

A fost odată o bărcuţă
Ce nu mai călătorise pe mare
Hei! Hei! Hei!
După câteva săptămâni, mâncarea s-a isprăvit
Hei! Hei! Hei!

S-au pus şi adulţii pe cântat, în timp ce treceam pe lângă sera Agnessei, de unde venea o mireasmă dulce şi leneşă de piersici. Era o oranjerie cochetă, cu geamuri de sticlă, trimisă tocmai de la Paris, cu acoperişul mărginit de metal alb, dinţat; înăuntru, lămâii erau plini de fructe, chiar şi în toiul toamnei. Îmi plăceau nespus clipele petrecute în clădirea de sticlă, alături de micul Max care se juca la picioarele mele, în vreme ce răsădeam şi altoiam plantele, înconjurată de gardenii înmiresmate, orhidee amazoniene şi trandafirii agăţători ai domnului Gardener. Îi admiram atât de mult trandafirul alb, încât aveam un raft întreg

cu butaşi din el, fiecare cu rădăcina înfăşurată în pânză de sac şi legată cu sfoară.

— N-am ce să-mi doresc aici, a zis Agnessa, fluturând braţele prin aer.

— Calmează-te, i-am spus.

Liuba a condus-o în hambarul din fund, care, deşi nu mai adăpostea animale, păstra încă mirosul de fân. Afon m-a prins de mână şi am păşit amândoi pe rumeguşul de cedru. Tata ne-a făcut semn să înaintăm. Pe un perete, era rezemată o cutie masivă, din metal verde, înaltă şi lată cât un elan mascul. Zăngănea, de parcă se agita o vietate în ea.

Când ne-am mai apropiat, Tum-Tum a început să mârâie, şi Agnessa l-a strâns mai tare în braţe.

Tata i-a luat mâna Agnessei şi a pus-o pe cutie.

— Zi-mi imediat ce e, Ivan.

Tata i-a desfăcut legătura de la ochi.

Agnessa s-a încruntat şi a clipit de câteva ori, ca să se obişnuiască cu lumina difuză.

— Dumnezeule mare, ce mai e şi asta?

Liuba s-a apropiat de cutia metalică şi a deschis uşa cu balamale din faţă.

— N-o recunoşti, Agnessa? E un aparat de făcut gheaţă. În felul ăsta, ai gheaţă la orice oră doreşti.

— Prietenul lui Afon de la clubul automobilistic ne-a adus şi un generator care să-l ţină în funcţiune.

Agnessa i l-a întins tatei pe Tum-Tum şi a rămas încremenită, cu gura căscată.

— Doamne sfinte! Vai, Ivan, când ne întoarcem de la Paris, o să pot, în sfârşit, da oricâte petreceri doresc. A băgat mâna în gaură şi şi-a trecut degetele peste cuburile albăstrii. Îmi place gheaţa transparentă, nu cea tulbure.

Tata a sărutat-o pe obraz, cu o expresie de dragoste sinceră pe chip. Deşi era tare dificilă uneori, Agnessa îl făcea fericit.

Agnessa a luat două cuburi în palmă, încântată ca un copil de ziua onomastică. Câţiva cârlionţi i s-au desprins din coc, în momentul în care a venit pe la fiecare, ca să îşi etaleze cadoul. I-a dat un cub lui Max, care s-a uitat la el, după care l-a aruncat în rumeguşul de cedru, cu un ţipăt.

— Froid!

Am pufnit cu toţii în hohote de râs.

L-am strâns în braţe şi i-am simţit inima cum bate prin vestuţă.

— Aşa, dragul meu. E foarte rece.

— Sunt cea mai norocoasă femeie de pe faţa pământului, a spus Agnessa, cu o privire absentă, în timp ce cubul i se topea în palmă.

•

În dimineaţa următoare, m-am trezit şi m-am cuibărit lângă Afon. Nici nu s-a mişcat când mi-am lipit stomacul de spatele lui şi i-am simţit prin pijamale şoldul osos. Slăbise enorm după doar o săptămână de dureri în gât. Poate reuşeam să ne furişăm din casă şi să petrecem câteva ore doar noi doi, înainte să plece. De când venise pe lume Max, nu se mai atinsese de mine, probabil de teamă să nu mă supună vreunei alte naşteri dificile. Doctorul Abuşkin îmi spusese că nu voi mai putea face copii, dar mi-ar fi plăcut să-i demonstrez că se înşelase.

Am coborât din pat şi, nerăbdătoare să-mi văd calul, mi-am prins părul, mândră că reuşesc cu doar cinci agrafe, aşa cum mă învăţase mama. M-am dus la cufărul de zestre şi mi-am examinat trusoul.

Am atins uşor mătasea neglijeului albastru-cenuşiu. După spusele Agnessei, bărbaţii au oroare de femeile care poartă albastru şi preferă fie lenjeria neagră, fie deloc. Am scos din sertar un corset dantelat, bej, şi mi l-am pus pe pielea goală. Odată ce l-am strâns peste piept şi l-am legat în faţă, printre împletiturile şi găurelele fine, au început să mi se vadă porţiuni de piele, provocator. Am tras o bluză peste el, mi-am pus pantalonii de călărie şi i-am lăsat un bilet lui Afon să vină după mine.

M-am asigurat că Raisa e prin preajmă, în cazul în care se trezea Max, după care m-am dus în camera Liubei. Şedea pe podea, cu picioarele încrucişate sub corp, şi tăia ceva cu foarfecă.

— Vii la o plimbare? am întrebat-o, cu o mână pe cadrul uşii.

Foarfecă argintie a scânteiat în clipa în care a ascuns-o la spate.

— Sunt ocupată.

Era un proiect secret la care lucra de ceva vreme. Liuba se ferise să-mi dezvăluie vreun detaliu, dar ştiam că implică hârtie argintie, fiindcă toată podeaua dormitorului ei era presărată cu

bucăţele lucioase.

— Nu ieşi din curte, Sofia. E periculos.

— Nu mă prinde nimeni din urmă.

— Te omoară Agnessa cu mâna ei, dacă te mai vede în pantalonii ăştia de călărie.

— Dar dacă te prinde pe tine cu foarfecă? Unde ai găsit-o?

Liuba era precum o coţofană, când venea vorba să facă rost de diverse obiecte.

— Nu am furat-o din coşul ei de cusut. Jur pe toate stelele puse de Dumnezeu pe cer!

— Spui asta doar atunci când minţi. Jură pe viaţa tatei.

Liuba a zâmbit.

— Plimbare plăcută, surioară!

Când m-am apropiat de grajd, iapa mea, Jaruşka, a scos un fornăit uşor, nerăbdătoare să-şi primească mângâierile şi morcovul. Ştia, fireşte, că vin, pentru că era înzestrată cu o intuiţie ieşită din comun. Rod al unei aventuri de o noapte dintre un armăsar vânjos din cavaleria cazacă şi una dintre preţioasele iepe pur-sânge arab ale ţarului, Jaruşka era o mândreţe de cal, cu chişiţe zbârlite, coamă şi coadă aspre şi urechi moi care-i atârnau ca la câini. Deşi nu era îndeajuns de frumoasă pentru a fi pe gustul Agnessei, avea o viteză uluitoare, o fire blajină şi devotament nemărginit faţă de stăpânul ei, trăsături pentru care sunt recunoscuţi caii de cavalerie. Cu un păr castaniu şi pasul lin precum apa, acesta era calul ideal pentru mine.

Am ieşit pe poartă şi am apucat-o pe o cărare din pădurea înveşmântată în tonurile splendide ale toamnei. I-am dat frâu liber Jaruşkăi şi, în scurt timp, săream peste buşteni căzuţi şi goneam printre tufe, desenând noi poteci în urma noastră, vântul fluturându-mi răcoros prin păr.

Nu ştiam cât timp a trecut de când alergam, dar m-a apucat o sete teribilă, astfel că am oprit lângă o tufă de zmeur, cu gândul de a face cale întoarsă.

În momentul acela, am zărit bojdeuca. Era cât pe ce să n-o văd, căci era construită în coasta unui afloriment stâncos, iar pereţii bătrâni, din lemn, căpătaseră culoarea rocilor. M-am apropiat. Era o colibă retrasă, cu o singură fereastră şi uşa din faţă, prinsă cu un sistem primitiv de funii.

— E cineva acasă? am strigat, în rusă, şi mi-am auzit vocea aspră şi, totuşi, nefiresc de stinsă în freamătul pădurii.

Mi-au răspuns doar ciocârliile.

Am coborât din şaua caldă, am priponit-o pe Jaruşka de un copac şi, cu inima tremurându-mi în piept, am aruncat o privire pe fereastră. Vedeam doar o parte a camerei, o masă grosolană, acoperită cu tot felul de scule.

Am deschis uşa şi am intrat cu paşi furişi, ca de hoţ. Spre marea mea uşurare, nu dormea nimeni acolo. Era un locşor primitor, dotat cu o masă şi un pat de campanie, acoperit cu o blană de urs.

Un perete de gresie umedă forma zidul din spate al casei şi strălucea în lumina difuză. Nu se simţea miros de igrasie, ci doar un parfum plăcut de izmă. Pe masă, printre bucăţele de aur şi argint, stăteau o toporişcă şi câteva unelte cu coadă din lemn. Tot acolo, era şi un cuţit neterminat, cu lama încă neşlefuită. L-am luat de mâner şi mi-am trecut degetele peste lemnul încrustat cu argint şi un T negru, nu mai mare decât unghia de la degetul mic, marcat cu fierul încins pe una din laturi.

M-am dus la fereastră şi am studiat mulţimea de ilustrate, prinse în cuie pe peretele din lemn. Aveau scurte inscripţii în limba franceză şi înfăţişau nişte femei tinere, care mai de care mai despuiată. Am trecut vârful cuţitului peste una dintre ele, o fată în pielea goală, care zâmbea dintr-o cadă micuţă. Alta, complet dezbrăcată, cânta la fluier ca să scoată un şarpe din coş. Toate erau blonde, din cap până-n picioare.

Deodată, s-a stârnit freamăt în pădurea din spatele colibei. Cu sufletul la gură, m-am ghemuit pe podeaua de pământ, lângă masă. Îmi simţeam inima palpitând pe genunchi şi ciuleam urechile. Zgomotul răsuna tot mai aproape, iar cuţitul îmi aluneca din palma transpirată.

Uşa s-a deschis brusc, şi, în lumina înceţoşată a dimineţii, am desluşit doar o siluetă neclară.

— Am un cuţit... am zis, ridicându-mă în picioare.

— Vrei să mă omori înainte de micul dejun? a spus atacatorul, făcând un pas înapoi.

— Afon, am zis şi mi-am recăpătat simţurile în braţe. Doamne, ce m-ai speriat!

Afon a intrat în încăpere, de parcă păşea într-o cameră elegantă de hotel, cu o pâine în mână şi un bidon atârnat la gât.

— Habar n-aveam de existenţa acestei colibe, a zis el.

Am pus cuţitul pe masă.

— Cum de nu te-am auzit când ai venit?

Afon s-a apropiat de mine, îmbrăcat tot în cămaşa de noapte, pe care şi-o îndesase în pantaloni. Părul negru şi ciufulit îl făcea să arate ca un băieţandru în dimineaţa aceea.

A zâmbit.

— Ar trebui să mă trimită la o unitate de iscoade, a comentat, trăgând aer în piept. Ce minunăţie de conifere sunt anul ăsta, Sofia! Mirosul de pin e ca o doctorie.

— Trebuia să te faci arboricultor.

— Şi cine să le mai ţină piept hoardelor de nemţi care vor să pună stăpânire pe codrii noştri? a spus, uitându-se prin interiorul căsuţei. Te previn că fiul nostru a rămas în grija Agnessei. Raisa a trebuit să meargă în sat, ca să-şi viziteze verişoara.

Ce nerozie din partea mea! Cum să-l las pe Max în grija Agnessei?

— Vai şi-amar de noi, Afon!

— Când am plecat, stăteau amândoi la măsuţa de toaletă, şi Max scotocea prin caseta ei de bijuterii. Dar nu cred să se ridice curând din pat, aşa că o să-l lase să-şi facă de cap.

— De ce nu l-ai luat şi pe el cu tine?

— E ultima mea zi de libertate, Sofia. Aveam nevoie de o plimbare care să mă relaxeze, a zis, oprindu-şi privirea asupra ilustratelor de pe perete. Cine locuieşte aici? Bogdan?

M-am apropiat de ilustrate.

— Nu cred.

— Bogată colecţie, a remarcat Afon, din spatele meu.

Am scos din cui ilustrata cu îmblânzitoarea de şerpi.

— N-am fost niciodată în India, dar mă îndoiesc că aşa se procedează.

Afon mi-a luat-o din mână şi a băgat-o în buzunar.

— S-ar putea să-mi trebuiască pe viitor în scopuri ştiinţifice.

L-am cuprins de mijloc şi mi-am lipit obrazul de pieptul lui.

— O să-mi fie dor de tine.

— Fii puternică, scumpo, a spus, îndepărtându-mă de el. N-ai voie să plângi.

Am întins mâna spre cureaua bidonului, şi Afon m-a ajutat să i-l scot de la gât. Când l-am dus la gură şi am băut, mi s-a scurs apa pe bluză, dezvăluindu-mi lenjeria dantelată de dedesubt. El mi-a şters stropii. Mi-am luat inima-n dinţi şi l-am sărutat pe buze.

La început, a părut surprins, dar mi-a răspuns la sărut. Avea gust de pâine neagră şi ceai.

— Afon, hai să găsim ceva mai…

M-a sărutat pe obraz şi a coborât spre gât.

— Mă bucur că eşti matinală.

Mi-a dezmierdat gâtul cu buzele, înfiorându-mă.

După aceea a luat o figură serioasă şi s-a apucat să-mi descheie bluza.

— Miroşi ca o grădină.

Am dat să-mi desprind agrafele, dar Afon şi-a trecut degetele prin părul meu şi le-a scos una câte una. Părul mi-a căzut pe spate, iar el mi-a mai descheiat agale doi nasturi şi şi-a strecurat mâinile pe lângă corset.

— Ador să te văd în lenjerie, Sofia.

— Dacă dă cineva peste noi?

Şi-a înfipt degetele în părul meu şi m-a sărutat tandru pe gât, învăluindu-mă în miresme de aer proaspăt, brad şi lemn…

Deodată, am zărit cu coada ochiului ceva la fereastră. O siluetă nedesluşită, la început. Imaginea fugitivă a unei cămăşi albastre.

Am scos un geamăt.

— Ce-a fost aia, Afon?

— O pasăre, probabil, a spus, sărutându-mă în continuare pe gât.

— Ba nu. Era altceva. Un bărbat, cred. *Se uita* la noi…

Nu departe de noi, a răsunat o împuşcătură atât de puternică, încât au vibrat pietrele din spatele meu.

Afon m-a tras lângă el şi i-am simţit inima tresăltând în piept. Stăteam în coliba întunecoasă şi aşteptam cu răsuflarea tăiată.

— Rămâi aici, mi-a zis Afon. Mă întorc imediat.

A ieşit pe uşă şi a luat-o la fugă în direcţia împuşcăturii. M-am ţinut după el şi, nu peste mult timp, l-am găsit pe Bogdan întins pe jos, cu umărul sângerând.

— Cred că a fost o armă de calibrul 35. Glonţul a intrat şi-a ieşit.

— Ai apucat să vezi cine a fost? a întrebat Afon.

— M-a atacat pe la spate când am vrut să-mi iau arma.

Am schimbat o privire cu Afon. Poate că tata avea dreptate şi era mai bine să plecăm la Paris cât mai curând cu putinţă.

Capitolul 9

VARINKA
1916

M-am trezit devreme în ziua aceea, căci trebuia să mă prezint la conacul contesei. Stăteam întinsă pe salteaua micuţă, de paie, cocoţată pe masivul cuptor rusesc, în locşorul comod pe care tata îl făcuse anume pentru mine, ca să fiu îndeajuns de aproape de mama să îi aud răsuflarea noaptea.

Luna tomnatică strălucea prin lucarna amenajată de tata în acoperiş, astfel încât omul din lună să mă poată vizita noaptea. Era o lună clară, aproape plină; bătrânul din ceruri mă proteja, căci acolo era şi tata.

Mă va vedea oare femeie în toată firea, măritată şi cu o casă plină de copii? Mama mi-a zis că, într-o bună zi, voi avea un copil. Dar nu avea cum să se întâmple asta, cel puţin, nu cu Taras.

M-am ridicat în capul oaselor. Ce copilărie să mă gândesc la asemenea lucruri! Nu voi părăsi niciodată izba asta. Dacă era după Taras, aveam să rămân pe vecie prizonieră în mijlocul pădurii. Deşi purtam aceeaşi rochie de in ca toate fetele din sat, un sarafan lung, lăbărţat şi cu talie înaltă, şi îmi ascundeam părul sub basma, Taras tot mă dorea. Bineînţeles, nu mă va lăsa niciodată grea, pentru că aceasta era cea mai importantă condiţie a înţelegerii noastre.

Spre norocul meu, tata îmi clădise o lume perfectă acolo, un pat confortabil ca o bărcuţă şi o scară din funie lângă el. Pe peretele de lângă pat, agăţasem fotografii cu cele patru fiice ale ţarului şi mari ducese. Nu mă mai săturam să le admir rochiile, coafurile şi bijuteriile. Mi-am sărutat vârfurile degetelor şi le-am pus pe fiecare fată în parte. Pe Olga, cea mai mare dintre ele, mare iubitoare de cărţi, apoi pe Tatiana, poreclită şi „Guvernanta”. Pe Maria cea milostivă. Pe Anastasia cea poznaşă. Şi pe brunetul Alexei, fratele lor şi moştenitorul tronului.

Am mângâiat cărţile înşirate pe etajera de lângă pat. Cervantes. Dostoievski. Fraţii Grimm. O carte despre picturi

celebre. La ce-mi trebuia şcoală, când o aveam pe *mamka*şi toţi aceşti minunaţi învăţători? Tata mă învăţase până şi istoria lumii.

Am lăsat scara din funie pe lângă cuptor, am coborât tiptil, ca să n-o tulbur pe mama, şi mi-am tras halatul peste furou şi pantalonaşi. Am pus la fiert terciul *mamkăi.* Mă aştepta o zi mare, aşa că nu era timp de zăbavă. Prima oară, aveam să dau o fugă în sat, ca să îmi vând uleiul, după care începeam prima zi de muncă la moşia contesei.

Am auzit duşumeaua scârţâind în spatele meu. M-am răsucit, speriată, şi am dat cu ochii de Taras. Liniştea dimineţii s-a risipit într-o clipă şi mi-am pierdut cumpătul. În dimineaţa aceea, Taras părea de-a dreptul uriaş.

— De ce mă sperii? Nu trebuia să fi plecat la ora asta?

— Am împuşcat deja o căprioară azi-dimineaţă, mi-a răspuns, ridicând din umeri, fără să mă slăbească din ochi.

La cei douăzeci de ani ai săi, cu patru mai mare decât mine, Taras era înalt cât uşa, avea picioare zdravene cât trunchiul de plop şi un păr castaniu, pieptănat cu cărare pe mijloc şi dat după urechi. Îl iubeam nespus înainte să ajungă în închisoare. Când s-a întors, era cu totul alt om.

— Vânezi în pădurea ţarului? Vrei să-ţi pună ştreangul de gât? Du-te şi te angajează la fabrica de pânză.

— Ca să se înavuţească şi mai mult porcul chiabur?

— *Mamka* are nevoie de pâine. Am făcut o înţelegere, Taras.

— Aşa e.

Am încercat să-l ocolesc, ca să iau tigaia.

— Am treabă. Poate mâine.

M-a prins de încheietura mâinii – slavă Domnului, de stânga căci dreapta încă nu era vindecată, după ce mi-o scrântise cu o săptămână în urmă.

— Fii înţelegător, Taras.

— Ai mai preparat ulei? m-a întrebat.

Am pus mâna liberă pe flaconul rece şi neted din buzunarul şorţului.

— Trebuie să-l vând.

Uleiul meu era la mare căutare în sat. Unii spuneau că are proprietăţi magice şi vindecă durerile, dar era un simplu ulei de in amestecat cu un strop de izmă.

Taras a făcut semn din cap spre şopron.

Am dat să mă smulg din strânsoare, dar m-a prins şi mai zdravăn.

— Ziua, Taras? Dacă aude *mamka...*

Şi-a apropiat faţa de mine.

— Mi-ai făcut o promisiune şi trebuie s-o respecţi.

Cunoşteam semnele care îi prevesteau momentele sumbre.

Respiraţia îngreunată. Privirea rătăcită.

Mi-a dat drumul la mână.

— Taică-tu a zis-o cu gura lui. Soţii trebuie să poftească la soţiile lor, soţiile trebuie să-şi asculte soţii.

— Nu suntem soţşi soţie şi nici nu vom fi vreodată.

A pornit spre uşa şopronului.

— Nu sunt obligat să stau aici şi să îndur asemenea lipsă de respect.

M-am dus după el şi l-am găsit îndesând o cămaşă în raniţa de pe pat. Era cald în cameră, dar întuneric; patul făcut cu grijă stătea într-un colţ, iar în soba de fontă ardea focul.

O rază de lumină cădea pe colecţia de obiecte înşirate pe perete – vechile cuţite ale tateişi o coasă înaltă cât un băieţel. Uneltele de tâmplărie, meşteşugite de mâna lui, stăteau frumos aranjate pe bancul de lucru: sule şi dalte cu mânere din lemn de arţar, un T micuţ, din fier, pe care-l folosea pentru a-şi grava iniţială pe coada cuţitelor.

— Puteam să fi făcut deja jumătate din drumul până la lacul Baikal, dar am preferat să fiu *aici.*

Avea lacrimi în ochi sau era doar o nălucire a mea? Era musai să-şi ţină firea, căci *mamka* n-ar fi suportat încă una dintre ieşirile lui. În afară de asta, eu şi mama eram norocoase că ne aducea de mâncare. Taras ar fi putut locui în coliba lui din pădure şi să ne lase să murim de foame.

— Prietenul tău nu mai trece pe la noi? am întrebat.

Vladi, un bărbat mărunt şi gras, care-i fusese coleg de celulă, ne vizita în clipele cele mai grele, sperând să-l poftim la masa noastră sărăcăcioasă.

— A convocat adunarea în sat.

— Bine, fie, am spus. Dar numai de data asta.

Ştiam amândoi regulile. Eu îi făceam masaje şi-l lăsam să mă privească cum mă dezbrac, iar el mă apăra. Sărutările pe gură erau interzise. De asemenea, nu aveam voie să ne atingem mai jos de talie.

Taras şi-a scos cămaşa şi s-a ridicat în picioare; pieptul îi era luminat de o rază de soare, şi genele, umede de lacrimile nevărsate. Mi-am trecut degetele prin părul negru din scobitura pieptului, am coborât spre stomacul neted, tare şi vălurit precum carapacea unei ţestoase. Toate părţile corpului lui Taras erau mari – picioarele, braţele, ochii – de parcă ieşise din pântecele vreunei uriaşe.

Mi-am plimbat degetele peste tatuajele care îi acopereau partea din faţă – amintiri ale perioadei petrecute în închisoare. Pe un umăr, avea tatuat un pumn strâns în jurul unei tulpini de lalea. Pe celălalt, un trandafir încolăcit în jurul unui pumnal. Mi-am lăsat degetul mare să alunece peste preferatele mele, doi heruvimi zburători pe pielea netedă a pieptului, nişte copilaşi grăsani care ţineau în mâini un drapel inscripţionat cu litere albastre: ничего не верить. *Să nu crezi în nimic.* Cât de diferit era înainte să ajungă în închisoare, mai delicat şi mai zvelt, cu pielea moale, nepătată de tuş! Pe vremea aceea, zâmbea şi îmi spunea „iubita mea".

— Repejor, i-am zis. Întinde-te pe burtă.

Taras s-a lungit pe pat, cu faţa în jos. Mi-am scos halatul şi m-am urcat pe el. Îi simţeam muşchii spatelui prin pantalonii subţiri.

Am scos dopul flaconului, iar Taras a slobozit un geamăt adânc când a simţit parfumul de izmă.

— *Uşor,* mi-a spus.

— Sst. Să nu ne audă *mamka.*

I-am turnat ulei pe talie, apoi i l-am întins spre omoplaţi, peste tatuajul splendid care îi înfăţişă pe Fecioara Maria cu pruncul şi doi îngeri plutind deasupra lor. Îi frământam spatele catifelat ca pielea de căprioară, norii pufoşi şi rochia Fecioarei. Uleiul de izmă se încălzea tot mai tare, pe măsură ce mâinile mele îi destindeau muşchii şi alunecau peste cicatricile aspre lăsase de ghearele ursului, considerate de mulţi un semn de noroc. Norocul lui că izbutise să ucidă animalul înainte ca acesta să îl sfâşie mai rău.

— Ar trebui să-ţi faci şi tu un tatuaj, Inka.

M-a trecut un fior. Mi se întorcea stomacul pe dos la gândul unui ac care să-mi străpungă pielea.

— Un trandafir micuţ, poate. În colţul ochiului?

— Pe faţă? am spus, îngrozită. Ferească sfântul!

După ce i-am masat spatele câteva minute, m-am ridicat, mi-am desfăcut şorţul şi i-am aruncat uleiul lui Taras.

— Uşor. Fără grabă, mi-a zis, cu un nod în gât.

Mi-am descheiat nasturii sarafanului, evitând cu orice preţ să-l privesc în ochi, l-am scos, după care m-am dezbrăcat de bluză şi am rămas în furou. Nu era nevoie să mă uit la el ca să ştiu că îşi freca partea din faţă a pantalonilor.

— Continuă, mi-a zis.

Mi-am desfăcut şi furoul şi am rămas doar în pantalonaşi, cu gândul departe, departe, la Muntele Olimp şi la poarta păzită de zeiţele anotimpurilor. Pluteam pe deasupra norilor şi a palatelor de cleştar ale zeilor, care-şi hrăneau nemurirea cu nectar şi ambrozie.

— Gata, ajunge, am spus şi mi-am încheiat furoul.

Taras a sărit din pat, şi-a înfipt degetele în braţul meu şi a strâns cu putere.

— Nu te juca cu mine. Ştiu că o faci înadins.

Atât de rău m-a strâns, de-am crezut că leşin de durere.

— Fără vânătăi. Aşa ne-am înţeles.

Mi-a dat drumul, a scos dopul flaconului cu dinţii şi mi-a turnat uleiul pe piept. Apoi s-a apucat să mă sărute pe gât şi să-mi frământe sânii în palmele lui unsuroase. L-am îmbrâncit, dar a luat-o de la capăt, cu şi mai mare brutalitate.

M-a sărutat pe gât şi, în scurt timp, am revenit pe Muntele Olimp, unde unul dintre zei îşi plimba limba fierbinte de izmă peste pieptul meu. Mi-am înfipt degetele în părul lui negru şi i-am dezmierdat îngerii albaştri de pe umeri.

I-am simţit mâinile alunecându-mi pe şolduri, către triunghiul dintre picioare.

M-am smuls de lângă el.

— Potoleşte-te, Taras. Ai promis.

M-a apucat de mână şi m-a tras înapoi. Un junghi bine-cunoscut mi-a săgetat încheietura mâinii. Cu lacrimi în ochi, m-am prăvălit în genunchi de durere.

— Iar m-ai rănit.

A îngenuncheat lângă mine, ţinându-mă de încheietură, de parcă era unul dintre puii de pasăre pe care-i salva, şi mi-a pipăit osul.

— E doar luxată.

M-am ridicat şi m-am dus spre uşă, ţinându-mă de mână.

Tocmai azi îşi găsise!

•

Către sfârşitul amiezii, am pornit spre moşia contesei. Îmi mai trecuse durerea, căci îmi bandajasem încheietura cu o cârpă înmuiată în apă rece. Când m-a întrebat *mamka* ce-am păţit, i-am spus că m-am împiedicat în timp ce dădeam cu mătura prin faţa casei.

Începea să se lase amurgul rece, când m-am prezentat paznicilor de la poartă şi am luat-o pe aleea ce ducea la conac.

În scurt timp, am auzit acorduri de muzică şi am întrezărit o casă de cărămidă. Când m-am mai apropiat, mi s-a părut că mă aflu în faţa unui palat din basme, cu ferestre luminate şi siluete strălucitoare, îmbrăcate în albastru-pal şi alb.

M-am dus la uşa din dos, am tras aer în piept, am intrat şi m-am îndreptat spre bucătăria cu ferestre înalte cât copacii şi luminată ca ziua. Un bărbat înalt şi blond, cu o tunică lungă de culoarea zăpezii proaspete, împărţea ordine servitorilor în uniforme negre, care alergau de colo colo, cu oale argintii în braţe. Era o larmă asurzitoare, iar stomacul meu se văita din pricina mirosului de friptură de pui şi de pâine coaptă.

— Pune ciocolata la rece! i-a strigat cuiva, în engleză, bărbatul cu tunică albă.

I-am mulţumit *mamkăi* în gând, că mă silise să învăţ engleza.

O fată voinică, cu codiţe împletite, albe, şi obrajii atât de îmbujoraţi de ziceai că a pălmuit-o cineva, a trecut în goană pe lângă mine, după care s-a oprit brusc.

— Tu cine mai eşti?

— Varinka. Contesa mi-a trimis vorbă să vin.

Purta o uniformă grozavă, cu rochie neagră, şorţ alb, scrobit, cu volănaşe pe margine, şi pantofi negri, de piele.

— Pentru ce anume te-a chemat?

— Să ajut la bucătărie.

— Eu sunt Raisa, a zis, trăgându-mă după ea în bucătărie.

Avea mâinile aspre şi roşii precum obrajii. M-a dus la bărbatul înalt, cu tunică albă, care stătea aplecat peste un platou cu plăcinţele fistichii.

— Domnule Bucătar, ea e Varinka.

Am făcut o plecăciune până-n pământ, aşa cum mă învăţase mama.

Bărbatul îşi admira opera.

— Ridică-te, fato. În casa asta, fetele fac reverenţe.

M-am îndreptat de spate, uşurată că nu se uită la mine, căci tremuram ca o frunză. Era atât de chipeş, cu părul lui des şi blond şi ochii de culoarea albăstrelelor. Avea aspectul unui om înstărit. De ce oare asuda în bucătărie? A pus o urechiuşă de ciocolată albă, străveziu de subţire, pe capul unui şoricel din ciocolată, cât degetul mare de la o mână.

— Tu eşti fata pe care-a chemat-o contesa?

Am încuviinţat din cap.

— Est-ce que tu parles français?

— Oui, monsieur.

— Bun. În salon, e permisă doar franceza, a zis el, punându-i coada şoricelului. Ai mai servit vreodată la masă?

— Fireşte, am răspuns. Într-o vară, la mare.

Mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

— Într-un restaurant elegant?

— Da.

— Ce mâncăruri serveau? m-a întrebat, cu ochii mijiţi.

— Păi... tocăniţe, am răspuns, mândră. Carne de căprioară şi porc de cea mai bună calitate. Chiar şi ţarul a luat masa acolo o dată. A cerut două porţii de tocană de căprioară.

Bucătarul şi-a îndreptat din nou atenţia către preparate.

— Habar n-ai să minţi, domnişoară Varinka. Ţarului nu-i place carnea de căprioară, iar tu n-ai ieşit niciodată din pădure.

M-am înfierbântat toată. Cum de fusesem atât de neroadă? O să mă trimită acasă?

Bărbatul a luat o lingură de argint.

— Nu cumva te-am mai văzut prin sat? Erai împreună cu tâmplarul, dacă nu mă-nşel.

— Da, cu Taras. E protectorul meu.

— Cred că te-ai descurca mai bine la spălătorie.

— Dar nu avem suficienţi oameni care să servească la masă astă-seară, a intervenit Raisa.

Bucătarul a aruncat lingura în chiuvetă, cu un zăngănit puternic.

— Mda, deci, n-avem încotro şi trebuie să ne mulţumim cu tine. Dar numai în seara asta.

Am urmat-o în hol pe Raisa, care m-a dus în camera specială unde era păstrată mâncarea.

— Chipeş bărbat, Bucătarul! am oftat. Şi cât de bine vorbeşte

engleza.

— La fel o vorbeai şi tu, dacă mergeai la Oxford. E undeva, în Anglia. Mi-a pus în braţe un maldăr de haine frumos împăturite şi o pereche de pantofi că ai ei. Schimbă-te repede. Pantofii s-ar putea să-ţi fie cam mari. Mă-ntorc imediat.

M-am dezbrăcat, am despăturit rochia de uniformă şi mi-am tras-o peste cap. Materialul din stofă mi-a alunecat răcoros pe piele. Mi-am descălţat pantofii împletiţi, am desfăcut pânza aspră în care-mi înfăşuram picioarele şi mi-am tras unul din ciorapii albi peste genunchi. Mi-am legat în jurul mijlocului şortul alb, elegant, am pus pantofii negri pe podea şi am zâmbit.

M-am uitat la toată mâncarea aceea din jur. Era atât de multă, încât nu o puteau consuma pe toată odată, şi aveau nevoie de o cameră specială în care să o ţină la păstrare. Cutii cu faină şi conserve de peşte.

O ladă întreagă cu portocale, fiecare aşezată pe o hârtie şifonată, ca o pasăre în cuib.

S-a auzit o bătaie la uşă, şi am văzut-o pe Raisa în dreptul geamului vălurit, prin care nu distingeai decât o siluetă.

— Eşti gata? mi-a strigat din hol.

— Îndată, am zis şi am băgat un picior în pantof.

Avea dreptate, îmi erau mari.

— Să fii foarte atentă astă-seară, a spus Raisa, de partea cealaltă a uşii. Aşezi supiera pe bufet, după care te retragi lângă perete până ţi se face semn să serveşti. Scoţi capacul, îl laşi pe bufet şi serveşti din *stânga.* Contesa vorbeşte în franceză, ca să nu tragă servitorii cu urechea la discuţiile lor, dar, când vrea să ne transmită ceva, vorbeşte în rusă. Şi ai mare grijă, nu care cumva s-o priveşti în ochi.

Am strâns bine şireturile pantofilor, ca să nu-mi cadă din picioare, şi am ieşit din cămăruţă.

— Bun, a zis Raisa, aranjându-mi volănaşele şorţului.

— Pantofii-mi sunt mari.

— Trebuie să ne descurcăm cu ce avem.

Ne-am întors în bucătărie tocmai când Bucătarul turna ciorbă cu polonicul într-o supieră albă.

Eram ameţită de atâtea indicaţii câte primisem. *Pui supiera pe bufet. Ce mai e şi aia bufet? Serveşti din stânga. Nu te uita în ochii lor.*

Am apucat supiera cu ambele mâini şi, spre marea mea

uşurare, am constatat că nu mă doare încheietura. Raisa mi-a deschis uşa salonului şi am intrat, bălăbănindu-mă în pantofii noi. A fost cât pe ce să leşin la vederea mesei întinse şi a puzderiei de culori. Faţa de masă aurie strălucea precum soarele, iar nişte flori înalte şi roz, cum nu mai văzusem vreodată, tronau într-o vază lucioasă, în mijlocul mesei. Deasupra, o lampă din bucăţi de sticlă scânteietoare ardea ca o flacără mare.

M-am târât spre ceea ce bănuiam a fi bufetul, un dulap lung şi scund, din lemn cafeniu. Contesa şedea într-un capăt al mesei. Părea mai firavă decât în seara când ne vizitase la izbă. Purta o rochie albă şi părul prins în creştetul capului cu un pieptene strălucitor. În capătul opus, şedea domnul Streşnaiva, pe care îl cunoşteam din sat, de pe vremea când administra fabrica de pânză.

Fiica mai mare a contesei, care semăna leit cu Olga, fata ţarului, stătea lângă sora ei, pe o latură a masei, iar un tânăr ofiţer, brunet şi chipeş ca prinţii din basme, stătea singur şi nestingherit de cealaltă parte a mesei. Pe un scaun înalt, aşezat între contesă şi fiica ei, se afla un băieţel care bătea cu palmele în măsuţa din faţa lui. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la cârlionţii lui aurii şi chipul de îngeraş.

Am pus supiera pe bufet, m-am retras lângă perete şi am urmărit scena. Fiecare mesean avea propria farfurie de porţelan şi un pahar cu picior înalt, ca tulpina unei flori. Un servitor a turnat apă cu gheaţă dintr-o carafă argintie în paharul contesei, clipocind precum un pârâu care se topeşte la venirea primăverii. Toată lumea stătea perfect dreaptă în scaune, cu coatele lipite de corp şi degetele aşezate cu grijă de-o parte şi de alta a farfuriei. Cum or fi izbutit să mănânce în poziţia aia?

Contesa s-a ridicat în picioare.

— Un toast în cinstea lui Maxwell Streşnaiva Afonovici Stepanov, care, în ciuda faptului că nu este lăsat de mamă să doarmă singur în pătuţul lui, aşa cum se cuvine, e un băiat educat, care nu-şi bagă degetul în gură, cum fac alţii, şi are vocabularul şi inteligenţa unui copil care are de două ori vârsta lui.

Nu-mi puteam lua ochii de la copilul aşezat în acel scaun înalt. S-a întors zâmbitor spre contesă şi i-au sticlit ochii albaştri în lumina lumânărilor. Avea o piele albă precum blana de hermină

iarna, ca a pruncului din braţele Fecioarei Maria, aşa cum era înfăţişat în biserica din sat. În picioare purta ghetuţe din piele albă, legate cu funde de satin albastru.

Deodată, copilul a început să plângă şi să dea din picioare. Mama lui i-a întins un pişcot, dar urletele s-au înteţit. Nu vedea că vrea să coboare de pe scaun?

Din locul în care stăteam, m-am strâmbat la el. Copilul s-a uitat la mine, mirat, şi, brusc, i-a apărut un zâmbet pe faţă. M-am mai strâmbat o dată, dar, de data asta, am scos limba.

Băieţelul râdea în hohote.

— *Plus! Plus! Le referais!*

Bineînţeles că nu se mai sătura. Se juca oare cu el vreunul dintre cei de faţă sau îl tratau ca pe un mic animal de companie?

Mama copilului a ridicat din sprâncene şi mi-a zâmbit.

— În cinstea lui Max! a spus domnul Streşnaiva, ridicând paharul.

Contesa s-a aplecat spre fata mai mică.

— Gustă din ciorbă, Liuba. Ţarina mi-a dat reţeta, a spus, după care a arătat spre supieră.

Era semnalul pe care-l aşteptam. Mi s-au înmuiat, deodată, genunchii. M-am îndreptat de spate, m-am dus la bufet, mi-am şters palmele pe şorţşi am ridicat capacul. Contesa a făcut semn spre fiica mai mică, astfel că m-am apropiat cu supiera de ea şi am aşezat-o pe masă. Am băgat polonicul în ciorbă şi am turnat atât cât să acopere fundul castronului. Fata s-a uitat dezgustată la mine şi mi-a făcut semn să plec.

— Fii ascultătoare, Liuba, a spus contesa şi a arătat spre castronul din faţa ei.

Îmi tremurau mâinile când m-am apropiat de ea. Am pus supiera pe masă, am scos polonicul din ciorbă şi l-am dus deasupra castronului. Pe neaşteptate, m-a trecut un junghi prin încheietură, mi-a tresărit mâna şi, ca prin vis, o picătură roşiatică, cât gămălia de ac, a zburat pe mâneca albă a contesei.

Contesa a sărit de pe scaun, ca arsă.

— Au dispărut chiar toţi servitorii pricepuţi? a zis ea, în rusă.

Mi s-a pus un nod în gât şi am încremenit, ca un elan încolţit într-un luminiş. *Ce-i de făcut?*

I-am tamponat mâneca cu un şervet.

— Pot să o spăl...

— E *pânză de in* N-ai cum s-o mai scoţi. Ieşi!

— Dar...

— N-ai auzit ce-am zis? Ieşi! Ieşi! Ieşi!

Fiica mai mare a contesei s-a ridicat şi a împins scaunul în spate.

— E o pată *minusculă,* Agnessa.

Am azvârlit şervetul pe jos şi am luat-o la fugă spre bucătărie, sângele pulsându-mi în urechi.

Am intrat în cămară şi am închis uşa, abia stăpânindu-mi lacrimile. Mi-am scos şorţul, rupându-i unul dintre cordoane, şi am azvârlit pantofii largi din picioare. Trăiau oameni avuţi în casa aia. Chiar nu le puteau cumpăra servitorilor pantofi pe măsură? Mi-am înfăşurat picioarele în pânză şi mi-am încălţat pantofii împletiţi cu care venisem. Cel puţin, ăştia îmi veneau.

Am auzit un ciocănit, şi uşa s-a deschis. Era mama băiatului, cu copilul în braţe.

Am făcut o plecăciune adâncă în faţa ei.

— Varinka Niscemi Kozlov Puşkinski.

— Nu-i nevoie să faci plecăciuni, Varinka.

— Mama domniei voastre...

— Mamă *vitregă.* Agnessa nu reuşeşte să-şi stăpânească întotdeauna furia. Am simţit-o cu toţii pe pielea noastră. Nu o lua ca pe o jignire.

Am rămas cu ochii în pământ şi n-am spus nimic. Am întors capul, ca să-mi ascund lacrimile.

— Trebuie să plec.

Sofia mi-a pus mâna pe mânecă.

— Aşteaptă o clipă. Vai, ce parfum încântător!

Am amuţit. Îşi bătea joc de mine?

— Nu te teme. E cumva izmă?

— Da. Eu îl prepar.

— Îmi aduce aminte de copilărie. Te pricepi la copii, Varinka? Pe Max al meu l-ai cucerit.

— N-am avut de-a face decât cu copiii din sat, am răspuns după câteva clipe de şovăială. Încerc să-i învăţ puţină latină. Şi franceză, pe care am învăţat-o de la mama.

Sofia a zâmbit.

— *Vraiment? Merveilleux.* El e Max. A împlinit doi ani de curând.

S-a răsucit, i-a şoptit ceva la ureche copilului şi a ieşit din încăpere, aşteptându-se s-o urmez.

În timp ce mergeam după ea, Sofia s-a întors spre mine.

— Dădaca noastră, Justine, a plecat acasă, în Elveţia, azi-dimineaţă. Plângea în fiecare zi de dorul familiei, aşa că, îmi pare rău s-o spun, dar a fost chiar o uşurare să ne despărţim de ea. Am avut şi o dădacă englezoaică, dar Liuba i-a pus o şopârlă în pat.

Am urcat la etaj, pe scara abruptă a servitorilor, şi am intrat în odaia copilului, mare cât toată izba noastră. De jos şi până sus, pereţii erau îmbrăcaţi în hârtie galbenă, ce înfăţişa doamne şi domni eleganţi ieşiţi la picnic. Pe peretele cel mai îndepărtat se aflau şemineul în care ardea focul şi un pătuţ cu un cort micuţ deasupra capului, tivit cu un soi de franjuri din mătase. Într-un colţ, stătea un coş cu picioare, drapat cu dantelă albă şi panglici.

— Ce-i ăla? am întrebat.

— Un leagăn, a răspuns Sofia, zâmbind. Acolo doarme Max.

Mă uitam uluită la leagăn, căci nu mai văzusem aşa ceva. *Mamka* mi-a zis că mă culca într-un sertar când eram bebeluş.

— Am dormit şi eu în el când eram mică. Şi Liuba, deşi ea era atât de mică când s-a născut, încât trebuia înfăşurată în vată şi ţinută între sticle cu apă caldă. A fost o naştere dificilă pentru mama şi nu s-a mai înzdrăvenit pe deplin după aceea.

— Îmi pare rău.

— Trăncănesc despre mine, în loc să-ţi explic ce ai de făcut, a zis Sofia, atingând cu un deget bărbia lui Max. A căzut când abia începea să facă primii paşi şi s-a ales cu o tăietură adâncă. Câteva săptămâni, ziceai că avea o barbă neagră din cauza firelor cu care era cusut.

— S-a vindecat bine, am spus, gâdilându-l sub bărbie.

Băieţelul a zâmbit şi am rămas mută. Avea nişte dinţişori absolut superbi.

— Vrei să-l ţii?

L-am luat în braţe şi m-a surprins cât era de greu. Se vede treaba că nu făcea mofturi la mâncare. Copilul s-a cuibărit imediat la pieptul meu. Le-am mulţumit tuturor sfinţilor şi tatei.

— Deja te place, a zis Sofia. Mi-ar prinde bine o mână de ajutor.

I-am mângâiat piciorușul moale ca fulgii de păpădie.

Max s-a uitat la mine, a zâmbit şi a început să-mi sară în braţe. L-am strâns mai tare şi am simţit un nod în stomac. Aveam senzaţia că tata îmi împlinise rugăciunile şi mi-l scosese în cale pe Max.

Capitolul 10

ELIZA

1916

În ciuda promisiunilor repetate, n-a venit nicio ambulanţă care să-l transporte pe Henry la spital, aşa că a trebuit să ne străduim singuri să îl salvăm. Doctorul Forbes a comandat serul de care îmi pomenise, şi toată noaptea i-am aplicat cataplasme, comprese şi prosoape reci. Dar, în ciuda eforturilor noastre, Henry devenea tot mai pământiu de la o oră la alta, accesele de tuse erau tot mai lungi, iar ochii sticloşi şi, parcă, lipsiţi de viaţă.

Spre seară însă, i-a mai scăzut temperatura. Un licăr de speranţă. Doctorul Forbes m-a trimis în camera mea, ca să mă odihnesc. Uşurată, am căzut într-un somn agitat din care m-am trezit zgâlţâită de umăr la scurt timp după aceasta.

— Eliza, mi-a zis doctorul. Trezeşte-te, draga mea. L-am pierdut pe Henry.

Primul meu gând a fost *Pentru numele lui Dumnezeu, du-te şi caută-l.* După aceea m-am mai dezmeticit şi am înţeles cruda realitate. M-am repezit spre dormitorul lui, inima bătându-mi nebuneşte în piept.

M-am apropiat de patul lui Henry şi l-am strâns în braţe. Era cald încă.

— De ce nu m-ai chemat mai devreme?

Nu-mi puteam lua ochii de la chipul lui Henry, liniştit de parcă dormea, mai pământiu decât înainte şi cu marginile buzelor vineţii. Nu-mi venea să cred. I-am dat părul de pe frunte.

— Nu-i bine ce faci, Eliza, a zis medicul, în timp ce stătea lângă oribila geantă neagră şi strângea un tub lung din cauciuc. Am chemat pe cineva să se ocupe de el.

— Nu-l ia nimeni de-aici...

— N-avem încotro, Eliza. Pneumonia e contagioasă. Toată

casa va trebui...

I-am strâns mâna lui Henry în palme. Începea deja să se răcească.

— De ce s-a întâmplat tocmai cât am fost plecată de lângă el?

Nu apucasem nici măcar să-mi iau adio de la el.

— De multe ori, muribunzilor le e mai uşor să se stingă când nu sunt de faţă cei dragi, a spus doctorul Forbes, privindu-l pe Henry. A încercat să te menajeze până în ultima clipă.

Furia mi s-a strâns în piept ca un ghem şi mi-a tăiat respiraţia.

— Trebuia să-l fi dus la spital.

— Nu aveau ce să-i mai facă. S-au adunat mai multe: ploaia, ţigările, un virus.

M-a apucat cu blândeţe de umeri şi m-a tras de lângă Henry.

I-am dat peste mâini.

— Eşti *doctor.* Puteai să-l salvezi. Sau măcar să mă fi chemat înainte să...

Medicul s-a dus la geantă şi a închis-o cu un pocnet.

— Eliza, când te cheamă Dumnezeu la el...

— Nu-mi vorbi mie despre *Dumnezeu.*

S-a auzit o bătaie în uşă şi a intrat un tânăr. Şaten, cu capul gol şi urechi clăpăuge, ni s-a prezentat drept domnul Archibald Trymore. Avea atitudinea respectuoasă a celor care lucrau în această branşă deloc plăcută.

Am început să tremur din toate încheieturile.

— Domnul Henry Ferriday? a întrebat tânărul, fără a se adresa cuiva anume.

Doctorul Forbes a încuviinţat din cap.

Când a intrat domnul Trymore, m-am agăţat cu şi mai mare înverşunare de trupul lui Henry.

— Nu-l lua, te rog, am bâiguit, dârdâind deja, de parcă stăteam într-o apă îngheţată.

M-am zbătut când m-a tras doctorul Forbes, mai viguros de data asta, dar l-am lăsat pe Henry întins pe pat. Priveam cum domnul Trymore îl bagă pe Henry într-un sac de pânză şi simţeam că mi se surpă pământul sub picioare.

Am dat să mă reped la Henry, dar medicul m-a oprit.

A scos o sticluţă din buzunarul sacoului.

— Ia două din astea în timpul mesei. O să te-ajute.

Am luat flaconul şi l-am văzut pe domnul Trymore trăgând giulgiul peste chipul lui Henry.

— Mai bine ieşi din cameră, Eliza, mi-a spus doctorul Forbes, mângâindu-mă pe spate.

Se întâmpla aievea sau visam? I-am dat mâna la o parte.

— Nu ies. Cum ai putut să renunţi atât de uşor?

Medicul îşi aranja ustensilele în geantă.

Bietul domn Trymore îşi vedea în continuare de treabă.

— Dacă-mi permiteţi, aţi prefera ca decedatul să fie îmbrăcat în linţoliu sau în costumul preferat?

— Unde-l duci?

A legat giulgiul şi l-a mutat pe Henry în căruciorul cu rotile, ca un băcan care îşi încarcă marfa. De câte ori o mai fi făcut asta?

L-am prins pe domnul Trymore de mânecă.

— Nu-l lua, te rog.

— Ţine-ţi firea, Eliza, a zis medicul, trăgându-mă din nou înapoi. Femeile din neamul Woolsey sunt puternice.

Ba nu suntem, îmi venea să-i strig. *E prea greu.* Dar n-am putut decât să stau împietrită şi să-l privesc cum pleacă.

Doctorul Forbes m-a prins de mâini în momentul în care domnul Trymore l-a scos pe Henry din cameră. Abia atunci mi-am dat seama că îmi şiroiesc lacrimile pe obraji.

Am trimis-o pe Caroline la nişte rude, cum era obiceiul pe vremea aceea. Stătea în vestibulul apartamentului şi frământa în mână una dintre batistele preferate ale lui Henry, palidă la faţă ca ceara şi secătuită de lacrimi, în timp ce Peg îi pregătea bagajul.

Apoi Peg a luat-o de mână şi au pornit amândouă spre uşă.

— N-am putut să-mi iau la revedere, mi-a spus Caroline, cu o privire sumbră în ochi.

•

Funeraliile, organizate la Biserica St. Thomas, s-au petrecut ca prin ceaţă. O aveam alături pe mama, care nu se înzdrăvenise complet după boală. Stăteam în prima strană, împreună cu mătuşa Elizabeth, iar ele două se ţineau de braţ, cu fruntea sus şi figura semeaţă, ultimele femei din neamul Woolsey. Pastilele doctorului Forbes îmi amorţeau durerea şi stăteam împietrită, în timp ce toată lumea intona „Mai aproape, Doamne, de Tine”, iar, prin cap, mi se învârtejea acelaşi şir nesfârşit de gânduri. Trebuia să-mi fi dat mai mult silinţa să îl salvez pe Henry. Dacă nu era Merrill, nu ajungea să alerge prin ploaie.

Mă uitam la panglica de satin de la unul dintre aranjamentele

florale, care tremura uşor şi se unduia ca o mână ce face semn spre sicriul în care era întins Henry, îmbrăcat în cel mai bun dintre costumele sale.

Ce căutau atâtea flori în biserică? Comandasem anume o înmormântare fără flori, căci jerbele funerare sunt atât de vulgare şi o hidoasă risipă de flori. Cu toate astea, sicriul era înconjurat de coroane. Trandafiri vopsiţi în indigo şi frunze argintii aranjate în forma porţilor raiului întredeschise. O pernă monstruoasă de trandafiri albi, ceraţi, pe care scria cu găitan roşu „Odihnă veşnică”, şi un porumbel alb, împăiat, prins pe ea. Era o batjocură la adresa vieţii lui Henry, căci nimeni nu iubea păsările şi florile sălbatice mai mult decât el.

Mama şi mătuşa Elizabeth mi-au stat alături cât am salutat convoiul de persoane îndoliate. Am bâiguit câteva cuvinte când Julia şi E.H. m-au strâns călduros în braţe. Merrill şi-a prezentat condoleanţele şi a plecat iute. Colegii lui Henry de la Poor Brothers, cu feţe îndurerate, m-au sărutat pe obraji şi mi-au şoptit cuvinte sincere de îmbărbătare. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la banderolele negre pe care le purtau cu toţi la mâneci.

Ce însemnătate mai aveau toate astea? Henry s-a stins şi, odată cu el, şansa mea de a mai fi fericită.

Capitolul 11

SOFIA

1916

Din dimineaţa în care Afon a plecat la comandamentul regimentului din Petrograd, tata a început să încuie toate uşile. E posibil să-l fi speriat faptul că bătrânul Bogdan fusese împuşcat în pădure. Găsiserăm două zăbrele îndoite la gardul din spate, dar nici urmă de trăgător.

Luam micul dejun cu Agnessa şi mă uitam la Bogdan, care, cu braţul rănit prins într-o eşarfă, îi supraveghea pe Bucătar şi pe servitorii bărbaţi în timp ce baricadau casa.

— Deci, o să fim prizonieri în propria noastră casă? a spus Agnessa.

Bucătarul l-a ajutat pe Bogdan să proptească o scândură din

lemn de stejar în fereastra din spatele Agnessei. Deşi era o zi răcoroasă de toamnă, cămaşa i se lipea de spatele transpirat.

Agnessa a aprins o lumânare.

— Partea bună e că, dacă vin bolşevicii după noi până în pădure ca să ne omoare, o să ne găsească deja asfixiaţi.

Servitorii au acoperit ochiurile de geam de la uşi cu scânduri de stejar, au prins drugi de fier la ferestre şi au montat încuietori masive, din alamă, care se descuiau cu o cheie mai mare decât palma mea. Mă bucuram că ne puneam, în sfârşit, la adăpost.

— Am senzaţia că suntem zidiţi ca în „Butoiul de Amontillado”[4], a zis Agnessa, mândră că citează o operă literară.

După plecarea lui Afon, mă gândeam în permanenţă la el, căci patul nostru încă păstra mirosul lui. Max se foia în braţele mele, necăjit din cauză că îi ieşea un dinte. Simţeam cum singurătatea coboară peste mine, ca un linţoliu. Cum o să-l cresc pe Max de una singură?

În noaptea următoare, m-am trezit speriată dintr-un vis cu Afon, în zgomot de tropăieli de paşi şi în bâzâitul motorului unui automobil. M-am ridicat în capul oaselor, cu sufletul la gură. O fi Afon? A primit vreo permisie neaşteptată? Am coborât treptele în fugă, înfăşurându-mi halatul în jurul corpului, urmată îndeaproape de Agnessa, de tata şi de Liuba. Raisa, impecabil îmbrăcată, a răspuns la uşă.

M-a cuprins deznădejdea în momentul în care, în vestibul, a intrat contele Von Orloff, însoţit de Bogdan şi de doi rândaşi care au cărat înăuntru cuferele şi o imensă colivie de argint, în care se găseau doi păuni, şi le-au aşezat pe lespezile din hol.

Una din păsări a scos un ţipăt, şi gândurile mi-au fugit imediat la un alt păun, cel de la Palatul de Iarnă al ţarului, din splendidul Orologiu Păun. Mă aflam pe atunci la prima ieşire în societate şi, plictisită de petrecerea fastuoasă, m-am dus să admir ceasornicul uriaş. Era comoara ţarului şi am rămas fermecată de pădurea aurită în clipa în care fiecare dintre vietăţile de metal – păunul, vulpea, cocoşul, bufniţa, toate în mărime naturală – au prins viaţă.

Când orologiul şi-a început spectacolul, cu un dangăt straniu, iar micuţa bufniţă a întors capul, în spatele meu a apărut un tânăr. A lăsat în urma lui un miros de ulei de motor şi loţiune

---

[4] Povestire de Edgar Allan Poe.

după bărbierit.

— Mi-ai descoperit ceasul preferat, a zis.

— Păcat că n-ai cum să-l porţi la mână.

Păunul aurit a întors capul şi a ridicat încet coada.

— Numele meu e Afon, s-a prezentat tânărul.

I-am întins mâna.

— Sofia Streşnaiva.

Mi-a sărutat mâna, lăsându-şi buzele moi să zăbovească câteva secunde pe pielea mea.

— Sincer să fiu, te-am văzut când ai intrat aici.

— Eşti foarte curajos. Acum eşti obligat să stai de vorbă cu mine, fie că-ţi place sau nu.

Urmăream amândoi magnificul spectacol al mecanismului şi nu mi-am putut stăpâni un mic strigăt de admiraţie în momentul în care păunul şi-a înfoiat coada aurie.

— Ce povară trebuie să fie o asemenea frumuseţe! a spus Afon, cu privirea aţintită la pasăre.

— Şi dumneata eşti îndeajuns de chipeş cât să iei locul păunului; sunt convinsă că ţi-au spus asta toate femeile de când ai venit pe lume.

— Dacă eu sunt păunul, dumneata ce eşti?

— Nu veveriţa, sper.

— Alege vulpea cea sprinţară. Nu cred să existe animal mai frumos decât ea. Ţi s-ar potrivi de minune.

— Nu ţi-e teamă că vulpea ar putea mânca păunul?

— Din nefericire, cred că biata vietate a fost deja ucisă, a spus el, cu un zâmbet uşor amar.

Am simţit o strângere de inimă.

Am simţit un val de...

Contele von Orloff a traversat în grabă vestibulul, bocănind cu bastonul în podea.

— Scapă-mă de asta, i-a poruncit Raisei după ce şi-a scos haina de călătorie. Puţin mai înalt decât Liuba, statura măruntă a contelui era compensată de o voce tunătoare. Ultima oară când îl văzusem, purta turban şi tremura într-un tramvai, la Sankt-Petersburg. S-a dus iute la Agnessa şi i-a luat mâinile în palme. Am veşti proaste, contesă.

— Pofteşte, domnule conte. Să-i cer Bucătarului să pregătească ceva...

— De mâncare? Mi-a pierit complet apetitul după toate prin

câte-am trecut.

Avea pe chip o expresie răvăşită. Purta o şapcă marinărească, cu cozoroc din piele lăcuită, şi sacou la două rânduri de nasturi.

Agnessa a plecat împreună cu el, strângându-şi cu o mână gulerul halatului pe lângă gât.

— Din păcate, camerele de oaspeţi n-au fost aerisite. Dacă doreşti, poţi dormi în camera Liubei.

Contele a fluturat dispreţuitor din mână.

— Cine mai poate dormi, când se alege praful de toată lumea din cauza afurisiţilor de bolşevici? Am ajuns să umblu cu trei pistoale la mine.

— Unul cu care să tragă şi încă două, ca să aibă ce fura bandiţii, a murmurat Liuba, apropiindu-se de mine.

— Nici nu ştiu cum am scăpat cu viaţă astă-seară. Numai bine ce încărcasem bagajele în automobil, cu gândul să merg după nevastă-mea, la Moscova, când am auzit mare hărmălaie afară. *Prostimea* venită să-mi prade casa. Îi vedeam de la etaj alergând de colo colo, majoritatea cu sticle de vin în mâini. Îmi ţineau valetul atârnat de picioare peste pervazul ferestrei. Sărmanul om, degeaba i-a rugat cu cerul şi cu pământul să aibă îndurare de el, că tot l-au aruncat de la etajul *al treilea.*

Agnessa a scos un geamăt.

— Infamii.

— Am izbutit să fug pe uşa din dos. Slavă Domnului că şoferul rămăsese în maşină, aşa că am venit direct aici, căci n-ar fi fost chip să ajung cu bine la Moscova. Situaţia e disperată în oraşe. Acum o săptămână, chiar la colţul nostru, au împuşcat mortal un om, pentru că a refuzat să le dea ceasul de la mână. N-am ţinut *niciodată* uşile încuiate şi nu ne-a furat nimeni nimic. Dar acum, bandiţii dau buzna în orice casă doresc şi fură *mantiile* femeilor. Prietenei nevesti-mii, venită în vizită din Siberia, i s-au furat două haine de samur.

Agnessa l-a condus pe conte în *zala.*

— Se vede treaba că nu toţi siberienii sunt atât de săraci pe cât susţin.

— *Problema,* Agnessa, e că nu mai poţi avea încredere în nimeni în ziua de azi. Nu scăpăm cu viaţă, dacă nu eram ager de minte. Suntem cu toţii în pericol.

Agnessa l-a ajutat pe conte să se aşeze într-un fotoliu din *zala,* iar unul dintre păuni a ţipat, făcând-o să tresară.

— Du-i în coteţul de păsări, i-a spus tata lui Bogdan. Nu-i nimic mai oribil decât ţipetele astea.

Raisa a aprins lămpile, şi tata a deschis dulăpiorul cu băuturi, pregătindu-se să-şi îmbărbăteze musafirul.

Contele a ridicat ochii spre tavan şi şi-a şters o lacrimă.

— Cel mai cumplit e că nici măcar nu-i pot cere ajutor ţarinei. M-a primit întotdeauna bine la Curte, mi-a cerut sfatul. La fel şi ţarul. Dar s-au dus vremurile alea.

A intrat Bucătarul, s-a oprit în pragul uşii, cu cămaşa descheiată la gât, şi mi-a aruncat o privire furişă.

Contele a luat paharul de coniac din mâna tateişi l-a aşezat pe genunchi.

— Nu pot să mai rămân nepăsător. Acum, că Maiestatea Sa e plecată pe front, ţarina e înconjurată de *despoţi.*

— Rasputin? a întrebat Agnessa, aplecându-se spre el.

— Profetul ăla mizerabil e cea mai mică dintre probleme. *Madame* Wiroboff e adevărata viperă. Are o mulţime de spioni germani la ordinele ei.

Am schimbat o privire cu Bucătarul. Durdulia şi neîndemânatica *madame* Wiroboff nu era îndeajuns de isteaţă pentru a isca asemenea frământări.

Contele s-a ridicat şi a început să se plimbe nervos prin cameră.

— Cum am putut fi atât de orbi, încât să nu observăm ce influenţă imensă are femeia asta asupra împărătesei? Stă umilă la picioarele stăpânei şi o numeşte „Soarele şi luna” ei. Din cauza asta, s-a zis cu noi. Singurii primiţi la palat sunt prietenii ei nemţi.

— Ai vreo dovadă că sunt germani la Curte? a întrebat tata. Eu n-am întâlnit niciunul.

— I-am văzut cu ochii mei. Vorbesc în limba lor. Folosesc monede germane între ei. Au înlăturat-o pe ţarină din toate funcţiile importante şi împrăştie tot soiul de poveşti veninoase. Ultimul zvon e că între ţarină şi Rasputin ar exista o legătură...*amoroasă.*

— În ultima vreme, cu cât sunt mai gogonate minciunile, cu atât lumea le dă crezare mai abitir, a comentat tata.

Contele a luat o gură de coniac.

— Nu e mai puţin adevărat, Ivan, că şi ţarina îi scrie nişte scrisori cam prea înflăcărate. Iar, cum ţarul e pe front, pleacă

urechea la tot ce-i spune nebunul ăla. E un dezastru! O să ne trezim cu kaiserul la uşă, fără să opunem nici cea mai mică împotrivire.

— I-or fi dat narcotice, a zis Agnessa.

Contele a făcut ochii mari şi ne-a făcut semn să venim mai aproape.

— Dar cel mai grav e că au făcut un lucru absolut abject şi i-am prins cu mâţa-n sac.

Agnessa s-a uitat la tata, despre care se ştia că nu îngăduia bârfele şi, mai ales, pe cele care priveau familia imperială.

— Poate-ar fi mai bine să purtăm discuţia mai târziu. Sunt sigură că eşti ostenit...

— I-am făcut o vizită lui *madame* Wiroboff şi, în timp ce aşteptam să mă primească, am aruncat o privire pe biroul ei, unde avea o scrisoare scrisă pe jumătate. Am citit-o repede şi n-o să vă vină să credeţi ce-am găsit scris acolo. Era o scrisoare falsă, scrisă chiar de mâna lui *madame* Wiroboff, dar cu nişte greşeli de ortografie şi gramatică înfiorătoare, în aşa fel încât să pară compusă de un ţăran, care îi declara credinţă eternă ţarinei.

— Nu pricep, a spus Agnessa, încruntându-se.

— *Madame* Wiroboff îi trimite scrisori false ţarinei, a explicat contele.

— De ce? Ce urmăreşte?

Bucătarul a venit lângă mine, lipindu-se cu umărul de al meu, atât de aproape încât îi simţeam mirosul de pâine dospită din păr.

— Ca s-o convingă pe ţarină că tacticile celor din jurul ei dau roade şi s-o păcălească că poporul încă o iubeşte, în ciuda deciziilor proaste pe care le-a luat, la insistenţele consilierilor ei, a spus contele şi a dat paharul pe gât. Am văzut teancuri întregi de scrisori, toate scrise de aceeaşi mână, plastografiate în aşa fel încât să pară că provin de la soldaţi şi ţărani. L-am iscodit pe secretarul lui *madame* Wiroboff în legătură cu ele şi mi-a recunoscut că agenţii le expediază din diverse zone ale ţării, pentru ca toată înşelătoria să fie cât mai verosimilă.

— Trebuie să-i spunem ţarinei, a propus Agnessa.

— I-am spus, cu cea mai mare delicateţe. Am prevenit-o pe înălţimea Sa că cei din anturajul său îi ascund adevărul. Dar cu ce înverşunare mi-a răspuns! I-a apărat pe *madame* Wiroboff, pe

Rasputin şi planul lor până-n pânzele albe. Şi uite-aşa am ajuns exilat în Siberia, pentru că am îndrăznit să-mi exprim îngrijorarea. Mi s-a interzis categoric să mai vin înapoi. Toţi cei cu vederi liberale sunt trataţi la fel.

Tata şi-a scos ochelarii şi s-a frecat la ochi.

— Se va răzgândi.

— Ţarul a cedat cu desăvârşire în faţa soţiei sale şi a prietenilor ei. Poate e mai bine să ne cucerească Germania. Să ne dea o lecţie.

— Dă Doamne să se întâmple cât mai repede, a zis Bucătarul, şi să ne salveze de noi înşine.

•

În seara următoare, după cină, în vreme – ce Agnessa îl lăsa pe conte să câştige la *mahjong,* tata ne-a chemat de urgenţă pe mine şi pe Liuba în biroul lui. Ne-am dus iute în camera cu lambriuri de lemn – fortăreaţa noastră răcoroasă şi întunecată, chiar şi în cele mai toride zile de vară –, ce aducea mai degrabă cu biroul unui profesor decât cu cel al ministrului de finanţe.

M-am aşezat împreună cu Liuba pe scaunele din piele tocită. Tata a aprins o lampă cu petrol şi s-a apucat să scoată din sertare tot soiul de hârtii, sub ochii vigilenţi ai bustului din lut roşu al lui Benjamin Franklin, pe capul căruia stătea toca tatei de absolvent al Universităţi Cambridge. Ce de nopţi petrecuserăm acolo, alături de mama, ascultându-l pe tata, care ne citea cu glas tare, învăluit în privirile ei pline de iubire.

Vorbeam în rusă, cum făcea şi acum tata, când nu era Agnessa de faţă.

Tata s-a dus în partea cealaltă a mesei, cu o figură gravă.

— Nu e timp de zăbavă... mai am multe de rezolvat pentru minister înainte să plecăm. Ştiţi bine că nu-mi place să vă împovărez cu astfel de probleme, dar...

S-a oprit. Ochii îi erau scăldaţi în lacrimi. Prin uşa închisă, răzbăteau vocile înăbuşite ale Agnessei şi contelui şi clinchetul pieselor de *mahjong.*

Tata, în lacrimi? Doar de două ori îl mai văzusem în această postură. Prima dată, în ziua fericită când venise pe lume Liuba. A doua, în dimineaţa când murise mama.

A mai deschis un sertar şi a luat tocul din piele maro, tocită, în care ţinea revolverul primit de la minister, şi o cutie de carton plină cu gloanţe. A scos din toc arma banală, unul dintre

numeroasele lui revolvere Nagant, cu pat din lemn, ca toate cele din dotarea armatei.

— Sunteţi fete isteţe amândouă. Dacă se întâmplă ceva...

M-am îndreptat de spate.

— Mai punem câteva gărzi la poartă.

Tata nu ridica ochii de pe masă.

— S-ar putea să fie deja prea târziu.

Am văzut cum îi tremură mâna când a scos un glonţ din cutie. Cartuşul de alamă a sticlit în lumină în momentul în care a deschis butoiaşul şi a vârât glonţul în locaş.

— Nu-i nevoie să ne ascunzi adevărul, tată, a spus Liuba. Am citit scrisoarea venită de la minister.

— Nu mai există nimic secret pe lumea asta? a spus tata, cu o figură istovită.

M-am apropiat de biroul lui şi am pus degetele pe mapa de scris albastră.

— E grav, nu? am întrebat, cu ochii la dulapul de arme, în care ţinea încuiate puştile de vânătoare.

A băgat revolverul la loc în sertar.

— Suntem mai protejaţi aici decât la oraş. Dar a trebuit să devansez programul. Vreau să fiţi pregătite.

— Cum rămâne cu Agnessa?

— Se descurcă ea, a zis tata, cu capul în pământ. Dar vreau ca voi două să aveţi un plan, în cazul în care ne despărţim.

Liuba îl asculta, albă la faţă ca hârtia, cu excepţia celor două pete roşii din obraji.

Tata a mai descuiat un sertar şi a scos din el cutia metalică, verde.

— Funcţia mea la minister presupune o mare responsabilitate.

A deschis capacul şi, solemn, ca un preot care ţine în mână un potir sfânt, a apucat un registru cu coperte bleumarin.

— Pe o singură pagină, veţi găsi conturile bancare şi parolele tuturor persoanelor şi companiilor care mi-au încredinţat banii lor.

— De unde sunt băncile? am întrebat, cu un nod în gât.

— Găsiţi toate informaţiile aici, a zis tata, punând două degete pe coperta din piele. Din Elveţia, Italia, toată Europa.

Liuba a întins mâna spre caiet.

— Ştiu ascunzătoarea perfectă.

Tata s-a uitat la ea, cu un zâmbet vlăguit, şi i-a dat registrul.

— Mai am o copie pusă la adăpost. Colegii mei de la Petrograd au primit ordin să le distrugă pe ale lor, dacă ministerul e în primejdie, în cazul în care păţesc ceva, trebuie să-l duceţi la Paris. Sunt oameni acolo care au nevoie de el, dar fiţi prudente, fiindcă sunt şi mulţi ticăloşi care vor să pună mâna pe el.

— Cine? am întrebat. Nemulţumirea clasei mojicilor mocneşte de multă vreme, dar acum lucrurile se precipită. Bolşevicii, menşevicii, socialiştii, toţi sunt din ce în ce mai porniţi împotriva clasei conducătoare. Pe noi ne numesc Albii, iar ei îşi spun Roşii. Ne numesc paraziţi.

— Dar nu-i adevărat, a zis Liuba. Pentru ei ai deschis Casa Fenei şi fabrica de pânză...

— Din nefericire, în ziua de azi, legea nu se mai întemeiază pe adevăr, ci contează cine deţine puterea, a răspuns tata. Vor să-i distrugă pe toţi cei din neamul ţarului – adică şi pe noi. Lista asta de-aici e singura care ne permite să ajungem la banii necesari pentru a ne împotrivi forţelor care vor să se descotorosească de noi. Păziţi-o ca pe ochii din cap.

— Să ne facem bagajele? am întrebat.

— Doar strictul necesar până la Paris. Acum pun la punct şi ultimele detalii. Aştept să sosească documentele de călătorie de la oraş. În perioada asta, e mai uşor să vii în Rusia decât să pleci.

— Îl luăm şi pe Bucătar cu noi? am întrebat.

Tata a încuviinţat din cap.

— Dacă doreşte, da.

— Servitorii? a întrebat Liuba.

— Va trebui să ne mulţumim cu personalul de la hotel. I-am scris lui Afon, ca să-l informez despre planurile noastre.

Tata şi-a scos ochelarii şi şi-a frecat nasul.

— Fără Afon, micul Max e...

S-a oprit, copleşit de emoţie. Liuba s-a apropiat de el şi l-a mângâiat pe spate.

— Îl apărăm noi, tată.

— Cât respir, sper, cum zicea Cicero.

— Am pitit câteva lucruri într-o ascunzătoare perfectă, în caz că trebuie să plecăm în grabă, a zis Liuba.

— Nu mă surprinde, a spus tata, zâmbind. Vom pleca în curând. Faceţi-vă bagajele şi fiţi gata de drum. Nu suflaţi o vorbă nimănui. S-a ridicat de pe scaun, a deschis braţele şi ne-a

strâns pe amândouă la piept. Împreună suntem mai puternici, şi nimeni n-o să le facă rău fetelor mele, câtă vreme mai există un licăr de viaţă în mine.

•

Câteva ore mai târziu, înainte să ne culcăm, eu şi Liuba ne-am jucat cu Max pe podeaua din odăiţa lui. Varinka plecase acasă, să-şi vadă mama, şi era o bucurie să rămân singură cu Liuba şi cu Max. Am întins pe jos câteva pături şi saltele – „ca la cort”, cum spunea Liuba – ca să dormim pe ele, spre marea încântare a lui Max. Şedea întins între noi şi răsfoia cărţi ilustrate, din când în când, întinzându-se după vreo jucărie preferată. Liuba stătea lungită pe burtă şi făcea socoteli în carneţelul ei. La lumina unei singure lumânări şi a lămpii cu gaz, încăperea părea mai micuţă decât de obicei.

— O să-şi strice vederea din cauza luminii slabe, am zis.

— Nu-l mai lăsa ce se uite pe cărţi, atunci. Tu eşti părintele.

— Uneori, mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă mama nu murea şi aş fi putut lucra împreună cu profesorul Bartell.

— La Brillantmont? Erai în Elveţia acum, îmbrăcată în halat alb, şi încrucişai soiuri de mazăre.

— Mama zicea că aş putea fi următorul Gregor Mendel.

— Bănuiesc că a fost groaznic să trebuiască să te întorci acasă, ca să-l ajuţi pe tata, după moartea mamei. Dar, dacă n-o făceai, nu l-ai fi cunoscut pe Afon. Nu l-ai fi avut pe Max. Şi nu i-ai fi frânt inima Bucătarului.

— Nu m-a deranjat prea mult, până când am văzut-o pe Agnessa îmbrăcată cu haina mamei.

— Cum şi-a permis? Încă avea numele mamei pe ea. S-o spunem pe-a dreaptă, femeia asta e pedeapsa vieţii noastre.

A urmat un moment de tăcere.

— Mai ţii minte povestea pe care ne-o spunea mama, despre două surori legate printr-un fir de argint atât de rezistent, încât nimic nu le putea despărţi? Uneori, am senzaţia că aşa suntem şi noi, a continuatLiuba, prinzându-mă de mâini. Promiţi că n-o să ne despărţim niciodată? Chiar dacă Afon o să vrea să se mute altundeva într-o zi? N-aş suporta să fiu departe de tine.

I-am sărutat mâna.

— Promit. Ia zi, unde-i ascunzătoarea aia perfectă despre care vorbeai?

— Acolo, a spus Liuba, arătând spre podeaua din colţ. Sub

duşumea.

— De ce ţi se pare perfectă? Servitorii se preumblă pe-aici cât e ziua de lungă. Ar trebui să ducem obiectele importante în camera mea. Nu intră nimeni acolo. Le punem într-unul din sertarele de jos.

— Gândeşte-te puţin, surioară. În caz că ne atacă bandiţii – ceea ce e foarte posibil, dacă mai stăm mult aici, în pădure –, unde crezi că vor căuta prima oară? În dormitoarele principale, fireşte. Sub saltele. În sertare. Nimănui n-o să-i treacă prin minte să se uite sub duşumeaua din odaia copilului.

— Ar fi bine să punem şi banii acolo.

— Bijuteriile, mai degrabă. Dacă îl detronează pe ţar...

— Puţin probabil. A înăbuşit deja o revoltă.

— Tata zice că, dacă îl răstoarnă pe ţar, banii o să-şi piardă valoarea, dar aurul şi nestematele vor fi mereu o monedă de schimb. I-am cerut Agnessei să-mi dea o broşă a ei, dar mi-a zis că are ea grijă de ele, aşa c-am luat asta.

Liuba a scos o brăţară din buzunar. Era una dintre preferatele Agnessei, o bijuterie de aur, din perioada Imperiului Mogul, decorată cu două capete de dragoni, uniţi în dreptul gurilor căscate, cu colţi fioroşi. Era smălţuită în indigo-închis, iar capetele dragonilor erau bătute cu rubine, şi ochii, din onix.

— *Liuba!* Dacă află...

— N-o să-i simtă lipsa. Şi e o ascunzătoare excelentă pentru lista tatei.

A deschis registrul şi a rupt prima pagină.

Am prins-o de încheietură.

— Ai înnebunit?

Cu degete agile, ca un păianjen care-şi ţese pânza în jurul victimei, Liuba făcut sul bucata de hârtie şi a vârât-o în gura unuia din dragoni.

— Gata. Nimeni nu s-ar gândi că e aici.

— Ar trebui să te angajeze în poliţia secretă.

— Am pus şi sextantul în bagaj, bineînţeles.

— Dacă tu îţi iei sextantul, îmi iau şi eu foarfecă de tăiat trandafiri.

Liuba a lăsat capul într-o parte şi s-a uitat la mine, de parcă eram copil.

— Sextantul ne ajută la orientare. Florile n-au niciun rol când vine vorba de supravieţuire.

— Îmi trebuie cărţile Montessori...

— Poţi să-l creşti pe Max şi fără cărţi. Nu mai asculta de Agnessa şi ai încredere în tine. Eşti o mamă minunată, Sofia. Exact cum a fost şi mama noastră.

— Mai bună decât Varinka?

— Nici măcar n-o să catadicsesc să-ţi răspund la asemenea întrebare.

— Fata asta parcă îi ghiceşte gândurile. Mă face de ruşine.

— Stai cu ochii pe ea, Sofia.

— La fel mi-au zis şi Bucătarul şi Agnessa. Varinka e doar o fată simplă.

— Care-l ţine pe Max numai în braţe. Nu-l lasă aproape niciodată să meargă pe picioarele lui.

— Nu vine cu noi când plecăm, deci n-ai de ce să-ţi faci griji. Ce altceva mai iei la tine?

— Una dintre armele vechi ale tatei, de care nici nu-şi mai aduce aminte, *încărcată,* bineînţeles. Un colac de sfoară, vaselină ca să ne ascundă mirosul, în caz că suntem urmăriţi, şi pastramă pentru o săptămână. Am pus şi câteva ghemotoace de vată ca să avem ce înmuia în vaselină. Bogdan mi-a spus că sunt foarte utile la făcut focul. Au încăput toate într-o geantă, ca să te pot căra şi pe tine, la nevoie.

— Mulţumesc, dar n-o să fie nevoie să mă care cineva. Cât despre sextant, nici n-o să-ncapă acolo.

— Ba încape. Am verificat deja.

Liuba s-a ridicat şi a scos o şipcă sub care se afla o gaură de dimensiunea unei cutiuţe de pâine.

— Sextantul se pliază. Vezi? Încap toate în săculeţul ăsta din pânză.

— Nu mai e loc şi pentru lucrurile mele.

— Ale tale ocupă puţin spaţiu. Îţi trebuie pesmeţi pentru copil cât pentru o lună, lapte praf şi o ploscă din piele de oaie pentru apă. Sunt toate puse la locul lor. O să dăm bijuteriile la schimb cu lucrurile de care o să avem nevoie când ajungem acolo.

— Cum rămâne cu hainele?

— Am ascuns în grajd haine groase şi cizme pentru toţi trei. Le-am pus în fundul boxei Jaruşkăi. Ţi-am ales pantaloni, ca să fii mulţumită. O luăm spre sud, către Paris. Călare, ar trebui să ajungem în mai puţin de trei săptămâni, dacă vremea ţine cu noi. Am luat în calcul, fireşte, toate popasurile pentru odihnă şi

refacere.

— De ce avem nevoie de refacere?

— O să fim istovite, poate chiar vom suferi de foame.

— Trei săptămâni? E imposibil.

— Vom încerca să nu călătorim iarna, dar s-ar putea să nu depindă de noi, a spus Liuba, despăturind o hartă şi întinzând-o pe jos. După socotelile mele, ne aflăm la 2.160 de kilometri de Paris. Călare, dacă parcurgem optzeci de kilometri pe zi, cu o pauză de trei ore pentru păscut, o să ne ia...

— 26,8 zile ca să ajungem la destinaţie, am zis.

— Bravo, surioară. Trebuie, bineînţeles, să mai ţinem seama şi de condiţiile de călătorie, de vremea neprielnică şi de haitele de lupi, neobişnuit de numeroase.

— O să treacă toată zavistia asta. O să vezi că ne facem griji degeaba. Mâine-seară, vom fi în tren.

Liuba a băgat harta şi brăţara în raniţă, după care a fixat şipca la loc cu vârful ghetei.

— Sper să ai dreptate, dar, deocamdată, ţi-am pregătit o surpriză, Sofia...şi micului Max.

— Ce surpriză?

Liuba s-a dus la lampa cu gaz, a stins-o, lăsând o singură lumânare aprinsă, apoi s-a întins pe podea, lângă noi.

Încă neobişnuită cu bezna, am prins-o de mână.

— Nu văd nimic.

— Uită-te sus, mi-a zis, pe un ton vesel.

M-am uitat la tavan şi am văzut nişte puncte argintii aranjate după un model cunoscut. Dacă nu ştiam că sunt în casă, aş fi jurat că mă aflu sub o constelaţie pe cerul negru al nopţii.

Am amuţit de emoţie.

— Ce minunăţie, Liuba!

Aşadar, acesta era proiectul secret.

— E constelaţia lui Max. M-am urcat pe scara lui Bogdan ca să le lipesc.

— Vai, Liuba!

— Taurul, zodia sub care s-a născut Max. Dacă se trezeşte în miez de noapte, n-o să-i fie frică.

Liuba şi-a pus capul pe umărul meu. Am strâns-o în braţe şi i-am inspirat parfumul fraged de clei, lavandă şi speranţă.

— Pe cer, Taurul se află chiar între zodia ta, Gemeni, şi a lui Afon, Berbec.

Mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi, iar stelele argintii păreau să alunece deasupra noastră.

— Îţi place? m-a întrebat Liuba.

— Un dar mai frumos nici că se putea, am răspuns.

Stăteam în beznă toţi trei şi priveam cerul acela, apăsaţi de greutatea uriaşă a lumii care se rotea lent, ca şi când divinitatea ne rezervase un plan mai presus de noi. Trebuia să fim pregătite, căci forţa lui o depăşea pe a noastră şi îi stătea în putere să ne poarte oriîncotro dorea.

Capitolul 12

VARINKA
1916

Am lăsat-o pe mama la izbă şi am pornit spre moşie pe noua mea scurtătură, uitându-mă cu atenţie după ciuperci şi plante medicinale. Se pogorâse toamna peste codru, iar unele dintre cele mai preţioase comori se ascundeau acum sub frunzele viu colorate. Le răsfiram cu piciorul în treacăt şi mă uitam când într-o parte, când în alta, după preferatele Bucătarului; aveam o faţă de pernă veche legată la mijloc, în care să pun roadele.

Ajunsesem persoană importantă la conac. Dacă n-o puneam la socoteală pe contesă, aproape toţi ceilalţi mă plăceau foarte mult. Raisa plănuia să-mi facă un tort şi mă întrebase în două rânduri ce fel de glazură îmi place. I-am răspuns că o prefer pe cea de lămâie. În seara aceea, era anunţată o cină festivă, în cinstea prietenului contesei, cu ocazia căreia urmau să fie gătite trei gâşte. Carnea de gâscă era preferata *mamkăi,*şi negreşit aveau să rămână resturi.

Judecând după privirea din ochii *mamkăi,* îi făcea mare plăcere să-mi asculte poveştile despre moşie, despre încălţările şi rochiile elegante ale doamnelor...şi despre micuţul Max. Lui Taras însă nu-i puteam destăinui nimic din toate acestea. Mi-ar fi spus că porcii burghezi se ghiftuiesc cu animalele din pădure, fără să le pese de ceilalţi, şi că am duce-o mult mai bine fără ei. Aşa să fi fost oare? Doar soarta făcuse să nu ne naştem şi noi într-o lume cu căleşti frumoase şi ciorapi de mătase.

Nu departe de porţile moşiei, am ieşit din pădure şi am luat-o pe drumul principal. În iarbă, chiar pe marginea drumului, am zărit ceva rotund şi portocaliu. Am studiat câteva secunde obiectul cu pricina, după care l-am luat de jos şi l-am învârtit în palmă. Era o portocală – un fruct pe care doar în enciclopedia *mamkăi* îl mai văzusem. Aveam parte deseori de astfel de surprize plăcute, îndeosebi în zilele vesele ca aceasta. Ba găseam un trifoi cu patru foi. Ba vreun cadou neaşteptat. Ştiam că e un dar pe care-l moştenisem de la tata. Am vârât portocala în buzunarul rochiei.

— Salutare, Inka!

Am tresărit la auzul vocii şi m-am întors. Erau Taras şi prietenul lui, Vladi. Taras purta haine de vânătoare, vestă din blană de focă şi *brodni* de piele, cizme de vânătoare până la genunchi, unse cu păcură. Nu era de mirare că le poreclise „pânditoare”, căci îi permiteau să-i urmărească prada pe nesimţite.

Lângă el, stătea Vladi, mult mai mic de statură şi cu un semn de arsură cumplită pe faţă, ce lucea în lumina soarelui.

— Nu-i frumos să te furişezi aşa în spatele omului, am zis.

M-am tras un pas înapoi şi am aruncat o privire în jur. De unde apăruseră? Taras avea rute mai bune decât căprioarele şi, cu siguranţă, cunoştea codrii la fel de bine ca ele. De nenumărate ori, îl văzusem pe Taras cum scrutează pădurea, cu capul plecat într-o parte, uitându-se după urme de animale şi pânze rupte de păianjeni.

— Mă bucur să te văd, Inka, a spus Vladi, arătându-şi limba roşie şi lucioasă în colţul gurii.

Mă străduiam să nu mă uit prea insistent la cicatricea lui.

— Te-am tot căutat, a zis Taras.

— Mă grăbesc să ajung la conac.

— Eşti prea fudulă să-l mai saluţi pe Vladi? S-a mutat în Malinov.

— Bravo lui.

— Toţi sătenii sunt de partea lui. Lucrurile se schimbă rapid, Inka. Ceea ce e foarte bine pentru cauza noastră. Avem prieteni sus-puşi la Petrograd.

— Grozav. Atunci, mergeţi acolo.

Vladi a azvârlit o pietricică în pădure.

— E vâlvă mare la oraş. Toată lumea vorbeşte despre

mişcarea de a recăpăta ceea ce ni se cuvine.

— În fiecare săptămână se mai iscă câte o mişcare.

— De data asta, câştigăm. Ar trebui să vezi ce potop de oameni s-a strâns.

— Trebuie să plec. Familia Streşnaiva...

Taras m-a apucat de încheietură. M-a trecut un junghi prin tot braţul.

— Ai promis că-mi povesteşti despre ei.

— Nu-mi strica rostul, Taras. Nu vreau să fiu spionul tău.

— Am adus carne de căprioară.

— Bucătarul ne dă fazan, am zis, smulgându-mă din strânsoare, şi mi-am reluat drumul. Parcă voiai să te înrolezi.

— Toată militărimea dezertează, a zis Taras, ţinându-se după mine.

Care vasăzică, nu se înrolase, până la urmă. Ghicise foarte bine mama când îmi zisese că merge la Petrograd doar ca să vadă filme la cinematograf.

— Lumea moare de foame la Petrograd. E tot mai furioasă pe zi ce trece. A venit şi clipa noastră şi trebuie să ai şi tu o contribuţie în asta.

— Conacul e baricadat ca o fortăreaţă, am spus. N-ai cum să intri.

Taras m-a prins din urmă, m-a răsucit cu faţa spre el şi şi-a înfipt degetele în beregata mea.

— Câţi servitori bărbaţi sunt?

Am încercat să-i răspund, dar mâinile lui mă sugrumau prea tare.

— Diseară, să laşi uşa bucătăriei descuiată, mi-a zis.

— Nu, am bâiguit.

— N-o să fim niciodată liberi, câtă vreme ne conduc asemenea paraziţi, a spus, înteţindu-şi strânsoarea, încât îmi simţeam sângele pulsând în cap. Diseară, laşi uşa din dos descuiată şi fluturi un prosop alb de la fereastra odăii copilului, ca să ştim că ţi-ai îndeplinit sarcina.

M-a cutremurat un fior de groază. De unde cunoştea planul moşiei? Cercetase, probabil, pe ascuns întreaga proprietate. Ameţită din pricina lipsei de aer, am încuviinţat din cap.

— Potoleşte-te, Taras, a intervenit Vladi, apropiindu-se de noi.

Mi-a dat drumul.

— Dacă ţii la mine, faci ce ţi-am spus.

M-am îndoit de spate, trăgând aer în piept cu nesaţ.

Cum să ţin la unul ca el? Mi-am masat gâtul. O să-mi rămână vânătăi, ca să mă ia contesa la ochi? O să-i facă rău Sofiei? Nici nu voiam să mă gândesc că i-ar putea face rău copilului.

Mi-am văzut în continuare de drum.

— Să stai în pădure diseară, Taras, i-am strigat peste umăr. *Mamka* nu poată să mănânce când eşti acasă.

M-am întors, dar amândoi se făcuseră nevăzuţi.

Capitolul 13

SOFIA

1916

Tata se plimba prin vestibul, aşteptând în fiecare zi să sosească documentele de la minister, care să ne permită să plecăm din Malinov. Mă străduiam să-mi ocup timpul făcând bagaje şi trimiţându-le mai multe scrisori Elizei şi lui Afon, prin curierul ministerial.

Tata a hotărât să ţină repetiţiile săptămânale pentru cor, ca să nu dea de bănuit că vrem să fugim. Intenţiona, de asemenea, să dea o raită pe la magazinul universal, căci nu-i sosise încă tutunul şi rămăsese fără cerneală.

Îmi plăcea enorm magazinul universal. Prin vitrina mare a prăvăliei frumos rânduită, se vedeau rafturile ticsite cu săpun pudră şi articole de papetărie. Domnul Astronavici, căruia îi spuneam domnul A., era singurul tenor al tatei, un fost plugar voinic, cu obraji durdulii, care vindea acum tutun, pipe şi ţigări de foi. De câte ori eu şi Liuba treceam pe la el, deschidea uşiţele din sticlă, ca să ne desfătăm cu parfumurile divine ale tutunurilor aduse de pe tărâmuri exotice, precum Sumatra sau Malawi.

Doamna A., pe atât de uscăţivă pe cât era de vânjos domnul A., se ocupa de papetărie şi dulciuri. Blocuri de foi de scris aranjate în teancuri ordonate. Stilouri şi peniţe. Caramele cu tot soiul de arome distribuite în preţioasele ei borcane din sticlă veneţiană. Cerneală indiană, albastră, neagră şi roşie.

Am urcat în trăsură, cu un ghiveci cu muşcate în braţe, florile

preferate ale doamnei A. Gătit cu bluză şi pantalonaşi marinăreşti şi cu pălărie de paie, micul Max stătea în genunchi lângă tata, cu ochii aţintiţi pe geam, ca să vadă vietăţile din pădure.

— Putem să luăm un iepure acasă? a întrebat.

— Sunt foarte iuţi, a răspuns tata. Nu-i prinzi decât dacă-i împuşti.

Max a scos un geamăt la auzul acelor cuvinte, spre amuzamentul tatei, care a dat capul pe spate şi a izbucnit în râs. De la o vreme, aceste momente erau aproape o raritate.

Aş fi putut să-l las pe Max în grija Varinkăi, ţăranca pe care o angajasem ca să ne dea o mână de ajutor. Era cumsecade şi părea mai pricepută decât mine la îndeletnicirile materne, dar nu voiam să risc. Agnessa îmi sădise în minte sămânţa îndoielii în ceea ce o priveşte şi mă tot cicălea să o trimit la spălătorie. Îmi venea greu să mă uit la servitorii noştri şi să nu mă întreb dacă ne sunt sau nu credincioşi.

Deşi era o zi rece de toamnă, tata a ales să mergem cu droşca, iar vizitiul David, îmbrăcat în uniformă de ţară, cu veston lung şi chipiu decorat cu o cunună din pene de păun, a strunit calul să pornească la drum, cu nesfârşite chiote şi strigăte. Când venea iarna, se înfofolea în atâtea paltoane, încât avea nevoie de ajutor ca să urce pe capră. De data asta însă, nu vom mai apuca să-l vedem. Până la iarnă, vom fi părăsit de mult Rusia.

Am ieşit pe poarta păzită de Aleks şi de Ulad, traşi de Jaruşka într-un trap domol. Imediat ce am trecut de un deluşor, au apărut în zare satul Malinov şi copacii săi înveşmântaţi în nuanţe de portocaliu şi roşu. De la distanţă, părea neschimbat, dar pe măsură ce ne apropiam, în ropotul copitelor Jaruşkăi pe şoseaua bătătorită, era din ce în ce mai limpede că se petrece ceva necurat acolo.

Am schimbat o privire neliniştită cu tata, în timp ce treceam pe lângă izbele cu obloanele trase peste ferestrele în tocuri sculptate cu flori frumoase şi animale. Unde era toată lumea? De obicei, le întâlneai pe stradă pe femeile care duceau, flecărind între ele, inul la fabrica de pânză a tatei.

Am trecut prin dreptul Hanului Malinov. Pe lângă şcoala micuţă. Magazinul de instrumente muzicale. Toate erau închise.

Am trecut pe lângă brutărie şi i-am văzut vitrina spartă. Soţia

brutarului se plimba agitată prin faţa acesteia. Jaruşka a încetinit şi a oprit în dreptul magazinului universal. Peste drum, hambarul, în care erau depozitate proviziile armatei, ţinut, de regulă, sub cheie, era acum deschis şi uşa doborâtă la pământ. Fânul şi lăzile de lemn, goale, erau aruncate în toate părţile, iar o baltă albă de lapte se prelingea peste rumeguş.

Tata a sărit din droşcă şi a luat-o la fugă pe trepte. L-am luat pe Max de mână şi m-am dus după el. L-am găsit discutând cu domnul A., în vreme ce soţia acestuia se chinuia să măture, pe întuneric, cioburile borcanelor sparte. Magazinul fusese jefuit, lăzile zăceau răsturnate, cioburile erau împrăştiate peste tot, iar pereţii şi podeaua, mânjiţi cu cerneală. Tutunul dispăruse, iar vitrinele cu geamurile crăpate stăteau goale.

Când l-a văzut pe tata, doamna A. s-a dus iute la el şi a făcut o plecăciune adâncă.

— Excelenţa Voastră, eram convinşi că veţi veni.

— Doar Dumnezeu poate spune ce i-a împins să facă aşa ceva, a zis domnul A.

Doamna A. stătea rezemată în mătură, iar cocul îi atârna pe lângă gât, ca un ou ochi pe marginea farfuriei.

— Foamea i-a împins. Iar ţarul are pretenţia să ne predăm bunurile armatei?

O răzmeriţă? Aici, în micul nostru Malinov?

Am pus muşcata pe tejghea şi m-am apropiat de doamna A.

— Eşti încă zguduită. Stai jos.

— Cum să stau jos când e aşa prăpăd în jurul meu?

I-am luat mătura din mână şi m-am apucat să mătur cioburile de pe jos.

— Cum s-a iscat?

— Mai întâi, au atacat magazia, a zis domnul A. Toate prăvăliile unde se strâng provizii pentru trupele imperiale.

— Cine-s făptaşii?

— Majoritatea săteni. Şi câţiva de la oraş.

— Au furat bumbacul? a întrebat tata.

— Au furat tot, Excelenţa Voastră. Laptele, şunca. Tot ce-au găsit. După aceea au venit aici. Brutarul deschisese dis-de-dimineaţă, ca să încingă cuptoarele.

— L-au lăsat la pământ fără cunoştinţă, a adăugat doamna A. I-au luat toate pâinile. Apoi a venit Lucia Popov, cu câteva dintre prietenele ei, şi-a zis că trebuie să scădem preţul făinii cu şase

copeici. Când i-am spus că noi plătim de două ori mai mult, a pus mâna pe un sac şi-a urlat: „Luaţi-l de-aici, fetelor!”

— Ceilalţi ne-au luat tutunul, fără nicio ruşine, a zis domnul A. Ticăloşii au şterpelit până şi căciula de şinşilă a nevesti-mii.

Doamna A. a scos dintr-o cutie galbenă unul dintre pesmeţii preferaţi ai lui Max, de la McVitie & Price, s-a lăsat în genunchi şi i l-a dat.

Max a înşfăcat pesmetul.

— Spune mulţumesc, l-am atenţionat.

A dus pesmetul la gură, fără să scoată o vorbă. Îmi venea să intru în pământ de ruşine, când am văzut-o pe doamna A. că ridică din sprâncene. De ce nu asculta de mama lui?

— De ce-au făcut sătenii asemenea lucruri? a întrebat tata.

— Unii dintre ei erau clienţii mei cei mai buni, a spus domnul A., dar i-a întărâtat Vladi, un nelegiuit nou venit în sat.

— Poliţia ce face? am întrebat.

— A intervenit bătrânul Jaska, dar i-au luat arma şi i-au tras o chelfăneală zdravănă. Nu foarte zdravănă, spre norocul lui.

Tata a făcut semn spre telefonul de pe tejghea.

— Sun la Petrograd.

— Nu funcţionează.

Domnul A. i-a întins o punguţă cu tutun.

— Asta e tot ce-a mai rămas.

Tata i-a mulţumit cu o plecăciune din cap şi a vârât punguţa în buzunar. N-a pomenit nimic despre preţ, căci ar fi fost de prost gust, iar tata nu avea niciodată bani la el.

— Ai idee ce se întâmplă la fabrica de pânză? a întrebat.

— Am înţeles că unii ar vrea să-şi părăsească posturile, a răspuns domnul A.

— Maistrul nu mi-a zis nimic de aşa ceva.

Domnul A. a ridicat din umeri.

— Vladi e priceput la discursuri. A vorbit despre salariile neîndestulătoare. „Fabrica trebuie să aparţină poporului”. „Jos ţarul”. Lozincile obişnuite.

— Eu dau salarii bune, dar unii încearcă mereu să agite spiritele.

— Nu mi-o luaţi în nume de rău, Excelenţă, dar, de data asta, lucrurile sunt mai complicate. Abia ne ajunge mâncarea să ne hrănim pe noi. Jumătate dintre săteni au fost luaţi cu arcanul. Poate-mi vine şi mie rândul cât de curând.

Doamna A. a venit lângă soţul ei.

— Iar, dacă guvernul mai tipăreşte mulţi bani, o să murim cu toţii de foame.

Tata s-a uitat la mine.

— Ştiu şi eu foarte bine ce se întâmplă la minister. Nu e cazul s-o speriem pe fată.

Am sărutat-o pe doamna A. pe obraji.

— Suntem alături de voi şi îi vom prinde pe făptaşi.

— Desigur. Răzmeriţele sunt trecătoare. Cel mai bine e să mergeţi acasă acum, altminteri nici Dumnezeu nu vă va mai putea ajuta. Cine ştie când le trăsneşte ticăloşilor prin minte să se întoarcă?

Tata i-a strâns mâna domnului A.

— Trece-mi tutunul în cont.

— S-au adunat cam mulţi bani, Excelenţa Voastră, a spus doamna A.

Domnul A. i-a aruncat o privire tăioasă.

— O să-i cer secretarului să se ocupe de asta, a spus tata, întorcându-se spre ea. Cu voia lui Dumnezeu, o să trecem şi peste năpasta asta.

Doamna A. se uita la podeaua pătată de cerneală şi clătina din cap. Domnul A. a desfăcut braţele şi ne-a condus afară din magazin.

După aceea, am dat o fugă până la casa parohială a părintelui Pavel, care, deşi zdruncinat, ne-a binecuvântat pe toţi trei, şi ne-am înapoiat degrabă la moşie. Repetiţiile pentru cor aveau să se ţină în altă zi.

•

Odată întorşi la conac, l-am ajutat pe Bucătar să culeagă şi ultimele legume din grădina din fundul curţii, chiar de lângă coteţele păsărilor. Am smuls sfeclele roşii şi bucheţelele de ridichi rozalii, sub privirile păunilor care se plimbau ţanţoşi şi ciuguleau după gândaci prin pământ, slobozind, din când în când, câte un ţipăt agasant.

Bucătarul era îmbrăcat cu obişnuita-i ţinută de grădinărit: o cămaşă veche din flanelă şi pantaloni kaki. Mai înalt şi mai lat în piept decât Afon, şi cu părul lung prins la spate într-o coadă împletită, arăta foarte bronzat datorită activităţilor în aer liber. Inelul cu diamant îi scânteia în razele soarelui şi împrăştia o ploaie de prisme peste solul negru. De ce oare nu s-o fi însurat

până acum? Din spusele lui Bogdan, se părea că nu îi plăceau femeile.

— Ai terminat bagajele?

— Încă de acum câteva zile. Vreau să ies la o plimbare cu calul.

— Trebuia să fi plecat deja de aici. S-a oprit din săpat, s-a rezemat cu un braţ de coada cazmalei şi a aruncat o privire spre pădure. Am o presimţire sumbră, Sofia.

— Tata i-a zis contelui că poate lua doar două cufere cu el. Cred că o să dureze o zi până îşi reface bagajele.

— Multe lucruri îmi ajung la urechi când sunt în bucătărie. Rândaşii spun că se pune la cale o nouă răzmeriţă.

— Ţarul...

— Ţarul e un nerod. Din cauza lui, o să ajungă ţara pe mâna Roşiilor. Iar, de data asta, sunt bine organizaţi. Atrag ţărănimea prin transmisiuni radiofonice. N-or şti ei să citească, dar au urechi să audă. Afişe fără vorbe, care să-i influenţeze pe analfabeţi. Ascultă-mă pe mine, dacă se întoarce Lenin, primul lucru pe care o să-l facă va fi să interzică ziarele care sunt împotriva lui.

— Ţine-ţi firea, omule. Mâine plecăm.

— S-ar putea să fie prea târziu.

— Dacă nu ne mai faci tortul cu mere, o să plecăm şi noi. Contele e înnebunit după el.

— E un element negativ printre noi. Nu-mi miroase a bine. Dacă era după mine, plecam de mult.

— Ce te-a oprit?

— Eşti în pericol aici. Dacă sosesc azi documentele, ar fi bine să plecăm chiar diseară.

— Dacă mai trăia mama, n-ar fi îndrăznit s-o ameninţe. În fiecare an, dădea o petrecere pentru săteni, în iunie, de ziua onomastică.

Dormeau toţi aici, mama le organiza o tombolă, le făcea prăjituri speciale.

Bucătarul scruta pădurea îndepărtată.

— Nu pricepi, Sofia. Nimeni nu mai e în siguranţă.

•

Câteva ore mai târziu, în aceeaşi după-amiază, am ieşit pe poarta moşiei, la o ultimă plimbare pe Jaruşka. Simţeam nevoia să scap de Agnessa, să stau sub un umbrar şi să mă gândesc în

tihnă la ce mai era făcut. Mă tulbura în permanenţă, răstindu-se la servitori să împacheteze totul cu grijă şi să coasă bijuteriile în căptuşeala hainelor. În grija mea căzuse colierul cu smaralde, pe care tata i-l dăruise mamei în luna de miere. Am pipăit tivul jachetei şi am simţit platina grea din interior.

Agnessa petrecuse toată ziua în *zala,* îmbiindu-l pe conte cu coniacul fin al tatei, doar – doar îi mai potolea nevroza.

— Bolşevicii ne urăsc, a zis contele, agitând coniacul din pahar. Prin câte revoluţii trebuie să mai trecem ca să pricepem asta odată? Sper că iei toată argintăria. Nu cred s-o mai găseşti aici la întoarcere.

— Bogdan o să aibă grijă de casă în lipsa noastră, a răspuns Agnessa.

M-am aşezat pe o moviliţă acoperită cu muşchi, am mâncat nişte pâine neagră cu brânză, pe care mi le pusese la pachet Bucătarul, i-am scris o scrisoare Elizei, după care am scos din raniţă ultima şi cea mai nepreţuită scrisoare primită de la Afon. Serviciile poştale funcţionau haotic, şi până şi pachetele trimise prin curierul ministerial se răriseră, ajungând la unul pe săptămână.

Chiar dacă părinţii voştri se împotrivesc, scria Afon, *ia-i pe Liuba şi pe Max şi părăsiţi cât mai curând Malinovul.*

Tot Afon îmi povestea că se duc lupte grele, dar toate amănuntele erau acoperite cu cerneală neagră. Uram din tot sufletul dungile acelea negre. Ştiam din ziare că luptele cele mai înverşunate se dădeau la Verdun, în Franţa, pe frontul de vest, şi la graniţele dintre Belgia, Luxemburg şi Germanie. Unde-o fi fost regimentul lui Afon? Din spusele lui, deduceam că ar fi în apropiere de Polonia.

Mă rugam cu disperare să fie cât mai departe de Verdun.

La întoarcere, m-am întins peste grumazul Jaruşkăi şi am plâns amarnic în coama ei. În depărtare, a răsunat gongul Bucătarului, anunţându-mă că e ora cinci şi întârzii la cină.

S-a lăsat întunericul în timp ce înaintam cu jacheta descheiată, vântul rece fluturându-mi prin cămaşa de in când ne-am mai apropiat de casă, Jaruşka a încetinit, a tresărit brusc şi a continuat cu paşi şovăitori. Desluşeam nişte siluete negre lângă hambarul din fund. Nu puteau fi decât simple năluciri. De când plecase Afon, mă speriam şi de umbra mea.

Mi-a mai venit inima la loc când am zărit luminile casei. Tata

şi Agnessa îşi făceau, probabil, griji din pricina mea, dar îmi pusesem deja strictul necesar în bagaje şi eram gata de drum.

Am descălecat în grajd şi am prins-o de gât pe Jaruşka, care şi-a lipit nasul de obrazul meu. Fusese ultima plimbare călare până când aveam să ne revedem la Paris. I-am pus o găleată de ovăz sub bot şi am luat-o prin spatele casei, scuturându-mi din mers praful de pe cizme.

Nici n-am apucat bine să bat cu cravaşa în uşa din dos, că Raisa a descuiat-o şi m-a întâmpinat cu o reverenţă.

Am întins mâinile şi mi-a scos mănuşile.

— Minunată plimbare, am spus. Varinka e aici?

— Da, a zis Raisa, aplecându-se să-mi şoptească la ureche. Tatăl domniei voastre a întrebat de trei ori unde sunteţi. I-am zis că aţi ieşit la plimbare, să mă ierte Dumnezeu! a adăugat, făcându-şi cruce.

Am pornit iute spre salonul de mese şi am trecut pe lângă Bucătar, care stătea cu mâinile în şold, părul pieptănat pe spate şi cu o privire neliniştită în ochii săi albaştri. Şorţul îi era ca o hartă a lumii pictată cu mâncărurile din acea seară: o pată de grăsime de gâscă forma Africa, compotul de zmeură, America de Nord, iar dâra de ciocolată înfăţişa Europa.

— Pe unde-ai umblat, Sofia? Tatăl tău a tot întrebat de tine.

— *Sst,* i-am zis. Te aude Agnessa.

— Plecăm astă-seară, nu-i timp de mâncare. Au sosit documentele. Ţi-am pus nişte seminţe de floarea-soarelui pentru drum.

În momentul în care s-a apropiat să îmi dea pacheţelul, i-am simţit mirosul de parfum franţuzesc amestecat cu cel de pământ.

— Le-am decojit deja, a spus.

Am dat fuga în salon, unde mă aşteptau Agnessa, Liuba, tata şi contele, deja îmbrăcaţi de drum, mai puţin Agnessa care îşi închipuia că rochia bej, din dantelă, e o ţinută potrivită pentru o asemenea călătorie. Stăteau în jurul mesei şi serveau o cină frugală, alcătuită din pâine şi brânzeturi. În mijloc, era întinsă o hartă.

S-au repezit cu toţii spre mine.

— Credeam că te-au răpit, a zis Agnessa.

— Plecăm astă-seară, m-a anunţat tata.

— Ştiu, mi-a spus Bucătarul.

Liuba a venit lângă mine, terminând şi ultima îmbucătură de pâine cu unt.

— Nu încap decât două dintre cuferele contelui.

— Ce se întâmplă cu păunii mei? a întrebat el.

Tata a împăturit harta şi a băgat-o în buzunarul de la piept.

— De la Petrograd la Paris, călătorim la clasa a doua, aşa că trimitem ulterior după lucrurile mai grele.

Contele a aruncat un cub de zahăr în paharul cu ceai.

— Adică vom dormi laolaltă cu toţi pungaşii din Rusia?

— Atragem mai puţină atenţie la clasa a doua.

— Nu cumva să trezim bănuieli pentru că părem *prea* săraci, a zis Agnessa. Ard de nerăbdare să văd Parisul, dar e revoltător ca tocmai noi să fim siliţi să fugim din ţară. Noi, care ne purtăm atât de frumos cu servitorii şi suntem generoşi cu milogii?

— Poate că milogilor nu le place să fie numiţi aşa, a spus Liuba, lingându-se pe degete. Ei nu merg la operă, ca să aibă unde purta rochiile pe care le arunci tu. Le taie şi fac cârpe din ele.

— Catifeaua franţuzească e foarte rezistentă.

Bucătarul, gătit cu un palton cafeniu, elegant, a intrat în salon şi s-a dus la tata.

— Sunteţi pregătiţi?

Tata a scos ceasul din buzunarul vestei.

— Nu mai trebuie decât să încărcăm cuferele contelui şi putem pleca.

Pe neaşteptate, s-a stârnit larmă în hol, de unde răzbăteau trosnete de lemn spart şi glasuri aspre de bărbaţi.

— Doamne, Dumnezeule, Ivan! a murmurat Agnessa, întinzând mâna către tata.

Cu inima tremurându-mi în piept, am tras-o pe Liuba lângă mine, iar timpul s-a oprit în loc odată cu prăbuşirea lumii noastre.

Capitolul 14

ELIZA

1916

Caroline s-a întors la apartament după patru zile de la moartea lui Henry, în noaptea rece şi ploioasă în care l-am înmormântat. S-a închis în camera ei şi a refuzat să mănânce. Palidă şi posomorâtă cum era, mă ducea cu gândul la un ou spart.

Peg a aşezat coroana funerară la uşă, semn că îngerul morţii mai răpise un suflet. Croitoreasa, care abia aştepta să ne coasă ţinutele de voiaj, a ajuns să ne coasă rochii de doliu, patru numai pentru mine, aproape identice, din mătase neagră, tivite cu crep negru şi aspru, care îmi zgâria încheieturile şi gâtul, drept pedeapsă pentru că nu reuşisem să-l salvez pe Henry.

Într-o dimineaţă, mama a intrat în dormitorul meu şi a pus pe noptieră medalionul pe care-l purta mereu în amintirea tatei, cu o fotografie micuţă vârâtă sub sticlă. M-am uitat la bijuteria ovală, din aur, încrustată cu un păianjen din pietre preţioase ce urca spre o plantă curgătoare din diamante. Pântecul păianjenului era format dintr-un vechi diamant masiv, iar capul şi toracele, din rubine. Îi aparţinuse mamei sale, bunica mea, Jane Eliza Woolsey, care îl purtase după ce îşi pierduse soţul pe mare. Oare toate femeile din neamul Woolsey erau condamnate la suferinţă?

— Cel mai bun leac împotriva tristeţii e să te dedici activităţilor de binefacere şi să-ţi găseşti o nouă misiune în viaţă, m-a sfătuit mama.

— Nu acum, mamă, am zis şi mi-am tras pătura până sub bărbie.

Doborâtă de durere, mi-a luat câteva ore să isprăvesc o treabă cât se poate de simplă, dar, cu o forfecuţă de unghii, am izbutit să decupez chipul lui Henry din fotografia de nuntă. Apoi am desfăcut medalionul şi am introdus-o sub sticla acestuia, lângă fotografia tatei. Amândoi zâmbeau către mine.

De ce m-aţi părăsit amândoi? Mi-am trecut lanţul peste cap şi l-am simţit cum îmi atârnă greu pe piept.

M-am uitat peste scrisorile de condoleanţe şi am scos un plic scris de mâna Sofiei. Am privit gânditoare timbrele de pe el, pe care erau aplicate două sigilii cu litere chirilice, şi caligrafia frumoasă şi dreaptă, chiar dacă uşor mai neglijentă decât de obicei. Găseam o mare alinare în faptul că ne scriam zilnic, căci o simţeam mai aproape de mine şi ştiam că, cel puţin deocamdată, e vie şi nevătămată.

Am rupt plicul şi am despăturit două foi de hârtie crem, pe antetul cărora stătea imprimat cu litere negre *Malenkoe Nebo,* „Micul Eden”. A fost de ajuns să-i văd scrisul şi parcă mi s-a înfipt o săgeată în inimă de dorul scumpei mele prietene. Ce mângâiere ar fi să o am alături de mine şi să-i pot povesti despre Henry şi ziua aceea cumplită. Era ciudat faptul că nici măcar nu aflase încă de moartea lui. Îi scrisesem despre cele întâmplate. Oare mai ajungeau scrisorile mele la ea?

Draga mea Eliza,

Sper că eşti bine sănătoasă. Parcă mai zilele trecute ne aflam pe terasa casei din Southampton. Am primit cărţile de la tine şi îţi mulţumesc din suflet. Mi-am dorit dintotdeauna să citesc Cinci săptămâni în balon, *iar Liuba e în al nouălea cer, pentru că e pasionată de Jules Verne şi a deprins o mare pasiune şi pentru Africa. O să te anunţ ziua în care ne vom apuca de ea, ca s-o puteam citi împreună.*

Aşa cum bine ai prevăzut, lucrurile se înrăutăţesc aici pe zi ce trece, căci clasele muncitoare sunt tot mai nemulţumite, iar războiul nu le va mai putea distrage atenţia mult timp. Germania se dovedeşte a fi un duşman mai aprig decât ne închipuiam. Tata e teribil de îngrijorat din pricina amplorii pe care o iau mişcarea bolşevică şi atacurile tâlharilor tot mai numeroase asupra moşiilor, aşa că ne pregătim de plecare. CumAfon s-a întors la regiment, am rămas expuşi pericolelor, astfel că tata a hotărât să călătorim cu trenul.

Am să-ţi trimit o telegramă cu mai multe detalii imediat ce ajungem la destinaţie.

Sărută-i pe fermecătorul Henry şi pe Caroline din partea mea, şi roagă-te pentru noi.

Cu drag,

A ta prietenă devotată,

Sofia

M-au trecut fiori reci când am recitit scrisoarea. *Atacurile tâlharilor tot mai numeroase asupra moşiilor?* De ce nu m-oi fi ţinut de cuvânt şi să-i fi trimis Sofiei numele agentului meu de voiaj? Acum, ar fi fost la adăpost de primejdii.

Am recapitulat în minte numele prietenilor mamei de la Departamentul de Stat. Putea ajuta vreunul dintre ei familia

Streşnaiva să părăsească Rusia în siguranţă? Am vârât scrisoarea în buzunar şi m-am dus în camera lui Caroline.

M-am prins cu o mână de stâlpul baldachinului şi mi-am stăpânit cu greu lacrimile, văzând-o pe Peg, cu părul ei negru strâns în moţul capului, cum o ajuta pe fiica mea să îmbrace rochia de doliu. Pentru că nu împlinise încă paisprezece ani, vârsta la care copiii erau obligaţi să poarte haine negre, Caroline purta o rochie din in alb, cu o panglică de crep negru, simbol dureros al faptului că îşi pierduse tatăl.

Caroline a întors spre mine ochii înconjuraţi de cearcăne vinete.

— E nedrept că tu eşti obligată să porţi negru, când eu mă îmbrac în alb.

De ce nu puteam s-o strâng în braţe şi să-i alung suferinţa?

— Albul e simbolul speranţei, a mormăit Peg, cu gura plină de agrafe.

Cu toate că habar nu avea să spele podelele, Peg era o veritabilă enciclopedie a rânduielilor de înmormântare.

— Am făcut prescurile, doamnă Ferriday, m-a informat Peg, văzându-şi în continuare de ocupaţia ei. A făcut semn din cap spre funestele turtiţe ovale din castronul aflat pe biroul lui Caroline, fiecare dintre ele învelită în hârtie cerată şi prinse cu un sigiliu de ceară. Am acoperit şi oglinzile cu crep.

Peg era îmbrăcată cu o rochie neagră, pe care bănuiam că o poartă adesea, căci povestea mereu despre înmormântările la care mergea, de parcă erau nişte piese de teatru.

Caroline şi-a făcut vânt pe la nas.

— Crepul ăsta miroase oribil.

Produs dintr-o mulţime de substanţe toxice, ţesătura era foarte vătămătoare, dar obligatorie în perioada de doliu. Familia defunctului era, evident, silită să-şi pună în primejdie sănătatea la moartea celui drag.

— Nu era nevoie să acoperi oglinzile, Peg.

— Doar nu vreţi să se vadă spiritele în ele?

Eram prea obosită ca să mă cert cu ea. Să fi avut acest efect pastilele doctorului Forbes?

— Şi te rog să nu mai întorci fotografiile cu dosul în sus, am zis.

Cum aşezam ramele în picioare, cum le găseam răsturnate, căci totul făcea parte din ceremonialul de doliu al lui Peg, care

se temea ca spiritul răposatului să nu pună stăpânire pe fotografii.

— Da, doamnă.

Un tunet cumplit a răsunat afară, zguduind câinii din porţelan înşiraţi pe etajera lui Caroline. Peg s-a dus la fereastră şi a tras draperia cu picăţele albe.

— Ăsta-i semn că domnul Ferriday a ajuns în ceruri...

Caroline s-a uitat la mine, cu ochii scăldaţi în lacrimi.

— ...şi e posibil să ne viziteze la noapte.

— Încetează, Peg.

— Dar unchiul meu, Pat...

— Nu-mi pasă de unchiul tău. Îmi sperii fiica şi vreau să încetezi cu toate astea. Gata cu fotografiile şi prevestirile...

Peg a lăsat capul în pământ şi şi-a şters ochii cu o batistă tivită cu negru.

— M-am săturat de superstiţiile astea irlandeze absurde. Domnul Ferriday a murit şi nu se mai întoarce.

Peg a cuprins-o în braţe pe Caroline şi au izbucnit amândouă în plâns, contopite într-o singură fiinţă, înveşmântată în alb şi negru. Cum putusem să decad într-atât încât s-o cert pe biata Peg, care nu făcea altceva decât să-l jelească pe Henry? În casa noastră, nu se aruncau vorbe la mânie.

Le-am îmbrăţişat pe amândouă şi am simţit cum li se zguduie trupurile la pieptul meu.

Cum vom izbuti oare să trecem peste aceste greutăţi fără el?

Capitolul 15

VARINKA

1916

Când m-am apropiat de poarta moşiei, m-a străbătut, ca întotdeauna, un fior rece, la vederea gardului cu ţepuşe negre. O împrejmuire atât de înfiorătoare pentru o casă de o asemenea frumuseţe. Nerăbdătoare să încep munca, m-am dus iute la postul de gardă, iar paznicii, Ulad şi Aleks, mi-au făcut semn cu mâna.

— Te faci tot mai frumoasă pe zi ce trece, domnişoară

Varinka, a comentat Ulad, bărbatul mai tânăr.

— Dacă nu mă înşală memoria, azi e ziua onomastică a cuiva, a spus Aleks.

— Vă aduc câte o felie de tort, am zis, neîndrăznind să mă uit la el, şi am trecut repede mai departe.

Se întunecase deja când am ajuns la conac. Am urcat treptele care duceau la uşa din dos. Deasupra ei, strălucea becul golaş, în jurul căruia roiau tot soiul de gâze nocturne, molii şi alte gângănii înaripate. Am tras cu urechea câteva clipe, căci nu mai vedeam nimic înăuntru, din cauza scândurilor cu care baricadase geamurile bătrânul Bogdan. La unele ferestre, puseseră chiar şi drugi de fier.

Am auzit scârţâitul cheii în broască şi, în uşa deschisă, a apărut Raisa.

— Intră repede, mi-a zis şi s-a dat la o parte.

Am pătruns în holul întunecos şi am inspirat miresmele de tort cu vanilie.

— Am înţeles că e o zi importantă pentru tine, a zis Raisa, încuind uşa după mine. Te aşteaptă o surpriză.

Din bucătărie, răzbăteau obişnuitele zăngănituri de oale în chiuveta din porţelan, strigătele Bucătarului şi mirosul de gâscă grasă. Poată că, într-o bună zi, voi avea ocazia să locuiesc aici şi să mănânc la masa din stejar din camera servitorilor. Bănuiam că Sofia îmi va adresa invitaţia cât de curând.

— Dar, deocamdată, du-te sus şi vezi-ţi de treabă, mi-a zis Raisa.

Am urcat în odaia copilului, mângâind cu vârfurile degetelor portocala din buzunar. *Mamka* o să se bucure nespus că am găsit aşa o comoară. O s-o desfacem când suntem împreună.

Am intrat în odaia copilului, cândva atât de modestă, mobilată doar cu un leagăn elegant şi un pătuţ cu stinghii albe. După plecarea lui Afon, Sofia o făcuse mult mai primitoare. Ceruse să i se aducă acolo un pat şi câteva haine.

Am luat o pernă şi am apropiat-o de nas. Nu le lăsa pe cameriste să spele aşternuturile, pentru că păstrau încă parfumul lui. Parfum de palate, de pomadă de păr şi iubire.

În colţ, stătea deschis un cufăr, plin cu hăinuţe de copil. Nu-l mai văzusem până atunci. O auzisem pe Raisa spunând că familia se pregăteşte să plece la Paris, cât mai curând, dar de ce nu îmi pomenise Sofia nimic despre asta? Am simţit că mă ia

ameţeala şi m-am prins de grilajul pătuţului. N-o să-l mai văd niciodată pe Max?

M-am dus la şemineu, am aruncat un lemn de mesteacăn în el şi am aprins un chibrit. După ce a început să ardă, mi-am şters mâinile de funingine pe prosopul alb de pe scaun şi am luat copilul din pat.

Când l-am ridicat în braţe, Max s-a agăţat de mine.

— *Face hibou,* Inka, a zis.

Am făcut una dintre cele mai caraghioase strâmbături ale mele, bulbucând ochii ca o bufniţă. Max râdea în hohote.

Ce băieţel minunat! Îi dădeam pe ascuns picături din leacurile mele secrete, menite să trezească dragostea în sufletul unei persoane. După cum arătau lucrurile, dăduseră roade. Ce rău îi făceau?

Micul Max a întins mâna spre oglindă. Blond şi cârlionţat cum era, ai fi zis că e copilul meu. I-am dezmierdat obrazul catifelat cu buzele, iar el a zâmbit. Eu şi Taras nu vom avea niciodată copii, aşa că de ce să nu mă prefac că e al meu? Sofia avea tot ce-şi dorea, eu îl voiam doar pe el.

Îmi părea rău că nu poate să-i vadă şi *mamka* zâmbetul îngeresc.

Pe neaşteptate, din şemineu, a început să iasă un fum cenuşiu. M-am apropiat şi am încercat să-l împrăştii cu mâna.

Cum de nu băgasem de seamă că fumegă?

Am deschis fereastra odăii, am luat prosopul alb şi l-am fluturat pe deasupra lui Max, ca să risipesc fumul.

Deodată, am auzit un strigăt de dedesubt şi zgomot de paşi în holul din dosul casei.

Mi s-a pus un nod în stomac. Ce-am făcut? Am dat semnalul.

Am încremenit.

Taras.

Capitolul 16

SOFIA

1916

Stăteam cu Liuba în salon şi ne strângeam îngrozite în braţe.

De ce nu puteam să mă mişc? Bandiţii urlau la servitori, iar dinspre holul din dos răsunau împuşcături. Cine să fie spărgătorii? O să-mi atace familia? *Fiul.*

— *Max*... trebuie să plec...

— Linişte, mi-a şoptit Liuba, la ureche.

Tata s-a dus repede lângă Agnessa şi s-a postat între ea şi uşă.

În scurt timp, bandiţii au pornit spre salonul în care ne aflam. Judecând după voci, păreau a fi doar bărbaţi.

— Să ne-ajute Dumnezeu să scăpăm cu viaţă! a murmurat Agnessa.

Îmi vâjâia capul atât de tare, încât nu reuşeam să gândesc limpede.

— Ce este... a strigat tata.

A intrat un bărbat îndesat, îmbrăcat cu o haină soioasă, din blană de cangur, cu două numere mai mică, şi căciulă de damă, din blană de şinşilă, ţinând într-o mână un revolver, pe care părea că ştie să-l mânuiască, iar în cealaltă, o faţă albă de pernă.

— Bun venit în lumea nouă! a zis el.

Avea voce de ţăran, dar era extrem de sigur pe sine.

După el, a mai intrat un bărbat, mult mai înalt, brunet. Purta o haină murdară, din blană de râs, şi ţinea în mână un colac de funie.

— Cu ce drept intraţi într-o locuinţă particulară? a întrebat Agnessa.

Am strâns-o şi mai tare pe Liuba în braţe.

— Leagă-i, a poruncit bărbatul cu căciulă de şinşilă, după care s-a întors spre Agnessa. Dacă nu-ţi ţii fleanca, îţi tai limba şi ţi-o servesc pe farfurie.

Nu reuşeam să-mi dezlipesc ochii de la cicatricea lucioasă care-i brăzda obrazul, pe jumătate ascunsă de barba neîngrijită. Îl ştiam de undeva.

Mi-era frică să şi respir. Varinka o fi cu copilul meu? În clipa aceea, mi-am amintit. Era banditul din tramvai. O să mă recunoască oare?

— Gărzi! a strigat tata.

Bărbaţii au izbucnit în râs.

— Mă tem că nu pot să vină, a răspuns bărbatul cu cicatrice. Sunt cam indispuşi.

Bărbatul înalt s-a apropiat de tata şi i-a tras mâinile la spate. Tata a dat să se zbată, dar, după ce a încasat un pumn în faţă, n-a mai opus rezistenţă.

— Vă rog, a intervenit contele von Orloff. Am bani. Sunt un mare *admirator* al bolşevicilor. Am un depozit plin cu votcă...

Bărbatul cu cicatrice l-a împins pe conte într-un fotoliu, ţinând arma îndreptată spre Bucătar.

— Scoate tot ce-ai în buzunare! Uşurel, uşurel.

Bucătarul a scos o tabacheră de argint dintr-un buzunar şi o agrafă pentru bancnote din celălalt.

Banditul scund a smuls banii din agrafa şi, dintre ruble, a căzut o fotografie.

— E drăguţa ta? a zis banditul, ridicând-o de jos şi punând-o lângă faţa mea.

Bucătarul ţinea la el o fotografie a mea?

Îmi ardeau obrajii. Bucătarul mi-a aruncat o privire spăsită, în timp ce bărbatul înalt îi lega mâinile la spate.

După aceea banditul înalt a venit spre mine. Am încercat să fug, dar m-a apucat de încheieturi şi m-a legat strâns, aşa cum leagă vânătorul o căprioară.

Bărbatul cu cicatrice a prins-o pe Liuba, care se zvârcolea ca o pisică sălbatică, în timp ce îi lega mâinile.

— N-o să scăpaţi nepedepsiţi, a zis ea.

Bărbatul i-a tras o palmă peste faţă.

Deşi cu mâinile legate, tata a sărit în picioare.

— E un *copil,* pentru numele lui Dumnezeu!

Cu obrazul roşu ca focul, Liuba continua să vocifereze.

— O să vină ministerul şi-o să...

Banditul cu cicatrice i-a îndesat un şervet în gură, l-a trântit pe tata la loc pe scaun, după care l-a legat fedeleşşi pe conte. Mi s-au înmuiat genunchii în momentul în care ne-au scos din salon. Unde aveau de gând să ne ducă?

Am trecut pe lângă bucătăria cufundată acum în tăcere, cu mintea tulbure şi mişcări nefiresc de lente şi amorţite. Mi se părea mie sau Max plângea? Cum să ajung la el?

Când am trecut prin dreptul scării servitorilor, m-am repezit spre trepte, spunând în rusă:

— Merg să-mi iau paltonul de la etaj.

Banditul a făcut semn cu arma spre uşă.

— Mergeţi mai departe!

Am luat-o pe trepte.

— Am bani în buzunare, pe care puteţi să-i luaţi.

M-a îmbrâncit.

— Te rog, milostiv părinte, am zis, făcând o plecăciune adâncă. Promit că vin numaidecât.

Bărbatul a ridicat arma şi a tras un foc în tavan, spre spaima tuturor. Bucăţi de tencuială s-au desprins şi ne-au căzut în cap.

M-a ridicat în picioare şi şi-a apropiat faţa de mine.

— Am zis să mergi mai departe.

Cu ochii în lacrimi, am ieşit în curtea din spate şi am pornit spre hambar, prin noaptea rece. De data asta, chiar îl auzeam pe Max plângând. Mi-am cuprins stomacul cu braţele, năucită de durerea că nu pot fi alături de el, şi am tras aer în piept, ca să mă calmez. Oare s-o rup la fugă?

Nu-i eram de niciun ajutor copilului meu dacă sfârşeam împuşcată.

Am întors capul, m-am uitat la casă şi mi-am înăbuşit un ţipăt. Fereastra odăii de la etajul al doilea stătea ca o gaură neagră şi moartă, cufundată în beznă, cu excepţia luminiţelor argintii care scânteiau pe tavan – stelele Liubei.

Capitolul 17

VARINKA

1916

Eram în odăiţă, cu Max în braţe, când au izbucnit împuşcăturile la parter. Ne-am cutremurat amândoi de frică. Să fi fost Taras şi prietenii lui cei care atacau conacul? Max a început să plângă. Am stins lumina şi i-am strâns la piept trupuşorul cald. Ce e de făcut? Să merg la Taras şi să-l opresc? Nu m-ar asculta. Iar, dacă mă împuşcă, cine mai are grijă de copil?

Nu a durat mult şi am auzit bocănit de paşi în holul din dos, apoi vocea lui Vladi care împărţea ordine.

— Mergeţi mai departe!

Un glonţ a pătruns prin podea şi s-a înfipt în tavan. Am scos un ţipăt, iar plânsetele lui Max s-au înteţit în momentul în care

tencuiala a căzut peste noi.

— Taci, puişor, i-am zis, dar suspinele îi zguduiau tot corpul.

Am tras draperia şi am văzut un şir de oameni, cu mâinile legate la spate, îndreptându-se spre fântâna din curte. Unde-i duceau? Trebuia să ajung acasă, dar cum? Raisa îmi pregătea întotdeauna o torţă dintr-o cârpă înmuiată în petrol lampant, ca să am cu ce lumina drumul şi goni lupii. Cum să mă descurc pe întuneric?

Copilul s-a liniştit după ce i-am luat păturica. Apoi am coborât scările şi am ieşit din casă. L-am înfăşurat în pătură, ca să-l protejez de aerul rece, şi am pornit spre poartă, călăuzită de luna care ba intra, ba ieşea de sub nori.

Mă uitam la ţepuşele negre ale porţii care scânteiau în razele lunii, când m-am împiedicat de ceva moale, dar greu. Luna şi-a iţit capul de după nori, şi atunci i-am zărit pe cei doi paznici prăvăliţi la pământ. Am oftat şi m-am aplecat peste Ulad.

Zăcea întins pe spate, cu o rană adâncă la gât şi într-o baltă de sânge ce forma un nimb în jurul capului său. Opera lui Vladi, fără îndoială. M-am cutremurat de groază, dar şi de necaz pe Taras. De ce îmi răpise şansa la o viaţă mai bună? Cu greu m-am abţinut să nu vomit, am strâns copilul în braţe şi am luat-o la fugă spre scurtătura din pădure.

O să se strângă lupii, ademeniţi de mirosul de sânge al lui Ulad şi Aleks? Bufniţele dădeau de veste ori de câte ori vedeau lupi prin pădure. Am strâns din dinţi şi m-am rugat să nu plângă Max. L-aş fi protejat cu preţul vieţii, aş fi înfruntat ursul sau m-aş fi căţărat în copac, dacă eram nevoită.

La mai puţin de o verstă în faţă, a răsunat ţipătul unei bufniţe, aşa că am iuţit pasul. Luna s-a ascuns în spatele unui nor, lăsându-mă într-o beznă neagră ca smoala. *Nu acum, tată, te rog.*

A mai ţipat o bufniţă, de data asta, mai aproape.

Mi-am mai venit în fire când am văzut lumânarea aprinsă la fereastra casei noastre şi am simţit cum îmi trec furnicături prin braţe.Înăuntru, *mamka* stătea pe scaun la geam, cu un şal pe umeri şi lumânarea care îi lumina cărţile de tarot întinse pe masă. Flacăra îi dansa în ochii-i negri. Mi-a aruncat o privire goală, de parcă se aştepta să intru în casă cu un copil în braţe.

— Ce copil slut! a zis ea.

Aşa spuneam toţi când vedeam un copil pentru prima oară, ca

să nu-l deochem.

Am rămas câteva clipe locului, neştiind ce să fac.

— E băiatul paznicului de vânătoare. Avea nevoie de cineva care să se ocupe de el astă-seară.

Mamka se uita la mine fără să clipească.

— Doar o noapte. Doarme bine şi nu deranjează.

De ce nu puteam să tac?

— Adevărul, a zis *mamka.*

— Îţi jur că aşa e.

Mamka a întins mâna, a luat o carte şi a ridicat-o. Nebunul, un domn care ducea o boccea în băţşi stătea cu un picior deasupra prăpastiei. Cartea care îi arăta că cineva minte.

De ce stăruia atât? Max era de bun augur. Un dar de la tata.

— Bine, fie. E al familiei Streşnaiva. S-a întâmplat ceva groaznic la moşie.

— Taras?

— Da. Mi s-a pus deodată un nod în gât şi, cu chiu, cu vai, am izbutit să-mi ascund tremurul din glas. A pătruns în casă, împreună cu prietenii lui.

— Trebuie să plecăm.

— Aşa e.

Dar unde? I-am pus copilul în braţe şi, după foarte mult timp, a apărut un zâmbet pe chipul *mamkăi.* L-a mângâiat sub bărbie, iar băiatul i-a răspuns cu acelaşi zâmbet. M-am apucat să adun în grabă haine şi merinde pentru drum: nişte păsat, încă o portocală pe care o găsisem, şi le-am vârât într-o raniţă.

— Mergem la Petrograd. O să ne ajute cineva acolo.

Ce minunat ar fi să scap, în sfârşit, de Taras!

Mamka s-a uitat la mine cu ochi mari.

— E tare cuminte, nu-i aşa?

Mamka a încuviinţat din cap, cu o figură gravă la lumina lumânării.

— Mama lui?

— Nu ştiu ce s-a întâmplat cu ea, am răspuns, îndesând în raniţă cămaşa de noapte a mamei. Asta e mai puţin important acum.

Mamka nu-şi dezlipea ochii de la mine.

M-a trecut un fior la ceafă.

— Încetează, *mamka.* N-avem cum s-o găsim în momentul ăsta, aşa că lasă-mă să fac bagajul.

*Mamka*şi-a strâns şalul în jurul umerilor la auzul unui tropăit de copite.

Taras?

M-am repezit să iau raniţa de pe pat, dar m-am oprit, căci uşa s-a deschis brusc şi, în prag, a apărut Taras, îmbrăcat cu o haină din blană de râs, cu un pistol într-o mână şi, în cealaltă, cu o faţă de pernă prin care se vedeau marginile ascuţite ale unor casete.

A închis uşa după el şi s-a uitat la raniţa de pe pat.

— Plecaţi undeva? m-a întrebat pe un ton blând.

— Bineînţeles că nu.

Max a început să se foiască şi să gângurească în braţele *mamkăi.*

Taras a pus bocceaua la piciorul patului şi a îndreptat pistolul spre copil.

— Cine mai e şi ăsta?

— Copilul paznicului de vânătoare, am zis, simţind cum îmi urcă sângele în obraji.

Îşi dădea oare seama în lumina slabă?

— Lasă pistolul jos, Taras.

Şi-a trecut degetele prin părul lung.

— De unde-a apărut?

Mamka a strâns copilul la piept.

M-am apropiat de Taras şi l-am atins pe mânecă.

— Ce s-a întâmplat cu familia?

— Nu voiam decât bani, dar Vladi şi-a cam pierdut cumpătul. Stai liniştită, o să fie totul bine.

— S-au purtat frumos cu...

— Am nevoie de ajutorul tău, Inka. Numaidecât. După adunare, Vladi vine aici, ca să fie sigur că nu păţeşti ceva cât păzesc eu prizonierii.

— N-avem nevoie să ne apere el.

Taras m-a tras lângă el şi a zâmbit.

— Ăsta nu poate rămâne aici. Nu-mi pasă unde-l duci, numai du-l.

Mamka a strâns păturica în jurul lui Max.

I-am întins fructul lui Taras.

— Ţi-am adus o portocală.

A fluturat dispreţuitor din mână şi a ieşit din casă.

— Plec, a zis, după care s-a întors spre mine. Ascultă bine ce-

ţi spun, Inka. Dacă nu te descotoroseşti tu de copil, o fac eu.

Capitolul 18

ELIZA
1916

Într-o zi de luni, scrisorile Sofiei au încetat să mai sosească, lăsând un gol sumbru în cutia noastră poştală. După câteva zile de frământări şi prezumţii, i-am făcut o vizită prietenului mamei, Eliot Blandmore, la Biroul pentru Imigrări din New York. Mama îl cunoscuse la un curs de pictură, în Southampton, şi îmi obţinuse o audienţă la biroul lui din proaspăt construita Clădire Equitable, cu patruzeci de etaje, situată în sudul Manhattanului.

I-am găsit biroul, o încăpere tipică, pătrată, cenuşie, ticsită de oameni care aşteptau învăluiţi într-un nor înecăcios de fum de ţigară. Mi-am croit drum prin mulţimea în care se purtau discuţii aprinse în italiană şi germană, având grijă să ocolesc familia care întinsese masa pe jos, ca să mănânce, şi valizele îndesate cu posesiuni lumeşti.

Am ajuns la biroul unui bărbat prins într-o discuţie cu un domn vârstnic, îmbrăcat într-o jachetă largă de tweed, care îşi frământa şapca în mâini.

— Nu ştiu unde e pasărea dumitale, domnule Pirelli. Mergi două birouri mai încolo, la Serviciul de supraveghere a animalelor.

Domnul Pirelli a plecat.

— Domnul Blandmore? Numele meu este Eliza Ferriday. Am programată o întâlnire cu dumneavoastră.

S-a ridicat şi mi-a întins mâna. Era un bărbat deşirat, al cărui măr al lui Adam era mare cât o minge de golf.

— Din păcate, am foarte puţin timp la dispoziţie, a zis, răsfoind hârtiile de pe masă. Suntem în criză de personal, şi jumătate din populaţia globului vrea să intre pe porţile de aur ale Americii. Jumătatea nevoiaşă, fireşte.

— N-am mai primit nicio veste de la prietena mea Sofia Streşnaiva, din Sankt-Petersburg. De o săptămână, n-a mai sosit nicio scrisoare.

— Doar de o *săptămână,* doamnă Ferriday? reveniţi peste o lună. Noi ne ocupăm de cazuri serioase aici.

— Înţeleg, domnule Blandmore, dar Sofia îmi scrie zilnic.

— Abia soseşte corespondenţa ambasadorului Francis din Rusia. Din cauza războiului, ţarul e pe marginea prăpastiei.

— Sofia îmi spunea că bandiţii dau târcoale moşiei sale de la ţară. Dacă s-ar putea să trimiţi dumneata un mesaj prin intermediul ambasadei...

— Îmi pare rău, dar nu te pot ajuta.

— Orice informaţie, cât de mică, mi-ar fi de mare ajutor.

— Văd că faci parte dintre acele femei care nu acceptă un refuz şi pace.

M-am îndreptat de spate.

— Nu încerc decât să-mi salvez prietena, domnule Blandmore. Dacă insinuezi că aş cere să fiu tratată preferenţial...

Bărbatul a trântit hârtiile pe masă.

— Am primit, într-adevăr, rapoarte că bolşevicii câştigă teren în Rusia şi se comit infracţiuni sub steagul roşu...

— Fii sincer cu mine, domnule Blandmore.

— Poate că rapoartele nu sunt întru totul exacte, dar menţionează o serie activităţi infracţionale care au avut loc pe unele proprietăţi aflate la sud de oraşele mari.

— Ce fel de activităţi infracţionale?

— Am spus deja mai mult decât trebuia, doamnă Ferriday. Pot doar să te asigur că urmărim totul îndeaproape, astfel încât plaga revoluţiei să nu se răspândească în interiorul graniţelor noastre. Au sosit deja primii emigranţi goniţi de ceea ce se petrece acolo. Ultimul grup a ajuns de curând, a zis domnul Blandmore, scoţând o mapă din teancul de hârtii şi uitându-se pe listă. Nu apare numele de Streşnaiva.

— Din ce parte a Rusiei vin?

— Majoritatea de la Moscova. Dar şi din alte zone, iar Rusia e o ţară uriaşă. I-au lăsat pe toţi în sarcina mea şi, sincer să fiu, chiar nu mai ştiu ce să fac cu ei. Toţi au fost bogătaşi, a spus, aplecându-se spre mine. Bag mâna-n foc că mâncau doar caviar. Dar au fost nevoiţi să plece în grabă, aşa că n-au nici bani, nici paşapoarte. Vorbesc engleza mai bine decât mine, dar nu se pricep la nimic. Cei mai mulţi sunt femei şi copii.

— Ştiu să coasă?

— Doar chestii luxoase. N-au pus în viaţa lor mâna pe o

maşină de cusut, aşa că nu-i pot trimite în fabrici. Pe copii n-am voie să-i trimit la muncă, aşa că mulţi vor ajunge la orfelinat.

— Nu poţi să iei copiii de lângă mamele lor, domnule Blandmore. Sunt convinsă că poţi lua legătura cu comunitatea ruso-americană...

— Am încercat, dar majoritatea ruşilor stabiliţi aici sunt oameni săraci, care au fugit din cauza ţarului. Mi-au spus că le numeau „Rusoaice albe” pe aceste doamne şi că ar merita să le las să moară de foame, din cauză că l-au susţinut pe criminalul ăla.

— Atunci, slujbe la hoteluri? În felul ăsta, poate primesc şi cazare acolo.

— N-am timp să sun la hoteluri. Cei de la Spitalul St. Luke mi-au zis că le pot găzdui temporar, după care se vor muta la o pensiune din Rivington Street.

— În *Bowery,* domnule Blandmore? Cum e posibil să-i trimiţi acolo?

Din punctul de vedere al sărăciei, al mizeriei şi al depravării, niciun cartier nu se compara cu Lower East Side.

— Nu eu i-am chemat aici, doamnă Ferriday.

— Îmi permiteţi să discut eu cu ei?

— Trebuie să fiţi membră a unei organizaţii pentru ajutorarea imigranţilor.

— Întâmplarea face, domnule Blandmore, că sunt membră a unei astfel de organizaţii.

— Cum se numeşte? a întrebat, scoţând un carnet din sertar.

— Aa... Comitetul Central... pentru...

— Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi?

— Întocmai.

Domnul Blandmore a notat numele în carnet.

— Sper că e o organizaţie americană.

— Desigur. Comitetul Central *American* pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi. Sau CCAARR, cum îl numesc eu.

— Gândeşte-te bine înainte să intri acolo, doamnă Ferriday. Sunt o gloată de nevoiaşi, iar numărul lor creşte pe zi ce trece.

— Prefer să mă conving singură, domnule Blandmore.

— Cum pofteşti. Gata, am notat totul. Poţi discuta cu ei oricât doreşti. Sunt în camera de detenţie 7, spre capătul holului.

Am ajuns la numărul şapte, o încăpere şi mai mică, plină cu scaune pliante, aliniate pe lângă pereţi. Le-am găsit pe femei cu

copiii în poală şi valizele frumos aranjate într-un colţ. S-au ridicat în picioare când am intrat. În ciuda hainelor şifonate, se vedea că sunt doamne distinse.

— Îmi pare bine să vă cunosc. Mă numesc Eliza Ferriday şi am venit să vă ajut.

O femeie cu părul scurt, blonduţşi ochi de un albastru-verzui a făcut un pas în faţă şi m-a prins de mâini.

— Mulţumesc.

A mai venit una, cu un copil în braţe.

— O să muncim. Dar nu-i lăsa să-mi ia fata.

— Voi face tot ce-mi stă în putinţă.

Mi-a întins copilul somnoros, în vârstă de un an şi jumătate, care şi-a pus capul pe umărul meu. Era cam de-o seamă cu Max.

Am trecut de la o femeie la alta, străduindu-mă să le îmbărbătez în timp ce îmi concepeam planul, fericită că îmi găsisem misiunea.

•

Am petrecut ore întregi, chinuindu-mă să le găsesc slujbe Rusoaicelor albe. Până când soseau documentele, mama, gândindu-se că i-ar prinde bine lui Caroline, a sugerat să facem un drum la Bethlehem, Connecticut, ca să vizităm Fânarul. Îmi era groază de această călătorie, ştiind că nu va face decât să îmi adâncească suferinţa prilejuită de moartea lui Henry, dar am acceptat. Trebuia să-mi înving teama, în speranţa că asta va remedia ruptura dintre mine şi fiica mea.

În lunea următoarea, bunul Thomas ne-a condus în călătoria de cinci ore, de la Manhattan până la bătrâna casă. Eu şi mama stăteam în spate, Caroline şi Betty Stockwell, în faţă. Maşina înainta lent pe lângă imaşul satului.

Toamna înveşmântase totul în culorile sale, iar Bethlehemul părea împietrit în timp, cu păşunile lui îngrijite şi casele sobre, în stil colonial, cum doar în orăşelele din New England vedeai.

— Frumos orăşel, a remarcat Thomas, pe un ton cam prea vioi. Nu-i lipseşte decât un magazin universal.

Încerca oare să umple golul lăsat de absenţa lui Henry?

— I-ar prinde bine şi un restaurant, am zis.

Pe lângă cătunul singuratic, Southamptonul părea un fel de Indianapolis, şi îi lipsea mai mult decât un simplu magazin universal. Singurele semne de viaţă veneau dinspre Birtul Păsării, aflat dincolo de imaş. Trăsurile se perindau prin faţa

hanului sumbru şi pătrăţos, un vestigiu al vremurilor coloniale, cocoţat pe o colină acoperită de iarbă, la doar o aruncătură de băţ de peluza din faţă a Fânarului.

— Ai primit vreo veste de la Sofia? m-a întrebat mama.

— Nu. Mi-e şi groază să mă gândesc ce s-ar fi putut întâmpla.

— Poate că nu circulă poşta. E război în Europa, chiar dacă ţara noastră refuză să recunoască.

Spre marea noastră deznădejde, America continua să rămână neutră, deşi luptele continuau la Verdun, frontul fiind apărat vitejeşte de francezi împotriva nemţilor.

— Îmi fac enorm de multe griji şi, totuşi, iată-mă ieşită la plimbare.

— Trebuie să te gândeşti şi la binele fiicei tale, scumpo.

— Eliot nu mi-a fost de prea mare ajutor, dar am cunoscut câteva refugiate rusoaice încântătoare, care au suferit teribil din cauza gloatelor revoltate. Au fugit din Rusia cu mâna goală.

— Câte revolte au fost împotriva ţarului? Poate că asta o să-i vină, în sfârşit, de hac.

— Femeile seamănă atât de mult cu Sofia, mamă. Delicate, blânde, multe dintre ele soţii de ofiţeri. Iar copiii lor sunt nişte îngeraşi. Am hotărât să înfiinţez o asociaţie de ajutorare care să le ofere sprijin.

— E o intenţie admirabilă, scumpa mea, dar, după… după Henry… ai nevoie de odihnă. Ocupă-te de fiica ta. Şi ea suferă.

— Dacă reuşesc să le găsesc locuinţe în apropierea hotelurilor şi a restaurantelor, se vor putea întreţine singure. Hotelul Grand, de lângă casa Juliei din munţii Catskill, ar fi ideal dacă le-ar putea oferi găzduire câtorva dintre ele. Sper să primească şi Julia câteva. Crezi că am putea angaja şi noi câteva aici?

— Casa asta nici măcar nu e locuibilă încă. În afară de asta, îi avem pe Peg şi pe Thomas, plus şase menajere.

— Atunci, am putea găzdui câteva în casa din Southampton?

— Ştii cum sunt oamenii de-acolo, Eliza. Au tot felul de reguli. Nu acceptă decât un număr limitat de vizitatori din afara familiei. Dar asta rămâne de văzut. În tot cazul, sunt convinsă că Sofia o să-ţi trimită o telegramă cât de curând.

Am băgat mâna în buzunarul fustei şi am mângâiat micuţul pandantiv albastru, pe care îl purtam peste tot cu mine. *Dă Doamne să fie cât mai curând!*

Betty s-a răsucit spre noi, de pe scaunul din faţă.

— Telegramă? Doar ce mi-a trimis mama una din vacanţă.

Cu toate că era mai scundă decât Caroline, la cei paisprezece ani ai săi, Betty dădea deja semne că va deveni o frumuseţe voluptuoasă. În ziua aceea, purta o rochie argintie, prinsă în talie cu o panglică roz, iar valeţii părinţilor ei înghesuiseră mai multe valize în portbagajul maşinii decât încărcaserăm eu şi mama la un loc.

— Ce mai face mama ta, Betty? am întrebat.

— Bine, mulţumesc. Îmi trimite nişte scrisori interminabile. Mi-a zis că a fost zăpuşeală mare la Palm Beach şi n-a mai îndurat să stea acolo cu tata care juca golf în fiecare zi, pe un soare dogoritor. I-a spus că nu poate să umble în costum de baie, fiindcă sunt şi aşa destui aligatori în Florida fără să mai arate şi ea ca unul, iar tata i-a spus că îi plac aligatorii; mama i-a replicat că singurul aligator frumos e cel sub formă de geantă italiană...

— Mulţumesc, Betty scumpo, am zis.

Caroline s-a întors spre mine.

— Mamă, eu şi Betty putem să luăm cina în camera mea?

— Am impresia că vrei să mă eviţi.

Caroline s-a întors la loc cu spatele.

Cele două fete şi-au reluat discuţia cu Thomas, iar mama s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit:

— Trebuie să petreci mai mult timp cu Caroline, scumpo. Nu vezi că s-a înstrăinat de tine?

— O să se rezolve de la sine.

— Problemele importante rareori se rezolvă de la sine. Trebuie să faci şi tu un efort. Henry şi-ar dori să fie înţelegere între voi. În afară de asta, când n-o să mai fiu nici eu, o să rămâneţi doar voi două.

Am alungat gândul morţii mamei într-un cotlon ascuns al minţii.

— Ea mă evită. Stă toată ziua închisă în cameră cu Betty şi citeşte. Reviste de teatru, bineînţeles.

— Poate că şi tu o eviţi. Nu vezi că şi ea suferă, Eliza? Fiecare din voi îi aduce aminte celeilalte că Henry...

— Vrea să se facă actriţă doar ca să mă necăjească pe mine.

— Până şi în cele mai bune familii se întâmplă să apară câte o actriţă.

— Şi ţine morţiş să fie cercetaşă şi să cutreiere pădurile.

— Cercetaşă, zici? Nu-i o idee rea. Ştiu că-ţi place să fii şefa, draga mea, dar nu-i poţi controla fiecare mişcare.

Cum oare reuşea mama să mă atingă doar în punctele cele mai sensibile?

— Caroline trebuie să-şi concentreze toată atenţia asupra învăţăturii şi a colegiului, mamă. I-ar prinde bine să studieze în străinătate, să vadă lumea.

— Ăsta a fost visul tău, dar Caroline nu e ca tine. Poate că ea preferă să cutreiere prin păduri. Unde mai pui că actriţele din ziua de azi sunt foarte umblate. Ai putea s-o însoţeşti în turnee. Poate îi distribuie Julia un rol.

— Julia are o influenţă nefastă asupra ei. Dar, fireşte, Caroline o place mai mult decât pe mine. Abia dacă vorbeşte cu mine, deşi sunt mama ei.

— Chiar nu înţelegi ce se întâmplă? Caroline nu e ca tine, scumpo. Puneţi-vă de acord asupra unui lucru, şi-ai să vezi că se va schimba.

— E posibil.

— Tu mi-ai cerut sfatul şi ţi l-am dat.

— Nu ţi l-am cerut, dar asta...

— Trebuie să simtă că e *copil.* Las-o să zburde liberă. Nu uita că, din punct de vedere legal, deţine jumătate din ferma asta veche.

Maşina a trecut pe sub arcada din piatră de unde începea aleea cu pietriş a Fânarului şi a oprit în dreptul verandei laterale. Thomas ne-a ajutat să coborâm şi am rămas toate cu ochii la faţada clădirii, sub bolta cenuşie a cerului. Tot curajul pe care îl adunasem în mine s-a spulberat sub tăvălugul amintirilor. Sărutul lui Henry în grajd. Dragostea lui pentru casa asta părăginită. Fiind absorbit de treburi la oraş, nu izbutise să facă decât mici reparaţii, iar, în săptămânile de după moartea lui, clădirea se dărăpănase şi mai mult. Vopseaua galbenă se cojea de pe scânduri precum aşchiile unui creion uriaş, iar peluza era cotropită de buruieni şi de păpădii.

— Asta-i căsuţa grădinarului? a întrebat Betty.

— Nu, scumpo. E casa principală.

Printr-o gaură de sub streaşină, roiau o mulţime de viespi, singurele semne de îmbunătăţire vizibile. Unde era oare Peg de nu ne ieşise în întâmpinare? Venise aici cu două zile mai devreme şi ştia că trei lucruri aştept de la ea când sosim: să fie

mâncarea pe masă, flori proaspete şi cocktailuri reci. Dar nici urmă de vreuna dintre acestea.

Ne-am dus în spatele casei, păşind în umbra oferită de ramurile bogate ale unui arţar.

Caroline a făcut semn spre marginea pajiştii.

— Uite, mamă. Tata a cerut să fie mutată căsuţa.

— Bună ziua, doamnă, ne-a întâmpinat domnul Gardener, urcând panta abruptă a colinei. Domnişoarelor. Am cosit fânul pentru ultima oară în toamna asta. Aveţi ditamai livada de meri acolo. Merişori, bot de iepure, cele mai bune soiuri pentru plăcintă. Putem face şi o grădiniţă grozavă aici, a adăugat, cu un zâmbet pe faţă cum rar îi vedeai. Va trebui, bineînţeles, să tăiem arţarul.

— Se poate, mamă? Te rog. Dintotdeauna mi-am dorit o grădină. Cu trandafiri moscaţi şi măceşi, pe care să-i văd în fiecare dimineaţă când mă uit pe fereastră.

Am alungat cu mâna un roi de gângănii care dădeau târcoale.

— Nu tăiem niciun copac, domnule Gardener. N-aş distruge niciodată ce-a sădit Dumnezeu aici. Problemele cele mai mari sunt în interiorul casei.

Caroline şi Betty au luat-o la fugă peste câmpul proaspăt cosit, înspre căsuţa de joacă.

— Nu alerga, am strigat după ea. Doctorul Forbes...

Am intrat în casă, împreună cu mama, şi am găsit robinetul din care ţâşnea apă ca dintr-un gheizer. Cocoţată pe nişte perii prinse de picioare, Peg patina dintr-o parte în alta, formând clăbuci prin balta de apă. Thomas stătea rezemat de sobă, prins într-o discuţie aprinsă cu Peg, şi presăra pudră de săpun pe podea. Jumătate din apă se scurgea prin duşumeaua crăpată în pivniţa de dedesubt.

— Vai, Peg, trebuie să găsim o soluţie.

— E bine să curăţăm podeaua, a zis ea.

— Dumnezeule mare, cheamă un instalator! a spus mama.

— L-am chemat, doamnă. Chiar ieri am sunat, dar n-a venit nimeni.

Caroline a apărut în uşa bucătăriei, ţinându-se cu o mână de şold.

— Hai să vezi ceva, mamă, a zis, gâfâind.

— Ai alergat...

— Tata a pus să fie mutată căsuţa, iar cineva a făcut perdele

pentru ferestre şi a umplut-o cu cărţi de Shakespeare.

Ce gest minunat din partea lui Henry! Era mereu atât de atent la nevoile celor din jur. M-a săgetat un junghi de dor în inimă. Era nespus de dureros că nu îl puteam aduce înapoi pentru fiica noastră; eu, cea veşnic capabilă să îndrept lucrurile, mă găseam brusc neputincioasă.

— Vino să vezi, m-a îndemnat Caroline, întinzând mâna spre mine.

M-am întors către robinetul din care ţâşnea apă.

— Nu acum, scumpo.

— Vino măcar în grajd. Tatei îi plăcea aşa de mult acolo.

Cum puteam să-i spun că acela era ultimul loc în care îmi doream să intru, locul în care trăisem momente de nespusă tandreţe alături de Henry?

— Poate altă dată.

— Nu ţi-e dor de el nici măcar un pic, a spus Caroline, cu voce tremurândă, intrând în bucătărie.

— Nu plânge, scumpo. Nu-i adevărat.

— Nu o arăţi deloc. Dacă te porţi ca şi cum toate sunt bune şi frumoase nu înseamnă că aşa şi e. Betty spune că, la cercetaşi, fetele vorbesc despre...

M-am întors spre ea.

— Să nu mai aud de cercetaşi.

— Nu mă laşi să fac nimic din ce-mi doresc. Dacă era tata aici, îmi ţinea partea. Dacă ar fi după mine, aş locui cu mătuşa Julia.

— Şi ce să faci acolo? Să joci în piese de teatru şi să te amăgeşti că realizezi ceva demn de laudă? Să trăieşti într-o prefăcătorie şi să vă declaraţi iubire una alteia?

— Poate ţi-ar prinde bine să încerci şi tu asta din când în când, mamă.

Caroline a ieşit din bucătărie, trântind uşa după ea, şi a luat-o la fugă spre căsuţa de joacă.

Când m-am întors, i-am văzut pe Peg încremenită într-o mare de clăbuci şi pe Thomas, care strângea cutia de săpun la piept.

Mama s-a apropiat de mine şi m-a cuprins de umeri.

— Linişteşte-te, scumpo.

I-am dat braţul la o parte.

Peg a venit spre mine, cocoţată pe perii aceia.

— E din pricina supărării, a zis ea. Copiii nu pot să...

— Gata, Peg.

Mă simţeam, deodată, ajunsă la capătul răbdării.

— Ne întoarcem în oraş, am declarat, întorcându-mă spre Thomas. Numaidecât.

— Am înţeles, doamnă Ferriday.

— Să tragi obloanele la ferestre, Peg. Nu mai venim aici.

Capitolul 19

SOFIA

1916

N-am îndrăznit să aţipesc în noaptea în care ne-au încuiat bandiţii în hambar. Stăteam ghemuită, pe duşumeaua rece, lângă Agnessa, tata şi Liuba, în vreme ce Bucătarul stătea de veghe la uşă, în caz că vreunul dintre ei se întorcea pe neaşteptate.

Ne-au ţinut peste noapte acolo, fără vreo explicaţie, pături ori hrană. Cum-necum, ceilalţi au reuşit să adoarmă, dar eu abia dacă am închis ochii, frământată de un noian de întrebări, sub razele lunii care se strecurau prin fereastra înaltă. Unde era copilul meu? L-o fi dus Varinka la adăpost? Mă măcinau remuşcările. În vreme ce eu mă plimbasem în tihnă, bandiţii ne înconjuraseră casă, pregătiţi să-mi atace familia.

Către miezul nopţii, am auzit în curte voci de bărbaţi. Erau tâlharii, dar vorbeau prea încet ca să pricep ce spun. M-am dus la o crăpătură din peretele hambarului şi i-am văzut cum se spală în fântână.

A venit şi Bucătarul şi a aruncat o privire prin acea crăpătură. Simţindu-i mirosul de scorţişoară şi salvie de la cină, stomacul meu a scos un ghiorăit de foame.

— Iată-i pe cei care au ajuns apărătorii culturii şi artei ruse, a şoptit Bucătarul. Ăştia nu-s bolşevici de rând.

Bărbatul cel înalt şi-a scos cămaşa. Un tablou impresionant de tatuaje îi decorau trunchiul robust, iar doi îngeri înaripaţi îi întindeau un steag peste pieptul lat.

— Marinari? am întrebat.

— Astea-s tatuaje de puşcăriaş. Flăcăul cel înalt e tâmplar. Îl cheamă Taras şi e dintre cunoscuţii Varinkăi. Pe celălalt cred că

îl cheamă Vladi. E bandit cunoscut, din ce-am înţeles de la săteni.

— Cred că l-am întâlnit la oraş. A jefuit tramvaiul în care mă aflam.

Taras s-a răsucit şi s-a stropit cu apă pe faţă şi la subsuori. Lumina lunii îi cădea pe spate, dezvăluind o Fecioară albastră cu pruncul în braţe.

— Sunt tatuaje făcute de deţinuţi? Par lucrate cu mare migală.

— La fel au şi unii dintre servitorii de la bucătărie, dar ceva mai mici. E un limbaj sacru format din simboluri care povestesc viaţa unui puşcăriaş. Cu cât ai mai multe tatuaje, cu atât eşti mai respectat.

Taras şi-a pus cămaşa pe el, şi cei doi bărbaţi au plecat spre casă.

Am luat ochiul de la crăpătură şi m-am aşezat cu picioarele încrucişate, lângă Bucătarul cu chipul ascuns în întuneric şi părul lucind alb la lumina lunii.

— Cum de s-a ajuns aici? am spus şi am simţit cum mi se prelinge o lacrimă de pe mână în poală. Îmi pare rău că plâng.

Bucătarul mi-a şters lacrima de pe mână cu un deget.

— Să nu-ţi ceri niciodată scuze pentru ceea ce simţi. Face parte din fiinţa noastră de ruşi. În afară de asta, o femeie e şi mai frumoasă când plânge.

— Mi-e teamă pentru Max, am şoptit.

Mi-a mângâiat bărbia cu degetele.

— Nu vom îngădui să păţească ceva.

— Trebuia să fi plecat...

Bucătarul m-a cuprins cu un braţ de mijloc şi m-a tras spre el. După o clipă de şovăială, a plecat capul şi şi-a lipit buzele de ale mele. Am stat astfel, după care m-a sărutat înfocat; gura lui era un amestec savuros de tutun, pâine şi lacrimile mele.

Câteva secunde mai târziu, ne-am îndepărtat unul de celălalt şi am dus palma la gură. Rareori mi se întâmplase să-l sărut pe Afon atât de pătimaş.

M-am rezemat cu spatele de perete, gâfâind.

— Să nu afle nimeni despre asta.

— Desigur, a zis Bucătarul, trăgându-se şi mai departe de mine. Ce se citea oare pe chipul lui în lumina aceea palidă? Un amestec de tristeţe şi bucurie care îmi străpungea sufletul ca un

pumnal.

Ce neruşinare din partea mea să-mi răsplătesc astfel soţul care, probabil, îşi risca chiar în acele clipe viaţa pe câmpul de luptă! Bucătarul şi-a reluat locul lângă uşă.

— Încearcă să dormi puţin, Sofia. Trebuie să avem mintea limpede mâine.

— Dacă ne dă drumul de-aici, aş putea încerca să fug, am zis.

— Trebuie doar să-i distragi atenţia. Mă duc eu după ajutoare.

Capitolul 20

VARINKA
1916

A doua zi, m-am trezit în izbă, iar cuvintele lui Taras încă îmi răsunau în cap: *Scapă de copil, Inka.* Nici prin gând nu-mi trecea să fac aşa ceva. O să-l apăr pe Max cu preţul vieţii.

Petrecusem noaptea alături de *mamka*şi de Max, cu un ochi la Vladi, care dormea pe un morman de fân, într-un colţ.

Am coborât din patul cald, trezind-o pe mama, care s-a ridicat în capul oaselor şi l-a strâns pe Max lângă ea. M-am apropiat de Vladi şi l-am privit cum doarme. Cum putea fi un om atât de nemilos? Se născuse aşa oare, sfâşiindu-şi mama cu capul lui mare? Fusese blestemat la naştere pentru că o ucisese? Vladi ar fi făcut orice pentru Taras, căci prietenia lor era călită după ani de închisoare, în care îşi purtaseră de grijă unul altuia.

Vladi dormea cu faţa îngropată în fân, spatele capului, care începea să chelească, semănând cu un cuib de măcăleandru părăsit, în mijlocul căruia rămăsese un ou mare şi cărnos. S-a răsucit pe spate, cu o figură surprinzător de nevinovată în somn. Îi vedeam cicatricea lucioasă de pe obraz şi urma ascuţită lăsată de fierul încins în carnea lui.

Ce lucru cumplit să fii ars pe faţă! Totuşi, mai bine să rămână cu o cicatrice decât cu tatuajul despre care îmi povestise Taras. Desenul făcut cu de-a sila în închisoare – un mădular bărbătesc, imprimat cu cerneală albastră în dreptul gurii, ca un stigmat care spunea lumii despre relaţia lui cu un bărbat.

Taras făcuse focul, aşa că am pus apa la încălzit ca să-i

pregătesc lui Max terciul preferat, în vreme ce Taras tăia lemne. Prin faţa ochilor, mi se perindau imagini cu familia Streşnaiva şi chinurile la care erau supuşi. Îi vedeam legaţi şi cu căluşe în gură. Or fi rănit-o Taras şi Vladi pe tânăra Liuba? Bieţii oameni nu îşi vor bea ceaiul în tihnă în dimineaţa asta.

Am trântit capacul pe oală.

Vladi s-a deşteptat şi şi-a trecut palma peste oul cărnos.

— Bună dimineaţa.

— Ai face bine să dormi la conac.

— Mă bucur să te văd, Varinka.

S-a ridicat în picioare şi s-a scărpinat pe piept; bretelele pantalonilor îi atârnau pe lângă corp. În momentul în care a înălţat braţele spre tavan şi şi-a întins spatele, de sub cămaşă i-a ieşit la iveală burta păroasă.

— Preiau conducerea fabricii de pânză.

— La ordinul cui?

— *Ordin?* a zis, îndreptându-şi banderola roşie de pe mânecă. Nu-mi trebuie ordine, dacă am asta.

— Domnul Streşnaiva lucrează la minister. Te-ai gândit ce se întâmplă dacă trimite ţarul trupele de cazaci?

— Crezi că ştie cineva ce se petrece aici? L-am pus pe moş să trimită scrisori la Petrograd, ca de obicei. Pe lângă asta, sunt convins că ţarul îşi vede liniştit de viaţa lui pe iahtul regal. Dar, dacă vreunuia dintre slugoii imperialişti îi trece prin gând să trimită trupe, suntem pregătiţi să ne apărăm.

Am turnat cerealele în oală şi m-am uitat cum clocotesc în apa fierbinte.

— Ce-o să se întâmple cu Excelenţa Sa şi cu ceilalţi membri ai familiei Streşnaiva?

Mama a ciulit urechile.

— Nu-i mai spune aşa. Porcul ăla bătrân nu mai are nicio putere. Sunt doar un alt grup care trebuie eliminat.

— Sunt oameni cumsecade, a zis *mamka,* ridicându-se mai mult pe perne.

— Cumsecade? Aşa se numesc cei care-şi muncesc semenii pe salarii de nimic? Nu vom fi liberi decât atunci când toţi *belaia kost* ăştia sunt terminaţi până la ultimul. Halal sânge albastru! Fug ca şobolanii la Paris şi la Shanghai.

L-am învelit pe Max cu păturica.

— Eram curioasă ce-o să se întâmple cu ei, nimic mai mult.

— Nu-i omorâm, dacă asta te interesează. Cel puţin, nu acum. Avem nevoie de moş ca să ne spună cum funcţionează fabrica şi să primim mai departe bani de la minister. Deocamdată, îi ţinem închişi în hambarul de lângă casă.

— Ai impresia că le ştii pe toate, nu-i aşa?

Şi-a trecut un deget murdar peste mâna mea.

— Nu trebuie decât să dau ordin şi ajungi să cureţi peştii de maţe în gulag. Aşa c-ai face bine să te porţi frumos cu mine, Inka. S-a apropiat mai mult, iar cicatricea îi strălucea în soarele dimineţii. Ai mare grijă cum te comporţi, fato. Dacă te dă Taras afară, ajungi pe mâna mea. N-ai idee ce lucruri oribile poţi să păţeşti.

Mi-a luat mâna, mi-a aşezat-o pe mădularul lui şi am simţit pânza aspră şi umedă.

Mi-am retras brusc mâna.

Vladi a aruncat o privire spre mama şi a continuat în şoaptă:

— Să nu-ţi imaginezi că nu ştiu ce se întâmplă între tine şi Taras. Mi-a povestit totul despre *înţelegerea* voastră...

— Taci, Vladi.

— Nu mă aşteptam ca o fată cuminte ca tine să se dedea la asemenea lucruri cu el. Până şi câinii au mai multă minte, nu crezi? Dar trebuie să recunosc că mă bucură, a zis, arătându-şi limba roşie în colţul gurii. N-o să spun nimic deocamdată, dar gândeşte-te ce-ar zice lumea dacă ar şti că voi doi...

Am tresărit amândoi la auzul scâncetelor lui Max. Copilul s-a ridicat în fund, lângă *mamka,*şi s-a uitat în jur, cu buclele turtite pe o parte a capului, după cum dormise.

— Al cui e? a întrebat Vladi.

I-am dezmierdat obrazul lui Max cu palma.

— E copilul paznicului de vânătoare.

— Omul avea peste optzeci de ani şi o sculă mai moale decât terciul ăla.

— O fi nepotă-su. Cine să mai ştie, la ce harababură e la moşie? Vladi şi-a ridicat bretelele pe umeri.

— Dacă vrei să fii liber, trebuie să te murdăreşti pe mâini.

Taras a dat buzna în casă, cu cămaşa lipită de piept de sudoare. Şi-a luat raniţa şi i-a făcut semn lui Vladi.

— Hai repede.

— Unde mergeţi? am întrebat.

Taras s-a oprit în prag, s-a întors şi a aruncat o privire aspră

către Max.

— N-am glumit, Varinka. Scapă de copil, altminteri o fac eu. Amândoi au ieşit degrabă, iar eu şi *mamka* ne-am dus la fereastră şi i-am privit cum dispar în galopul cailor.

— E periculos să mai ţii copilul aici, a zis *mamka,* uitându-se la mine.

— E numai gura de Taras.

— E schimbător, Varinka, iar, dacă Vladi descoperă al cui e de fapt copilul...

M-am aşezat pe pat, lângă Max, şi l-am mângâiat cu degetul sub bărbie.

— Cine-ar putea să-i facă rău unui copil atât de scump?

Capitolul 21

ELIZA
1916

La scurt timp după nefericita excursie la Fânar, le-am făcut o vizită Juliei Marlowe şi soţului ei, E.H. Southern, la reşedinţa lor încântătoare, numită Wildacres, din zona mai bună a munţilor Catskill. Cum Caroline încă mă trata cu răceală şi, din pricina doliului, eram exclusă de la majoritatea sindrofiilor, simţeam că îmi ies din minţi la oraş, aşa că am acceptat invitaţia fără să stau pe gânduri. Îi convinsesem deja pe cei de la hotelul Grand, situat tot în munţii Catskill, aproape de locuinţa Juliei, să primească şase rusoaice, şi trăgeam nădejde ca Julia să mai angajeze încă trei.

M-am urcat în trenul care mergea spre nord, pe lângă cursul fluviului Hudson. Petrecerile organizate de Julia în casa din Manhattan erau întotdeauna animate şi pline de personaje exotice. Voi găsi oare aceeaşi atmosferă festivă şi la ţară? Forfota cenuşie a oraşului a dispărut, şi înainte mi s-a înfăţişat magnificul peisaj autumnal al văii fluviului Hudson, presărat cu arbori îmbrăcaţi în straie roşietice şi aurii. Poate era mai bine că fiica mea refuzase să mă însoţească. Poate că aveam nevoie să petrecem ceva timp departe una de cealaltă.

Am scos din geantă *The New York Sun*şi am aruncat un ochi la

ştiri. Graţie noilor tancuri, englezii îi zdrobiseră pe nemţi, care erau cu moralul la pământ. Poate că, în sfârşit, războiul lua o turnură favorabilă pentru Aliaţi. Cu puţin noroc, navele de pasageri vor reîncepe să circule în curând, şi voi putea pleca în căutarea Sofiei.

Am coborât la gara din Highmount, unde mă aştepta şoferul Juliei, care m-a condus pe o şosea abruptă până la o casă absolut splendidă, văruită în alb de sus până jos. Era un soi de bungalou, construit pe jumătate din lemn, pe jumătate din piatră, cu un amestec interesant de acoperişuri şi o verandă spaţioasă cu vedere la peluza întinsă. Am tras la intrarea acoperită şi, numaidecât, şi-a făcut apariţia o armată de servitori, care s-au apucat să-mi descarce bagajele din maşină.

Julia a coborât de pe verandă, cu braţele întinse.

— Bine-ai venit, orăşeanco!

Era o senzaţie minunată să fiu strânsă în braţele ei parfumate şi îmbrăcate în mătăsuri franţuzeşti, aceleaşi braţe care întâmpinau cu nesfârşită dezinvoltură mulţimile de spectatori de pe Broadway. Pentru prima oară, după foarte mult timp, mi s-a ridicat de pe suflet povara morţii lui Henry.

— Cum te mai simţi azi, scumpa mea?

Ce bine că specificase „azi”, uşurându-mi astfel răspunsul!

— E o zi bună, am zis.

Julia mi-a luat cutia cu pălării din mână.

— Trebuie să ne grăbim. Dăm o masă mare diseară şi mai vin doi musafiri. M-a condus prin salon, apoi am luat-o pe scara principală, printre vitraliile care scânteiau în galben şi portocaliu. Ţi-am pregătit camera cea mai bună.

— Am primit o scrisoare de la Sofia, în care-mi spunea că sunt în primejdie. După aceea n-am mai primit nicio veste de la ea.

— Sper din tot sufletul că au reuşit să fugă. Am auzit că se întâmplă tot felul de grozăvii acolo.

— Am cunoscut câteva femei aflate exact în situaţia Sofiei. Au fost silite să părăsească ţara din cauza violenţelor şi au venit aici cu mâna goală. Prietenul mamei de la Imigrări spune că vor trebui să se mute în Bowery, dacă nu le găsesc cazare cât mai curând.

— Ferească Sfântul să ajungă în Bowery, Eliza!

— Multe dintre ele au copii. Au fugit, bietele de ele, doar cu hainele de pe ele.

— N-au cum să supravieţuiască în Lower East Side.

— E cu putinţă să găzduieşti câteva?

— Bineînţeles, scumpo. Trimite-le încoace numaidecât.

Julia m-a condus pe coridorul de la etaj.

— Abia aştept să-ţi arăt toată casa, Eliza. Rareori primim oaspeţi aici. Preferăm liniştea din munţi, dar ţie ţi-am pregătit o surpriză, a spus, după care a făcut o scurtă pauză, pentru un efect dramatic. Gareth Hapgood.

— Aha.

Gareth Hapgood nu avea nevoie de alte prezentări, căci era o celebritate printre iubitorii de teatru shakespearian. Nu-l văzusem niciodată pe scenă, dar auzisem că ar ţine o vacă de lapte pe iahtul său.

— Nu pari prea încântată.

— Nu mă simt încă pregătită sufleteşte, Julia. Ieri, am uitat că Henry s-a prăpădit şi l-am căutat...

— O să-ţi prindă bine să stai de vorbă cu Gareth. Mai aduce un prieten, al cărui nume prefer să nu ţi-l divulg deocamdată. Pot să-ţi spun doar că e foarte matinal.

Era de notorietate faptul că Julia se ferea de oamenii matinali, poate din cauza atâtor ani în care lucrase în teatru. Pentru ea, micul dejun începea la prânz.

— Sunt convinsă că o să-ţi placă Gareth. E absolut fermecător. *Quelle* frumuseţe de bărbat! Vine din Troy, New York, dar stai liniştită că nu-i place să vorbească despre asta.

Am ajuns în dreptul camerei mele, şi Julia a deschis uşa.

— *Voilà.*

Am urmat-o într-o cameră de oaspeţi de-a dreptul superbă, ai cărei pereţi erau îmbrăcaţi în tapet albastru de Delft. Mirosul de antracit de la focul de cărbuni răspândea în încăpere un parfum plăcut de artificii. Patul enorm, cu baldachin, era lipit de peretele din fund, dar cel mai mult îmi plăcea terasa spaţioasă, comună cu dormitorul vecin, pe care ieşeam prin două uşi vitrate impozante.

Julia m-a luat de mână şi m-a tras pe terasă.

— Doamne, Julia, ce privelişte sublimă! am spus, admirând pajiştea înverzită şi crestele molcome ale munţilor din zare, împestriţate cu nuanţe de portocaliu şi arămiu. Zici că sunt în Elveţia.

Păsări de toate speciile ciripeau în copaci, se avântau spre

bolta cerului şi coborau înapoi pe pământ. Mi-am îndreptat atenţia către camera alăturată, prin ferestrele căreia vedeam focul arzând în cămin. Care din invitaţii Juliei o fi fost vecinul meu?

— Ador toamna aici, a spus ea, prinzându-mă de braţ. Ce părere ai de păsările mele?

— Sunt minunate.

Am simţit că mă podidesc lacrimile şi mi-am căutat batista, tovarăşa mea de nedespărţit în ultima vreme.

— Ţi-a mai trecut tristeţea, scumpa mea?

— Uneori, parcă e mai suportabil. Îmi prinde bine să respir aer de munte, dar nu ştiu dacă voi mai fi vreodată ca înainte.

— Ştiu că eşti încă în doliu, draga mea, şi nu vreau să mi-o iei în nume de rău, dar cred că ar fi bine să te gândeşti să îţi scoţi verigheta de pe deget. S-ar putea să te ajute să mergi mai departe.

— Aşa curând? am zis, punând mâna dreaptă peste stânga. E tot ce mi-a rămas de la el.

Julia a arătat spre o pasăre cafenie care se rotea pe deasupra copacilor, între munte şi casă.

— E un uligan pescar. Cât de curând, o să prindă un peşte din râu. Aş putea să-l privesc cât e ziua de lungă şi nu m-aş plictisi.

Am simţit un junghi de invidie, uitându-mă la pasărea aceea. Cât de minunat trebuia să fie să poţi zbura oriunde doreşti!

— Îl vezi cum zboară, cum ridică aripile după ce bate din ele în jos? Se numeşte mişcare de redresare. Nu-i aşa că e superb? De asta ai şi tu nevoie, Eliza. E momentul să faci mişcarea de redresare.

Mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi, iar copacii de pe munte s-au transformat într-o pâclă portocalie.

Julia m-a tras lângă ea şi m-a sărutat pe obraz.

— Fii răbdătoare, scumpo. O să-ţi revii la un moment dat.

•

Julia a plecat în grabă şi m-a lăsat să mă pregătesc pentru cină. Mi-am schimbat rochia neagră, de mătase şi crep cu una aproape identică. Mi-era lehamite de negru. În secolul al II-lea, creştinii purtau alb în perioada de doliu. Ce minte rătăcită hotărâse să purtăm negru?

Am despachetat decoraţiunile pe care le luasem cu mine. Am agăţat la oglinda măsuţei de toaletă steguleţele de rugăciune

tibetane şi am desfăcut rama argintie de călătorie, primită în dar de la tata, ca să îi am mereu aproape pe cei dragi. Henry, tata, mama, Caroline, Sofia şi micul Max.

Din fericire, nu trebuia să port văl la cină. Am deschis medalionul şi am sărutat fotografia lui Henry. Mi-am surprins reflexia în geamul luminat de focul din şemineu. Păream albă ca o stafie în hainele negre.

Eram văduvă.

Cuvântul acesta îmi atârna de gât ca un bolovan.

M-am îndreptat de spate, mi-am scuturat scamele de pe rochie şi mi-am pus pe umeri şalul Orenburg. Cel puţin, făceam progrese în efortul de a le găsi rusoaicelor găzduire.

Am coborât treptele, am intrat în salon şi m-am dus la masa din mesteacăn masiv, aranjată pentru cinci persoane. În mijloc, trona un vas din argint, plin cu ramuri de toamnă, îndeajuns de mare cât să îmbăiezi în el un copil. Pe masă, era etalată cea mai bună argintărie a Juliei, adusă de la vila din Riverside Drive nr. 377, din Manhattan.

M-am ghidat după sunetul vocilor şi am ieşit pe veranda cu coloane, nou construită, ce se întindea pe toată faţada casei, cu vedere la priveliştea magnifică. M-am oprit în prag şi am studiat grupul. Julia poza teatral, iar E.H. şi încă un domn blond îşi turnau băuturi la barul cu oglinzi.

E.H. s-a întors spre mine.

— Eliza, ai venit! Vino, te rog. Dă-mi voie să ţi-l prezint pe Gareth Hapgood, sosit direct de pe scenă din Philadelphia.

Gareth a venit ţanţoş spre mine, cu o crizantemă galbenă, veştejită la butonieră.

— *Enchanté,* Eliza! a spus, cu o plecăciune adâncă.

— Mă bucur să te cunosc, domnule Hapgood, am zis, întinzându-i mâna.

Mi-a luat-o şi a sărutat-o.

— Îmi permiţi să îţi spun Eliza?

Se îmbăiase cumva în apă de colonie?

— Julia ne-a povestit multe despre familia ta remarcabilă. Nu-mi vine să cred că te tragi din atât de distinsele doamne Woolsey.

— Gata cu linguşelile, Gareth, a intervenit Julia, întinzându-i un pahar de Moët.

— Condoleanţe pentru decesul soţului tău. Şi eu sufăr de o

boală de plămâni. Doctorul spune că singurul exerciţiu fizic pe care am voie să-l fac e să mă înfofolesc în pături.

Evident, Julia îl alesese pe Gareth spre a-i suplini lipsa lui Henry, dar nu era genul meu de bărbat. Deşi, pe scenă, reuşea să afişeze o atitudine destul de masculină, îmbrăcat în fusta de piele şi cu coiful acela cu pene, în viaţa reală, nu suporta comparaţie cu Henry.

Julia m-a luat de braţ.

— N-o sufoca pe Eliza.

Am simţit o privire aţintită asupra mea şi am întors capul.

— Iar acum, dă-mi voie să ţi-l prezint pe oaspetele nostru misterios, domnul Merrill. Gareth e clientul lui.

Merrill a făcut un pas spre mine, cu o figură încruntată şi cu paharul de cristal plin cu un lichid chihlimbariu.

— Eliza, habar n-aveam că o să te revăd aici.

Merrill? Am tras, încurcată, de gulerul rochiei. Cina se anunţa din cale-afară de stânjenitoare. Nu m-ar fi mirat să descopăr că ni se alătură la masă şi kaiserul.

— Îmi pare bine să te văd, Merrill.

— Vă cunoaşteţi? a întrebat Gareth, postându-se între noi.

Se simţea o fărâmă de gelozie în glasul lui.

Julia m-a prins de mână.

— Mă gândeam că ţi-ar face plăcere să reîntâlneşti un vechi prieten, în afară de asta, orice bărbat chipeş e bine-venit la masă.

M-am uitat la Julia. *Merrill?* Dar am iertat-o îndată. Nu-i mărturisisem niciodată antipatia pe care o nutream faţă de el.

M-am întors spre Gareth.

— Răposatul meu soţşi Merrill s-au împrietenit pe vremea când erau studenţi la St. Paul.

Merrill a sorbit din pahar, acompaniat de clinchetul cuburilor de gheaţă.

— Am cunoscut-o pe Eliza dinainte să-l cunosc pe Henry.

În timp ce ne îndreptam spre salonul în care ardea focul, cântăream în minte cum aş putea să cad şi să-mi rup o mână.

Ne-am aşezat la masă.

— Nu vreau să mă laud, dar pot să recunosc toate mirodeniile dintr-o supă, a zis Gareth. Mi-am educat papilele gustative, aşa cum făceau anticii. Ştiaţi că epicurienii romani îşi cultivau gusturile cu asemenea desăvârşire, încât puteau spune dacă un

peşte a fost prins deasupra sau sub un pod?

— Chiar aşa? am spus. *Există ceva mai anost decât să înduri trăncănelile unui amator de coniac şi ouă de fluierar?*

— Ţi-am pregătit plăcinta cu carne preferată, Gareth, a anunţat Julia.

Gareth şi-a întins şervetul în poală.

— Europenii râd de plăcintele noastre.

— Europenii sunt, uneori, insensibili la sentimentele celorlalţi, am zis.

Merrill şi-a terminat băutura.

— Tu eşti sensibilă la sentimentele celorlalţi, Eliza? Unii ar zice că nu.

Asta mai lipsea: să se apuce Merrill să dezgroape trecutul, de faţă cu alte persoane.

— Ţi-ai făcut un cuibuşor absolut idilic aici, draga mea, am zis, îndreptându-mi atenţia spre Julia.

— Eu prefer agitaţia de la oraş, a intervenit Gareth. Ai fost vreodată la Troy, New York, Eliza?

— Ăsta e refugiul perfect când vrei să te reculegi, a comentat Merrill. Nu-i nevoie să te urci pe vapor ca să ajungi aici.

Detesta în continuare călătoriile. Nimic surprinzător.

— Bucuraţi-vă de el cât mai puteţi, a zis Julia. Dacă intrăm în război, o să vă cheme sub arme pe toţi ăştia juni.

Am presărat puţină sare în supă.

— Doar un laş ar aştepta să fie chemat. Bărbaţii demni se înrolează de bunăvoie.

Gareth a arătat cu lingura către Merrill.

— Noua drăguţă a lui Merrill sigur nu l-ar îndemna să se înroleze.

— Despre cine e vorba? a întrebat E.H.

— Nimeni alta decât Anna Gabler, a spus Gareth, ştergându-se la gură cu şervetul.

— O ştiu pe Anna, a zis Julia. A avut un succes enorm la Târgul de binefacere german. A strâns o sumă absolut fabuloasă de bani pentru ajutorarea victimelor de război din Germania.

— Au participat toţi nemţii din New York, a spus Gareth. În seara deschiderii, se întindea coada până la jumătatea Madison Square Garden.

— Am înţeles că galeria de tir a fost la mare căutare, am zis. Oi fi eu de modă veche, dar mi se pare de-a dreptul inuman ca

americanii de origine germană să împuşte manechine îmbrăcate în uniforme de soldaţi francezi şi ruşi.

— Anna şi mai cum? s-a interesat E.H.

Gareth i-a aruncat o privire lui Merrill.

— Gabler. O femeie frumoasă, cu sânge german, care a reuşit să prindă în mreje jumătate din burlacii newyorkezi.

— Exact ca o cobră indiană, a şoptit Julia, aplecându-se spre mine.

— Putem să schimbăm subiectul, Gareth? a propus Merrill.

Julia a întins coşul cu pâine.

— Păzeşte-te de femeia pusă pe căpătuială, domnule Merrill, a zis Julia. Se lasă uşor ispitită de muzica cristalină a atotputernicului dolar.

— N-are de ce să-şi facă griji, a replicat Gareth, cu o umbră de zâmbet pe buze. Tatăl ei deţine fabrica de cauciuc Gabler. Sunt deja membri ai Clubului Meadow. Domnul Gabler intenţionează să se extindă şi în afaceri cu petrol şi să-l aducă pe Merrill în consiliul de administraţie, pentru că are o vastă experienţă pe piaţa de energie.

Merrill şi-a azvârlit şervetul pe masă.

— Nu te îmbufna, domnule Merrill. Îngăduie-ne câteva glume nevinovate, a spus Julia.

Gareth s-a aplecat peste masă, cât pe ce să-şi înmoaie crizantema în supă.

— Mai ales când ai aşa veşti senzaţionale să ne dai.

Merrill s-a foit stânjenit pe scaun.

— Gareth...

— Nu ne mai ţine în tensiune, a insistat Julia.

— Ei bine, începând de aseară, domnul Merrill, aici de faţă, este...

Gareth s-a oprit şi a strâns din buze.

— *Gareth*, a zis Julia.

— *...*oficial logodit cu domnişoara Anna Gabler.

— Minunat! a spus E.H., ridicând paharul.

— Oare? a murmurat Julia în barbă.

Gareth a închinat paharul în cinstea veştii bune, după care l-a pus pe masă.

— Vor să meargă în safari în luna de miere. După ce se încheie războiul, fireşte. Domnişoara Gabler e o trăgătoare de excepţie.

Deşi nu o văzusem niciodată, imaginea Annei Gabler îmi plutea prin faţa ochilor, cu un rânjet pe faţă şi cu o gheată pusă pe grumazul unui bivol năucit. Eram oare invidioasă, pentru că mai erau şi alţii care plănuiau să plece în călătorie? La finalul războiului, toţi vom fi liberi să călătorim. Nu, era, mai degrabă, o vagă tristeţe, căci simţeam lacrimile cum îmi ard ochii. Nu eram deloc atrasă de Merrill, dar poate, cine ştie, speram că va tânji după mine la nesfârşit.

Am ridicat paharul.

— În cinstea lui Merrill şi a Annei, am spus, cu un zâmbet cât mai larg pe faţă, cu fruntea sus şi prudentă ca lacrimile să nu-mi străpungă masca.

•

Toată lumea s-a retras devreme la culcare. Am oftat uşurată când am intrat în camera mea. Era posibil oare ca moartea lui Henry să mă fi transformat într-o asemenea acritură, încât nu mai apreciam nici măcar plăcerea unei noi cunoştinţe?

Mi-am pus rochia şi şalul pe şezlong şi am îmbrăcat cămaşa de noapte pe care mi-o pregătise menajera Juliei. Vântul şuiera şi zguduia uşile vitrate, aşa că am tras scaunul de la birou şi l-am proptit în ele, ca să nu se deschidă. Am stins lampa cu gaz şi m-am strecurat sub aşternuturile răcoroase, cuibărindu-mă în moliciunea saltelei din pene de gâscă, care te învăluia într-o căldură plăcută.

Mi-am auzit vecinul de cameră foindu-se şi zornăind ceva. Ştiam că e Merrill, căci îl văzusem intrând în camera alăturată, şi nu aveam niciun dubiu că îşi mai toarnă o băutură. Ce bădărănie din partea lui să deschidă un subiect intim de faţă cu alte persoane!

Toropită de somn, am mai analizat încă o dată întâmplările din acea seară, în răpăitul ploii de afară. În vreme ce Gareth dăduse dovadă de o desăvârşită amabilitate, Merrill fusese distant şi preocupat doar să umple paharul lui şi pe cel al lui E.H. O relaţie de prietenie era imposibilă între noi. Era evident că încă îmi purta ranchiună, iar eu nu-l puteam ierta că îl alergase pe Henry până îşi dăduse sufletul. Cu cât reflectam mai mult, cu atât îmi dădeam seama că e partenerul perfect pentru o parvenită ca...

Deodată, s-a auzit o bubuitură teribilă dinspre terasă. M-am ridicat în capul oaselor, cu inima tremurându-mi în piept. O pală

de vânt deschisese uşile, în ciuda scaunului pe care îl proptisem în ele, şi spărsese un geam. Ploaia se scurgea în cameră, îmbibându-se în covor.

Am ieşit din plapumă, m-am dus fuga la uşi şi am izbutit să o închid pe una. Am dat s-o închid şi pe cealaltă, dar rana mai veche de la degetul mare mă împiedica să apăs cu toată forţa, astfel că vântul mă împingea înapoi, silindu-mă să calc cu tălpile goale prin cioburi.

— Pleacă de-acolo. Ai înnebunit? a strigat Merrill, ieşit pe terasa comună.

— N-am păţit nimic, am zis, luptându-mă cu uşa.

Merrill m-a dat la o parte, a închis şi a doua uşă, apoi a rămas, ud leoarcă, cu spatele la geam. Era îmbrăcat în cămaşa de la cină, numai că îşi scosese cravata şi îşi descheiase gulerul. Avea părul ud, lipit de frunte.

I-am simţit privirea curioasă şi mi-am amintit că am pe mine doar cămaşa de noapte.

— Adu grilajul de la şemineu, să-l proptim în uşă, mi-a zis.

M-am dus la şemineu, adunând şi mai multe cioburi în picioare.

Am apucat iute paravanul, ştiind că, la lumina focului, mi se întrezăreşte silueta prin cămaşa de noapte.

I l-am dat lui Merrill care l-a proptit sub clanţă, după care s-a dus la şezlong, a luat şalul Orenburg şi mi l-a întins.

— Pune asta pe tine.

— Mă descurcam şi singură.

Merrill şi-a trecut degetele prin păr.

— Ar fi bine să plec. Ies pe uşa din hol.

Când să iasă, m-am dus şchiopătând la canapeaua de lângă cămin.

Merrill s-a oprit şi s-a întors spre mine.

— Doamne, Dumnezeule, ai călcat în cioburi! Ai cioburi până şi în păr.

— N-am nimic.

S-a dus repede la chiuvetă şi s-a întors cu un lighean şi un prosop.

— Stai jos, mi-a zis, scotocind prin sertarele biroului.

M-am aşezat şi mi-am tras şalul pe lângă corp.

— Nu fi morocănos.

A revenit, ţinând un ac de cusut între degetul mare şi

arătător.

— În ţara, asta oamenii mai şi mulţumesc când îi ajută cineva.

— *Mulţumesc,* dar nu era nevoie să mă salvezi.

Merrill s-a aşezat pe canapea, lângă mine, cu o figură obosită şi barba uşor crescută, ceea ce îl prindea de minune. Mi-a ridicat un picior în poală şi l-a examinat cu atenţia unui giuvaergiu.

— Cu grijă, i-am zis. Ai băut cam mult.

— Nici tu n-ai refuzat şampania.

Avea dreptate. Stăteam rezemată de spătarul canapelei şi îmi simţeam capul greu.

— Şampania e mult mai inofensivă decât coniacul, am replicat.

— Ce-ţi mai place să te contrazici!

— Cred că mă confunzi cu logodnica ta.

S-a oprit şi s-a uitat la mine.

— Ce-i cu tine, Eliza? Până nu demult, erai bunătatea întruchipată. Dar, de când cu Henry...

— Vorbeşte mai încet.

Dacă ne găsea Julia împreună? Gareth, cu siguranţă, s-ar fi aruncat în sabia lui romană.

— Parcă nu mai ştii să te porţi frumos. Ai uitat că tu m-ai rănit pe mine?

Cum puteam să-i spun că, zi de zi, mă gândeam doar la bărbatul pe care îl alergase cu atâta nesăbuinţă pe terenul de tenis?

Merrill mi-a aşezat ligheanul pe genunchi şi mi-a vârât acul în talpă. Mi-am încleştat degetele pe şal, ca să nu ţip de durere.

— Hai să ne vedem fiecare de viaţa lui.

Vântul s-a înteţit, şuierând şi hăulind prin geamul spart, în timp ce Merrill arunca cioburile extrase cu succes în ligheanul metalic. Cu fiecare bucată de sticlă care-mi ieşea din talpă, mă săgeta o durere ciudat de plăcută. Merrill îşi vedea de treabă cu o figură serioasă, ridicând la răstimpuri spre mine ochii negri care îi scânteiau în lumina focului.

— Eşti supărată pentru că am mers mai departe. Credeai că o să tânjesc veşnic după tine.

— Nu, am zis, încercând să-mi trag piciorul, dar îl ţinea bine.

— Ba da. Îţi pare rău că m-ai respins cu atâta uşurinţă... acum când nu mai e Henry.

Am pus ligheanul jos şi m-am ridicat.

— Ar fi bine să pleci…

S-a ridicat şi el de pe canapea şi s-a întors spre mine.

— Cum e să fii singură, Eliza?

Mirosea a coniac, a tutun de pipă şi a brad. De când nu mă mai aflasem atât de aproape de un bărbat?

— Nu te-a rugat nimeni să vii aici, Merrill.

— Regret c-am făcut-o.

Chiar regreta? Nu făcea niciun pas spre uşă. Oricât ar fi fost de straniu, îmi doream să mă lipesc de el. Să îi simt braţele cum mă cuprind, fie doar şi pentru o clipă. M-am clătinat uşor pe picioare, ameţită şi înfierbântată din cauza focului. Cum mă puteam gândi la o asemenea trădare faţă de Henry?

— Trebuia să-l laşi să stea acasă în seara aia, am zis.

Merrill s-a apropiat de mine şi mi-a luat un ciob din păr.

— Nu ştii toată povestea, mi-a spus.

Avea lacrimi în ochi sau mi se părea mie?

— Eliza, nu ţi-am spus niciodată…

S-a auzit o bătaie la uşă şi ne-am tras imediat înapoi. A intrat Julia, iar Merrill a pornit spre uşă.

— Ce Dumnezeu s-a întâmplat aici?

M-am dus iute la covorul ud, dat fiind că scăpasem de durere şi de cioburile din talpă.

— S-au deschis uşile din cauza vântului. Cred că ţi-am distrus covorul.

— Of, biata de tine, a zis Julia, venind după mine. Te mutăm numaidecât în altă cameră.

— Nu-i nevoie. Mi-a sărit Merrill în ajutor. Mi-a scos o mulţime de cioburi din picior. Nu-i aşa, Merrill?

M-am întors spre el, dar am văzut doar uşa închizându-se în urma lui.

Capitolul 22

SOFIA

1916

În după-amiaza următoare, pe o ploaie măruntă, s-a deschis uşa hambarului şi a apărut banditul Vladi.

— Afară, porcilor! a zis. E ziua voastră norocoasă. N-o să muriţi, cel puţin nu azi.

I-am ajutat pe Agnessa şi pe tata să se ridice de jos. Tata fusese interogat toată dimineaţa de Taras şi doar ce se întorsese cu faţa vânătă şi ne spusese că Taras îl silise să scrie o scrisoare către minister.

Mă rugam să nu descopere raniţa ascunsă de Liuba sub scândurile duşumelei din odaia lui Max.

Vladi a făcut semn cu arma spre uşa hambarului.

— Alinierea afară. Vreau să văd disciplină şi ordine, tovarăşi. Ne-a scos în curte şi ne-a aliniat lângă fântână. Bucătarul era în capătul dinspre pădure. În cazul în care n-aţi auzit de mine, vă anunţ că mă cheamă Vladi şi am venit să-i dezrobesc pe oamenii de aici, a zis, ridicând trăgaciul pistolului. Îmi pare rău că sunt suspicios, dar, dacă îi trece prin cap vreunuia dintre voi s-o facă pe eroul şi să încerce să fugă, vă avertizez că îl împuşc mortal.

Cum să-i distrag atenţia? Să mă dau oare în vorbă cu el?

— E o zi măreaţă, a declarat Vladi, arătând cu arma spre casă. De azi înainte, moşia asta aparţine poporului.

— Deci, tu eşti cel despre care vorbeşte tot Malinovul, am spus.

A zâmbit, încreţindu-i-se cicatricea de pe obraz.

— Oamenii au nevoie de un conducător, a zis Vladi, întorcându-se într-o parte, dar fără a-şi lua ochii de la mine. Pe tine te ştiu de undeva.

Cum m-ar fi putut ţine minte din tramvai, cu tot machiajul ăla persan pe care îl aveam pe faţă?

— Dacă tot suntem egali acum, n-ar trebui să fim trataţi ca orice ruşi şi să avem parte de o judecată corectă?

— Paraziţii nu merită judecată, a răspuns Vladi, apropiindu-se de mine. Răul trebuie tăiat de la rădăcină, altminteri oamenii nu vor fi niciodată liberi.

M-a trecut un fior. Ştiau că Max e fiul meu? Ar fi în stare să ucidă un biet copil?

Pe neaşteptate, Liuba s-a prăbuşit la pământ, ţinându-se de burtă.

— Ah, ce durere! Oh, Doamne, iar începe!

Am îngenuncheat lângă ea, aproape convinsă de vaietele ei.

— O doare iar apendicele.

— N-are nimic, a zis Vladi, după ce a lăsat-o să se zvârcolească un timp.

M-am dus spre el.

— Avem nevoie de un doctor.

— De data asta, o să se vindece singură, cum facem şi noi, ceilalţi.

— E numai vina ta dacă moare.

— Voi, burghezimea, sunteţi o adunătură de neputincioşi. Ridic-o de jos.

Abia după ce Liuba s-a oprit din plâns şi am ajutat-o să se ridice în picioare, am observat că Bucătarul s-a făcut nevăzut. Cu câtă uşurinţă se furişase de lângă noi!

Câteva secunde mai târziu, l-am auzit pe Vladi strigând:

— Taras! Vezi c-a fugit unul.

Taras a ieşit în fugă din grajd.

— Cum a reuşit?

Am întors capul şi, în depărtare, printre copaci, am zărit jacheta cafenie a Bucătarului dispărând printre copacii deşi şi stufăriş.

Taras a dat fuga în hambar, şi-a luat puşca şi a tras un foc spre pădure. Am tresărit cu toţii la auzul pocnetului asurzitor.

Am luat-o pe Liuba în braţe. L-o fi împuşcat pe Bucătar?

— L-ai nimerit, a zis Vladi.

Liuba mi-a strâns mâna. Ce oroare! Bietul Bucătar a fost împuşcat.

— Doar l-am rănit, a zis Taras, urcându-se pe cal şi pornind în goana mare către şosea.

Mă rugam ca Bucătarul să scape de Taras şi să cheme gărzile imperiale care să-i nimicească pe aceşti tâlhari. Altminteri, eram hotărâtă să fug şi eu.

Nimic nu mă putea ţine departe de fiul meu.

PARTEA A TREIA

Capitolul 23

SOFIA

1917

Pe la sfârşitul iernii, sătenii care ne ocupaseră casa s-au adunat la coteţul de păsări, au scos păunii, i-au fript şi i-au mâncat. Au prins păsările speriate, au făcut un foc mare şi, în scurt timp, mirosul de carne prăjită a ajuns până la nasurile noastre. Cu burţile chiorăind de foame, îi vedeam pe ţărani cum flutură penele de păun, cu sticle de votcă în mâini. Ne-au strigat câteva ameninţări, după care s-au retras în casă. Îmi era milă de sărmanele păsări, dar mă bucuram de binecuvântata linişte.

După o lungă iarnă petrecută în captivitate, s-a aşternut, în sfârşit, primăvara peste Malinov. Pe vremuri, acest anotimp prevestea mult aşteptatele serbări pascale şi sosirea verii, dar, anul acesta, trăiam de la o zi la alta cu speranţa ca Vladi să nu îl omoare pe tata.

Odată cu schimbarea programului matinal, îl aşteptam pe tata în camera în care ne instalase Vladi, vechiul dormitor al lui Bogdan, aflat deasupra fostelor locuinţe ale servitorilor. Înăuntru, aveam un pat plin de cocoloaşe şi o sobă din fier forjat care fumega îngrozitor; în acoperiş, era o gaură de mărimea unei farfurii, prin care se scurgeau ploaia şi lapoviţa. Vladi ne poruncise să nu facem gălăgie şi ne astupase unica fereastră cu scânduri, dar Liuba izbutise să o crape puţin.

Pe pereţi, atârnau fotografiile lui Bogdan din tinereţe, stând mândru, cu puşca în mână, lângă un morman de păsări moarte, o tristă amintire a dragului nostru paznic de vânătoare, despre care Vladi se lăuda deseori că îl omorâse chiar în seara în care ne atacaseră.

Mă plimbam agitată prin cameră, în timp ce Liuba stătea pe pat, lângă Agnessa, şi o mângâia pe spate. Tum-Tum şedea

ghemuit lângă stăpâna lui, biată vietate costelivă, veşnic credincioasă. Cât de mult decăzuse Agnessa! Înainte de aceste evenimente, nu-şi lega niciodată singură pantofii, nici nu purta aceeaşi pereche de mănuşi albe de două ori. Acum, trebuia s-o cărăm până la oala de noapte infectă.

Contele dormea în locul obişnuit de lângă sobă, nici el în apele lui. Nici urmă de omul guraliv de altă dată; acum, abia dacă mai scotea o vorbă.

Iar o să se întoarcă tata plin de vânătăi şi de sânge? Vladi îl reţinuse toată noaptea.

Fusese o iarnă grea, cu ninsori frecvente, care ne acopereau singura fereastră. Nici nu-mi dădeam seama ce doare mai tare; spaima, plictiseala, dorul cumplit de soţşi de copil.

Jumătate din sat se mutase pe moşie. Era limpede că Varinka, mama ei şi Taras locuiau tot aici, căci îi vedeam de la fereastră, iar Liuba îl zărise în fugă pe Max. Se întreba oare unde o fi dispărut mama lui? Afon ştia ce pătimim? De ce n-a trimis ajutoare? Toată iarna, eu şi Liuba am stat cu ochii pe uşă, pândind ocazia să fugim; începeam să întrezărim un licăr de speranţă, fiindcă Vladi îşi mai pierduse din vigilenţă, cu trecerea timpului, părând deja sătul să se mai ocupe de noi.

Ne făceam griji şi pentru Bucătar. L-o fi omorât Taras?

Deodată, s-a trântit uşa de perete şi Vladi l-a îmbrâncit pe tata în cameră.

— Tacă-ţi fleanca, moşule! Dacă nu primim curând răspuns la scrisori, n-am de ce să vă mai ţin în viaţă.

Tata s-a prăbuşit pe podea, iar Vladi a închis uşa după el şi a tras zăvorul.

M-am repezit spre el, împreună cu Liuba, şi l-am ajutat să se aşeze pe pat. Avea pete de sânge pe pieptul cămăşii albe; manşetele şi gulerul ajunseseră negre. Mă durea sufletul când îi vedeam chipul, obrazul umflat, gura tot mai ştirbă şi ochelarii crăpaţi.

— Iar te-au pus să scrii scrisori? am întrebat.

Tata îşi masa genunchiul, cufundat în gânduri.

— Da, dar ministerul nu mai trimite niciun răspuns.

— Şi-or fi dat seama că e ceva necurat la mijloc? am întrebat.

Tata şi-a scos ochelarii de la ochi cu o mână tremurândă.

— E greu de spus. Dumnezeu ştie ce se întâmplă la oraş.

M-am dus iute la fereastră, am luat jupa udă a Agnessei, pe

care o ţineam la rece pe fereastră, şi i-am pus-o pe obraz.

— L-ai văzut pe Max? am întrebat.

Tata s-a uitat la mine, cu ochii înlăcrimaţi.

— Nu, scumpa mea. S-au aciuat o mulţime de oameni în casă. Slavă Domnului că nu mai e maică-ta printre noi, să vadă ce s-a ales de ea!

Liuba i-a desfăcut gulerul cămăşii.

— Nu ne pot ţine aici la nesfârşit.

Sora mea era sprijinul nostru, tot mai convinsă pe zi ce trece că ministerul va ghici planul perfid, dar genial, pus la cale de Vladi. Mai întâi, l-a silit pe tata să anunţe la minister că nu mai are nevoie de documente de călătorie, apoi să menţină corespondenţa lunară, obişnuită, prefăcându-se că totul e în bună regulă, ca să primească în continuare bani. De şapte luni încoace, uneltirile lui mergeau ca pe roate.

Tata s-a întors spre Agnessa şi i-a dat părul negru de pe frunte. Purta aceeaşi rochie de dantelă bej din noaptea în care fuseserăm atacaţi, ajunsă între timp murdară, cenuşie şi largă, căci, odată cu speranţele, îi pierise şi pofta de mâncare. I-am pus uşor o mână pe spate, ca să nu o trezesc, şi i-am simţit coastele.

Încă respira.

M-am lungit lângă Liuba şi Agnessa, pe pat.

— Vreau să-ţi explic în ce stadiu se află proiectul meu.

Şi Liuba slăbise enorm, căci profita de neatenţia mea pentru a-i da tatei porţia ei de pâine, sub pretext că e sătulă.

Câte planuri de evadare urzise? Să provoace un incendiu, ca să creeze o diversiune. Să cifreze scrisorile tatei. Să facă greva foamei.

— Se zice că trebuie să ai cel puţin cincizeci de idei, ca să le alegi pe cele mai bune, mi-a spus. Iar asta e a cincizecea.

De data asta, era un plan mai practic. De o lună, aduna petice din diverse ţesături, ca să încropească o funie cu care să coborâm pe fereastră. Căptuşeala de la paltonul tatei. Şosetele mele găurite. Fâşii din juponul Agnessei. Noaptea le înnoda trainic unele de altele şi o cobora pe geam, ca să vadă cât mai lipseşte până jos. Când n-o folosea nimeni, Tum-Tum dormea pe colacul de funie, în colţul de lângă uşă.

— Încă puţin şi e gata, mi-a şoptit Liuba. M-am tot uitat şi prin gaura din acoperiş. Nu mai e mult şi constelaţia Casiopeea

ajunge direct deasupra noastră, aşa că va fi o noapte destul de luminoasă. Cobor eu pe funie, vin să vă descui uşa şi o luăm din loc.

— Taras o să ne dea sigur de urmă, a murmurat tata.

— O să-i fie mai greu dacă avem un avans de patru ore.

— Agnessa nu se poate mişca, a zis tata, punându-i o mână pe spate.

Cândva, îmi imaginam că se însurase cu ea doar ca să aibă o femeie în casă, dar acum îmi dădeam seama că mă înşelasem amarnic. În cele câteva luni de captivitate, văzusem că îi este pe deplin devotat.

— Nu putem sta cu mâinile-n sân, tată. Până la urmă, Vladi o să se sature să-şi mai bată capul cu noi şi o să ne sacrifice. Trebuie să riscăm. Agnessa e uşoară ca un fulg. Eu şi Sofia putem s-o cărăm în spate.

Deodată, s-a auzit scârţâitul cheii în broască, uşa s-a deschis şi, în prag, a apărut doamna A. cu o tavă pe braţe. Ca în fiecare zi, a pus-o jos, lângă uşă, după care a deşertat peste balustrada scării găleata care ne servea drept hazna.

— Sper că v-aţi săturat de iarnă, a zis. În sfârşit, se anunţă primăvara.

A ridicat tava de jos şi a aşezat-o pe singura masă din cămăruţă.

— Ia uitaţi ce v-a pregătit Bucătarul.

Mi-aş fi dorit nespus să mai spună şi altceva când ne aducea mâncarea, veşnic acelaşi castron din tablă cu terci, pe care-l împărţeam de două ori pe zi.

A luat o carte de pe tavă şi a azvârlit-o pe podea, stârnind un norişor de praf.

— Ţi-am adus-o. Ai grijă să n-o vadă Vladi.

M-am dus repede şi am luat-o de jos. Romanul *Cinci săptămâni în balon,* pe care ni-l trimisese Eliza, pe coperta căruia era desenată nacela unui balon cu aer cald. Jules Verne. Am strâns-o la piept. Grozavă idee avusese Liuba să o roage pe doamna A. să ne-o aducă.

Tum-Tum s-a ridicat de pe pătuţul din colţ să o salute pe doamna A. şi a tras după el prosopul care ascundea funia Liubei. Mi-am înăbuşit un ţipăt, în momentul în care Liuba a observat problema şi s-a dus spre colţ.

Doamna A. s-a aplecat şi a luat colacul de funie.

— Nu-i frumos să mă luaţi de proastă, după câte am făcut pentru familia asta.

Ţinea funia în mână şi o scutura.

— Asta rămâne la mine. Aveţi mare noroc că nu vă pârăsc lui Vladi, fiindcă ar fi vai şi-amar de pieile noastre.

Înfrângerea a căzut ca o lovitură de trăsnet. Imediat ce a ieşit doamna A. şi a zăvorât uşa, m-am uitat la Liuba, aşteptându-mă s-o văd descurajată şi cu lacrimi în ochi. Şi când colo, se trăgea cu degetele de buza de jos, cum făcea întotdeauna când era căzută pe gânduri, căutând deja ideea cu numărul cincizeci şi unu.

•

A doua zi, m-am trezit în zori, pregătită să citesc preţioasa carte. Ce drăguţ din partea Elizei că ne-o trimisese pe vremea când situaţia nu era atât de gravă! Mi-am trecut două degete peste coperta ilustrată, care înfăţişa un naufragiat prizonier în nacela balonului ancorat pe o insulă pustie. Ce minunat ar fi fost să pot zbura din camera aceea oribilă!

Am deschis la prima pagină şi am descoperit trei fire de trifoi cu patru foi presate lângă cotorul cărţii.

Eliza.

M-au podidit lacrimile. Era o prietenă minunată. Îşi făcea, probabil, o mulţime de griji pentru noi. Mi-aş fi dorit enorm să-i pot da de veste, să-i spun că trifoiul cel norocos nu ne ferise de necazuri.

S-a deşteptat şi Liuba şi s-a aşezat lângă mine.

— Am un nou plan, surioară.

M-am ridicat în fund pe podeaua rece şi mi-am masat spatele.

— E prea devreme, Liuba.

— Ăsta e infailibil. Dar presupune să renunţăm la colierul mamei.

Am ridicat imediat mâna şi l-am pipăit. Era la locul lui, în căptuşeala paltonului de călătorie.

— Am mai discutat despre asta. Dacă află Vladi de el, ni-l ia fără să se roage de noi.

— Da, dar dacă vorbim cu doamna A? Se vede că are o slăbiciune pentru mine. Mi-a adus cartea când am rugat-o. Tata s-a purtat mereu frumos cu ea. Mă gândeam să-i spun să-ţi dea drumul pentru scurt timp. Ca să te duci să faci rost de medicamente pentru Agnessa. Şi îi ofer colierul pentru că a fost

bună cu noi.

Am căutat o gaură în căptuşeala de mătase şi am scos bijuteria. Nefiind foarte scrupulos din fire, Vladi nu-l descoperise, cu toate că ne percheziţionase în prima zi. Chiar şi în lumina slabă din camera lui Bogdan, smaraldele străluceau, iar diamantele aruncau scântei pe pereţi. Am aruncat o privire spre tata, care tocmai îi tampona fruntea Agnessei cu o cârpă rece.

— Vladi o împuşcă dacă află că m-a lăsat să plec, am zis.

— Am eu grijă să nu-ţi observe lipsa. Îi spun că eşti bolnavă şi te-ai vârât sub paltoane. În afară de asta, doamna A. ne are pe noi ceilalţi ostatici. Îi promit că-i dau colierul după ce pleci.

— Dacă-i spune lui Vladi?

— E destul de isteaţă cât să-şi dea seama că i l-ar lua.

Am meditat la planul ei. Ce aveam de pierdut dacă încercam? I-am dat colierul.

— Când plec, trec pe la casă şi-l iau pe Max.

— Nu, a zis Liuba. Mai întâi, te duci la Palatul Aleksandr şi-i ceri ajutor ţarinei. Pe urmă te duci după el.

— N-am făcut mai mult de şase paşi din toamnă până acum.

— Chiar dacă faci popasuri dese, tot ajungi într-o zi...

— Cred c-ai uitat că e zăpada de un metru afară.

— E bătătorită pe şosele şi-o să înceapă să se topească în curând. Doar n-ai uitat că ţi-am ascuns haine de iarnă în grajd.

Nu mă lăsa inima să i-o spun, dar sora mea era un adevărat geniu.

— Deci, presupunând că ajung la palat, intru ca la mine acasă?

— Capela nu e niciodată încuiată. Te duci, îi povesteşti ţarinei ce s-a întâmplat şi te întorci cu gărzile imperiale.

Părea atât de simplu din indicaţiile ei, dar adevărul era că nu mai citiserăm ziarele de aproape un an. Cine ştia în ce stare se găsea monarhia?

— Nu ştiu ce să zic, Liuba. N-am mâncare, n-am bani...

— Iei porţia de pâine de azi.

— Cum să vă las singuri aici? Dacă vă atacă gloata? Îl omorau pe tata dacă nu intervenea Taras. Dacă pleacă şi Taras?

— Ai tu un plan mai bun? Alternativă e să murim aici. În afară de asta, am şi eu planurile mele.

Nu mult după aceea s-a deschis uşa, lăsând să pătrundă un curent rece, şi, în lumina tulbure a zorilor, s-a ivit silueta

doamnei A. A pus tava jos, a luat găleata de mâner şi i-a deşertat conţinutul.

Femeia a pus jos găleata şi a dat să închidă uşa, dar Liuba s-a dus iute la ea şi i-a spus în şoaptă:

— Mulţumim mult, doamnă A. Eşti tare amabilă. Se poate să discutăm între patru ochi? Am să-ţi propun o chestiune.

— Ce-ai putea să-mi propui tu mie?

— Agnessa are nevoie de medicamente. Dacă îi permiţi, sora mea se poate duce după ele.

Doamna A. mi-a aruncat o privire fugitivă.

— Nu pot să fac aşa ceva.

— Ştie de unde să le ia, dar trebuie să iasă de-aici. Promite că se întoarce imediat ce face rost de ele.

— De ce-aş fi de acord cu asta?

— Tata a fost mereu drăguţ cu dumneata, am zis.

— Dacă prin drăguţ înţelegi că nu şi-a plătit datoriile, atunci aşa o fi. Ai idee câţi ananaşi şi conserve de sardine a comandat bucătarul vostru? Numai tutunul ne-a costat o avere. Secretarul tatălui tău nu ne-a achitat nici până acum toţi banii datoraţi.

— Sunt convinsă că intenţiona să-i achite pe toţi, a zis Liuba. Dar am găsit eu o cale de a te răsplăti.

Doamna trăgea în continuare de uşă.

— Stai o clipă, a spus Liuba. Am un obiect de valoare pentru dumneata.

Doamna A. s-a oprit.

— E vorba de un splendid colier cu smaralde. Până şi ţarina l-a admirat.

Doamna A. a mijit un ochi prin crăpătura uşii.

— Arată-l.

— Din păcate, nu pot acum, dar, imediat ce o laşi pe Sofia să plece, e al dumitale.

— De ce-aş avea încredere în tine?

— Pentru că ne ai ostatici pe noi, ceilalţi. Pentru că îţi dau cuvântul meu. Şi pentru că, nu peste mult timp, vei fi posesoarea unei bijuterii Fabergé nepreţuite. Vladi fură toate obiectele de valoare. De ce să se înfrupte el din toate bogăţiile, iar pe dumneata să te muncească ca pe-o slujnică?

Doamna A. a lungit gâtul şi s-a uitat spre conac.

— Să te întorci repede. Iar tu vezi cum faci să pară că-i încă aici.

— Asta nu-i greu, a zâmbit Liuba. Vladi nu vine aproape niciodată aici.

M-am ridicat cu inima cât un purice. De partea cealaltă a uşii, mă aştepta libertatea. Mi-am scuturat pantalonii de praf şi mi-am netezit părul. Avea să mă recunoască ţarina în halul în care arătam? Fremătam toată, animată de un sentiment pe care nu-l mai trăisem de mult. Speranţa.

Capitolul 24

ELIZA

1917

În primăvara următoare, America a intrat, în sfârşit, în război, alături de Franţa, Anglia şi Rusia. În ziua de 6 aprilie 1917, au zburat pe deasupra New York-ului, aruncând tone de confetti, care au căzut peste acoperişuri şi clădiri şi au acoperit străzile, ca o ninsoare târzie. După ce Julia Marlowe a cântat imnul naţional la Teatrul Hudson, îmbrăcată în palton şi cu pălărie neagră trasă pe un ochi, biroul de recrutare a fost luat cu asalt de bărbaţi de toate vârstele şi condiţiile sociale. O să se înroleze şi Merrill? Urmărisem ştirile mondene, în căutarea vreunui anunţ despre nunta lui, dar nici urmă de aşa ceva. Mi-am alungat gândul din minte.

Intrarea Americii în război nu m-a surprins din cale-afară. După ce un submarin german a scufundat nava britanică *Lusitania,* omorând 128 de americani, iar Statele Unite au interceptat o telegramă secretă trimisă din Germania în Mexic, prin care propunea Mexicului să se întoarcă împotriva Statelor Unite, urmând ca, în schimb, să primească statele Arizona, Texas şi New Mexico, preşedintele Wilson a cerut Congresului să declare război Germaniei, iar acesta i-a îndeplinit dorinţa.

În luna februarie a aceluiaşi an, Rusia a fost zguduită de o nouă revoluţie, o mişcare de proporţii de data asta, astfel că, în martie, ţarul a renunţat la tron. Lenin revenise în Rusia, în fruntea PartiduluiBolşevic, şi, chiar din a doua zi de când se afla la putere, a suprimat libertatea presei. Părea hotărât să nimicească definitiv societatea civilă rusă. Era oare cu putinţă o

lume mai haotică decât aceasta?

Cât de mult suferea Sofia din cauza asta? Deseori, mă trezeam în miez de noapte cu gândul la ea. Şi atunci, mângâiam micul pandantiv de la gât, căci era singurul leac împotriva neliniştii.

Disperată să aflu unde se află, am trimis scrisori şi telegrame la Palatul Aleksandr, unde era sechestrată familia regală, dar n-am primit niciun răspuns. De s-ar încheia mai repede războiul, ca să pot pleca în căutarea ei.

•

Într-o frumoasă zi de primăvară, eu şi Caroline eram în bucătăria apartamentului şi scoteam sâmburii din prune, urmând să-i trimitem la Departamentul Apărării, spre a fi folosiţi la producerea de cărbune pentru măştile de gaz. În momentul acela, a intrat mama.

— A venit o rusoaică, Eliza, care susţine că ai invitat-o tu.

— E posibil să-i fi spus domnului Blandmore să trimită câteva încoace. E doar temporar, mamă dragă.

— Fără să mă consulţi? a zis, semeaţă, la cei peste 1,80 metri ai săi.

— E apartamentul meu...

— Nu-mi place deloc ce-ai făcut.

— De ce? Pentru că e rusoaică?

Mama nu era de acord cu modul în care îşi trata ţarul supuşii, dar acesta nu era singurul motiv pentru care nu-i agrea pe ruşi. Deşi vorbeam rareori despre asta, când era copil, grăjdarul rus al părinţilor ei îi furase calul preferat şi fugise, iar, din pricina asta, le purta o aprigă duşmănie.

— N-am observat să ai ceva împotriva familiei Streşnaiva.

— Ivan era *prietenul* lui Henry...

— N-am adus în casă o evadată, mamă.

Uşa bucătăriei s-a crăpat şi prin ea a vârât capul o femeie gârbovită. Mă ducea cu gândul la o găină dichisită, îmbrăcată cum era cu mantou de catifea franţuzească şi mănuşi; pe braţ purta o poşetă cusută cu mărgele.

În urma ei, a intrat Peg.

— Îmi cer iertare, doamnă Ferriday, dar e încăpăţânată ca un catâr.

— Nu sunt surdă, a zis femeia, cu un puternic acces rusesc.

I-am întins mâna.

— Eu sunt Eliza Ferriday. Iar ele sunt mama, Caroline Woolsey Mitchell, şi fiica mea, Caroline. Încântată de cunoştinţă. Cum te simţi?

— Asemenea. Nu mă simt deloc bine. Mă chinuie un picior de când am plecat din Rusia şi nu...

M-am ridicat şi i-am tras un scaun.

— Era o întrebare retorică. Noi, americanii, o adresăm mai mult din politeţe.

— Curios lucru să pui o întrebare dacă nu vrei să primeşti răspuns. Eu sunt prinţesa Iurinova Iesipov. Din Kiev. Ai auzit de familia Iesipov?

— Ia loc, te rog, am zis.

Prinţesa s-a uitat la scaun de parcă era un şarpe viu.

— În bucătărie?

A şters scaunul şi s-a aşezat.

— Cunoşti o familie numită Streşnaiva? am întrebat. Sunt din Petrograd şi Malinov.

— Nu, a răspuns prinţesa.

— Eşti amabilă să le întrebi şi pe celelalte doamne de la pensiune?

— Pensiune?! a exclamat prinţesa Iesipov. Locul ăla e o insultă la adresa pensiunilor. Nu e demnă să adăpostească nici animale.

Peg a aşezat serviciul de ceai pe masă.

— Niciun om care se respectă n-ar locui în Bowery. Duhneşte ca o oală de noapte.

— Mulţumesc, Peg, am zis. N-ar fi mai bine să te ocupi de brioşe?

Mama a turnat ceaiul în ceşti, lentilele ochelarilor aburindu-i-se de la lichidul fierbinte.

— Caut soluţii ca să vă ajut, am spus. Mă gândeam să organizez un bal de caritate pentru emigranţii ruşi.

Prinţesa a fluturat dispreţuitor din mână.

— Americanii şi balurile lor. Doar la glume şi jocuri vă stă mintea. Balurile ruseşti sunt demne, se cântă muzică sobră.

— Ce atmosferă festivă! a zis mama.

— Dacă se află şi vreun actor printre invitaţi, acesta va recita o poezie, cel mai probabil, preferata tuturor, „Mormântul adânc săpat în pământ”.

— N-am mai auzit-o din vremea Războiului Civil, a spus

mama.

— N-aţi trăit voi război civil ca ăla de care-am fugit noi.

— Strămoaşele mele din neamul Woolsey au fost infirmiere la Gettysburg...

— Pfui! Câteva ghiulele aruncate la întâmplare? Nu se măsoară cu ce se petrece în Rusia acum, când ruşii luptă împotriva ruşilor. Soldaţii îşi atacă ofiţerii.

M-a străbătut un fior. Afon?

Peg a aşezat în faţa prinţesei una dintre brioşele cu nuci ale mamei, mândria cuptorului ei. Prinţesa a studiat-o cu atenţie, apoi s-a apucat să scoate nucile, pe care le-a adunat într-o grămăjoară triunghiulară.

Mama o privea profund ofensată. Politeţea ei desăvârşită îi dicta că e mai bine să ignore un produs de patiserie decât să-l scobească cu degetele.

— Aş vrea să le rog pe doamnele refugiate la Paris să facă păpuşi şi dantelă, pe care să le vindem la târgurile noastre, sau chiar aici, în apartament.

Mama şi-a întors atenţia dinspre cuptor.

— Nu ştiu ce-ar zice familia Billington dacă vecinii lor şi-ar deschide o prăvălie de caritate.

— Am strânge, bineînţeles, mai mulţi bani dacă am primi obiecte donate pe care să le vindem, am zis.

Mama a mai turnat nişte ceai în ceaşca prinţesei.

— Sărurile de baie se vând ca pâinea caldă.

Prinţesa Ieşipova a sorbit din ceai, s-a strâmbat, după care a dat ceaşca la o parte.

— Săruri de baie? a zis, aplecându-se spre mine. Îţi spun eu ce se vinde bine. *Votca* rusească, a adăugat după o scurtă pauză.

Mama şi-a reluat locul pe scaun.

— N-aş...

— Dar e prohibiţie în Rusia, am spus.

— Ruşii beau *samogon,* pe care-l fac în alambicurile lor de acasă. Din cereale. Greu îl găseşti aici şi e ilegal, dar ai senzaţia că bei nectar.

Mama amesteca în ceai.

— Se zice că „alcoolul este prietenul diavolului”.

Prinţesa s-a aplecat spre mama.

— Şi ţigări ruseşti. Sunt grozave. Dacă vreţi într-adevăr să

strângeţi bani, asta-i soluţia.

— Bineînţeles că vrem, a zis mama.

— Mulţumesc pentru ajutor, am zis. Ne bucurăm să te avem lângă noi.

Prinţesa şi-a luat poşeta.

— Mă duc după bagaje. Trimite, te rog, valetul să mă ajute.

Mama a lăsat linguriţa pe farfurie.

— Nu avem valet, prinţesă, dar sunt convinsă că te poate ajuta Peg. Te găzduim cu plăcere astă-seară, dar, din păcate, închidem apartamentul, pentru că că vom pleca în curând la Southampton. În sfârşit, e gata acoperişul.

— Unde e Southampton ăsta? a întrebat prinţesa.

— În capătul de est al statului Long Island, a răspuns mama.

Prinţesa Ieşipova s-a tras şi mai aproape de mama.

— Cât de mare e casa de-acolo?

— Are douăsprezece dormitoare, a precizat mama, după câteva clipe de şovăială.

— Deci, e spaţiu suficient.

Ce să-i răspund? Nu mai cunoscusem o persoană care să se autoinvite la casa din Gin Lane.

— Fireşte, eşti bine-venită, am zis.

Prinţesa s-a ridicat.

— Mama dumitale nu pare prea încântată.

Mama şi-a scuturat o scamă de pe mânecă.

— Sezonul se deschide abia pe douăzeci şi cinci iunie. În afară de asta, îţi imaginezi ce dezordine e după ce a fost schimbat acoperişul.

Prinţesa Iesipov a ridicat din umeri.

— Se poate deretica.

Deşi se ştia învinsă, mama nu s-a putut abţine să nu riposteze:

— Rămâne de văzut.

•

În dimineaţa următoare, pe o vreme ploioasă, Peg a dat fuga la pensiunea din Bowery, ca să ia bagajele prinţesei. Stăteam în dormitorul meu, înconjurată de şerveţele gălbui, şi împachetam rochiile de doliu pentru mutarea în casa din Gin Lane.

Mama s-a oprit în dreptul uşii deschise, îmbrăcată ca un docher gata să înfrunte ciclonul. Purta vechii galoşi ai tatei, un palton milităresc, negru, cu capă, şi pălărie pescărească,

ecosez, din bumbac cerat.

— Mă întâlnesc cu mătuşa Eliza şi mergem din uşă-n uşă, ca să strângem obiecte pentru târgul de caritate de la biserică.

— Pe vremea asta?

— Plugarii care aşteaptă vremea bună nu apucă să mai semene niciodată, scumpa mea. Plus de asta, e cel mai bun moment să găseşti lumea acasă.

Ploaia se scurgea pe geamuri.

— Ai grijă, mamă. Îţi dai seama cum arată Bowery pe o asemenea vreme? E nedrept să le trimiţi acolo pe bietele femei.

— Da, e teribil de trist să vezi cum au decăzut aceşti oameni, a spus mama, trăgându-şi mănuşile gri, din piele de ied. Dar au fost fericiţi cât timp au avut de câştigat de pe urma asupririi ţăranilor. Fiecare culege ce-a semănat, n-am dreptate?

— Gândeşte-te în ce condiţii locuiesc la pensiunea aia. Casa din Gin Lane le-ar fi de mare ajutor.

— Şi Spitalul St. Luke le-ar fi de ajutor – ţin multe paturi rezervate pentru sărmani. Ar putea să meargă acolo. Dar, fireşte, noi o să ne facem datoria creştinească şi-o să le găsim locuinţe potrivite.

După ce a plecat mama, am împăturit un voal din crep negru. Cu toate că trecuseră mulţi ani de la moartea tatei, mama încă îl mai purta pe al ei din când în când. Poate că o să-i urmez exemplul şi n-o să mai îmbrac niciodată haine colorate.

N-am apucat să împachetez trei rochii, că s-a deschis uşa şi a apărut Peg, îndoită de spate.

— Dumnezeule, Peg! Învaţă să baţi la uşă înainte să intri.

Peg gâfâia ca o locomotivă.

— Doamnă Ferriday, am ajuns la pensiune, dar a trebuit să vin degrabă înapoi. Una dintre rusoaicele alea e grav bolnavă şi mi-au cerut s-o chem numaidecât pe mama dumitale.

— Unde s-o chemi? Calmează-te.

— La locul ăla din Bowery unde locuiesc toate. Doar ce-a sosit o rusoaică pe nume Nancy. E suferindă rău şi au nevoie de mama dumitale. Doamne, dac-ai vedea în ce hal trăiesc sărmanele femei!

M-a trecut un fior. Să mă duc eu? N-aş fi de niciun ajutor.

— Ai vorbit cu doctorul Forbes?

— Şi dumnealui e bolnav.

— Atunci, du-te după doctorul Ferguson.

— Niciun doctor nu vrea să calce acolo. E grav, doamnă Ferriday. Scuipă ceva groaznic când tuşeşte, exact ca...

Peg s-a oprit şi a lăsat ochii în pământ.

— Spune ce e, Peg.

— Unde-i mama dumitale? Mă duc după ea.

M-am uitat pe fereastră şi am văzut pârâiaşele care se scurgeau pe stradă. Cine ştie pe unde umbla mama?

Am ieşit în hol, mi-am luat mănuşile, şi Peg a venit după mine.

— Merg eu cu tine.

— Dumneata? a zis Peg, ridicând neîncrezătoare din sprâncene.

— N-avem timp s-o căutăm pe mama. Ia-mi umbrela şi geanta neagră a mamei. Şi un bidon cu apă rece. Lasă-i vorbă unde suntem, în caz că se întoarce înaintea noastră; să ştii că nici eu nu sunt chiar neputincioasă, să ştii.

— Dar...

— Să nu mai aud o vorbă, am spus, încălţând galoşii. Decât să nu vină nimeni e de preferat să merg eu.

•

Am pornit în graba mare spre pensiunea din Rivington Street, chinuită de îndoieli cu privire la misiunea mea umanitară. Cu geanta mamei în braţe, m-am uitat la clădirea veche, din cărămidă, ce părea la un pas să se năruie. Acoperişul pârâia sub potopul ploii, iar ferestrele aveau geamurile sparte, fiind, din loc în loc, acoperite cu ziare.

Era mai bine s-o fi aşteptat pe mama? La urme urmelor, când cu boala lui Henry, mai mult îi agravasem starea.

— Repede, a zis Peg. Prin spate. E la mansardă.

Am urmat-o pe lângă clădire, alunecând pe scândurile ude, care pluteau peste o mâzgă fetidă, ce părea un amestec de gunoi şi excremente umane. Ne-am croit drum printr-un hăţiş de lenjerii şi cămăşi cenuşii atârnate pe sfori şi pe lângă copii desculţi, care se jucau în noroi, înconjuraţi de gunoaie şi sticle sparte.

Deasupra, s-a auzit scârţâitul unei ferestre deschise.

— Atenţie! a strigat Peg, în clipa în care o ploaie de gunoaie a căzut pe scânduri în faţa mea.

Am intrat pe uşa din dos şi am luat-o pe scările abrupte, a căror balustradă dispăruse de mult. Pe măsură ce urcam, duhoarea de oale de noapte şi de carne râncedă devenea tot

mai sufocantă.

Imediat ce am ajuns la mansarda de la etajul al treilea, ne-au întâmpinat nişte horcăieli şi gemete înfiorătoare. Mi s-a oprit răsuflarea. Peg avea dreptate.

Era exact cum se întâmplase cu Henry.

Am urmat-o printr-un hol întunecos, până într-o bucătărie fără ferestre, unde fierbea o oală gri, cu tocană, pe soba neagră, din fier. Covorul de dedesubt era atât de soios şi de tocit, încât părea totuna cu duşumeaua. Într-un lighean din tablă, aşezat pe sobă, se strângea apa care picura din acoperiş, sfârâind de câte ori atingea metalul încins. Mormane de paltoane, fuste şi ciorapi vechi zăceau aruncate prin cameră, unele învelite cu câte o cuvertură.

— Aici dorm femeile?

Peg s-a întors spre mine, fără să se oprească din mers.

— Majoritatea saltelelor au fost furate.

Am mers dincotro veneau horcăielile şi am pătruns într-o cămăruţă joasă, nu mai mare decât debaraua pentru bagaje a mamei din Gin Lane. Prin ochiul de geam, amplasat sus pe perete, pătrundea o lumină slabă, iar ploaie se strecura pe la streaşină, desenând pete negre de mucegai pe perete. În colţul opus, se afla o etajeră pe care erau înşirate icoane cu sfinţi traşi la faţă şi palizi în lumina lumânării.

Lângă peretele cu ferestruica, pe o saltea subţire, cu dungi albastre, zăcea o femeie blondă, învelită cu pături şi paltoane care mai de care. Câteva femei stăteau înghesuite lângă saltea, iar alte două se rugau în genunchi, în colţ.

Am pus dosul palmei pe fruntea femeii.

— De când are febră?

Bolnava a ridicat capul îmbujorat spre mine.

Unde mai văzusem faţa aceea? Ochii aceia albaştri-verzui? În camera de detenţie de la Biroul de Imigrări.

O femeie din colţ a ridicat mâna.

— De vreo două ore.

— Tremura ca varga, aşa că am învelit-o cu ce-am găsit, a zis alta.

— Vă rog să plecaţi toate, am spus.

De câte ori o văzusem pe mama scoţând lumea dintr-o cameră înainte de a-şi înfăptui vindecările miraculoase? M-am uitat la fata întinsă pe saltea. Ea o fi fost rusoaica Nancy? Avea

un nume atât de american.

Femeile au părăsit camera imediat şi m-am lăsat în genunchi la capul bolnavei. Ce aveam de făcut?

Peg a venit lângă mine.

— Deci?

Un nou acces de tuse a scuturat trupul fetei.

Am încremenit. Avea pneumonie? Am dat un palton la o parte, ca să-i examinez faţa. Avea buzele vinete. Exact ca Henry.

M-am dezbrăcat de palton şi mi-am suflecat mânecile.

— Ia toate hainele de pe ea, Peg.

Peg şovăia.

— Dar îi e frig.

— Trebuie să dai hainele la o parte şi să deschizi fereastra. Are nevoie de aer.

Peg a luat paltoanele de pe fată, în timp ce eu stăteam pe un scaun, după care a întredeschis ferestruica îngustă.

— Hai s-o ridicăm în capul oaselor. Îi scoatem cămaşa udă de pe ea şi o batem pe spate.

Am bătut-o amândouă uşor pe spate, apoi Peg a adus un lighean cu apă fierbinte şi l-a aşezat lângă saltea.

— Aşteptăm să se mai răcească, am zis. Trebuie să fie călâie. Băile reci agravează febra.

La scurt timp după asta, am rupt o fâşie din mâneca mea, am înmuiat-o în apa călduţă şi i-am tamponat obrajii şi gâtul lui Nancy.

Apoi am luat-o de la capăt. Am bătut-o pe spate, am spălat-o cu apă călâie şi i-am vânturat aerul curat spre faţă. Nu a durat mult şi buzele şi-au recăpătat culoarea rozalie.

Nancy a bâiguit ceva în rusă.

— I-o fi sete, a zis Peg.

I-am pus bidonul la gură şi a băut.

Spre seară, când s-a lăsat întunericul în cameră, tusea cumplită i s-a mai domolit, pieptul a început să i se mişte din nou în ritm normal şi respiraţia i s-a calmat.

Am deschis geanta neagră a mamei, am scos termometrul şi l-am introdus la subraţul fetei. În timp ce aşteptam ca mercurul să urce, i-am dat o şuviţă de păr după ureche. Ce tânără frumuşică! De ce plecase atât de departe de casă? Purta verighetă pe deget. Unde era soţul ei? O fi ştiind ceva despre Sofia?

Am scos termometrul şi m-am uitat la el: 37,7.

— Începe să-i scadă temperatura.

— Slavă Domnului, a zis Peg, făcându-şi cruce.

Deodată, am auzit glasul mamei în hol şi imediat a dat buzna în cameră.

— Am venit de îndată ce-am aflat, a zis, descheindu-şi paltonul. Nu-i de mirare că s-a îmbolnăvit în cloaca asta.

Peg s-a întors spre ea.

— Mulţumesc c-ai venit, dar ce-a fost mai greu a trecut. A salvat-o doamna Ferriday.

Mama s-a uitat la mine şi i-am zărit o lacrimă sticlind în ochi.

— Eram convinsă, a zis.

Am dat la o parte părul de pe fruntea lui Nancy.

— Din păcate, nu are cum să se însănătoşească pe deplin dacă rămâne aici.

Mama s-a aplecat lângă mine.

— Există un singur loc în care se poate întrema ca lumea.

— La Spitalul St. Luke? am întrebat.

— La casa din Gin Lane, a răspuns. O să-i fie bine acolo.

Capitolul 25

VARINKA

1917

Locuisem toată iarna la conac, împreună cu *mamka,* Max şi Taras, când, în primăvară, au venit sătenii, hotărâţi să îi ia pe sus pe membrii familiei Streşnaiva şi să-i omoare. Am urmărit toată scena, împreună cu *mamka,* de la fereastra dormitorului contesei. Cu pistolul în mână, Vladi i-a condus prin zăpadă pe bărbaţi şi pe femei, mulţi dintre ei foşti muncitori la fabrica de pânză, până la clădirea spălătoriei din vecinătatea hambarelor. Ca întotdeauna, îl ţineam pe Max departe de fereastră. De ce să riscăm să-l nimerească vreun glonţ rătăcit, ori să-l vadă vreun sătean şi să se intereseze de părinţii lui?

Taras a încălecat pe cal şi le-a blocat drumul, cu puşca aţintită spre gloată.

— Dă-te la o parte, Taras, a strigat Vladi.

— Ne sunt de mare folos în viaţă, a răspuns Taras. Trebuie să avem răbdare.

Dacă Taras ajunsese să fie vocea raţiunii, însemna că dăduserăm cu toţii de belea.

Mâniat, Vladi s-a întors spre seră, scoţând aburi albi pe gură. A apucat un baros şi l-a trântit peste geamuri şi peste cadrul de fier, stârnind o ploaie de cioburi în jurul lui. Apoi le-a întins barosul celorlalţi, care, pe rând, şi-au vărsat năduful pe geamurile rămase în picioare. În ciuda tăieturilor de pe feţe şi mâini, a continuat să bea votcă şi să cânte cântece patriotice. În scurt timp, nu a mai rămas nimic din edificiul de sticlă.

Gloata s-a împrăştiat care-ncotro, dar, după-amiază, Vladi s-a întors la moşie cu acelaşi grup, cărând pe umeri plăpumi de puf slinoase şi saci de iută; păşeau mai ţanţoş decât înainte.

S-a oprit în faţa uşii şi le-a făcut semn să intre.

— Asta-i noua voastră casă, le-a zis.

Cum s-o fi simţind familia Streşnaiva? Încă locuiau, mai mult morţi decât vii, deasupra fostei spălătorii. Îi supravegheam constant. Din când în când, mă furişam până acolo, ca să văd ce mai fac.

Mă încerca un sentiment straniu, văzând cum toţi sătenii se mută pe moşie, îşi aleg camere şi se instalează comod la luminile candelabrelor de cristal. Era dreptul lor, căci şi poporul merita locuinţe frumoase la fel de mult ca familia Streşnaiva, dar mă întrista nespus când Piotr Pavlinov, vânzător la magazinul de articole vânătoreşti, scuipa pe covorul superb din *zala.* Doamna Astronavici pusese stăpânire pe camera domnului Streşnaiva.

Am încercat să nu mă uit la sera contesei, lăcaşul minunat al atâtor plante exotice, din care nu mai rămăsese decât un morman de fier alb şi cioburi. Un lujer verde, mlădios, cu o floare mov, zăcea acum peste resturi. Trandafirii alburii erau împrăştiaţi peste tot, cu rădăcinile încă legate în săculeţe.

Noii locatari o transformaseră în groapă de gunoi şi aruncau acolo ziare şi sticle de lapte. Cutii de conserve. Pantofi împletiţi, scâlciaţi. Au dat iama în cămara familiei Streşnaiva şi le-au mâncat toate conservele de sardine şi caviar, dar nimeni nu mai lucra pământurile, iar mâncarea de zi cu zi era tot mai puţină. Chiar o duceau mai bine aşa?

•

Într-o dimineaţă, spre finalul săptămânii, când Taras era plecat la vânătoare, i-am luat cheia din cizmă, am furat o pâine caldă din bucătărie, am înfăşurat-o într-un ştergar şi m-am dus în vizită la familie. Planul era să descui uşa, să las pâinea, să văd cum o mai duc şi s-o încui la loc.

Era linişte în curte când am urcat treptele care duceau la dormitorul paznicului de vânătoare, şi am tras cu ochiul printr-o crăpătură a uşii. Fata cea mică, Liuba, stătea la fereastră, iar ceilalţi dormeau pe podea, în mijlocul camerei, sub un maldăr de paltoane. Adulmecând, probabil, mirosul de pâine, căţeluşul, ajuns numai piele şi os, a venit la uşă.

— Te văd, a spus Liuba.

M-am îndepărtat de crăpătură, cu inima tremurândă şi pâinea caldă strânsă la piept.

Bănuiam că se ridicase în picioare, căci îi răsuna vocea mai aproape.

— De ce ne urmăreşti?

Mi-am scuturat zăpada de pe ghete, fără să scot o vorbă.

— De ce nu ne ajuţi să fugim? Sunt convinsă că nu-ţi place ce se întâmplă.

— Nu-i vina mea, am zis.

— Dacă nu faci nimic înseamnă că eşti de acord. Ce mai face micul Max?

N-am spus nimic.

— Dacă e încă în viaţă, e periculos să trăiască în preajma unor oameni atât de răi.

— De unde ştii?

— Tu şi mama ta ar trebui să-l luaţi şi să plecaţi până nu e prea târziu.

I-am auzit clopoţelul zornăind la gât.

— Paznicii nu ne-ar lăsa să ieşim pe poartă împreună cu voi. În afară de asta, n-avem niciun ban.

— Ştiu eu o ieşire secretă. Am şi bani.

— Ne-am rătăci din prima zi. Ce s-ar mai bucura lupii!

— Am ascuns multe lucruri prin casă. O armă. Un sextant, ca să ne orientăm după stele.

— Imposibil.

— Ştiu să calculez latitudinea şi longitudinea.

Am tăcut. Altfel stăteau lucrurile dacă ştiam încotro mergem.

— Gândeşte-te că ar fi mult mai bine pentru copil, a stăruit

Liuba. Putem merge la Palatul Aleksandr. Familia mea e binevenită acolo...

— Ţarul a abdicat.

Liuba s-a oprit preţ de câteva clipe, după care a reluat:

— Chiar şi aşa, tot ne-ar ajuta. Unde mai pui că avem o mulţime de obiecte în casa din Petrograd pe care le putem vinde. Ştiu eu unde-i ascunsă cheia casei.

Am dus palmele la urechi.

— Taci. Am nevoie de linişte ca să mă gândesc.

— Dă-mi drumul, ca să adun tot ce-i de adunat şi ne întâlnim unde spui tu. Pot să te duc la adăpost şi nu-ţi cer decât să mă eliberezi.

— Nu pot să mă bizui pe tine.

— Îi ai în continuare prizonieri pe părinţii mei. Uite-i, dorm acolo... lângă Sofia, a spus Liuba, arătând spre mormanul de paltoane de lângă sobă. Crezi c-aş îndrăzni să le pun viaţa în primejdie?

Am aruncat o privire în camera întunecoasă.

— Câţi dorm acolo?

— Toţi, în afară de mine. Părinţii mei, contele, Sofia.

— De ce par mai puţini?

— S-a topit carnea pe noi, Varinka.

Cum să iau o decizie? Dacă Liuba o elibera şi pe Sofia şi mi-l lua pe Max? Pe de altă parte, alături de Taras nu voi fi niciodată în siguranţă. Iar, din cauză că Vladi ajunsese atât de puternic, nici *mamka,* nici Max nu erau feriţi de primejdii. Cum Taras şi Vladi erau plecaţi, acesta era momentul perfect să încercăm o evadare.

Am tras aer în piept.

— Bine, fie. Ne vedem la izbă peste un ceas.

— Vin negreşit. Ia-i şi pe maică-ta şi pe Max. Înfofoleşte-l bine şi ai grijă să nu întârzii. Între timp, o să mă gândesc pe unde-o luăm.

Era oare o idee bună? Aveam nevoie de ajutor, dar mă puteam încrede în ea? Ce bine era dacă o aveam pe *mamka* lângă mine, ca să îi cer sfatul.

Am descuiat uşa. Balamalele au scârţâit, punând pe fugă un stol de mierle. O mai fi auzit şi altcineva?

— Nu uita să iei mâncare pentru Max, a spus Liuba.

— Dacă nu eşti la izbă peste un ceas, familia ta o să aibă de

suferit.

— Vin, vin. Jur pe stelele lui Dumnezeu!

Capitolul 26

SOFIA

1917

Imediat ce doamna A. mi-a dat drumul să plec, am părăsit moşia pe furişşi mi-a ieşit în cale un crescător de capre, care mergea la Petrograd, dispus să mă ia cu el. Am parcurs o bună bucată din drum în fundul căruţei descoperite, înconjurată de capre cu păr aspru, care se înghesuiau lângă mine, ca nişte căţeluşi, fericite că mai e un trup cald printre ele. După două cereri în căsătorie, fermierul mi-a spus că a auzit că ţarul ar fi renunţat la tron şi era sechestrat la palat, sub supravegherea câtorva santinele instituite de guvernul provizoriu. A zâmbit şi şi-a trecut un deget peste gât. Se duseseră vremurile când ţarul era „Tătuca” şi adorat de tot poporul.

Am ajuns la Palatul Aleksandr după miezul nopţii. În depărtare, răsunau împuşcături când am coborât la marginea Satului Ţarului. În bezna nopţii, parcul era într-o încremenire stranie şi doar secera lunii îmi călăuzea paşii. Am trecut de Satul Chinezesc, ale cărui pagode cu acoperişuri roşii se înălţau peste mulţimea adunată în curte, agitând pancarte şi torţe şi trăgând focuri de arme. Se pregăteau oare să ia cu asalt palatul şi să-l răpească pe ţar?

Am trecut de Insula Copiilor, pe care ne jucam când eram mici, iar razele palide ale lunii îmi dezvăluiau arborii şi căsuţa albastră de joacă, înghiţiţi de troiene, tufele de liliac şi magnolii acoperite cu scânduri, ca să nu pătrundă zăpada la ele.

Odată ajunsă la palat, m-am ascuns în spatele unui copac. Faţada galbenă a clădirii se ridica maiestuoasă înaintea mea. Intrarea din faţă era păzită de santinele care băteau din picioare, îşi treceau o ţigară de la unul la altul şi se ciorovăiau dintr-un motiv neştiut.

M-am strecurat în spatele palatului şi am urcat treptele din piatră care duceau la capelă. De câte ori ne rugaserăm aici,

fiindcă ţarina era prea bolnavă ca să meargă la biserica din oraş? Oare era descuiată capela, cum spusese Liuba?

M-am dus iute la uşă, cu inima bubuindu-mi în piept, şi am pus mâna pe mânerul de alamă.

Rece la atingere, acesta a cedat imediat şi am deschis uşa.

S-a pogorât peste mine un val de linişte în clipa în care am păşit în capela înaltă şi am auzit dalele de piatră răsunând sub picioarele mele. Pe vremuri, stăteam deseori în prima strană, aproape de familia imperială, aşezată în spatele unui paravan, căci ţarina, foarte pioasă, dorea să se roage ferită de ochii lumii.

Am trecut tiptil în camera de biliard de alături, am urcat treptele şi am luat-o pe coridorul acoperit cu covor, ce ducea la apartamentele regale.

M-am dus repede la uşa sanctuarului ţarinei, sau Camera Violet, cum i se mai spunea. Criticii Aleksandrei condamnaseră aspru acea cameră. Aşteptându-se ca ţarina să iasă în lume la fel de des ca predecesorii săi, aceştia dezaprobau sanctuarul tihnit şi primitor în care se refugia cu familia.

M-am ghidat după vocea Olgăi, care citea din Biblie cu glas tare. M-au podidit lacrimile la auzul acelei voci atât de clare şi ferme.

Am zăbovit o clipă în prag, emoţionată de privelişte. Nu era nicio lumină în cameră, în afară de lumânarea de lângă Olga. Olga şi Tatiana, cele două surori mai mari, se înghesuiau pe un scaun, îmbrăcate în halate albe şi rase în cap. Mama lor, ţarina, stătea aproape de ele, într-un fotoliu de mătase violet. În aer plutea un parfum intens de liliac, de la butaşii aduşi din seră şi forţaţi să înflorească. Era limpede că, deşi sechestraţi, se bucurau în continuare de câteva privilegii.

În copilărie, eram îndrăgostită de camera aceea cu pereţi îmbrăcaţi în mătase mov-deschis, vopsită întocmai după rămurica de liliac pe care ţarina i-o dăduse decoratorului. Tavanul înalt. Mobila lustruită, din lemn de lămâi. La nivelul capului, pereţii erau acoperiţi aproape în întregime cu fotografii înrămate, obiecte de valoare şi bibelouri, iar pe comode şi pe mese se întindea o adevărată colecţie de fotografii înrămate şi icoane aurite. În seara aceea însă, pentru întâia oară, totul îmi părea vetust, ba chiar uşor patetic.

Tatiana m-a observat prima şi a sărit de pe scaun, ca arsă.

— Sofia!

Olga a închis Biblia şi s-a dus după ea.
— Cum ai intrat? Sunt gărzi peste tot.
Au venit amândouă în fugă la mine şi m-au îmbrăţişat.
— Am luat-o prin capelă.
— Credeam că doar uşile din faţă şi de la bucătărie sunt deschise, a zis Tatiana.
— Dacă ai şti cât m-am rugat pentru clipa asta, a spus Olga, strângându-mi mâinile.
Tatiana şi-a trecut palma peste cap.
— Ce părere ai? Am avut pojar. N-a fost atât de rău pe cât ne aşteptam şi, cu ocazia asta, am învăţat să apreciem pălăriile. Ceilalţi sunt încă bolnavi. Dorm la etaj. În sfârşit, apucă şi tata să se odihnească. Ai auzit că l-au silit să abdice? L-au pus să cureţe zăpada de lângă gard în fiecare zi, ca să-l vadă mojicimea şi să râdă de el.
Aveam sufletul greu la auzul acestor lucruri. Îi purtam o mare afecţiune ţarului şi îmi era milă de el la fel cum îmi era milă de calul cu ochelari de la moară, obligat să se învârtă în cerc la nesfârşit, dar preţul pe care îl plăteam cu toţii din cauza neroziei lui era uriaş. Nu cumva îşi merita soarta?
— Vino s-o vezi pe mama, a zis Olga. Nici ea nu-i în apele ei. Iar o chinuie durerile de cap. De data asta, e una de cinci.
Unele lucruri rămăseseră neschimbate. Fetele încă foloseau cifre ca să clasifice durerile mamei lor.
Ne-am apropiat de ţarină, aşezată pe canapeaua preferată, mult mai slabă decât ultima oară când o văzusem, cu ochii încercănaţi; tras peste genunchi avea un şal dublu de dantelă, căptuşit cu pânză liliachie. Alături, stătea o vază cu florile ei favorite, trandafirii albi Frau Druski.
Ţarina mi-a întins mâna.
— Sofia! Ce te aduce aici la asemenea oră?
I-am sărutat mâna şi am primit o îmbrăţişare învăluită în parfumul ei preferat, Esenţă de trandafir alb de la Atkins. Era atât de linişte acolo, cu totul altfel faţă de vremurile când ţarul era încă pe tron. Până şi noaptea, când familia regală dormea, palatul era mereu luminat, iar forfota servitorilor şi a musafirilor nu se sfârşea niciodată. Ţarina însă, căreia îi plăcea singurătatea, avea acum exact ce-şi dorea.
— Vin de la Malinov.
Cum se făcea că, după toate greutăţile pe care le îndurasem,

tocmai acum mă podidea plânsul?

— Ne-au atacat bandiţii în toamnă şi ne-au luat prizonieri.

Mi-am descheiat paltonul şi l-am dat jos.

— Vai, cât eşti de slabă, Sofia! a oftat Olga. V-au ţinut prizonieri atâtea luni?

— La fel se întâmplă peste tot, a zis ţarina. Au incendiat casa contelui Freedericz.

Am aşezat paltonul pe spătarul unui scaun.

— Nu cred să fie bolşevici, mai degrabă bandiţi. L-au silit pe tata să menţină corespondenţa cu ministerul şi au furat toţi banii pe care-i primeau. Bietul tata a ajuns în pragul deznădejdii.

Ţarina mă urmărea cu atenţie.

— Scandalos! Ce s-a întâmplat cu fiul tău?

— L-a luat o ţărăncuţă care avea grijă de el când s-a petrecut atacul şi e încă la ea.

— Şi nu te poate ajuta? a întrebat Olga. Bănuiesc că vrea să înapoieze copilul mamei sale.

— Se pare că nu. De la atac încoace, l-am văzut o singură dată pe Max. Mă tem să nu mă fi uitat şi să creadă că ea e mama lui.

Olga şi Tatiana au venit lângă mine.

— Nu plânge, verişoară.

Era atât de plăcut să pot, în sfârşit, împărtăşi cuiva toate necazurile prin care trecusem.

— Dumnezeu o să te ajute, a zis ţarina. Ştie că o mamă trebuie să fie lângă copilul ei.

Cum puteam să-i spun, văzând-o înconjurată de icoane pictate, că Dumnezeu îşi întorsese de mult ochii de la noi?

— Agnessa ce mai face? a întrebat Tatiana.

— Se simte foarte rău şi refuză să mănânce.

— Liuba? a întrebat Olga.

— Se ţine tare, cum era de aşteptat, dar avem nevoie de ajutor...

— Scrisoarea, Tatiana, a zis ţarina. Unde ai pus-o?

Tatiana s-a dus la un birou ascuns în întuneric. Uitasem că ţarina îşi tratează fata ca pe camerista personală; Olga cea încăpăţânată, pe de altă parte, rareori răspundea ordinelor mamei sale.

— Săptămâna trecută, a sosit o scrisoare de la Afon, m-a anunţat Olga.

— Nu-mi vine să cred.

— Şi o telegramă şi o scrisoare de la prietena ta, Eliza. Sper să nu te superi că le-a deschis mama, în caz că puteam ajuta cu ceva.

Tatiana mi-a înmânat plicurile bej, ambele desfăcute.

— Multe pasaje au fost cenzurate din scrisoarea lui Afon, dar, când o citeşti, parcă-i auzi vocea frumoasă.

Am strâns plicurile la piept. De când oare nu mai ştiam nimic unul de celălalt? Şi-o fi făcut griji? Ce s-o fi întâmplat cu Bucătarul? Ajunsese la palat după ajutoare?

— L-aţi văzut pe baronul Vasili-Argunov? am întrebat.

— Pe Iuri? s-a interesat Olga.

— A reuşit să fugă la scurt timp după ce am fost atacaţi. Mă gândeam că aici s-ar fi oprit prima oară. Mă tem, totuşi, că l-a împuşcat unul dintre bandiţi.

— N-a venit, a răspuns ţarina. Ne-am fi amintit de un musafir atât de chipeş. Poate că n-a scăpat cu viaţă. Mulţi au fost ucişi de gloatele furioase.

Gândul că Bucătarul zăcea mort în pădure, sub zăpadă, erau greu de suportat.

Ţarina s-a îndreptat de spate, ţinându-se cu o mână de şale.

— E trecut de miezul nopţii. Ai nevoie de o baie, de aşternuturi curate şi de un somn bun. Olga, porunceşte-i Annei să se ocupe de tot. Şi să mai aducă un pat în camera voastră. Mâine-dimineaţă, discutăm şi vedem cum se poate rezolva situaţia de la Malinov. Am linie telefonică directă cu Palatul de Iarnă şi pot trimite şi o scrisoare la minister.

Mi-a mai venit inima la loc.

— Mulţumesc, înălţimea Voastră. Sunteţi nespus de generoasă.

— Tatiana, rămâi şi mai citeşte-mi puţin. Olga, ai grijă să nu-i lipsească nimic Sofiei.

Ţarina a scos o carte din sertarul măsuţei şi a deschis-o, semn că trebuia să ne retragem în camerele copiilor de la etaj.

Am urmat-o pe Olga în coridor, regăsindu-mi vioiciunea. Gărzile imperiale i-ar fi învins cu uşurinţă pe Taras şi pe Vladi. Aveau să trimită cazacii? Am netezit plicul în palme. În sfârşit, veşti de la Afon.

— Vă sunt profund recunoscătoare, i-am zis Olgăi. Părinţii mei…

Olga s-a oprit în mijlocul coridorului şi mi-a pus o mână pe braţ.

— Trebuie să-ţi spun adevărul, verişoară. Îmi pare rău că mama ţi-a dat speranţe deşarte.

— Cum aşa?

— Mama nu mai judecă limpede. Durerile de spate şi grijile pe care şi le face din cauza situaţiei noastre tot mai precare i-au tulburat minţile. Plânge fără încetare, dar se amăgeşte că arestul ăsta la domiciliu e doar temporar. Susţine că avem apă curentă şi electricitate, când, de fapt, amândouă au fost întrerupte acum două săptămâni, aşa că servitoarele sunt nevoite să aducă apă din fântână. Nu ştie mai nimic din tot ce se petrece, fiindcă nu primeşte ziare, iar telefoanele nu mai funcţionează. Adevărul este că Petrogradul a încăput pe mâna revoluţionarilor.

— Ministerul trebuie să intervină. Bandiţii fură din vistieria statului, ţin prizonier un membru al Ministerului de Finanţe…

— E haos în guvernul provizoriu, draga mea. Duma s-a dizolvat. Ministerul se clatină. E infestat de trădători şi nu mai durează mult până când radicalii vor da iama în vistierie. Nici măcar tata nu vrea să priceapă că poporul nu-l mai susţine. Dă întruna vina pe evrei. Susţine că-l urăsc şi de-asta îi fac necazuri.

— Dar el a pornit pogromuri împotriva lor. A ucis mii de oameni…

— Ştiu, Sofia, şi Dumnezeu ne va pedepsi. Dar nu vezi ce se întâmplă? *Toţi* s-au întors împotriva lui. Chiar de-ar vrea să trimită o brigadă la Malinov, n-ar avea pe cine.

— Gărzile imperiale?

— Nu mai există gărzile imperiale. De când a abdicat tata, acum o lună, nu mai există nici urmă de vechile orânduieli imperiale.Săptămâna trecută, Consiliul Muncitorilor şi Soldaţilor a concediat vechiul regiment al tateişi l-au înlocuit cu o gloată odioasă. Paznicii noştri sunt tot mai duşmănoşi şi trebuie să ne zăvorâm uşile, ca să nu dea buzna în camerele noastre cele mai intime. Intră peste noi când mâncăm şi ne ceartă că avem mese prea îmbelşugate. Olga m-a tras mai aproape de ea. În martie, au luat-o pe sărmana *madame* Wiroboff şi au dus-o la închisoarea Petru şi Pavel, unde au torturat-o, pentru simplul motiv că avea legături cu noi. Trebuie să te ţinem ascunsă. Dacă

te găsesc, s-ar putea să ai aceeaşi soartă.

— Nu pot să rămân aici câtă vreme familia mea e în primejdie.

— Atunci, trebuie să găsim iute o soluţie, altminteri mă tem că nu pleci de-aici, cel puţin nu la timp ca să-ţi ajuţi familia.

Capitolul 27

ELIZA
1917

Ambulanţa a transportat-o pe Nancy din Bowery la Spitalul Southampton, unde a primit îngrijiri de specialitate. Chiar şi aşa, eram tare mândră de reuşita mea, încântată că am ajutat la salvarea ei. Planul era ca, imediat ce se înzdrăvenea, să îi oferim găzduire la casa din Gin Lane. O fi ştiind ceva despre Sofia? Ardeam de nerăbdare să se întremeze, ca să o pot chestiona.

Într-un final, mama a cedat şi a consimţit să o primim la noi şi pe prinţesa Iesipov, mai mult ca să nu-i mai audă insistenţele în fiecare zi, la micul dejun. Singurul sfat al mamei a fost: „Ai grijă doar să nu-ţi scape lucrurile de sub control”. Se temea că membrii comunităţii, îndeosebi doamnele din Societatea de Horticultură Verde şi Roz, nu le vor privi cu ochi buni pe musafirele noastre. Cu toate că nu se deschisese încă sezonul, am jurat să fac tot ce-mi stă în putinţă pentru a nu agita spiritele.

•

După externare, Nancy a venit la casa din Gin Lane, iar, într-o zi de marţi, nefiresc de caldă pentru luna aprilie, mama a conchis că e suficient de întremată ca să stea de vorbă cu mine. Scopul nostru, fixat de mama, era să o ajutăm să-şi recapete forţele, astfel încât să se poată deplasa singură până la banca din fier forjat din curtea din spate, de unde se putea admira oceanul. Aerul salin se număra printre panaceele preferate ale mamei.

Am pornit uşurel, la braţ, prin grădina domnului Gardener, împânzită cu muguri albi şi verzi de brânduşe care începeau să

se iţească din pământul negru. Nădăjduiam să aflu veşti încurajatoare despre Sofia.

Ne-am dus spre bancă, acompaniate de vuietul valurilor care se izbeau de ţărm.

— Cum v-aş putea răsplăti vreodată? a zis Nancy.

— Am o mulţime de întrebări. Nu mi-o lua în nume de rău, dar Nancy e un nume atât de american...

— E doar o măsură de precauţie. Unii sunt de părere că Roşii n-o să se astâmpere până când nu ne masacrează pe toţi, oriunde-am fi, ca să fie siguri că nu ne întoarcem să-i răsturnăm de la putere. Pe vaporul cu care am venit aici, am citit o carte cu titlul *Pollyanna*şi mi-a plăcut numele Nancy. Mult mai uşor de pronunţat decât Elisaveta.

— Ştiu că nu eşti încă destul de refăcută ca să vorbim despre asta, dar unde ţi-e soţul?

— Eşti foarte drăguţă că întrebi. Nu mă deranjează să vorbesc despre Rusia, dar nu şi despre asta. Deocamdată, cel puţin. Sper că mă înţelegi.

— Desigur, scumpo. Nu-i nicio grabă. Am o prietenă în Rusia despre care aş fi vrut să te întreb. E din Malinov.

— Aveam o mătuşă la care mergeam în vizită acolo.

— Sofia Streşnaiva.

— Da. Tatăl ei lucrează la minister.

— Despre ea era vorba.

Am ajuns la bancă. Puţin obosită, Nancy s-a prins de speteaza din lemn şi s-a uitat spre ocean.

— Era una dintre doamnele de onoare ale ţarinei. Am invidiat-o mereu. Era atât de generoasă şi elegantă şi avea un soţ atât de chipeş.

— Ştii ceva despre ea?

Nancy a ocolit banca şi s-a aşezat.

— Îmi pare rău să spun...

— Ce e? Orice-ar fi, spune-mi.

— Încă dinainte să plec, lucrurile nu stătea deloc bine la sud de Petrograd. Bandiţii jefuiau moşiile. Familii întregi erau...

— Trebuie să ştiu ce s-a întâmplat, Nancy.

— Am primit o scrisoare de la mătuşa mea. Spunea că Micul Eden a fost atacat.

Năucă, m-am aşezat lângă ea pe bancă.

— De cine?

— Zicea că a apărut în sat un individ îngrozitor...

— Răufăcători?

— Da, dar şi câţiva muncitori nemulţumiţi de la fabrică şi soldaţi dezertori. Precum şi oameni simpli, dar care au prins, deodată, curaj, îşi zic Roşii. Se pare că, odată ce-şi pun banderola roşie pe mână, nu mai au teamă de nimic şi iau tot de poftesc.

— Poliţia ce face?

— Tot ea mi-a spus că şi în privinţa poliţiei lucrurile s-au schimbat. A văzut lucruri teribile la Moscova. Lumea se adunase într-una din pieţe, iar poliţia a tras câteva focuri în aer ca să împrăştie mulţimea, după care a început să tragă în ei. Oamenii s-au răsculat, l-au prins pe unul dintre poliţişti şi l-au târât după ei, în manta şi cu căciula de blană pe cap. L-au dus după colţşi l-au împuşcat. După asta, mulţi poliţişti s-au făcut nevăzuţi, ori s-au alăturat Roşilor.

— E cu putinţă să-i trimiţi o scrisoare mătuşii tale...

— A trebuit să fugă de pe moşie şi să lase în urmă tot. Din câte spunea, servitorii au plâns în noaptea în care a plecat. Asta e singura scrisoare pe care o am de la ea. Nu ştiu unde e. Nu pot decât să aştept alte veşti.

Temerile noastre se adeveriseră. Gândul că bandiţii atacaseră familia Streşnaiva era de nesuportat. Ce s-a întâmplat cu micul Max?

— Trebuia să mă străduiesc mai mult, când încă se mai putea face ceva.

I-am întins o batistă lui Nancy şi ne-am şters amândouă la ochi.

— Nu trebuie să te învinovăţeşti. Cum era să prevezi ce avea să se întâmple? Sofia e femeie isteaţă.

— Poţi să le întrebi pe celelalte doamne dacă ştiu ceva despre ea?

— Desigur.

Am rămas câteva clipe în tăcere, cu ochii la valurile care se spărgeau de ţărm.

— Mă simt prost că locuiesc într-o casă atât de plăcută, iar celelalte rusoaice se chinuie la pensiunea aia odioasă.

Am mângâiat-o pe braţ.

— Se numeşte mustrare de conştiinţă, scumpa mea, şi pe ea s-au fondat unele dintre cele mai mari religii ale lumii.

— Trebuie să mă întorc şi să le ajut.

— Eşti încă slăbită şi rişti să te molipseşti de altceva. Nu-ţi face griji, am aranjat să le aduc pe toate aici. Locuitorilor n-o să le placă, dar n-am încotro. De asemenea, vreau să organizez o gală de binefacere pentru refugiaţii ruşi. Totul cu ajutorul comitetului meu.

— Pot să dau şi eu o mână de ajutor? a întrebat Nancy, îndreptându-se de spate.

— Bineînţeles. E vorba de Comitetul Central American pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi. I-am scris unei doamne despre care mi-a vorbit mătuşa mea. O cheamă doamna Zaronova, locuieşte la Paris şi a înfiinţat un atelier unde imigranţii creează tot soiul de obiecte artizanale ruseşti. Am întrebat-o dacă e de acord să vândă obiectele în Statele Unite. Primul transport ar trebui să sosească în curând.

— Vrei să le vinzi în magazine?

— Nu, în apartamentul nostru din oraş. Mă gândeam să încep din toamnă, în fiecare zi de miercuri. De asemenea, am vorbit şi la hotelul Plaza, să scoată şi ei la vânzare câteva. O parte din încasări va fi folosită în sprijinul femeilor din New York. Restul banilor vor fi trimişi la Paris, pentru a le ajuta pe doamnele care confecţionează obiectele respective.

— Mă bucur că putem fi de ajutor, a zis Nancy.

Apoi s-a întors în casă pentru a se odihni, iar eu am făcut o plimbare pe plajă, întrebându-mă dacă voi reuşi să mă ţin de cuvânt şi să le aduc pe toate rusoaicele în Gin Lane. Doamnele Verzi şi Roz aveau să mă pună la stâlpul infamiei, dacă nu eram prudentă. Dar cum să le las pe bietele femei în mizeria aceea?

Pentru prima oară, după foarte mult timp, m-a cuprins valul de căldură al unei certitudini inexplicabile. Şi, cumva, m-am simţit mai aproape de Sofia.

•

Am ales un moment cum nu se poate mai nepotrivit să ne aventurăm în oraş până la Hildreth, ca să ne aprovizionăm cu produse de igienă. Cu toate că făcuserăm o curăţenie exemplară în toată casa, trebuia să fim pregătite să primim musafirele care urmau să sosească din zi în zi. În afară de asta, mama ţinea morţiş să le ducă pe Nancy şi pe prinţesa Iesipov la Hildreth, cel mai vechi, mai mare şi mai serios magazin din Southampton, dedicat vânzării de mărfuri universale.

Ne-am înghesuit în trăsura pe care o foloseam când aveam de făcut câte un drum scurt, până în oraş. În perioada aceea, Southamptonul era tot mai deschis spre automobilele nou apărute, dar nu putea renunţa încă la cai. Era drum scurt din Gin Lane, pe străzile largi, străjuite de ulmi, iar copitele cailor tropăiau prin noroi. Aerul oceanic părea să facă minuni în privinţa sănătăţii lui Nancy. Îşi recăpătase deja culoarea în obraji.

— Ce oraş încântător! a spus Nancy de pe bancheta din spate.

— A fost fondat în 1640, a informat-o mama.

Prinţesa Iesipov s-a aplecat în faţă.

— Oraşul meu, Kiev, a fost fondat în secolul al VI-lea şi a ţinut piept hoardelor de tătari.

— Am înfruntat şi noi destule greutăţi, a zis mama, întorcându-se în scaun. Uraganul Vagabond din 1903.

— Şi Doamnele Verzi şi Roz, am adăugat.

— Sunt periculoase? a întrebat Nancy.

— Foarte periculoase. Ca nişte viespi. Cel mai bine e să nu le agiţi, a răspuns mama.

M-a pufnit râsul, dar nu era nimic neadevărat în vorbele ei. Henry le numea „Viperele sclivisite”; reprezentau o forţă de temut, ce-i drept.

— Ele conduc comunitatea de aici, am completat eu. În mare parte, sunt doamnele citadine, trecute de prima tinereţe. Ele hotărăsc cum ne îmbrăcăm. Ce ceaiuri bem.

— Şi se îmbracă în verde şi roz? a întrebat prinţesa Iesipov.

— Da, şi cultivă trandafiri roz şi plante verzi.

Am ajuns la Hildreth, o clădire spaţioasă şi bine întreţinută, cu două acoperişuri ascuţite şi o copertină dungată ce se întindea deasupra vitrinelor.

Caroline a intrat în fugă în magazin şi noi am urmat-o.

Înăuntru, podelele scârţâiau la fiecare pas şi pretutindeni plutea un miros plăcut de vechi, săpun şi fân proaspăt cosit. Mă încerca o mare bucurie la vederea celor două etaje ticsite până la refuz cu alimente şi delicatese, mobilier, ceramică, covoare şi nutreţ.

Casa de marcat voluminoasă, verde trona pe tejgheaua din lemn de stejar, ce se întindea de la un capăt la altul al magazinului, iar scările erau în stânga. Orologiul din spatele tejghelei, al cărui pendul din alamă se legăna dintr-o parte în

alta, indica ora exactă încă din vremurile copilăriei mele, când veneam aici cu mama.

— Carry Mitchell! Cum de te-ai întors aşa curând? ne-a întâmpinat domnul Hildreth, un bărbat zvelt, cu ochelari şi un aer negustoresc. Am încercat să mai aduc zahăr, dar m-au pus pe lista de aşteptare. Nici pompe de desfundat nu mai primim până nu se redresează industria cauciucului.

— Ne descurcăm noi cumva, domnule Hildreth.

Prinţesa a luat un borcan de castraveciori muraţi din teancul aranjat cu grijă în formă de piramidă.

— Şase tipuri de murături? Minunat.

Mama ne citea produsele de pe lista de cumpărături şi noi le căutam.

— Hârtie igienică. Un spălător de podea. Biscuiţi pentru tartine.

Domnul Hildreth i-a strecurat lui Caroline două bomboane de ghimbir, împachetate în celofan, pe care fiica mea le-a strecurat zâmbitoare în buzunar.

Nu a durat mult şi am văzut-o coborând scările pe Electra Whitney, însoţită de toate colegele sale din Societatea de Horticultură, îmbrăcate aproape identic, în haine de oraş – rochii de mătase verzuie şi pălării trandafirii. Fiecare ducea câte o greblă în mână.

— Ce mai faci, Carry? a întrebat Electra.

— Foarte bine, mulţumesc, a zis mama, salutând-o cu o mişcare scurtă din cap.

Electra a venit spre mine.

— Mă bucur să te văd, Eliza.

Mândră de picioarele ei micuţe, Electra trăgea de tivul rochiei, ca să le etaleze. În urma ei, venea nepoata sa, Jinx, o copilă ursuză şi îndesată, care moştenise trufia şi firea urâcioasă a Electrei.

Electra s-a oprit la baza scării, iar celelalte doamne respectabile s-au înşirat pe trepte, ca nişte adolescentele la fotograf.

— Am venit să mai cumpărăm câte ceva.

Mama a venit ţanţoşă lângă mine.

— Nu vrem să vă reţinem. Noi doar ne învârteam pe-aici.

— Vai! a zis Electra. Aţi ieşit voi la cumpărături? Cum de nu căraţi borcane cu supă la suferinzi?

— Vezi să nu întârzii la vreo întrunire împotriva sufragetelor, Electra.

— Dacă ai veni măcar la una, ţi-ai da seama că pui în pericol familia dacă le dai femeilor dreptul la vot.

— În afara treburilor gospodăreşti, femeile nu ştiu mai nimic, a zis o femeie blondă de pe una dintre trepte.

— Daţi-mi voie să v-o prezint pe Anna Gabler, a zis Electra.

Hm, deci ea era celebra Anna. M-am apropiat câţiva paşi, ca s-o văd mai bine, şi am descoperit, cu o mulţumire inexplicabilă, că era mai degrabă urâţică. Dacă îi analizai fiecare trăsătură în parte, erau plăcute – nas delicat, ochi de un albastru glacial şi păr auriu –, dar, puse laolaltă, nu alcătuiau un chip pe care să-l consider frumos. Anna ne-a salutat cu o clătinare a capului.

— Anna Gabler, cu un singur „b”, ca Hedda lui Ibsen.

I-am răspuns şi eu, tot cu o clătinare a capului.

— Eliza Ferriday. Sper că nu mai există şi alte asemănări între voi două. Biata Hedda Gabler n-a sfârşit prea bine.

Chiar şi la o primă vedere, asemănarea dintre Anna şi Hedda era evidentă. Amândouă aristocrate. Sclifosite. De dragul lui Merrill, speram să nu fie gravidă.

— Familia Annei a devenit de curând membră a Clubului Meadow.

Mi-am scuturat o scamă nevăzută de pe mânecă şi am încercat să zâmbesc.

— Minunat.

— Săptămâna viitoare, vine şi Anna în tabără, m-a anunţat Electra. Când spunea „tabără”, Electra se referea la cea de-a doua sa casă de vacanţă, o proprietate întinsă pe două sute de acri, în Bar Harbor, pe coasta statului Maine. Familia mamei îşi petrecea deseori verile acolo, dar tata refuzase dintotdeauna să meargă, susţinând că femeile erau vulgare şi gălăgioase, pentru că îşi agitau braţele în timp ce mergeau. Anna a zâmbit.

— Electra vrea să-mi arate casa şi a invitat o mulţime de oameni. Printre care şi Richard Merrill, fireşte.

Mi-o şi imaginam pe Electra prezidând peste oaspeţii săi din cabina vărgată de pe marginea piscinei încălzite, în vreme ce Anna şi Merrill se zbenguiau în capătul mai puţin adânc. La vremea ei, fusese prima piscină din Bar Harbor, iar Electra îşi făcuse o sumedenie de prieteni datorită ei, căci, oricât ar nega unii, corpul uman nu e clădit să reziste în apele de pe coasta

statului Maine, nici măcar în august.

— Ce treabă importantă te aşteaptă, Electra? am întrebat.

— Plantăm salvie în jurul afetului de tun din faţa clădirii Fiicelor Revoluţiei Americane.

— Oh, *foarte* important, într-adevăr. Mai ales că nu eşti membră FRA.

— Fac şi eu ce pot, a răspuns Electra. Tu? Am auzit că te pregăteşti să primeşti oaspeţi. Deja? Nici n-a început sezonul.

— E vorba de câteva prietene din Rusia.

— În ţările slave e ceva normal să se înghesuie cu mic, cu mare, într-o casă, n-am dreptate? În Gin Lane, n-am mai pomenit aşa ceva.

Tovarăşele Electrei au coborât de pe trepte şi s-au postat în spatele ei.

— Poţi să-ţi duci rusoaicele la noul spital, a zis Anna. Primesc şi chiriaşi.

— Du-le în Quogue, a propus altă femeie. Sunt o mulţime de pensiuni acolo.

— O să ne trezim în curând că toată lumea primeşte ajutoare sociale, a spus micuţa Jinx, adresându-i-se mamei.

Electra şi-a pus mâinile în şolduri.

— Reverendul Dunmore spune: „Să nu te închini la dumnezei falşi”, iar mulţi dintre ruşi chiar asta fac. Se roagă la idoli falşi şi strălucitori.

— Da, da, am citit în *National Geographic,* a confirmat Anna. Atârnă pe toţi pereţii imagini cu chipurile lor.

Caroline s-a apropiat de grup.

— În Biserica Ortodoxă Rusă, domnişoară Whitney, credincioşii se roagă la *icoane*, nu la idoli, la chipul Fecioarei Maria şi al lui Iisus, uneori îmbrăcate în metal. Ne-a adus şi mama o icoană de acest fel când s-a întors din călătorie.

Electra s-a îndreptat de umeri şi s-a uitat la Caroline, de parcă atunci o vedea pentru prima oară.

— Nu eşti cam slobodă de gură pentru o tânără domnişoară?

Caroline a mai făcut câţiva paşi spre ea.

— Persoanele acestea sunt invitaţii noştri. Mama depune mari eforturi să le ajute, iar, dacă nu vă cereţi scuze de îndată, am să vă rog să părăsiţi magazinul. N-am dreptate, domnule Hildreth?

Domnul Hildreth a ridicat din umeri.

— Dumneata eşti şefa, domnişoară Ferriday.

Electra a rămas înmărmurită preţ de câteva clipe, căci, evident, nu mai fusese vreodată izgonită de undeva, după care le-a făcut semn tovarăşelor ei să iasă.

— Oricum trebuia să plecăm. Anna are întâlnire cu Richard Merrill la Clubul Meadow. Ce pot să spun este că nu ne veţi mai vedea prea curând în acest magazin.

Au trecut vijelios pe lângă Caroline şi au ieşit.

Merrill? În Southampton? Am aruncat o privire pe fereastră. O fi fost prin preajmă?

— Sper să nu aibă de suferit afacerea, am zis, îndreptându-mă spre domnul Hildreth.

— Nicidecum. Electra trebuie să mai treacă pe aici. Doar la noi găseşte îngrăşămintele ei preferate. În afară de asta, mi-a plăcut să-ţi văd fiica susţinându-şi cauza.

— Bravo, Caroline! am zis.

Niciodată nu mă simţisem mai mândră de fiica mea, dar eram conştientă că agitasem viespile.

Capitolul 28

VARINKA
1917

După ce i-am dat drumul Liubei, m-am întors la conac să fac pregătirile de plecare, cu băgare de seamă, ca nu cumva să mă întâlnesc cu Taras. El şi Vladi ieşiseră la vânătoare, dând uitării, pentru moment, vrajba dintre ei. Cum oricine purta banderolă roşie era acum liber să colinde prin pădurile ţarului, cei doi plecaseră la o partidă de vânătoare. Ce ne-ar face Taras, dacă ne-ar prinde că punem la cale să fugim? Dar Vladi? M-a trecut un fior. O să ne dea de urmă din prima zi, în timp ce mergem spre Petrograd?

Am scos din şifonier valiza Sofiei, mi-am trecut palma peste pânza moale, alb cu negru, şi am atins S-ul ştanţat pe cureaua din piele. Cum s-o fi simţind în lipsa fiului ei? Mi-am alungat gândul acesta din minte şi mi-am îndreptat atenţia spre ceea ce aveam de făcut. Eu, *mamka* şi Max urma să ne întâlnim cu Liuba la vechea noastră izbă. Ce să pun în bagaj?

Îmbrăcămintea Sofiei din şifonier era încă aranjată pe culori. Purtam cam aceeaşi măsură. De ce mi se părea atât de ciudat să îi port hainele?

Am luat o pereche de pantofi din mătase mov, cu mărgele argintii, şi i-am aşezat în valiză. O rochie de organza gri perlat pentru *mamka*şi un şal roşu-portocaliu. Din comoda pentru lenjerie, am luat la întâmplare un braţ de pantalonaşi, furouri şi ciorapi, şi le-am aruncat înăuntru. Şi *valenki* lui Max, cizmuliţe din pâslă. Erau atât de micuţe. N-o să-l mai încapă în curând. Îi luăm altele noi de la Petrograd.

Pe comodă, într-o ramă argintie, stătea o fotografie neclară a întregii familii Streşnaiva. Ce oameni frumoşi şi ce sfârşit trist! Poate că era bine să fi plecat urechea la doleanţele poporului.

Am coborât în bucătărie pe scara servitorilor. Încăperea, altă dată atât de luminoasă, era rece şi goală în lipsa Bucătarului. Pe etajera metalică erau puse doar două pâini negre la răcit. Oamenii îşi găteau singuri, îşi mâncau hrana modestă în camerele lor, unde sobele improvizate pârleau covoarele scumpe şi mătasea de pe pereţi.

Am învelit o pâine într-un ştergar murdar şi am lipit-o de piept, ca să nu se răcească. Micului Max o să-i placă tare mult la oraş, unde găseai atâtea magazine frumoase şi dulciuri.

Revenind în dormitor, am dat valiza jos de pe pat, gâfâind de efort. Am târât-o în hol până la camera *mamkăi,* pe care am găsit-o cosând.

— Iar coşi la lumina asta slabă?

— Pe unde-ai umblat toată ziua? m-a întrebat, fără să ridice ochii.

— Trebuie să-l îmbrăcăm pe Max în haine groase, am zis.

— E prea târziu să-l scoţi afară, la joacă.

— Plecăm, *mamka.* Îţi explic planul pe drum. Trezeşte-l, te rog.

— Nu e cu tine? a întrebat *mamka,* lăsând lucrul deoparte.

Am încremenit.

— Cu mine? Am pregătit bagajele până acum. Credeam că e cu tine.

— L-am pus la culcare şi nu l-am mai găsit în pat. M-am gândit că l-ai luat tu.

Clocoteam de furie. Cum de putuse fi atât de neglijentă?

— Puteai să mă întrebi. Ai stat şi-ai cusut până acum, fără să

te întrebi unde e.

— Tu te-ai angajat să ai grijă de el.

Liuba. Oare să-i spun lui Taras, în caz că ea l-a luat pe Max? Şi-ar da seama că voiam să fug. Pe de altă parte, dacă afla singur, era şi mai rău.

— Poate că e cu fetele care locuiesc în spălătorie, a zis *mamka.*

— Nu e. Am lăsat-o pe Liuba să plece.

— Înseamnă că ea l-a luat, a zis mama, făcându-şi semnul crucii. Asta e voia lui Dumnezeu.

— Poate că n-am înţeles eu bine, dar sunt convinsă că o să vină la izbă, aşa cum am vorbit. Oricum ar fi, noi două trebuie să plecăm.

Mamka mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

— O să vină, am repetat. A jurat pe stelele lui Dumnezeu.

— Nu fi aşa credulă, Inka.

Am tras aer în piept, străduindu-mă să-mi ţin firea.

— E cu putinţă să nu mai vezi chiar totul în negru? am spus, ridicând valiza. Ajută-mă s-o car.

Încălţate cu cizme din pâslă, am pornit cu valiza prin pădure, către izba noastră. Am luat-o pe poteca doar de noi ştiută şi nu ne-am oprit decât o dată sau de două ori, ca să ne tragem sufletul. În scurt timp, am zărit printre copaci acoperişul izbei. Era o bucurie să revăd căsuţa noastră atât de primitoare.

Am târât valiza peste prag şi am răsuflat uşurate. *Acasă.* Masivul cuptor alb şi salteaua pusă peste el. Patul drag al *mamkăi.*

Dar nici urmă de Liuba.

Mamka a pus mâinile-n sân.

— Nu-mi miroase-a bine, Inka. S-ar putea să fim nevoite să plecăm fără copil.

— Nici nu mă gândesc.

Am aprins două focuri, ca să ne încălzim, unul în cuptorul mare, celălalt în soba lui Taras, şi am aşteptat vreo oră, în tăcere, ascultând cum trosnesc vreascurile. O fi încurcat Liuba ora, pentru că nu avea ceas? Era fată isteaţă, dar asta nu însemna că nu putea greşi.

Deodată, a răsunat zgomot de paşi afară, şi *mamka* s-a întors spre uşă.

— A venit cu copilul, am zis, trăgând valiza de pe pat.

— Fie binecuvântat numele Domnului! a spus *mamka.* În curând, vom vedea Petrogradul şi vom fi libere.

Ne-am repezit amândouă la uşa izbei.

Aceasta s-a deschis şi, în prag, a apărut Taras. Prin uşa larg deschisă, se vedea pădurea întunecoasă din spatele lui.

— Ia te uită cine-i aici! a zis el.

Purta haina din piele de focă şi cizmele de vânătoare, iar pe chip avea o expresie la fel de mohorâtă, precum cerul deasupra stepei înaintea unei furtuni.

Mamka s-a dus la uşă şi a dat să o închidă, dar Taras a apucat-o de braţşi a îmbrâncit-o.

M-am apropiat de pat şi am pus mâna pe mânerul valizei.

— Adunam haine vechi, ca să le împărţim cu oamenii.

— Unde-i băiatul?

— Nu ştiu, am răspuns.

I-a aruncat *mamkăi* o privire sfredelitoare, şi ea s-a întors cu spatele.

— Minţi de-ngheaţă apele, Inka.

Taras mi-a smuls valiza din mână, i-a desfăcut cureaua şi a întors-o cu fundul în sus. Din ea s-a revărsat un maldăr de satinuri roz, dantelării şi pantofi, şi pâinea ascunsă în mijlocul lor. Iar peste tot mormanul, ca un semn de punctuaţie, a căzut fotografia tatei.

— Vechiturile voastre par surprinzător de noi, a remarcat Taras.

— Hai mai iute, fato, s-a auzit un glas de-afară.

Vladi.

S-a oprit în uşa colibei, trăgând-o pe Liuba de umăr, care, deşi zdruncinată, ţinea fruntea sus şi îl avea pe Max în braţe. Îmi bubuia inima în piept. O să le spună oare că eu i-am dat drumul?

— Am auzit că părintele Pavel i-a dat bani unei fete cu un copil ca să fugă, a zis Vladi. Şi uite pe cine-am găsit.

A împins-o pe Liuba în casă, cu copilul în braţe.

Fata s-a împiedicat de prag şi a fost cât pe ce să cadă grămadă.

— Nu ştii niciodată ce-ţi iese în cale, când mergi la vânătoare de elani. Dacă nu eram atenţi, îi împuşcam pe amândoi.

Liuba i-a aruncat o privire de gheaţă.

— Poate că era mai bine aşa.

În momentul în care Vladi s-a aplecat spre ea, Max şi-a

îngropat faţa la gâtul ei.

— O să ţi se împlinească dorinţa, gâzuliţă. Dar, mai întâi, avem de discutat cu Varinka. Fătuca asta spune că tu i-ai dat drumul din cameră.

Îl simţeam pe Taras străpungându-mă cu privirea, ca un fier încins.

— Nu ştiu nimic.

— Şi unde mai pui că m-am dus în camera lor şi n-am găsit-o nici pe soră-sa. Mincinoşii mi-au zis că doarme sub un morman de haine, dar şi pe ea a lăsat-o *cineva* să plece.

— N-am făcut eu una ca asta, am spus.

Mamka a încercat să-l ia pe Max din braţele Liubei, dar copilul s-a agăţat şi mai tare de ea.

— Liuba mea.

Liuba i-a desfăcut braţele şi i l-a întins *mamkăi,* cu o privire îndurerată. Imediat după aceea a dus mâinile la faţă şi i-am văzut umerii scuturaţi de suspine.

Mamka a trecut pe lângă mine şi mi-a aruncat o uitătură mânioasă, strângând atât de tare din buze, că aproape i se albiseră.

Taras s-a întors spre mine, cu pumnii încleştaţi.

— Tu i-ai dat drumul scroafei?

— Nu m-am gândit că...

— De câte ori ţi-am atras atenţia?

Vladi a scos-o pe Liuba din casă.

— Asta nu ne mai era de mult de niciun folos. În sfârşit, o să-şi primească răsplata, şi nu cumva să încerci să mă opreşti, Taras.

— Barbarilor! ne-a strigat Liuba.

Taras m-a apucat de braţ.

— Vino.

M-am smuls din strânsoare.

— Unde mergem?

— Ai ajutat-o să fugă. Nu poţi scăpa nepedepsită.

— Mi-a fost milă de biata fată, Taras. E îngrozitor să stai încuiat într-o cameră.

— Te-a tras pe sfoară, şi tu tot îi iei apărarea?

— Nu, Taras. Eu am fost neroadă.

— Iar acum a dispărut şi soră-sa. Asta ne-ar putea costa scump. M-a tras spre uşa şopronului său.

M-am întors şi am întins braţele spre Max.

— Dă-mi băieţelul. Te rog, Taras.

Şi-a înfipt degetele în părul meu şi m-a tras cu asemenea forţă, de-am crezut că mi-l smulge din cap.

— Ai grijă să nu vadă Max ce se întâmplă, i-am strigat *mamkăi* peste umăr.

Mamka a venit după noi, ţinându-l în braţe pe Max, care scâncea.

— Dacă-i faci vreun rău, Taras...

— Şi dacă-i fac, *ce,* hodoroago?

M-a târât în şopron, a închis uşa şi a tras zăvorul.

— Taras! striga *mamka,* izbind cu pumnii în uşă.

M-a îmbrâncit pe patul din aşternuturile căruia se ridica un miros de sudoare, praf de puşcă şi izmă. Soba de fier de lângă pat răspândea o căldură plăcută din pântecele ei incandescent şi roşu. M-am uitat la uneltele înşirate pe perete. O avea de gând să folosească vreuna pe mine?

— Nu te poţi bizui pe mamă-ta să-ţi rezolve toate problemele, Inka.

Cum de era atât de calm?

— Nu înţelegi...

Taras a luat din coş câteva surcele de mesteacăn, s-a lăsat pe vine la gura sobei şi le-a aruncat în foc.

Apoi s-a aplecat peste mine, mi-a ridicat tivul sarafanului şi mi-a pus mâna pe coapsă.

I-am dat-o la o parte.

— Nu, Taras. Avem o înţelegere...

— Asta n-a făcut niciodată parte din înţelegerea noastră.

M-a răsucit pe burtă şi, cu ambele mâini, mi-a rupt sarafanul, dintr-o singură mişcare. A tras de sub mine rochia sfâşiată, a azvârlit-o într-un colţşi m-a lăsat să dârdâi de frig, doar în pantalonaşi şi bluză.

Am încercat să cobor din pat, dar m-a tras înapoi şi m-a ţintuit cu palmele de umeri.

— Eşti nebun dacă asta-ţi doreşti, Taras.

Şi-a descheiat nasturii pantalonilor.

— E numai vina ta. Tu mi te-ai arătat despuiată ca o târfă.

— Mă spălam.

Mi-a tras cu o mână pantalonaşii în jos şi şi-a lipit mădularul de mine. Tremuram din toate încheieturile.

Am ţipat după mama şi am regretat de îndată. Cum i se putea

împotrivi ea lui Taras? Ar fi încercat să-l omoare dacă vedea asta, şi tot ea ar fi sfârşit rănită. La fel şi Max, poate.

Mi-a astupat gura cu palma, aproape sufocându-mă. L-am muşcat cu toată puterea de mână şi am simţit gust de sânge pe limbă.

Taras s-a încordat, ca un urs încolţit, şi şi-a scos cureaua dintr-o mişcare.

Mama continua să bată în uşă.

— Chem poliţia, Taras!

Taras a pufnit în râs. Singurul nostru poliţist bătrân n-ar fi intervenit niciodată. Cel mai probabil, dormea buştean, beat mort.

Mi-a înfăşurat un capăt al curelei de încheietura mâinii, iar pe celălalt de tăblia metalică a patului, şi m-a priponit ca pe un câine.

— Ştiu că ţi-a fost greu în închisoare, Taras…

Taras s-a dus la bancul de lucru şi îşi examina uneltele, de parcă alegea o varză la piaţă.

— Taică-tu te-a răsfăţat, Inka.

— Mi-a amorţit braţul. Poţi…

— Orice faptă are consecinţe. Noi doi o să plecăm la Petrograd cât de curând. Ne-au trimis vorbă cei de la Comitet. Vladi le-a dat numele meu. Îţi vine să crezi? Trebuie să ştiu că mă pot încrede în tine când ajungem acolo.

A ales un instrument micuţ, cu coadă de lemn, a deschis uşa sobei şi a vârât în foc vârful de metal.

— Taras, ce faci acolo?

S-a aşezat lângă mine, şi arcurile patului au scârţâit. Mi-a apucat capul cu ambele mâini şi l-a tras uşor pe genunchii lui.

— Nu pe faţă, Taras, am murmurat, tremurând toată.

— De ce altceva îţi mai pasă, fată fudulă?

A scos instrumentul din foc şi am văzut T-ul cu care îşi însemna cuţitele. Mi-era şi groază să mă uit cum suflă peste vârful de metal, făcându-l să capete o culoare roşiatică.

— Nu face asta, Taras, te implor.

— Trebuia să te gândeşti de două ori înainte s-o eliberezi pe fată.

Cu colţul ochiului, am văzut fierul înroşit cum se îndreaptă spre obrazul meu stâng, o vagă lumină portocalie, şi i-am simţit dogoarea aproape de piele.

— Te rog, Taras.
— Cu cât te zbaţi mai tare, cu atât durează mai mult, mi-a zis.
— Jur că nu mai...
M-a mângâiat pe păr.
— Stai potolită. Se termină repede.
Deodată, am simţit usturimea fierului încins pe pomete, aproape de ochi, şi mirosul de carne arsă.
Răsunau bubuituri în uşa şopronului, tânguirile mamei, urmate de un ţipăt în clipa în care fierul mi-a pătruns mai adânc în carne.
A trecut un timp până să mă dumiresc că eu ţipasem.

Capitolul 29

SOFIA

1917

În dimineaţa următoare, m-am deşteptat cu o tresărire pe patul din camera Olgăi şi a Tatianei, şi am dat cu ochii de o faţă neagră şi zbârcită, care stătea aplecată peste mine, cu limba atârnându-i din gură.
— Vino încoace, Ortipo, am zis şi am tras buldogul francez de pe scaunul alăturat pe burta mea.
Căţeaua s-a cuibărit la pieptul meu, suflându-mi în nas respiraţia duhnind a carne. Era atât de plăcut să dorm într-un pat, fie el şi unul de campanie. Am mângâiat-o pe Ortipo pe spinarea mătăsoasă şi am admirat camera, oglindind frumos, în ciuda dezordinii, personalitatea Tatianei şi a Olgăi. Pe pereţi atârnau fotografii din zilele bune: la plimbare cu iahtul împreună cu tatăl lor, familia întreagă reunită pe terenul de tenis. Draperiile înflorate încadrau ferestrele înalte, panglici şi păsări vopsite pluteau pe lângă marginea de sus a pereţilor, birourile şi măsuţele de toaletă erau acoperite cu cărţi şi fotografii înrămate.
Mi s-a pus un nod în stomac la gândul că familia mea era încă la Malinov. Cum or mai duce-o tata şi Agnessa? O fi izbutit Liuba să-mi tăinuiască absenţa? Cu toate că Olga şi Tatiana păreau hotărâte să-mi întocmească planul de evadare, aveau şi ele

destule necazuri pe cap.

Am scos scrisorile de sub pernă. Seara trecută, după o baie lungă, citisem scrisoarea Elizei de la New York.

Scumpă împărătească Aleksandra,

Vă scriu cu inima grea, căci mi-e teamă pentru soarta mult iubitei mele prietene, Sofia Streşnaiva Stepanov. După ştirea mea, cunoaşteţi şi preţuiţi această familie. V-aş fi profund recunoscătoare dacă mi-aţi putea da informaţii despre situaţia lor la Malinov. Vă stau la dispoziţie în orice fel consideraţi că vă pot fi de ajutor...

Numai Eliza ar fi fost în stare să meargă direct la vârf şi să îi ceară sprijinul ţarinei. Părea teribil de îngrijorată. Tânjeam să-i fiu alături şi să-i ofer alinarea pe care ea mi-o adusese de nenumărate ori.

Apoi am recitit scrisoarea trimisă de Afon ţarinei. Adresa expeditorului era acoperită cu negru.

Scumpă împărătească,

Sper că Domnia Voastră şi toţi cei apropiaţi sunteţi bine, dar vă scriu astăzi, căci am auzit despre tulburările de la Malinov şi mă tem pentru viaţa soţiei mele şi a familiei sale. Şase dintre scrisorile mele au rămas fără răspuns şi v-aş ruga să îmi oferiţi orice informaţie deţineţi despre soarta lor. Fie-vă milă şi trimiteţi o companie să verifice. Mă aflu la regimentul ____________, angajat în momentul de faţă în luptă la ________________, şi nu am speranţe să primesc permisie în următoarele _____________ din cauza _______________. Dacă izbutiţi să luaţi legătura cu Sofia, transmiteţi-i, vă rog, toate gândurile mele bune şi dragostea mea, şi spuneţi-i că revin acasă de îndată ce ________________.

Al vostru servitor credincios,

Afon

Mi-am trecut degetul peste partea din faţă a plicului, pe care era aşternut scrisul cu înflorituri al lui Afon. Prinsese veste de necazurile noastre. Unde lupta oare? Mai era în viaţă?

Pe neaşteptate, de la etajul de dedesubt, s-a auzit ciocănelul de argint al servitorilor bătând la uşa ţarinei, pentru a-i da deşteptarea. Se făcuse deja opt şi jumătate?

Am coborât din pat şi le-am găsit pe Olga şi pe Tatiana aşezate pe o canapea din garderobă, cosând o pânză albă pe care o ţineau în poală, între ele, se afla un castron plin cu pietricele ce păreau a fi diamante.Purtau fuste negre şi cămăşi albe, iar capetele chele le erau acoperite cu câte o beretă croşetată.

— Cum ai dormit? m-a întrebat Olga, ridicând ochii la mine.

Tatiana a pus lucrul deoparte, şi Ortipo i-a sărit pe genunchi.

— Tare urât din partea ei că te-a trezit.

Tatiana era o fată tare frumoasă, cu ochi mari, căprui, şi semăna mult cu mama ei, de la care moştenise silueta zveltă şi firea reţinută. Poreclită de fraţii ei „Guvernanta”, pentru dragostea cu care îi înconjura, Tatiana afişa un optimism neclintit şi, spre deosebire de Olga, nu punea niciodată la îndoială deciziile părinţilor ei.

— Aproape am terminat, a zis Olga. Mama ne-a dat sarcină să lucrăm la asta o oră în fiecare dimineaţă.

— Ne facem armuri, a spus Tatiana.

M-am aşezat pe un scaun de lângă ele.

— Nu pricep.

— A fost ideea mamei să coasem bijuteriile pe lenjerie, a zis Tatiana, arătându-mi furoul al cărui corsaj era acoperit cu un strat compact, scânteietor. Vezi? Camerista noastră, Emilia, scoate pietrele din montură şi noi le coasem una lângă alta.

— Umblă vorba că vor să ne mute de-aici în curând, a spus Olga. O să ne îmbrăcăm cu astea. Dacă trag în noi, gloanţele o să ricoşeze.

Olga a rupt capătul aţei cu dinţii ei albi precum colierul ei preferat, din perle micuţe, pe care îl purta la gât.

— Sofia, dacă te bizui pe ajutorul părinţilor mei, s-ar putea să rămâi decepţionată.

— Tata tocmai a aflat că regele George refuză să ne ofere azil în Anglia, aşa că sunt amândoi îngrijoraţi, a spus Tatiana.

— Verişorul lui îl refuză? am întrebat.

— Azi-noapte, am visat cum te-aş putea ajuta să fugi, a zis Olga. Mă gândeam că te-ai putea îmbrăca în hainele cameristei noastre, Emilia, şi să le spui paznicilor că trebuie s-o duci pe Ortipo la medicul veterinar.

Tatiana a strâns-o pe Ortipo la piept.

— E sănătoasă tun.

— Putem să-i dăm cu boia pe la nas, ca să pară bolnavă.

Tatiana îşi mângâia căţeluşa pe cap.

— N-aş putea trăi fără ea.

— Sofia o iasă pe Ortipo la veterinar, după care se întoarce la Malinov. Emilia o să-i pregătească mâncare pentru drum, iar eu îi dau toţi banii de buzunar pe care îi am.

— Slujitorii vă sunt încă loiali? am întrebat.

— În mare parte, da, dar nu ştim niciodată cine e de serviciu – oamenii vin şi pleacă ca să-şi vadă familiile. Noii paznici sunt foarte nemulţumiţi, fiindcă nu reuşesc să întocmească o listă de sarcini.

— Deci, nu şi-ar da seama dacă nu mă mai văd?

— Fără nicio îndoială, a zis Olga, zâmbind.

După ce m-au îmbrăcat în rochia neagră şi şorţul alb al cameristei şi mi-au pus pe nas o pereche de ochelari cu rame rotunde, maro, iar, în picioare, cizme negre, din piele de focă, s-au tras câţiva paşi în spate, ca să-şi admire opera.

Olga mi-a prins cu agrafe boneta albă, obligatorie.

— Du-te repede. Paznicul Pavel e de gardă până la prânz. Tatiana e preferata lui.

Tatiana a ridicat din umeri şi m-a ajutat să îmi trag mantaua neagră de uniformă.

— E atrăgător şi drăguţşi ne aduce din sat nişte găluşte cu rom nemaipomenite.

— Arăţi ca o adevărată cameristă.

Tatiana mi-a întins o geantă din pânză, care conţinea un veritabil festin de pâine neagră şi brânzeturi, pantalonii şi paltonul împăturite cu grijă, o punguţă din piele de struţ, plină cu toţi banii ei de buzunar, şi un bidon cu apă.

— O să te verifice la plecare, m-a avertizat Tatiana. Uneori, fără niciun scrupul. Caută scrisori sau bijuterii pe care să le confişte. Dar, chiar dacă n-ar face-o, n-avem nicio armă să-ţi dăm. Ţi-am ascuns scrisorile în căptuşeala genţii.

— Ne-au luat până şi cuţitele de unt, s-a plâns Olga şi şi-a desfăcut colierul de perle de la gât. Cred că o să-ţi fie de folos astea.

— Nu, Olga. Nu pot să le accept.

— Ţi le dau bucuroasă. Poate ţie o să-ţi fie de mai mare trebuinţă. Paznicii n-o să le considere valoroase.

Mi s-au umplut ochii de lacrimi în momentul în care Olga mi-a

prins colierul la gât şi l-a ascuns sub gulerul rochiei.

— Du-te repede. Să nu scoţi o vorbă...

— Vorbesc ruseşte foarte bine.

— Prea bine, a zis Olga. O să-şi dea seama că nu eşti servitoare de cum deschizi gura. Lasă-ne pe noi să discutăm cu paznicii. O să vezi ce actriţă minunată e Tatiana.

Tatiana mi-a pus căţelul în braţe.

— Veterinarul e chiar lângă prăvălia de dulciuri din sat. Oamenii de acolo o cunosc pe Ortipo. Spune-le că a început să strănute şi roagă-i să ne-o aducă aici. După aceea îţi vezi de drum.

Olga a zâmbit şi m-a sărutat pe obraz.

— Şi pentru Liuba unul, a zis şi m-a sărutat şi pe celălalt obraz. Să te-ajute Dumnezeu, verişoară!

•

Olga şi Tatiana m-au condus la intrarea servitorilor, aflată la parter, chiar lângă bucătărie. Tatiana şi-a intrat în rol încă dinainte să ajungem acolo, ţipând şi muştruluindu-mă de mama focului.

— Dacă nu te întorci cu ea până la amiază, te pârăsc comandantului.

În timp ce mergeam, Olga i-a dat căţeluşei cu o fiolă pe la nas.

— Ţine minte ce ţi-am spus. Nu scoţi o vorbă.

Am intrat în bucătărie. La masă, şedea un paznic grosolan, cu pălăria pe cap. Pălăvrăgea cu o menajeră îmbrăcată exact ca mine, care tocmai îi punea în faţă un castron aburind cu terci. Bărbatul acela nu inspira nimic atrăgător sau drăguţ.

— Unde-i Pavel? a întrebat Tatiana.

Paznicul a luat lingura, pregătindu-se să mănânce.

— În concediu. Eu sunt Stas.

Tatiana s-a dus spre uşă.

— Stas, Ortipo trebuie să ajungă numaidecât la doctorul Tartello.

Paznicul s-a ridicat imediat, interpunându-se între noi şi uşă.

Căţeluşa a scos un strănut anemic, plin de stropi.

— Nu vezi că e bolnavă? a spus Tatiana.

— Văd că e hrănit cu mâncare care-ar putea ajunge la oameni, a zis Stas, uitându-se la castronul de pe masă, după care şi-a îndreptat atenţia spre mine. Hai mai repede. Întoarce-

te.

M-am întors şi l-am lăsat să mă pipăie la talie şi pe picioare.

— De ce-oţi mai purta uniforme şi jiletci? Nu mai lucraţi pentru vechii voştri stăpâni. Sunteţi plătiţi din banii poporului acum.

— Mai iute, Stas, a zis Tatiana. Doctorul are program doar până la prânz.

Stas mi-a deschis gura şi mi-a examinat-o.

Ortipo a strănutat din nou, stropindu-ne pe amândoi.

Stas şi-a şters mâna pe pantaloni.

— Du-te.

I-am mulţumit muteşte, le-am aruncat o ultimă privire verişoarelor mele şi am ieşit.

— Hei, fato, a strigat Stas, în urma mea, când am luat-o pe alee. Unde-i doctorul ăsta?

M-am întors spre el, fără să scot un cuvânt.

— Angajaţi şi muţi la palat? a întrebat el.

Trebuia să răspund.

— Lângă prăvălia de dulciuri, am zis.

Tatiana s-a îngălbenit la faţă şi a prins-o pe Olga de mână. De ce nu îmi ţinusem gura?

— Stai pe loc, a ţipat Stas. Treci imediat înapoi.

Capitolul 30

ELIZA

1917

Spre luna mai 1917, epidemia de poliomielită a cunoscut o perioadă de stagnare, gazetele raportând doar câteva cazuri pe lună. Mulţi dintre tinerii din Southampton s-au înrolat în armată, dar, în mod straniu, viaţa în sânul comunităţii nu părea deloc afectată, lumea reluându-şi activităţile obişnuite. Oamenii jucau golf şi tenis, ieşeau la prânz, se scăldau în ocean. Mi se părea o dovadă de egoism să ignorăm suferinţele de peste ocean, astfel că, în vreme ce mama colabora cu organizaţiile belgiene de ajutorare a victimelor războiului, eu mi-am dedicat toate eforturile grupului meu de rusoaice şi am ajutat-o pe prinţesa

Iesipov să strângă alimente şi alte obiecte care să le aducă alinare rusoaicelor care nu găsiseră găzduire şi locuiau în continuare în cartierul Five Points.

Într-o seară de duminică, mi-am luat la revedere de la mama şi de la Caroline, care au plecat cu Thomas la gară, de unde urma să ia trenul spre oraş. Caroline avea ghiozdanul doldora de manuale de la Şcoala Chapin. Când s-a întors Thomas, l-am rugat să mă ducă la Clubul Meadow, unul dintre puţinele cluburi rămase; eu şi mama eram încă membre ale acestuia, prezentându-se drept „un spaţiu destinat activităţilor fizice bărbăteşti şi amuzamentului inofensiv, dotat cu 25 de terenuri de tenis şi telefoane în fiecare cameră”. Poate că acceptau să angajeze câteva rusoaice de viţă nobilă. După moartea lui Henry, poziţia mea în cadrul clubului avusese de suferit, căci el fusese membru, dar tot mai aveam o oarecare influenţă. Tata, care ne construise casa în 1890, fusese primul şi cel mai devotat dintre membri. Cu toate că şi eu, şi mama ne feream s-o recunoaştem cu glas tare, ca văduve, clubul acela era colacul nostru de salvare.

Duminica, la club, domnea întotdeauna o atmosferă degajată, iar Joseph, bucătarul pe care îl cunoşteam din copilărie, avea să-mi pregătească ceva de mâncare. I s-o părea ciudat că, din cauza războiului, toate produsele nemţeşti îşi schimbaseră brusc denumirile? *Sauerkraut*[5] se numea acum „varza libertăţii”. Până şi teckelii deveniseră „căţeluşii libertăţii”.

Ce aveam de pierdut dacă ieşeam în lume şi reînnodam legătura cu unii dintre vechii prieteni de familie? Cine ştie, poate că, abordând discuţia despre război, reuşeam să-i conving pe membri să le susţină pe rusoaicele mele refugiate. Exista, fireşte, riscul s-o întâlnesc pe Electra, mare amatoare de sporturi cu racheta, dar, chiar dacă nu-mi făcea nicio plăcere s-o recunosc, mă simţeam singură.

Am îmbrăcat repede hainele de doliu. Tânjeam după stofele fine şi moi, de orice culoare, în afară de negru. Cum numărul deceselor pe front era în creştere, regulile în privinţa doliului deveniseră mai flexibile, pentru a cruţa familiile răposaţilor de durerea de a vedea prea mulţi oameni în negru. Multe femei nu mai purtau deloc doliu. Dar dacă renunţam la negru însemna să renunţ la Henry.

---

[5]Varză acră.

Tânărul Thomas, cu părul lui castaniu pieptănat cu grijă sub şapca de şofer, m-a condus la club. Mirosul de loţiune de ras se răspândea până la bancheta din spate a maşinii mamei. Nici nu ştiam când zburaseră cei cinci ani de când îl angajase Henry. Soarele cobora spre asfinţit în timp ce înaintam pe şoseaua de coastă.

— Mâine mă înrolez şi eu, m-a anunţat Thomas, zâmbind în oglinda retrovizoare.

— Bravo, Thomas! Sunt mândră de tine. Dar nu ştiu ce-o să ne facem fără tine.

M-au podidit lacrimile, imaginându-mi-l în uniformă, dar şi de mila mamei lui, probabil cumplit de îngrijorată pentru viaţa unicului său fiu.

— Trebuie să învăţaţi să şofaţi, doamnă Ferriday, mi-a zis.

Am zâmbit şi m-am aşezat comod pe banchetă. Aveam un nod în stomac. Cum ar fi fost oare viaţa mea dacă Henry trăia şi nu izbucnea războiul? Sofia şi Liuba ar fi fost în siguranţă, iar noi am fi fost încă plecaţi în călătorie. În India? Mă închipuiam de nenumărate ori cutreierând prin pieţele pestriţe ale Bombayului, în aerul fierbinte, îmbibat cu miresme de chimion şi şofran, alături de Caroline, amândouă înfăşurate în sariuri mătăsoase, turcoaz şi verde-aprins. Îmi închipuiam cum eu şi Henry savurăm curry roşu şi lipii în vagonul-restaurant al Căilor Ferate Himalayene. Scoţând capetele pe geam pe când urcam prin munţii de smarald, îndreptându-ne spre câmpurile înmiresmate de ceai ale Darjeelingului.

Am auzit roţile scrâşnind pe stratul de scoici pisate şi am intrat pe aleea Clubului Meadow, discret ca întotdeauna; nu exista niciun indicator care să arate locaţia acestuia. Clădirea cu olane gri, decolorate, şi cornişe albe se contura maiestuoasă în lumina amurgului.

Am pătruns în sala de mese, unde bufnetul îndepărtat al valurilor se contopea cu clinchetele paharelor de cocktail de pe terasă, cu zornăitul cuburilor de gheaţă şi cu râsetele oamenilor lipsiţi de griji. M-am îndreptat spre mesele rotunde, pe care stăteau vaze cu gladiole şi cartonaşe scrise de mână cu numele fiecărei persoane. Cartonaşe cu nume? Era prima oară când vedeam asta. Pe de altă parte, clubul se schimba odată cu primirea de noi membri şi punea mai mult preţ pe etichetă. De ce crede lumea că, dacă aşază invitaţii într-un anumit fel,

petrecerea va fi mai reuşită? În felul acesta, le răpeşti oamenilor plăcerea de a alege.

M-am dus la uşa dinspre terasă şi am admirat priveliştea. Oameni care se cuplau de dragul convenienţelor, cu cocktailuri în mâini, împânziţi printre mobilele de răchită, îmbrăcaţi în toate nuanţele posibile de alb: bărbaţi în pulovere de tenis şi pantaloni de flanelă crem, unii uşor îngălbeniţi şi boţiţi, după ce zăcuseră toată iarna înghesuiţi în cufere, iar femeile, în rochii de nuanţa fildeşului şi cu ciorapi bej-deschis. Părea un tablou de John Singer Sargent, pictorul preferat al lui Henry. Umbrela în dungi alb şi verzi a terasei mărginea terenurile cu gazon, iar felinarele japoneze, din hârtie bej, străluceau, agăţate de şipcile tavanului.

Merrill şedea într-un fotoliu de răchită, în centrul atenţiei, cu racheta de tenis în mână şi o cupă de argint la picioare. Anna Gabler stătea aşezată teatral pe braţul fotoliului său, o nimfa înveşmântată în crem şi cu un colier de perle la gât, mari cât mingile de golf.

Am rămas oarecum surprinsă să găsesc acolo atâţia oameni – majoritatea cunoscuţi, dar şi câţiva străini – şi să constat că vieţile altora se derulau în continuare, în vreme ce a mea, chiar şi la opt luni de la moartea lui Henry, parcă stătea încă pe loc.

Din frânturile de conversaţie care-mi ajungeau la urechi, despre „victoria chinuită” şi „avantaje incorecte”, am dedus că Merrill câştigase turneul. M-am simţit deodată stingheră în hainele mele dezolante de văduvă şi fără un strop de fard în obraji. Stomacul meu se revolta din pricina mirosului de friptură de miel şi m-a cuprins un dor nespus de Henry. El ar fi ştiut cum să spargă gheaţa. Ar fi făcut o glumă, şi toată lumea ar fi pufnit în râs.

Am ieşit pe terasă, tulburând atmosfera ca o pietricică aruncată în apă. Oamenii aceia frumoşi, cu simţurile amorţite de rom, şi-au întors încet privirile către mine şi au tăcut.

Anna s-a ridicat în picioare.

— Eliza Ferriday, a zis, înălţând din sprâncene, de parcă văzuse un mamut expus la Muzeul de Istorie Naturală.

S-a ridicat şi Merrill, odată cu ceilalţi bărbaţi. Avea pantalonii albi pătaţi de iarbă în genunchi, ca un copil. Anna l-a prins de braţ, şi inelul cu diamant de la mâna stângă a scânteiat în lumină.

Ce căutam eu oare aici? Era prea devreme să ies în lume.

— Luaţi loc, vă rog, am zis. Nu e cam răcoare să jucaţi tenis?

— Eu şi Merrill am ieşit primii la dublu, m-a anunţat Anna.

— Felicitări! am spus. Eu am venit doar să iau masa şi să discut cu cineva dacă e posibil să angajeze câteva dintre prietenele mele din Rusia.

— Alte rusoaice? a întrebat Anna. Cred că sunt suficienţi angajaţi în momentul de faţă. S-a desprins de la braţul lui Merrill şi a venit spre mine. Îmi pare rău să te pun într-o aşa situaţie jenantă, scumpa mea, dar, din păcate, nu e nicio masă liberă pentru cină. Avem o recepţie astă-seară.

— N-am fost informată despre aşa ceva, am zis eu.

Anna a schimbat o privire cu o femeie pe care nu o cunoşteam; aceasta din urmă şi-a muşcat obrazul şi a întors capul.

Am plecat spre bucătărie.

— Îl rog pe Joseph să-mi pregătească ceva…

— Bucătarul s-a îmbolnăvit săptămâna trecută, a spus Anna, şi, din nefericire, a decedat. Avea probleme cu inima.

— A luat cineva legătura cu familia lui?

Grupul se foia, ferindu-şi privirea de mine.

— Cum de nu m-a anunţat nimeni?

— Regret s-o spun, dar nu mai eşti pe lista de corespondenţă.

— Cu alte cuvinte, nu mai sunt bine-venită aici.

— Ne pare nespus de rău pentru moartea soţului tău, dar secretarul clubului mi-a spus că…

Merrill s-a apropiat de noi.

— Eliza…

M-am tras un pas înapoi.

— Tata a fost preşedintele comitetului de admitere timp de zece ani. Henry a fost un membru respectat.

Familia mamei locuia în Long Island din secolul al XVIII-lea. Nu mai punea nimeni preţ pe tradiţie?

Anna şi-a cuprins încheietura mâinii între degete.

— E o chestiune neplăcută, dar nu mai faci parte din club. Regula e stipulată la punctul trei din regulamentul intern. Dacă membrul decedează înaintea soţiei, aceasta este exclusă din registrele clubului.

— Cunosc foarte bine regulamentul, Anna. Când a murit tata, nimeni nu a exclus-o pe mama din club.

Merrill se plimba nervos, agitându-şi racheta de tenis.

— Asta-i regula, draga mea. A trebuit să ne despărţim şi de doamna Parker, biata de ea. Dacă am face excepţie în cazul tău…

— Ani la rând, părinţii mei v-au susţinut şi v-au ajutat să fiţi acceptaţi aici, şi asta-i recunoştinţa pe care le-o arătaţi? Să vă fie ruşine!

Anna a făcut un pas în spate.

— Nu te-aprinde, draga mea.

— Cândva, valorile acestui club erau decenţa şi bunătatea, dar vremurile alea s-au dus.

I-am întors spatele şi am intrat hotărâtă în clădire. Am auzit paşi în urma mea.

Era Merrill.

— Eliza…

M-a prins de braţşi m-a tras în camera întunecoasă a trofeelor; singura lumină de aici venea dinspre vitrinele pline cu cupe argintii de Paul Revere, de toate mărimile, identice, cu excepţia numelor gravate pe ele.

— Dă-mi pace, Merrill!

A închis uşa.

— Poţi să mă asculţi măcar o dată?

M-am întors spre vitrină.

— Pe câte dintre trofee stă scris numele tău? M-am apropiat de o salatieră mare, aşezată pe o etajeră din lemn, şi am citit: *Anna Gabler şi Richard Merrill, câştigătorii competiţiei la dublu.* Aţi câştigat şi anul trecut? Ce drăguţ! O să rămâneţi în istorie drept perechea de aur a tenisului. Tot tatăl ei a plătit şi pentru asta?

— E o partidă bună, Eliza.

— Pe tine te interesează doar aparenţele. Trofee lucioase. Banii familiei Gabler. Loja lor de la operă.

— Tu m-ai alungat din viaţa ta cu ani în urmă. De ce n-aş fi şi eu fericit?

— Alături de Anna Gabler? Doar un anumit gen de bărbat ar…

Merrill m-a prins de umeri.

— Eşti *geloasă.*

— Nu fi caraghios. Pur şi simplu, mă doare inima să văd cum un om bun se înjugă la o viaţă de chinuri.

— Nu m-ai întrebat niciodată ce s-a întâmplat în ziua aia. Nici

măcar n-am jucat tenis cu Henry.

— Acum chiar că eşti caraghios.

Am încercat să plec de lângă el, dar mă ţinea strâns.

— Am petrecut toată ziua cu o prietenă de-ale mele, domnişoara Angelica Vandermeer.

— Agenta de voiaj?

— N-ai decât s-o întrebi, dacă nu mă crezi. Henry te-a minţit că mergem să jucăm tenis, dar, de fapt, am mers la ea, ca să discute despre călătoria voastră.

Am simţit că mă ia ameţeala şi am căutat un scaun ca să mă aşez.

— Henry mi-a cerut să jur că nu suflu o vorbă. Voia să aranjeze totul până în cel mai mic detaliu. Din cauza războiului care ameninţa să izbucnească, s-a gândit că e mai bine să renunţe la India şi s-a orientat spre America de Sud. Am discutat itinerariul două ore. Nu ştia dacă să aleagă Rio sau Patagonia.

Îl priveam amuţită.

— O piesă de teatru de păpuşi la Lima, pentru Caroline. O cină romantică la ruinele unei plantaţii de trestie-de-zahăr, pentru voi doi. O excursie la locuinţa nu ştiu cărui scriitor, pentru mama ta. M-am oferit să-l aduc acasă cu maşina, dar mi-a zis că vrea să facă mişcare şi a luat-o pe jos. Nu ploua încă.

— Îmi cer scuze, Merrill.

— E tardiv. Să ştii, Eliza, că şi eu am ţinut la el.

— Trebuia să-mi fi spus.

L-am atins pe mânecă.

Mi-a respins mâna.

— Ce-a fost a fost. Dar nu poţi să-mi ceri hodoronc-tronc să revin în viaţa ta. Mai am puţin şi *mă însor.*

— Îmi pare rău, Merrill.

— Oare? Te-am iubit mult, Eliza. Ai idee cum m-am simţit când a apărut Henry şi mi te-a răpit?

— N-am...

— Te-ai gândit doar la tine, ca de obicei. V-aţi logodit după o săptămână şi m-ai înştiinţat printr-un bileţel. Puteai măcar să mi-o spui în faţă.

Am ridicat din umeri.

— Păreai indiferent.

— Eram *dărâmat,* Eliza, a spus, trăgându-mă spre el.

Cineva a aprins globul de sticlă maroniu de deasupra noastră,

şi a intrat Anna, urmată de amicele ei, îmbrăcate în alb, care îşi lungeau gâturile, ca să ne vadă mai bine.

— Pentru o văduvă îndurerată, te-ai consolat cam repede, Eliza, a spus Anna. Trimit pe cineva să-ţi cheme maşina.

Îmi ardeau obrajii de ruşine. Am ieşit, croindu-mi drum prin mulţimea de feţe curioase care se înghesuiau în uşă: o văduvă îndoliată înotând într-o mare de alb. În salon, am iuţit pasul şi m-am dus în fugă spre maşina în care mă aştepta Thomas.

Nu aveam să mai calc în Clubul Meadow multă vreme de la acel eveniment.

•

M-am întors la casa din Gin Lane şi am intrat în vestibul, trântind uşa după mine.

Peg a ieşit din bibliotecă, cu un roman poliţist în mână.

— Dumnezeule mare, doamnă Ferriday, eşti neagră de supărare!

— Nu mă întreba nimic, am zis şi am luat-o la fugă pe trepte, până în dormitor, unde am închis uşa cu un bufnet care mi-a mai răcorit inima.

Câtă alinare îmi aducea camera aceea joasă, cu tapetul decolorat, plină de trandafiri cândva sângerii, preschimbaţi acum în nişte norişori roz-pal. Potirul de nuntă al mamei de pe poliţa şemineului. Măsuţa trainică, pe care familia mamei înfăşurase suluri de bagaje în perioada Războiului Civil, adâncitura rămasă în locul în care fusese prins aparatul de rulat. Era nespus de liniştitor să mă aflu înconjurată de obiectele colecţionate în călătoriile familiei. O bucată de piatră de la Parthenon. Monede din toată lumea, adunate într-o fostă cutie de cremă. Un teanc de reviste care-mi ajungea până la brâu.

Prin câte crize trecusem în splendidul pat cu baldachin al bunicii Woolsey? Câte lacrimi vărsasem sub pătura aceea, la moartea lui Henry?

Am tras cu furie de partea din faţă a rochiei, şi nasturii au zburat în toate direcţiile. Ce-ar fi zis tata despre întâmplarea de azi? I-ar fi luat, probabil, apărarea lui Merrill şi mi-ar fi atras atenţia că m-am purtat urât cu el. De unde era să ştiu că Henry avea un plan secret? Am scos cămaşa de noapte de sub pernă.

M-am întins pe pat, uitându-mă pe lucarnă la apa care scânteia sub razele lunii. Briza agita volănaşele perdelelor de muselină albă. Mama mi le cususe cu mâna ei, când împlinisem

şaisprezece ani.

Mama. Îşi va ieşi din fire când va afla întreaga poveste. Consiliul Clubului Meadow o să fie bombardat de o ploaie de scrisori furioase de la amicele ei de la club.

Până la urmă, de ce-am venit la casa din Gin Lane? Războiul. Clubul. Sofia. Simţeam că se învârte totul în jurul meu.

Am aţipit şi m-am trezit din cauza zgomotului de cauciucuri de pe alee. Am auzit zumzetul motorului unui automobil, apoi s-a oprit. M-am uitat la luminiţa ceasului de pe noptieră.

Era ora cinci.

Nu a durat mult şi mi-au ajuns la urechi o bătaie în uşă şi murmur de voci în holul de la intrare. M-am ridicat în capul oaselor şi mi-a pierit, deodată, tot somnul.

Peg a ciocănit uşor la uşa dormitorului şi a intrat.

— Doamnă? A venit cineva să te vadă.

Avea părul prins cu o mulţime de cârpe albe, ca un roi de molii care-i zburau în jurul capului.

— La ora asta? Spune-i, te rog, să plece, Peg.

— I-am zis, doamnă, dar a folosit nişte cuvinte pe care nu îndrăznesc să le repet, s-a aşezat pe trepte şi a spus că nu se mişcă de-acolo nici dacă vine Teddy Roosevelt să-l dea la o parte.

Deci, era un bărbat. Am oftat.

— Peg, nu poţi să...

— Îmi pare rău, dar zice că are ceva să-ţi arate şi că, dacă nu cobori dumneata, urcă dumnealui în dormitor, şi nu cred că glumeşte.

În clipa următoare, Merrill a dat buzna în cameră.

Peg a dus o mână la gât, înmărmurită.

— Doamne, Dumnezeule! Să chem poliţia?

M-am ridicat în fund.

— Poţi pleca, Peg.

A ieşit din cameră cu spatele, fixându-l cu privirea pe Merrill.

Odată rămaşi singuri, Merrill a închis uşa şi s-a apropiat de pat. Avea ochii încercănaţi şi ţinea la subraţ o salatieră de argint.

— Nu puteai să mai aştepţi...

Am întins mâna după halat, şi el mi l-a dat.

Am ieşit din aşternuturi şi mi-am băgat picioarele în papuci.

— E târziu şi, până dimineaţă, Peg o să dea de veste în toată

America c-ai venit aici.

— Nici mie nu mi-e uşor, Eliza.

— Anna ştie că eşti aici? am întrebat, legându-mi cordonul halatului.

— Am meritat să te pierd în favoarea lui Henry. Era un om mai bun decât mine.

— Te rog, Merrill, hai să ne calmăm...

S-a dus la fereastră şi a deschis-o larg.

— Regret ziua în care am concurat pentru trofeul ăsta, Eliza.

— Nu te acuză nimeni că îţi place sportul, Merrill.

— E adevărat ce-ai spus mai devreme. Ţin la aparenţe mai mult decât ar trebui. Dar toate astea se vor schimba începând din momentul acesta.

Merrill s-a aplecat peste fereastră şi a aruncat trofeul. Acesta a zburat, scânteind, pe deasupra grădinii de legume a domnului Gardener şi a căzut cu un bufnet înfundat pe peluza din spate.

Am zâmbit.

— Comitetul de înmânare a premiilor o să-ţi ceară despăgubiri.

— Să se ducă dracului comitetul! Să se ducă dracului tot clubul! Nu mai pun piciorul acolo până când nu te primesc înapoi. Şi pe tine, şi pe doamna Parker. Am ajuns la capătul răbdării, Eliza. Nu mai suport răutăţile şi bârfele.

— Merrill...

— Ascultă-mă măcar o dată. N-o iubesc pe Anna Gabler. Am încercat să mă conving că sunt îndrăgostit de ea, dar, după ce te-am văzut aseară... Poate că nu-mi împărtăşeşti sentimentele, dar nici nu vreau să mă însor cu altă femeie doar de dragul de a mă însura. Dacă nu pot fi cu tine, nu vreau să fiu cu altcineva. Plec. Mă înrolez.

M-a străbătut un fior.

— Nu face asta, Merrill.

— Credeam c-o să te bucuri.

— Dar...

— În sfârşit, fac ce se cuvine. Chiar tu ai spus: „Doar un laş ar aştepta să fie convocat. Bărbaţii demni se înrolează de bunăvoie”.

— Am zis-o şi eu aşa, într-o doară.

— O anunţ pe Anna că merg la vizita medicală. Am auzit că e posibil ca un grup să fie trimis în Franţa, ca să înveţe să piloteze

după metodele franţuzeşti.

Merrill să plece de bunăvoie în Franţa?

— Vrei să te faci aviator, Merrill? Nu mai bine te faci şofer de ambulanţă, ca să stai departe de front?

A pufnit în râs.

— Eşti mult mai protejat în aer. Nu ştiu o iotă de franceză, dar învăţ eu. Antrenamentele sunt de cea mai bună calitate. Dar, mai întâi, trebuie să trec de testele de la Newport News.

— În Virginia? Trebuie neapărat să pleci acum?

— N-am fost niciodată mai plin de viaţă, Eliza. Simt, în sfârşit, că fac ceea ce se cuvine.

S-a ridicat în picioare, transfigurat şi roşu la faţă.

— Te iubesc, Eliza. Am ştiut-o din prima clipă în care te-am văzut pe treptele Bisericii Sf. Toma.

— E prea...

— Nu spune nu, te rog. Mai dă-mi o şansă.

Merrill m-a tras la pieptul lui, învăluindu-mă în parfumul plăcut de apă de mare şi sudoare, şi, pentru întâia oară, am dat uitării toate lucrurile urâte care se petreceau în lume.

— Nu vreau decât un licăr de speranţă, mi-a şoptit la ureche.

Capitolul 31

VARINKA

1917

În dimineaţa după ce Taras m-a însemnat cu fierul roşu, am zăcut sub plapuma de satin de pe patul contesei, scornind tot felul de metode de a-mi lua zilele. Cum altfel puteam scăpa de acolo? Să mă spânzur de candelabrul contesei? Să sar de la balcon?

Cum puteam să mai trăiesc în halul acela? Fiecare zi era tot mai insuportabilă, lipsită de libertate, urmărită de Taras când mă îmbăiam, gata să explodeze din orice fleac. Dar nu mă lăsa inima să-l părăsesc pe micul Max. La vârsta de trei ani, era foarte atent la toate. Cât o fi înţelegând din cele ce se întâmplau în jurul lui?

Max a urcat în pat, lângă mine, şi i-am mângâiat cârlionţii

blonzi. M-am străduit să nu tresar când şi-a trecut mâna peste arsura de sub ochiul drept, uşor ca atingerea unei petale de floare.

— *Fait mal,* a spus, cu o figură serioasă.

— Da, o doare pe mămica ta.

Mămică. Deşi foloseam des cuvântul acesta, el nu-l rostea niciodată. Trecuseră luni bune de când Taras şi Vladi puseseră stăpânire pe moşie, dar copilul încă dădea semne de nelinişte. Avea cearcăne vineţii sub ochi din pricina somnului agitat. Stăruia să întindem pături pe podeaua din dormitorul *mamkăi*şi să dormim „ca la cort”, după cum se exprima el. În majoritatea zilelor, stătea la fereastra camerei sale şi privea afară. O fi aşteptând-o pe Sofia? Vorbea mai mult în rusă, dar eu şi *mamka* aveam grijă să nu uite franceza.

Din fericire, Taras şi Vladi hotărâseră să-l lase, deocamdată, în pace.

La un moment dat, *mamka* a spus că o să scăpăm de Taras. Dar cum? Ce-ar fi făcut tata dacă era în locul nostru?

Tata. M-au podidit lacrimile la gândul acesta şi mi s-au prelins, usturătoare, peste rana de pe obraz. Am întâmpinat durerea cu bucurie, căci aveam şi eu destule păcate de ispăşit.

S-a deschis uşa, şi Taras a pus un picior în cameră.

— Închide ochii, Varinka.

Max şi-a încolăcit braţele pe după gâtul meu.

— L-ai speriat, am zis.

Taras a venit la marginea patului.

— Am ceva pentru tine.

— M-am săturat de cadourile tale.

Taras a lăsat capul în pământ şi a rămas tăcut preţ de câteva clipe.

— Am încercat în zadar să găsesc samovarul lui taică-tu, dar cred că şi asta o să te înveselească. Max, pune-i Varinkăi mâinile la ochi.

Băieţelul s-a uitat la mine, şi eu am încuviinţat din cap. S-a ridicat în genunchi şi mi-a acoperit ochii cu mânuţele. Am aşteptat cu un nod în stomac, în vreme ce paşii lui Taras răsunau tot mai aproape.

— O, Doamne! a exclamat Max.

— Ce este? am întrebat.

— O surpriză, a şoptit, gâdilându-mi urechea cu buzele lui

moi.

Am simţit ceva rece şi tare pe locul în care mă însemnase Taras, fierul răcoros alinându-mi durerea. Apoi am simţit răceala metalului pe mână.

— Deschide ochii, mi-a zis Taras.

Am descoperit pe mână un colier splendid, bătut cu diamante atât de limpezi, încât vedeai prin ele, şi alte câteva pietre verzi, netede, precum moviliţele de muşchi.

— Sunt smaralde, a spus Taras. Am convins-o pe doamna A. că sunt false şi mi l-a dat în schimbul izbei. Vrea să-şi depoziteze proviziile acolo.

— Cum ai putut să faci aşa ceva? Tata a clădit-o cu mâinile lui.

În mod straniu, deşi eram supărată, n-am izbutit să storc nici măcar o lacrimă.

— A fost al contesei şi nu e fals. Doamna A. zice că smaraldele le prind de minune pe fetele blonde. Îţi place?

Cu mâna liberă, Taras mi-a dat o şuviţă de păr după ureche.

Am tresărit la atingerea lui.

— Nerecunoscătoareo! O să ai nevoie de lucruri frumoase, fiindcă plecăm la Paris.

— Când?

— Imediat după întâlnirea de la Petrograd. M-au ales pe mine să merg, pentru că pe Vladi l-au numit comisar raional aici.

Parisul. Mi se încălzea inima numai gândindu-mă la el. *Mamka* îmi spusese atâtea poveşti despre acel oraş. Despre magazinele şi hainele de acolo. Vom reuşi oare să fugim de Taras, odată ajunşi la Paris? Cu siguranţă ne va fi mai uşor decât aici.

Am azvârlit colierul pe pat.

— Presupun că-i o veste bună.

— Presupui?

— Mi-ai vândut *casa,* Taras. *Mamka* n-o să ţi-o ierte niciodată.

— Eşti veşnic nemulţumită, a spus, scoţând o valiză din şifonier şi punând-o pe pat. Vii cu mine la Petrograd.

Amar era gândul de a petrece atât de mult timp cu Taras, dar ardeam de nerăbdare să vizitez oraşul. Fusesem o singură dată acolo, împreună cu *mamka,*şi mi se păruse minunat, cu străzile lui ticsite de prăvălii cochete.

Am încercat să-mi alung din minte gândurile negre care nu-mi dădeau pace. Cum să-i las singuri pe Max şi pe *mamka*? Îi va

face oare Vladi rău copilului în lipsa mea? O să omoare familia Streşnaiva? Ştiam de la Vladi că Sofia fugise. O să-l răpească pe Max? O mai ţinea Max minte pe Sofia? *Mamka* îmi spunea de multe ori că ea e mama lui adevărată, dar îi întorceam spatele şi plecam. Tata îmi încredinţase mie copilul, şi era prea târziu să se mai schimbe ceva.

A intrat şi *mamka* în cameră.

— Fiica mea nu pleacă nicăieri. E prea periculos la oraş în momentul ăsta.

— E doar o scurtă excursie. Comitetul vrea să discute cu mine şi trimite un automobil cu şofer să mă ia. O să-i prindă bine Varinkăi să mai iasă de-aici.

— Nu-mi place deloc. După nebunia din februarie, s-au adunat acolo toţi bandiţii din Rusia. Poşta şi telegraful nu funcţionează. Cum ne daţi de ştire dacă se întâmplă ceva?

— Vezi-ţi de treabă, dacă nu vrei s-o păţeşti. Du-te şi fă-ţi bagajele, Varinka. Vine maşina după noi.

Taras a ieşit din cameră, iar *mamka* se uita cum îmi arunc hainele în valiză.

— Trebuie neapărat să scăpăm de el, a zis.

Mi se perindau prin minte tot soiul de imagini ale Petrogradului. O să am ocazia să fug de el? De ce-aş face asta? Taras i-ar lua prizonieri pe *mamka*şi pe Max.

L-am gâdilat pe Max sub bărbie. Când mă uitam în ochii lui albaştri, parcă uitam de orice necaz. Avea să fie vreodată în siguranţă câtă vreme era Taras prin preajmă?

— Când mă întorc, plecăm la Paris. Comuniştii îl trimit pe Taras acolo.

— Slavă Domnului! a oftat *mamka.* O să fie mult mai bine la Paris.

•

După ce am îmbrăcat una dintre cele mai frumoase rochii ale Sofiei, din satin roz-pal, am încărcat bagajele în automobil şi am pornit la drum. Prin luneta automobilului, i-am privit pe *mamka*şi pe Max cum se fac tot mai mici, tresărind la fiecare hârtoapă, căci nu mai mersesem niciodată cu acel mijloc de locomoţie.

Am ieşit pe porţile păzite acum de un tânăr din sat, îmbrăcat în uniformă militară, şi am încercat să nu mă gândesc la Ulad şi la Aleks. Mi-am îngropat faţa în palme.

— Nu plânge, a zis Taras, mângâindu-mă pe coapsă. O să-i

revezi în curând pe Max şi pe Zina.

I-am dat mâna la o parte.

— Mi-e teamă să nu-i facă Vladi rău lui Max. Dacă omoară familia Streşnaiva?

— Nu-i treaba ta.

— Sunt oameni cumsecade, Taras.

Taras s-a întors spre mine şi m-a strâns de încheietura mâinii.

— Încetează. S-a întors roata.

Şoferul i-a aruncat o privire în oglinda retrovizoare, şi Taras a coborât vocea.

— A venit vremea noastră acum. De ce nu vrei să pricepi? Iar partidul are nevoie de mine.

— Pentru ce anume?

— E mai bine să ştii cât mai puţine.

M-am uitat la pădurea ce fugea prin dreptul geamului. O să-i împuşte oare Vladi pe membri familiei prizoniere? Sătenii veniseră în multe rânduri să îi ucidă, şi doar Taras reuşise să le ţină piept. Poate că era mai bine să moară decât să trăiască în mizerie, ca animalele. Speram să aibă parte de o moarte rapidă, chiar şi contesa.

•

Am ajuns la Petrograd după-amiază. *Mamka* avusese dreptate când spusese că în oraş domnea haosul. Automobilul nostru elegant atrăgea o mulţime de priviri duşmănoase, până ce Taras a scos pe geam braţul cu banderola roşie. Un soldat a ridicat sticla de băutură în semn de salut.

— Bună ziua, tovarăşe!

Am observat cu amărăciune cât de dezolantă ajunsese capitala noastră; pavajul smuls pe multe străzi, precupeţele care-şi vindeau mărfurile, strigând în gura mare, pe cele mai elegante artere. Până şi pe Nevski Prospekt, cea mai faimoasă dintre ele, gloatele se îmbrânceau şi urlau.

Am răsuflat uşurată în momentul în care am încetinit şi ne-am apropiat de hotelul Evropeiskaia.

— S-a zis cu ţarul, a spus şoferul. E închis la Palatul Alekandr, împreună cu toată familia.

Deodată, mi-au revenit în minte fotografiile cu familia regală pe care *mamka* le ţinea în colţul sfânt. „Tătucul” cu barba frumos tunsă, ţarina melancolică, cele patru fiice şi un fiu.

M-am străduit să-mi ascund tremurul din glas.

— Dar ţarul...

— Nu le plânge tu de milă.

— Dar e unsul lui Dumnezeu, am zis.

— Iar eu sunt regina Angliei. Trezeşte-te! Puţin le-a păsat de noi, domnişoară. S-au gândit doar la binele lor. Ţarul şi-a nimicit poporul pe străzi. A jupuit şi pielea de pe noi.

Mi-am amintit ziua aceea cumplită în care ne-am trezit cu perceptorul la uşa izbei. Preferam orice numai să nu mai trăiesc aşa ceva.

Şoferul a zâmbit şi a arătat spre Palatul de Iarnă.

— Bolşevicii au făcut ravagii în el. Nătărăii au trecut pe lângă comori şi au tăiat pielea cu care erau tapiţate scaunele. Au spart tencuiala poleită de pe pereţi, convinşi că e aur curat.

— Nu-i opreşte nimeni? am întrebat.

— Guvernul provizoriu e pe ducă.

— Deci, gata cu luptele?

— Da’ de unde! a răspuns şoferul. Eu zic că abia acum încep.

Am coborât din automobil şi m-am uitat la hotel, un impunător palat clădit din piatră, cu patru etaje. Cât mi-aş fi dorit să-l vadă şi *mamka*! Pe trotuar, se perindau grupuri de indivizi ce păreau mai degrabă puşcăriaşi şi soldaţi în uniforme jerpelite. Alţii se aciuaseră pe stradă, îşi întinseseră calabalâcurile şi dormeau grămadă pe ele. Din noile lor culcuşuri sub cerul liber, unii vindeau cărţi cu coperte din piele şi tablouri. Un soldat a trecut bocănind din armă, asemenea unui domn distins care se sprijină în baston.

Am intrat iute în holul hotelului, invadat de bărbaţi care se lăfăiau pe canapelele din catifea.

Taras m-a apucat de braţ în timp ce mergeam.

— Nu mai fi aşa slobodă la gură cu necunoscuţii. Nu ştii cine ţi-e prieten aici.

Administratorul hotelului, un omuleţ saşiu şi îndesat ca o cârtiţă, ne-a condus la camerele noastre, aranjându-şi din mers ochelarii cu rame de sârmă pe nas. În timp ce străbăteam holurile, am aruncat o privire la mobilierul somptuos din camerele cu uşa deschisă, care păreau să fi fost sparte cu toporul şi devastate.

Ne-am oprit în dreptul unei uşi închise, şi administratorul a introdus cheia în broască.

— Din păcate, momentan, acesta e cel mai bun apartament

pe care-l avem. În vremurile bune, aici a stat chiar Igor Stravinski.

Erau două camere alăturate, cu uşă între ele, fiecare mai spaţioasă decât vechea noastră izbă şi de trei ori mai înaltă decât Taras. Am atins clapele pianului şi mi-am trecut degetele peste peretele catifelat precum blana de pe coarnele elanilor.

— N-ai mai văzut tapet? m-a întrebat administratorul, împreunându-şi mâinile de cârtiţă. E catifea din damasc. Veiozele albe de la capetele canapelei sunt legate la electricitate. Deşi mă tem că o să rămânem fără curent în curând. Stătea cu paltonul pe el. Îi era frig din cauză că nu aveau cărbuni ori voia să fie gata să fugă în cazul vreunui atac? Momentan, nu avem cameriste, ne-a informat, în timp ce ne arăta camerele. Toţi servitorii sunt în grevă. Chefuiesc, probabil, pe străzi. La fel şi spălătoresele, aşa că n-are cine să vă gătească şi să vă spele rufele.

Taras îl fixa cu privirea pe administrator.

— Fireşte, e dreptul lor să muncească aşa cum consideră de cuviinţă, tovarăşi. Cine sunt *eu* să judec un confrate?

Ne-am plimbat prin camerele cu mobile murdare şi răsturnate. Chiuvetele erau pline cu apă neagră, uşile de la balcon rămăseseră deschise şi perdelele fluturau în adierea vântului. Lângă balcon, stătea un cufăr cam de înălţimea mea, deschis şi răscolit, din sertarele căruia se revărsau haine de călătorie şi produse cosmetice.

Administratorul i-a înmânat cheia lui Taras.

— Bolşevicii intră în camere la orice oră şi rechiziţionează bunuri şi arme de la persoanele cu stare. Iau orice poftesc, aşa că vă sfătuiesc să dormiţi când aveţi ocazia.

Din stradă au răsunat focuri de mitralieră, spre spaima administratorului, care a tresărit şi a dus mâna la piept.

— Camera asta, a spus, cu un geamăt, a fost cândva ocupată de o prinţesă, care... n-o să mai treacă pe aici.

Taras i-a întins câteva bancnote.

— O să ţinem uşa încuiată.

Bărbatul a băgat banii în buzunar.

— Nu le pasă lor dacă sunt încuiate sau nu. Intră şi ies după bunul-plac. După cum vedeţi, cuferele prinţesei sunt încă aici – răscolite, bineînţeles –, dar o să le luăm în curând.

Administratorul a făcut câteva temenele şi a ieşit. Taras s-a

dus iute la uşile balconului şi le-a închis.

— Am întârziat la şedinţă, mi-a zis, dându-mi cheia. Încuie uşa după mine. Nu ieşi în balcon. Nu laşi pe nimeni în cameră şi nu te duci nicăieri. Ai priceput?

Am încuviinţat din cap.

S-a apropiat de mine şi mi-a mângâiat cicatricea cu un deget. Cu greu m-am stăpânit să nu tresar.

— M-am săturat să respect înţelegerea, Varinka. Diseară e şansa noastră. Suntem doar noi doi, fără copil şi fără Zina. Puţin îmi pasă de ce zic preoţii.

M-a tras lângă el, suficient de aproape cât să îi simt bărbăţia prin pantaloni, şi m-a sărutat pe gât.

L-am respins. Nu puteam risca să mă lase grea.

S-a întunecat la faţă.

— Mă întorc la opt. Spre binele tău, sper să te găsesc aici. N-o să mai fiu la fel de îngăduitor dacă îmi ieşi iar din cuvânt.

Cum era să-i ies din cuvânt? Unde să mă duc? Printre gloatele de pe stradă?

A plecat în grabă. Am răsucit cheia în broască şi am băgat-o în buzunarul rochiei.

Am aşteptat până ce nu i-am mai auzit paşii, apoi m-am dus la balcon şi am deschis uşile. Mă simţeam uşurată că rămăsesem singură. Eram lihnită de foame. De unde să fac rost de mâncare?

Imediat ce s-a înserat, în piaţă s-au adunat mii de oameni, marinarii au aprins focuri şi au început să intoneze cântece patriotice. M-a trecut un fior de emoţie la auzul glasurilor care se înălţau dinspre magazinele de pe Nevski Prospekt: voci tinereşti care cântau vesele şi vuietul camioanelor care se perindau pe stradă, încărcate cu oameni beţi care urlau cântece ruseşti.

Am închis uşile, m-am dus în baie, am dat drumul la apă şi am lăsat-o să mi se prelingă peste degete în cada mare şi albă. Minunat lucru să ai apă caldă de la robinet!

Am lăsat-o să curgă şi m-am plimbat prin cameră. M-am oprit în faţa cufărului răvăşit. Ce imagine dezolantă! Poate că n-ar fi stricat dacă prinţesa s-ar fi gândit puţin şi la popor.

Am aşezat lenjeria din dantelă la loc în sertare şi dintr-unul am scos o revistă franţuzească. *La Vie Parisienne.* Pe copertă era o femeie care îşi ridica fusta îndeajuns cât să i se vadă

pantofii, iar, în jurul ei, stăteau împrăştiate alte patru perechi. M-am ridicat şi i-am răsfoit paginile pline de fete pe jumătate despuiate, gătite cu pălării şi rochii după ultima modă. Un magazin numit Lenjerie Superioară expunea poze cu ciorapi şi „corsete chiar şi pentru cele mai voluptuoase doamne”.

M-am oprit la un articol intitulat „Ştii să săruţi?”

Acesta înfăţişa fotografiile unor cupluri îmbrăţişate, iar, în dreptul fiecăreia, era explicat procedeul corect sau greşit de a săruta. Procedeul corect era să stai la o distanţă potrivită de partener, dar nu prea aproape. Femeia trebuia să ridice bărbia, să închidă ochii şi să lase capul într-o parte, în această ordine. M-am gândit să încerc şi eu şi am ridicat bărbia.

Am aruncat revista înapoi în cufăr. În ciuda pasiunii pe care mi-o arăta Taras, nu ne sărutaserăm niciodată pe gură, şi aveam să mor nesărutată.

Am scotocit şi în celelalte compartimente. Pe fundul unuia, am descoperit un *cocoşnic* bătut cu pietre preţioase. L-am scos din sertar şi i-am mângâiat diadema ascuţită şi încărcată de strasuri dintre cele pe care şi *mamka* le folosea deseori drept podoabe. Am dat fuga în baie, m-am uitat în oglindă şi mi-am pus *cocoşnicul* pe cap. Era aidoma celor pe care le purtau fiicele ţarului.

M-a străfulgerat un gând negru. Aduce ghinion dacă porţi hainele unui mort?

Nu mult după asta, în holul hotelului s-a stârnit agitaţie. Am încremenit; nu îndrăzneam nici să mai respir.

— La ordinul Armatei Roşii, deschide uşa! Căutăm arme.

M-am dus în dormitor şi am înmărmurit lângă pian, cu mâinile împreunate la piept şi inima bătându-mi mai-mai să-mi sară din piept. Taras mi-a interzis să las pe cineva să intre în cameră. Or putea să spargă uşa?

— Ştim că eşti înăuntru, a strigat cineva. O să plăteşti scump dacă nu deschizi de bunăvoie.

Să mă ascund în şifonier? Sub pat? Mi-am pipăit buzunarul şi am simţit cheia rece şi grea.

M-am apropiat de uşă şi am pus o mână pe lemnul rece.

— Plecaţi!

Oi fi părut puternică?

— Nu plecăm până când nu percheziţionăm camera.

Au izbit în uşă cu un obiect tare.

— Sunt oameni bolnavi de tifos aici.

În replică, a mai răsunat o bubuitură în uşă. Şi încă una. Începeau să sară aşchii din lemn.

— Opriţi-vă! am strigat.

Am încercat să introduc cheia în broască, dar îmi tremurau prea tare mâinile.

— Ultimul avertisment! a răsunat un glas de femeie, de data asta. În cele din urmă, am izbutit să descui şi, în cameră, au dat buzna şase sau şapte bărbaţi şi o femeie, îmbrăcaţi în aceleaşi zdrenţe ca mulţimea de pe străzi şi duhnind a vin dulce.

Femeia a venit spre mine.

— Documentele de călătorie?

— Nu am aşa ceva. Am venit de la Malinov, cu treburi la partid. Bărbaţii au izbucnit în râs, iar femeia a mai făcut câţiva paşi spre mine.

— Treburi de partid? Aşa dichisită, în rochie scumpă şi plină de bijuterii?

— Am luat diadema din cufărul prinţesei.

— Grozavă poveste! a spus unul dintre bărbaţi.

Mi-a pus o mână pe fund şi am sărit ca arsă.

— Trebuie să ieşi în hol până când terminăm de verificat camera, a zis femeia.

Un bărbat mărunţel, îmbrăcat cu bluză albă, de marinar, al cărei guler era pătat de vin roşu, mi-a prins mâinile la spate.

— Poate mă distrez şi eu puţin astă-seară, mi-a şoptit la ureche. – Taras Puşkinski. Se poate să-l cunoaşteţi. Lucrează pentru partid.

Sunt cetăţean şi am drepturi.

Femeia s-a apropiat de pian şi şi-a trecut dosul palmei peste clape.

— N-ai acte, n-ai drepturi.

Deodată, ticăloşii s-au întors şi s-au uitat la cineva, în spatele meu.

— Cine v-a dat voie să faceţi asta? a întrebat o voce de bărbat. M-am întors şi eu şi am dat cu ochii de un tânăr chipeş, îmbrăcat cu veston verde, ca al celorlalţi, şi purtând acelaşi gen de şapcă gri. L-o fi recunoscut femeia?

— Ne scuzaţi, tovarăşe comisar.

— Mergeţi şi verificaţi alte camere, dacă, într-adevăr, asta faceţi. Din câte văd, bag de seamă c-aţi ieşit la furat. Nu e de

niciun folos poporului.

S-au retras cu toţii, pierindu-le brusc frenezia iniţială.

Bărbatul a închis uşa în urma lor şi a legănat din cap.

— Mă numesc Radimir Solomahin. Ce cauţi aici singură?

— Taras s-a gândit că e momentul potrivit să facem o vizită...

— Taras?

Nu ştiam ce să fac. Ce să-i răspund? Cum să-i spun adevărul unui necunoscut?

— Taras Puşinski, tutorele meu. Eu sunt Varinka şi vin de la Malinov. Taras a fost chemat la o şedinţă de partid şi am venit şi eu, ca să văd oraşul. Oamenii de mai devreme au crezut că sunt bogată.

— Oamenii de mai devreme sunt bolşevici şi e mai bine să te fereşti de ei. Acum te ajută şi, în secunda următoare, îţi trag un glonţ în cap.

Radimir a zâmbit şi mi-a întins mâna.

— Vino, Varinka. Nu păţeşti nimic dacă eşti cu mine. Hai să ne distrăm.

Capitolul 32

SOFIA
1917

Am întors capul pe aleea servitorilor. De ce-oi fi deschis gura? Eram la un pas de libertate. Am strâns-o pe Ortipo la piept şi i-am simţit inimioara tremurând sub palma mea. Simţea că sunt înspăimântată?

— Îmi pare rău...

— De câte ori trebuie să-ţi mai spun? a zis Stas. Treci imediat înapoi!

M-am întors spre intrarea servitorilor.

Stas mi-a aruncat o monedă.

— Cumpără-mi două bomboane cu izmă.

Am prins bănuţul în mâna liberă şi m-am uitat la Tatiana şi la Olga, pe chipurile cărora se citea uşurarea.

— Desigur, am spus şi am pornit spre oraş, cu moneda caldă în palma mea rece.

•

Am trecut iute pe lângă o gloată de beţivi care devastaseră micuţa prăvălie de vinuri, am lăsat căţelul la cabinetul veterinarului şi am luat-o prin Satul Ţarului, îndreptându-mă spre şoseaua ce ducea la Malinov.

Mi-am scos boneta albă şi şorţul, ca nu cumva Stas să se lumineze la minte şi să raporteze dispariţia mea. Le-am mulţumit în gând verişoarelor mele pentru cizmele călduroase şi ţarinei, pentru că le cumpăra servitoarelor încălţări bune şi le comanda uniforme făcute în Franţa.

Drumul de întoarcere mi-a părut o veşnicie. Am mers o zi întreagă, răbdând de foame, căci îmi jurasem să păstrez mâncarea din pachet pentru familia mea. Într-un final, mi-a ieşit în cale un alt fermier, căruia i s-a făcut milă de mine şi m-a luat în căruţă. Înainte de a mă lăsa în apropiere de Malinov, am oprit acasă la el, unde am înnoptat, într-o cămăruţă laolaltă cu toată familia lui.

Am îndurat orele interminabile animată de gândul revederii moşiei. Mi-am întipărit în minte feţişoara drăgălaşă a lui Max. Şi-o mai aduce oare aminte de mama lui după atâtea luni de despărţire?

Spre dimineaţă, luminată doar de razele lunii, m-am apropiat de moşie, mergând prin şanţurile săpate de o troică în mocirlă.

Mi-am recapitulat în minte planul. Mai întâi, îl voi lua pe Max din odăiţa lui, apoi voi pândi momentul potrivit şi îmi voi elibera familia.

Am ocolit casa prin spate şi, când am auzit zgomot de paşi la uşa din dos, m-am pitit după un copac. A ieşit o femeie, a aruncat o cutie peste un morman de gunoi şi a intrat repede în casă. O fi şi ceva mâncare pe-acolo? Eram lihnită.

M-am apropiat cu prudenţă şi am zărit sera Agnessei, năruită într-un maldăr contorsionat de fiare şi sticlă, peste care era azvârlit gunoiul menajer. Cutii de săpun şi conserve. Mi-a ajuns la urechi un grohăit uşor şi, printre resturi, am desluşit siluetele păroase a doi porci mistreţi.

I-am aşteptat să plece, m-am dus la morman şi am luat cutia aflată cel mai aproape. A fost cât pe ce să leşin când am văzut ce se găsea înăuntru. E cu putinţă aşa ceva? Un pachet din bezelele franţuzeşti ale Agnessei. Am desfăcut punga şi am muşcat dintr-una – era tare ca piatra –, după care am băgat-o în

buzunar. Parcă m-am mai întremat după ce am gustat din prăjiturică aceea dulce.

Ceva alb mi-a atras atenţia, iar, când am întors privirea, am descoperit un trandafir ce îşi iţea capul alb din mormanul de gunoaie. Un Katherine Zeiment. Trandafirul domnului Gardener. Un adevărat supravieţuitor. Am tras planta, a cărei rădăcină era încă intactă şi învelită în pânză de sac, şi am vârât-o cu atenţie în geantă, ca să nu-i strivesc frunzele. Puteam oare să ţin în viaţă un lucru atât de delicat?

M-am dus spre treptele din dos. Scândurile de stejar, pe care Bogdan le bătuse în cuie cu luni în urmă, fuseseră smulse. În hol, mirosea a urină şi a varză fiartă, şi toată casa era cufundată în linişte.

Am urcat pe treptele servitorilor, cu mâinile încleştate una de alta, ca să nu-mi tremure. Îl iau pe Max din odăiţă şi fug. În sat. Am ajuns în capul scărilor şi m-am oprit, ciulind urechile la murmurele care răzbăteau din spatele uşii. O fi Inka? Mama ei? Nu. Nu părea vocea unei persoane care să mă recunoască, aşa că mi-am luat inima-n dinţi şi am intrat.

Camera era puternic luminată de lămpi noi pe gaz, iar, în centrul ei, la un birou din lemn, tipic rusesc, suficient de mare cât să faci picnic pe el, şedea un bărbat pe unul dintre scaunele din salon ale Agnessei. Lângă fereastră, se găsea o masă plină cu catastife. Am rămas în prag, încă orbită de lumină, şi mă uitam la femeia care deretica. Am încremenit. Nu era nimeni alta decât draga mea Raisa.

— Ai întârziat, mi-a zis bărbatul, fără să ridice ochii, aplecat peste un pahar cu ceai.

Era rotofei şi-mi amintea de un porc, cu ochişorii pierduţi printre falduri de grăsime şi faţa rozalie. Din fericire, nu-l mai văzusem niciodată, aşa că nu avea cum să mă recunoască.

— Am întârziat? am spus.

M-am apropiat de birou şi am citit afişul de carton pe care stătea scris cu litere grosolane: *Fabrica de funie şi Spălătoria Populară. Departamentul Spălătorie.*

— Trebuie să zbori ca să ajungi la Kolpino înainte de şase. Unde-i bărbată-tu ca să te ducă?

Am schimbat o privire cu Raisa. O să mă dea oare de gol?

— S-a îmbolnăvit? am spus, pe un ton întrebător.

— Tu mă întrebi pe mine? De la ce s-a îmbolnăvit? De la

băutură, bănuiesc. Nu mai e nimeni dispus să muncească în afară de mine?

— Pot mâna şi eu căruţa.

— N-ai de ales.

Raisa s-a apropiat de birou şi s-a aplecat la urechea bărbatului.

— Tovarăşe comisar, trebuie să-ţi spun...

Mi-a îngheţat sângele în vene. *Te implor, Raisa, nu mă trăda. Am făcut atâtea eforturi ca să ajung până aici.*

Capitolul 33

ELIZA

1917

Într-o dimineaţă caldă de primăvară târzie, cu o zi înainte de evenimentul caritabil organizat în sprijinul rusoaicelor, a sosit prima scrisoare de la Merrill.

Mi-a adus-o Peg în timp ce stăteam pe aleea din faţa casei. Am deschis iute plicul şi am admirat caligrafia lui Merrill.

Newport News Virginia

Scumpa mea Eliza,

Azi-dimineaţă am efectuat primul zbor sub îndrumarea instructorului. M-am ridicat destul de uşor până la 975 de metri. Am dat peste câteva goluri de aer, dar priveliştea de deasupra portului a fost de-a dreptul splendidă. Am executat o aterizare reuşită după doar 18 minute petrecute în aer. Singurele certitudini în momentul de faţă sunt că viaţa mea va începe cu adevărat odată ce voi reveni lângă tine şi că vreau să mă dedic aviaţiei în perioada următoare. În curând, voi pleca în Franţa şi abia aştept să le văd aparatele de zbor...

Îşi încheia scrisoarea cu o schiţă în culori, o vedere din aer a portului, atât de detaliată, încât nu lipseau nici măcar marinarii de pe vase. O operă artistică realizată de Merrill? Nu m-aş fi aşteptat, dar a fost o surpriză plăcută să-i descopăr acest talent

ascuns. Comisesem oare o greşeală colosală, umilindu-l cu vorbele mele până într-atât încât să se înroleze împotriva voinţei sale? Ardeam de nerăbdare să îl revăd.

Imediat ce am împăturit scrisoarea şi am băgat-o în buzunar, am observat intrând pe aleea casei motocicleta ofiţerului Maddox.

— Bună ziua, a spus el, ducând mâna la cozorocul chipiului.

Niciuna dintre trăsăturile ofiţerului Billy Maddox – firea lui blajină, conformaţia delicată şi frumuseţea comună, tipică Vestului Mijlociu – nu îl recomanda pentru o funcţie în poliţie. Reuşea totuşi să suplinească lipsa acestui caracter ferm printr-o desăvârşită afabilitate.

— Din păcate, am venit cu treburi oficiale.

Mi-am încrucişat braţele peste talie. Fără îndoială, venise să aplice legile de urbanism.

Deodată, a apărut pe alee maşina mamei, împrăştiind bucăţi de scoici în toate părţile. Urma să le ducă pe majoritatea locatarelor să o vadă pe Mary Pickford în filmul *Little Pal,* care rula la cinematograful Crescent. A apăsat pe claxon, şi imediat au ieşit Peg, prinţesa Iesipov, Caroline şi alte trei doamne venite în vizită, pentru a se întâlni cu conducerea hotelului Irving ca să discute despre nişte potenţiale slujbe. S-au înghesuit toate în maşină. Cum de se gândise Billy să pice taman acum?

— Bună ziua, domnule ofiţer Maddox, l-a salutat mama.

— Bună ziua, doamnă Mitchell. Din păcate, am veşti proaste.

— Iar a scăpat curcanul agresiv? a întrebat mama.

Billy răscolea cochiliile cu vârful ghetei.

— Da, dar nu-i doar ăsta necazul. Electra Whitney a formulat plângere oficială împotriva dumitale.

Mama mi-a aruncat o privire severă.

Ofiţerul a scos hârtia şi s-a apucat să citească.

— Pe teritoriul Southampton, o reşedinţă de familie, care nu este biserică ori alt lăcaş de cult, seminar, casă parohială, mănăstire...

Prinţesa Iesipov a început să se foiască pe bancheta din spate şi a spus cu un puternic acces rus:

— Pierdem filmul, stimate domn.

Ofiţerul a citit mai departe:

— Dacă locuinţa nu este spaţiu de campare sau locuinţă comună pentru trei sau mai multe familii, ci reşedinţă de ţară,

cu o suprafaţă de peste optsprezece mii de metri pătraţi…

— Pe scurt, Billy, a zis mama, coborând din automobil.

Ofiţerul a făcut sul hârtia şi a agitat-o spre mama.

— În plângere scrie că nu vă este permis să primiţi mai mult de patru oaspeţi care să locuiască aici permanent decât dacă sunt membri ai familiei, doamnă Mitchell. Şi, din câte observ la grupul aici de faţă, avem o problemă.

Electra nu era singura care remarcase forfota crescândă din casa noastră. Nu-i spusesem mamei, dar primisem o scrisoare de la un cuplu din New Jersey care dorea să închirieze câteva camere pentru weekend, crezând că oferim cazare în regim de hotel.

— Peg e angajata noastră. Caroline mi-e nepoată.

— Şi celelalte? Doamna Whitney susţine că cel puţin una dintre doamne lucrează fără permis de muncă.

Mama s-a dus spre ofiţerul Maddox.

— De cât timp ne cunoaştem noi doi? De când zăceai bolnav în spital?

Billy şi-a scos chipiul, şi-a lins palma şi şi-a netezit părul blond, părând, deodată, mult mai tânăr decât cei nouăsprezece ani pe care îi avea. Lăsat la vatră din pricina unei probleme la urechea internă cauzată de difterie, Billy fusese numit la conducerea poliţiei din oraş după ce fostul şei se înrolase. Blândeţea şi pasiunea lui pentru motociclete îl făceau deosebit de sensibil la solicitările Electrei.

— Am stat aproape o lună internat, a spus el, băgând hârtia în buzunar.

— Mă cunoşti bine, Billy. Ştii că n-aş încălca legea.

Billy s-a apropiat de mama şi a coborât vocea.

— Toate prietenele doamnei Electra se plâng. Au ameninţat că mă zboară din funcţie. Mi-au zis că oraşul a fost invadat de persoane care vorbesc limbi străine şi că nu le convine. Spun că dumneata eşti de vină, fiindcă găzduieşti prea multe refugiate.

— Electra ţi-a cumpărat motocicleta, nu-i aşa? am întrebat.

— M-a ameninţat că o să mă pună să merg pe jos dacă nu vă conving să respectaţi legea. Mi-a zis că a vorbit şi la spital şi a rugat consiliul de administraţie să vă dea afară, doamnă Mitchell.

Mama a urcat la loc în maşină, fluturând dispreţuitor din mână.

— N-au decât să încerce, Billy. Între timp, ne vom strădui să le găsim locuinţe doamnelor şi să le obţinem toate actele legale.

Billy şi-a pus chipiul pe cap.

— Grozav! Sper să rezolvaţi până mâine, altminteri, va trebui să fac arestări. Mi-ar displăcea profund, pentru că par persoane cumsecade. Nici nu ştiu unde vor fi trimise. Probabil înapoi în Ucraina.

— Sunt din Petrograd, domnule ofiţer Maddox. *Rusoaice.* Mama a dat maşina cu spatele. Stai liniştit, Billy. Până mâine rezolvăm problema. Nu-i aşa, Eliza?

— Desigur, am răspuns.

•

Am intrat în bucătăria întunecoasă, ca să mă ocup de ultimele pregătiri pentru petrecerea de a doua zi. Paharele erau aranjate pe bufete, iar sticlele de samagon, aşezate într-o piramidă de cristal pe masa din bucătărie. Am scos platoul de crudităţi din frigider, l-am pus lângă fereastră şi am desfăcut ziarul.

Am găsit un articol despre Vladimir Lenin, în care se spunea că încurajează uciderea în masă a monarhiştilor şi a antibolşevicilor şi că a eliminat opoziţia cu ajutorul CEKA, noua poliţie secretă. Am aruncat o privire peste peluza întunecată, către marea pe care sticleau luminiţele pescadoarelor. Ascensiunea lui Lenin îi punea în pericol şi mai mare pe cei ca Sofia. Suferam nespus din cauză că nu ştiam nimic despre ea. O fi apucat măcar să-l vadă pe Lenin ajuns la putere?

Nancy a intrat în bucătărie, cu un dreptunghi negru la subraţ, şi a luat o sticlă de samagon.

— Bună, scumpo, am zis.

A tresărit şi s-a întors spre mine.

— Sper că nu te deranjează că mi-am permis să iau o sticlă, a spus. Purta un halat vechi din flanelă, pe care i-l dăduse mama. Bei un pahar cu mine?

— Eşti încă în convalescenţă, scumpo…

A ridicat sticla care a scânteiat în lumină.

— Ăsta e cel mai bun leac.

Curioasă să aflu ce gust are votca pe care prinţesa Iesipov mi-o lăudase că e delicioasă precum ambrozia, am luat un pahar de pe bufet şi i l-am întins.

— Doar un deget.

Nancy a turnat lichidul transparent în pahar. Nu avea deloc

gust de ambrozie, dar era plăcut şi înviorător şi îmi dădea o senzaţie minunată de căldură prin tot corpul.

— Trebuie să-l bei dintr-o înghiţitură, a spus Nancy şi a dat paharul pe gât.

I-am urmat exemplul. Pentru o băutură preparată în casă, era surprinzător de aromată.

Nancy şi-a tras un scaun.

A luat o tulpină de ţelină de pe platoul de crudităţi şi a muşcat din ea.

— Ce surpriză! Ruşilor nu le place leguma asta. Face prea mult zgomot când o mănânci. Am avut parte de multe surprize aici. Ca, de pildă, bunătatea americanilor. Fata dumitale s-a purtat deosebit de frumos cu mine. Îmi aduce ceaiul în fiecare dimineaţă.

— Caroline vă iubeşte pe toate. E prima oară când o văd fericită de la moartea tatălui ei.

— Cum s-a întâmplat, dacă nu sunt prea indiscretă?

— S-a îmbolnăvit de pneumonie.

Măcar puteam vorbi despre asta fără să am sentimentul că lumea e un glob de cristal gata să se spargă.

— Încă porţi haine de doliu.

— Parcă nu mă îndur să renunţ la ele. E tot ce mi-a mai rămas de la el.

Nancy mi-a mai turnat un pahar, pe care l-am băut dintr-o înghiţitură. Simţeam o fierbinţeală tot mai intensă în stomac.

— Ar fi trebuit să-l salvez. Sunt încă zdruncinată.

— E o binecuvântare să mori de moarte bună.

— Mie mi-a adus doar durere.

— Aş fi dat orice ca şi băieţelul meu să fi avut parte de o moarte bună. Să fi luat un virus de pneumonie. Să moară în somn.

Nancy a turnat samagon în ambele pahare şi l-a dat pe al ei pe gât.

— Vrei să-ţi povestesc ce s-a-ntâmplat?

— Bineînţeles, am zis, aşezând paharul pe masa mamei din bucătărie.

Nancy privea pe fereastră, la valurile care se spărgeau de ţărm.

— În prima clipă, m-am gândit că e un soi de paradă care vine spre Kiev, dar, de fapt, era o gloată de comunişti care ne

căutau. Soţul meu era plecat pe front de câteva săptămâni, iar fiul nostru, Dreşnik, cadet la şcoala militară, stătea de strajă, îmbrăcat în pantalonii albaştri de uniformă, un pic cam lungi, fiindcă uitasem să i-i scurtez. La cei doisprezece ani ai lui, avea voie să porte doar armă de copil, chiar dacă trăgea cu gloanţe adevărate. Am ascuns sub fustă icoana Fecioarei Maria, poleită cu argint, pe care mama o păstrase cu sfinţenie. Nancy se juca cu paharul. Bărbaţii au venit la noi acasă în căutare de ceasuri şi bani. Au râs când au văzut că Dreşnik ne păzea pe mine şi pe fiica mea de zece ani, Saşa, dar, când o parte din ei au înconjurat-o pe sora lui şi au încercat s-o ducă în camera alăturată, a tras şi l-a atins pe unul pe gât. Dreşnik a rămas surprins că puşca funcţionase, iar gloata l-a împresurat şi l-a luat pe sus. A strigat după mine, dar eu şi Saşa n-am putut părăsi casa până când nu ne-au furat tot ce aveam de valoare. Abia mai târziu l-am găsit pe Dreşnik. Aproape de gară.

I-am acoperit mâna cu palma.

— Biata de tine.

— Îl dezbrăcaseră de uniformă şi îl spânzuraseră de un copac, iar pe piept îi scriseseră cu creion cerat: *Fostă persoană.* Dumnezeule, ce privelişte cumplită să-i văd trupul slăbuţşi fraged atârnat acolo, cu gâtul frânt... Saşa m-a implorat să-l dau jos. Am încercat, dar funia era legată prea sus. A trebuit să-l lăsăm acolo, fiindcă am auzit zgomotul gloatei care se înapoia. Nancy a mai luat o înghiţitură. Eu şi Saşa am avut mare noroc să prindem loc pe o navă care venea încoace. Dar, pe la jumătatea călătoriei, fiica mea s-a îmbolnăvit, şi doctorul mi-a zis că are tifos. Aveam de ales între a mă întoarce în Rusia, s-o îngrop acolo, sau să continui călătoria şi s-o îngrop aici.

— Nu ştiu cum ai reuşit să mergi mai departe.

— E corect că soţul meu a plecat la război şi nu s-a mai întors? Că fiul meu a murit speriat şi departe de mine? Că fata mi-a murit în braţe, în măruntaiele unei nave? Că nu trece clipă să nu mă gândesc la ei? Nu. Dar asta-i viaţa mea acum. Toate femeile de la Five Points au o poveste ca a mea. Aşa că le traduc scrisorile şi mă străduiesc să-i ajut pe alţii cum pot şi îmi accept soarta fără să crâcnesc.

A urmat un lung moment de tăcere. Rar îmi fusese dat să văd o femeie mai curajoasă. Şi avea mare dreptate. Henry avusese noroc să moară în patul lui, de moarte bună, cu mine alături.

— Cum te mai simţi azi? am întrebat.

A zâmbit.

— Într-o vreme, nici nu mai ştiam cum mă cheamă. Dar azi mă simt bine, mulţumesc. În Rusia, avem o denumire pentru prietenul pe care ţi-l faci la un pahar de votcă.

— „Beat turtă”, cum sunt eu acum?

Nancy a râs, dar lacrimile îi sclipeau în ochi.

— Nu. Îi spunem *sobutilnik.* De mult mă tot ţin să-ţi dau ceva, dar n-am îndrăznit.

— Nu e nevoie.

A luat din poală o bucată de lemn dreptunghiulară, de mărimea unei cutii cu fulgi de cereale, care îi înfăţişa pe Fecioara Maria cu pruncul, în ramă argintată.

— E icoana mamei. Mi-ar face mare plăcere să ţi-o dau dumitale.

— Vai, Nancy, nu pot s-o accept!

— Te rog. Eşti salvatoarea noastră, şi altceva n-am ca să te răsplătesc. Dacă mai trăia mama, ar fi fost fericită să ştie că a ajuns pe mâini bune. Mi-a întins icoana şi am prins-o cu ambele mâini. Era surprinzător de uşoară. Am mângâiat cu degetul argintul răcoros. Agaţ-o într-un loc deosebit. Cel mai bine, pe peretele dinspre răsărit.

— Îţi mulţumesc din suflet, Nancy. E minunată şi ştiu exact unde s-o pun.

•

În ciuda multelor pahare cu *samagon* pe care le băusem în tovărăşia lui Nancy, a doua zi dimineaţă, m-am trezit cu mintea limpede şi cu un sentiment de eliberare. Primii paşi au fost cam ezitanţi, când m-am dat jos din pat. Poate că şi această nouă trăire de recunoştinţă era efemeră şi se va risipi precum fumul.

Mi-am împăturit toate cele şapte rochii de doliu şi le-am pus într-un cufăr, laolaltă cu bijuteriile negre. Am scos din şifonier o rochie albă, de mătase şi sifon, am tras-o pe cap şi am lăsat mătasea să îmi alunece pe umeri, ca apa răcoroasă a unei cascade. Am încălţat o pereche de pantofi demodaţi, dar trainici, din piele de ied, în nuanţa perlei, mi-am înfăşurat trei şiraguri de mărgele la gât şi am ieşit din cameră ca să adun trupele.

Musafirele noastre rusoaice trebăluiau deja prin casă, iar cvartetul de balalaici adus de Nancy îşi acorda instrumentele în

salon. Prinţesa Cantacuzino, venită pentru o zi ca să ne dea o mână de ajutor, era deja gătită în straie princiare, garnisite cu un elegant ac de păr cu diamant prins în pălăria de catifea. Am rememorat repede păţania din tramvaiul din Petrograd, iar ea s-a interesat de rana pe care o suferisem la degetul mare. După ce i-am spus că s-a vindecat, a plecat să organizeze servitorii care aveau să se ocupe de masa cu samagon.

O să vină oare şi locuitorii din Southampton?

Caroline şi Betty o conduceau pe prinţesa Iesipov la un scaun din capătul celălalt al salonului. Când m-a văzut fiica mea, a venit numaidecât la mine.

— Ai renunţat la doliu, a zis, mângâindu-mă pe braţ.

I-am strâns mâna.

— Era timpul.

— Eşti de-a dreptul radioasă, doamnă Ferriday! a zis Betty.

— Ce-aţi zice dacă voi două v-aţi ocupa de tombolă? Poate câştigaţi o insignă de cercetaş cu ocazia asta.

— Vorbeşti serios, mamă? Mă laşi să mă fac cercetaşă?

— Dacă te achiţi de sarcină. Acum, fugi de-aici până nu mă răzgândesc. Am strâns-o la piept şi, pentru prima oară după foarte mult timp, m-a îmbrăţişat şi ea. Fugi până nu mă răzgândesc, am repetat.

Fetele au dispărut de îndată. Am tras draperia de la fereastra salonului şi m-am uitat pe alee, în aşteptarea celor zece femei care urmau să sosească de la Five Points. Ar fi minunat dacă am reuşi să convingem întreaga comunitate să ne sprijine cauza şi să le ofere adăpost. Cei de la hotelul Irving promiseseră să le ofere slujbe cu condiţia să le găsim cazare.

M-am plimbat prin salon; covorul fusese strâns, iar podeaua, lustruită cu parafină. Am presărat puţin mălai pe jos şi am făcut o mică piruetă. Era perfectă pentru un spaţiu de dans.

Mama a adus ziarul şi ne-a citit titlurile importante pe un ton de crainic.

— Escadrilele aviaţiei germane atacă Anglia. Germania cucereşte Insulele Baltice.

Nu se mai satură odată nemţii ăştia? Gândul că Merrill zbura pe deasupra Germaniei îmi dădea fiori reci.

Caroline şi Betty au aranjat păpuşile făcute la Paris, care urmau să fie scoase la vânzare, iar eu am pus la loc de cinste sabia bătută cu nestemate, pe care ne-o împrumutase prinţesa

Cantacuzino, ca să deschidem şampania în stil grandios. Pe vremuri, fusese folosită în luptă de bunicul soţului ei rus.

În timp ce împodobeam casă, gândul îmi tot fugea la Sofia şi la Afon. Mai trăiau oare? Trimisesem deja peste două sute de dolari din banii obţinuţi din vânzarea de obiecte artizanale, precum şi bani din fonduri proprii, persoanei de legătură de la Paris, spre a fi împărţiţi refugiatelor rusoaice.

— A mai sosit un grup de doamne, mamă, am auzit-o pe Caroline strigând din vestibul.

Mama şi-a făcut repede apariţia din bucătărie.

— Eliza?

Am ieşit iute din casă, urmată de mama, şi am dat cu ochii de mai multe femei, printre care şi două fetiţe de şase ani, care coborau dintr-un omnibus alb.

Şoferul a venit la mine.

— Am douăsprezece valize. Unde le pun?

— Bine aţi venit! le-am întâmpinat. Intraţi, vă rog. Avem nevoie de cât mai mult ajutor.

Mama s-a apropiat de mine.

— Bagaje, Eliza? Tocmai *azi*ţi-ai găsit? Billy Maddox nu glumea când a zis că le arestează.

— Găsim noi o soluţie.

— Da, o să ajungem şi noi în cătuşe, alături de ele.

Le-am făcut semn femeilor să intre în casă.

— Poftiţi, poftiţi. Lăsaţi-vă lucrurile în birou.

— Haideţi în salon, a spus Caroline, luându-le de mâini pe cele două fetiţe şi pornind înaintea grupului.

Erau femei arătoase, îmbrăcate îngrijit, majoritatea în haine de călătorie, multe încălţate cu pantofi scâlciaţi şi cu tocurile tocite. Era evident că, în împrejurări mai fericite, ar fi fost toate gătite în mătăsuri şi dantele, dar păstrau, totuşi, pe chip acea expresie entuziastă a omului nerăbdător să participe la o petrecere.

— Nu vă faceţi griji dacă nu vorbiţi engleza foarte bine, le-am încurajat. Haideţi să le arătăm locuitorilor din Southampton ce cetăţeni respectabili au printre ei.

— Deşi sunt cel puţin douăsprezece persoane peste limita de urbanism, a bombănit mama în barbă.

Pendula mamei a bătut ora amiezii, şi locuitorii din Southampton au început să-şi facă apariţia, plimbându-se uşor

stânjeniţi prin casă, până când Peg le-a pus tuturor câte un pahar cu votcă în mână. Cum ar fi putut să nu rămână impresionaţi de prinţesa Cantacuzino, faţa noastră regală de la Casa Albă? Familia Josiah Copley Thaw din Windbreak. Familia William Douglas din Over Dune. Familia Sidney Harris din Happy Go Lucky. Toţi se înghesuiau să facă cunoştinţă cu ea.

Odată sosiţi Julia Marlowe şi E.H., s-a strâns o adevărată mulţime în jurul lor, iar Julia s-a apucat să dea autografe. Un reporter de la *New York American* se plimba printre oaspeţi, animând atmosfera prin simpla prezenţă a presei.

M-am dus în sala din faţă, croindu-mi drum printre invitaţii care se separaseră în două tabere, despărţite precum Marea Roşie sub toiagul lui Moise. În partea dinspre salon stăteau rusoaicele, iar în cea dinspre vestibul, locuitorii din Southapamton, căutând parcă să fie cât mai aproape de ieşire.

— Adunaţi-vă, vă rog! le-am strigat de la jumătatea scărilor. Vă mulţumesc că aţi venit astăzi aici pentru a le sărbători pe aceste minunate doamne de origine rusă, silite să-şi părăsească patria natală. Femei nevinovate, mame şi copii, prigoniţi de bolşevici. Aveţi ocazia să achiziţionaţi produse artizanale şi astfel să îi ajutaţi pe refugiaţi...

Uşa de la intrare s-a trântit de perete, şi au intrat Electra Whitney şi Anna Gabler. Au venit până la baza scărilor.

— S-a creat un adevărat haos, a spus Electra, uitându-se la mine, din cauza haimanalelor care s-au aciuat aici. Legea urbanismului e cât se poate de clară: cu excepţia servitorilor, nu puteţi găzdui permanent mai mult de patru persoane din afara familiei. Am înţeles că, în momentul de faţă, locuiesc aici peste zece persoane, dar, din câte observ, sunt chiar mai multe. Şi nu-mi spuneţi că sunt servitoare. Apoi s-a uitat la Nancy, care stătea chiar lângă ea, şi a vorbit rar şi apăsat: Ai priceput?

Am strâns pumnii.

— Sunt nişte fiinţe umane deosebite, care vorbesc engleza mai bine decât tine, Electra. Aşa că măsoară-ţi cuvintele.

— I-am adus primarului la cunoştinţă situaţia, iar ofiţerul Maddox e pregătit să le aresteze. O parte din amicele voastre rusoaice au fost văzute consumând votcă la bodegă şi vorbind tare în limba rusă. De unde să ştim noi ce discută? Theodor Roosevelt, cel de-al douăzeci şi şaselea preşedinte al Statelor Unite, spune că imigranţii trebuie să se integreze. Citez: „Nu

putem accepta decât o singură limbă, iar aceea este *engleza".* Iar voi v-aţi apucat să faceţi comerţ cu băuturi ilegale din ţara voastră? Southamptonul nu va tolera un asemenea comportament.

Musafirii se foiau stânjeniţi.

Mama, care urmărise toată scena din sală, şi-a croit drum prin mulţime şi a urcat pe trepte. S-a lăsat liniştea în momentul în care a venit lângă mine şi a aruncat o privire scrutătoare către invitaţi.

— Majoritatea domniilor voastre mă cunosc, dar, pentru cei care nu mă cunosc, am să mă prezint. Numele meu este Caroline Woolsey Mitchell, a vorbit mama pe acel ton aparte, în care se simţeau atât calmul, cât şi blândeţea.

Electra a ridicat o mână.

— Nu e nevoie să...

— Închide gura, Electra, şi cască urechile.

S-au înălţat murmure din mulţime, după care s-a aşternut din nou liniştea.

— Nu credeam că o să spun asta vreodată, dar înţeleg ce simţi, Electra. Nici eu n-am fost de acord la început. A trebuit să-mi deschidă ochii fiică-mea; s-a dovedit a fi o lecţie ruşinoasă pentru o femeie bătrână care-şi închipuie că le ştie pe toate. După care am avut ocazia să le cunosc pe aceste femei, a spus mama, arătând spreNancy, aflată la baza treptelor. Nancy, de pildă, s-a născut în Rusia, dar vorbeşte franceza mai bine decât mine. Şi-a pierdut soţul în război, tifosul i-a răpit fiica, iar fiul i-a fost ucis cu bestialitate. Acum, face curăţenie în toaletele de la club. Prinţesa Iesipov ia resturile noastre de mâncare şi le duce sărmanelor care locuiesc la pensiunile din oraş.

Anna Gabler s-a îndepărtat de Electra.

— Nu doresc să umilesc pe nimeni, ci să vă ajut să înţelegeţi. Vă rog să daţi dovadă de răbdare şi de un strop de omenie. Orice schimbare e greu de acceptat. Poate că vi se pare nefiresc să auziţi că se vorbeşte rusa la bodegă, dar încercaţi să vă eliberaţi de prejudecăţi, dragi prieteni. Întindeţi-le aceeaşi mână pe care şi alţii le-au întins-o strămoşilor voştri. Femeile acestea sunt dornice să muncească şi să ajute în orice fel pot ele. Pe când era copil, însuşi bunicul preşedintelui Roosevelt, abia descins din Olanda, s-a urcat într-o zi, după slujba de la biserică, pe un porc şi a luat-o la sănătoasa pe străzile New York-ului,

spre dezaprobarea credincioşilor. Credeţi că americanii, compatrioţii lui, au considerat că se integrase?

Mama a arătat cu mâna în direcţia lui Archie Somerdyke.

— Archie, lumea o critica pe bunica ta, pentru că, în fiecare duminică, venea la biserică cu boneta olandeză pe cap. O acuzau că nu depune suficiente eforturi pentru a se adapta la noua societate. Tatăl tău, Priscilla, refuza să scoată un cuvânt în engleză când a venit aici, iar, când mergea la Hildreth, arăta cu bastonul către produsele pe care le dorea. Până şi străbunicul meu, născut în Anglia, a numit America „Coloniile” până în ziua în care a pus mâinile pe piept. Ai dreptate, Electra, femeile acestea nu sunt din acelaşi soi cu noi. Dar sunt salvarea noastră. Căci, dacă îi acceptăm doar pe cei din „soiul nostru”, nu facem altceva decât să trăim într-o lume izolată şi meschină. O lumea previzibilă şi lipsită de pericole, ce-i drept, dar stoarsă de viaţă. Purtaţi-le în continuare ranchiună, dacă altfel nu se poate. Alimentaţi-vă fricile. Chemaţi autorităţile. Dar eu îi voi susţine pe aceşti oameni până în ultima clipă, iar, dacă vine poliţia să le scoată din casa mea, jur pe bunul Dumnezeu că va trebui să-mi pună şi mie cătuşe.

Mama şi-a încheiat discursul, iar mulţimea a rămas tăcută, ultimele ei cuvinte încă plutind în aer. Apoi toţi invitaţii au izbucnit deodată în aplauze frenetice, făcând să răsune întreaga sală.

Emma Baker şi-a luat soţul de mână şi l-a tras în grupul rusoaicelor.

— Şi nouă vor trebui să ne pună cătuşe.

— Primim şi noi patru refugiate la Clovers, a strigat Dudley Olcott.

Eu şi mama am zâmbit şi le-am făcut cu mâna celor care se oferiseră voluntari cauzei noastre.

— Avem loc pentru patru persoane la Crosswaves, a anunţat Chester Griswold, ridicând mâna.

Electra şi-a luat la revedere ţâfnoasă, iar tovarăşele ei Verzi şi Roz au dat uitării discordia de până atunci şi s-au dus la masa cu votcă.

În scurt timp, toate rusoaicele şi-au găsit găzduire, iar mama şi prinţesa Cantacuzino fluturau triumfătoare cele trei cutii de trabucuri doldora de bani. Strânseserăm o sumă considerabilă pe care să o folosim în sprijinul refugiatelor de aici şi de la Paris.

Acum nu-mi mai rămânea decât să o găsesc pe Sofia.

Capitolul 34

VARINKA
1917

Radimir stătea în uşa camerei, cu mâna întinsă şi un zâmbet trist pe buze. Ce noroc pe mine să-mi iasă în cale un bărbat atât de chipeşşi de amabil!

— Nu-ţi fie teamă, mi-a zis, întinzând mâna şi mai mult.

Ar fi fost minunat să plec cu el. Să alerg pe străzile întunecoase şi să mă pierd în mulţime. Am dus mâna la cicatricea de sub ochi. Data viitoare, Taras mă va pedepsi şi mai aspru.

— Vino cu mine. Mă întâlnesc cu nişte prieteni.

M-am uitat la ceasul de pe poliţa şemineului. Era ora şase seara. Dacă ieşeam doar pentru scurt timp? Taras n-avea de unde să afle.

— Bine, am zis, încuviinţând din cap.

— Alte haine nu ai? Unele mai închise la culoare, care să-ţi ascundă silueta.

M-am îmbujorat uşor la auzul acelor cuvinte.

Am zâmbit.

— Cred că găsesc ceva mai potrivit în cufărul de colo.

Am scotocit prin sertare şi am descoperit un costum gros de vânătoare, cafeniu-verzui. Radimir a intrat în camera lui Taras şi a stat cu spatele până când m-am schimbat. Ce gest politicos din partea lui, un gest pe care Taras nu l-ar face niciodată!

Am coborât în stradă şi ne-am trezit împresuraţi de gloate. Radimir a scos pistolul din jachetă şi m-a apucat bine de cot.

— Stai aproape de mine, Varinka. N-avem mult de mers. Doar până la Cafeneaua Literaturnoe. Trebuie să stăm de vorbă. Tramvaiele nu mai circulă.

Cu chiu, cu vai, ne-am croit drum pe Nevski Prospekt, îmbrânciţi şi loviţi de marea de oameni. Un cuplu bine îmbrăcat a trecut iute pe lângă noi, uitându-se îngrijoraţi la bărbaţii cu sticle în mâini, care râdeau şi strigau după ei: „Fugiţi, foşti

oameni!”

Am trecut pe lângă un soldat în uniformă, zăcând pe caldarâm, cu capul într-o baltă neagră de sânge. Mulţimea strânsă în jur sărbătorea, trăgând focuri în aer. Am vrut să mă opresc şi să mă uit mai bine, dar Radimir m-a tras după el, pe trotuarul cufundat în întuneric.

Nu mult după aceea am intrat într-un restaurant cu tavan scund, în care domneau un miros greu de friptură de pui şi fum de ţigară. Era mare zarvă înăuntru, iar clienţii se înghesuiau să ajungă la tejgheaua barului. Radimir m-a tras în fundul localului şi s-a oprit în dreptul unui cuplu care se săruta, strângându-se pătimaş în braţe.

— Varinka, ei sunt prietenii mei, Dina şi Erik. Din câte observi, sunt foarte înamoraţi.

Cei doi s-au desprins din îmbrăţişare şi mi-au strâns mâna.

— Îmi pare bine să te cunosc, tovarăşă.

Dina mă ducea cu gândul la un leu, din cauza podoabei de păr care îi încadra faţa. Purta pantaloni şi jachetă, la fel ca Radimir, dar avea o cu totul altă siluetă decât a mea. Oare cum o numeau în revistă? Voluptuoasă.

— Când nu se sărută, lucrează amândoi la ziarul *Poporul.*

Dina mi-a întins mâna şi i-am strâns-o şi eu.

— Căutăm să mai angajăm oameni, dacă te interesează.

— O, nu. Eu am venit doar în vizită. Sunt din Malinov şi trebuie să mă întorc...

Erik a turnat un pahar cu votcă.

— Cum ai avut ghinionul să-l întâlneşti pe Radimir?

Mi-am tras părul peste cicatricea de pe obraz.

— Mi-a sărit în ajutor la hotel.

Radimir m-a cuprins cu un braţ pe după umeri.

— O atacaseră nişte haimanale. Căutau arme şi voiau s-o răpească.

— Unii prea sar calul, a zis Dina, mângâindu-mă pe mână. Mă bucur c-ai scăpat cu bine. Să ţii ochii-n pământ când mergi pe stradă.

— De ce să-şi facă griji? a spus Erik, arătând spre Radimir. Domnul comisar are gloanţe din belşug.

— Comisar? am întrebat.

— De când au venit bolşevicii la putere, s-au înfiinţat sute de comitete, a zis Dina. Prea multe, dacă mă întrebi pe mine.

Comisarul este cel care conduce un astfel de comitet.

Erik m-a tras mai aproape şi a strigat.

— Cum Radi era unul dintre cei mai deştepţi dintre angajaţii muzeului, l-au numit Comisar al Comitetului de Artă şi Obiecte Istorice ale Poporului. N-are nici douăzeci de ani, dar i-a întrecut pe unii cu mult mai multă experienţă. Poţi să faci o plecăciune în faţa unei asemenea somităţi.

— Nu e cine ştie ce onoare, a spus Radimir, zâmbind. Îi concediază pe toţi cei din vechiul regim şi caută să angajeze orice tovarăş dornic să-şi slujească ţara. Troţki a pus şef de raion un chelner, pentru simplul motiv că rupea câteva vorbe în franceză.

— Tu ai studiat arta de când ai început să mergi pe două picioare, a zis Dina.

Radimir s-a întors spre mine.

— Părinţii mei au murit când eram mic şi am fost înfiat de custodele de la muzeu şi de soţia lui. Copilul norocos cu numărul treisprezece. Aşa că mi-am petrecut mare parte din copilărie prin muzee.

— Cine s-ar fi gândit că, dacă te uiţi toată ziua la statui despuiate, te alegi cu o slujbă călduţă?

— Trebuie să călătoreşti mult.

— Vai, ce oribil să trebuiască să mergi la Paris şi la Veneţia!

— Şi nu-i uşor să potoleşti gloatele care vor să distrugă tablourile. A fost cât pe ce să-i dea foc lui *David şi Ionatan,* a spus, apoi s-a întors spre mine. Înfăţişează despărţirea dintre prinţul Ionatan şi regele David.

— Regele David? am întrebat.

— N-ai auzit de regele David? a exclamat Dina. A fost regele iudeilor.

— N-am văzut nicio astfel de icoană, am zis.

Dina a dat capul pe spate şi a pufnit în râs.

— Noi nu avem icoane, Varinka. N-ai cunoscut niciodată un evreu? Să ştii că toţi trei suntem evrei.

Am lăsat ochii în pământ, simţind că îmi ard obrajii de jenă.

— N-o mai necăji, Dina, a zis Radimir.

— N-are de ce să-ţi fie ruşine, mi-a spus Dina. E de înţeles dacă ai trăit într-un cătun uitat de lume.

Radimir m-a prins de braţ.

— Doar Biserica Ortodoxă Rusă îşi venerează sfinţii prin

icoane. Ar trebui să le vezi pe cele vechi din colecţia ţarului.

— Eu nu sunt evlavioasă, am zis. Dar *mamka* are o icoană cu chipul ţarului.

Dina a dat votca pe gât dintr-o înghiţitură.

— Ăla chiar nu e sfânt. Bine c-am scăpat de ticălosul ăla molâu. Am scăpat de ţarină, şi de Rasputin, şi de acoliţii lor. Nu mai are cine să ne omoare pe străzi, nu mai trebuie să bem samagon. În sfârşit, ne putem întoarce la votca noastră.

— Dar dacă câştigă Germania războiul şi ajungem cu toţii nemţi? am întrebat.

Erik a pufnit în râs.

— Poate n-ar fi rău. Jumătatea de kilogram de unt a ajuns deja să coste zece ruble. Să sperăm, totuşi, că de-acum înainte ne vom stabili noi salariile.

— Am auzit că toată lumea o să primească pensie dacă vin bolşevicii la putere.

— Lenin e în stare să ne promită şi luna de pe cer, a zis Radimir.

— Cel puţin, cu ocazia asta, află şi bogătaşii ce înseamnă să fii flămând, a spus Dina. Nu aveam toţi dreptul să mâncăm?

Mi-a fugit gândul la cinele de la conac, la masa atât de îmbelşugată a familiei Streşnaiva, încât ai fi putut hrăni un sat întreg cu bucatele de pe ea.

— Ai dreptate, dar tot e derutant.

Era plăcut să pot vorbi despre situaţia actuală cu persoane sincere, nu cu Taras, care nu-mi spunea niciodată nimic.

Dina mi-a întins un pamflet.

— Vino cu noi, Varinka, să-l asculţi pe Lenin când vorbeşte de la balconul lui din faţa Fortăreţei Petru şi Pavel. O să înţelegi mai bine ce vorbim noi aici. Ţine un discurs chiar astă-seară...

— Nu pot. Trebuie să mă întorc la hotel.

Ceasul de la bar indica ora 6.45.

Radimir m-a tras mai aproape de el.

— La opt eşti acolo. Dar mai e mult până atunci. Vino să stai cu mine.

— Eu am compus pamfletul, a zis Dina.

Rusia roşie: Victoria bolşevicilor.

Radimir m-a condus la un separeu, unde ne-am aşezat atât de aproape unul de altul, încât ni se atingeau pulpele.

— Ai o slujbă foarte importantă.

— N-aş fi avut-o dacă rămânea ţarul la putere. El le dădea funcţii doar amicilor lui bogaţi. Şi toată lumea ştie că îi ura pe evrei.

— Pentru că furau banii Rusiei?

— Asta e propaganda lui abjectă. Ani la rând, n-a făcut decât să răspândească minciuni despre noi. Nu e „tătucul” minunat cum îi plăcea să se creadă, care se folosea de propria familie ca să păcălească poporul. Le punea fotografia pe orice vedere şi pe orice carte, ca să ne distragă atenţia de la ticăloşiile lui.

— Dar fiicele lui erau persoane cumsecade.

— Se prea poate, dar părinţii lor s-au folosit de ele ca să afişeze lumii o falsă imagine de bunătate şi pietate. Mulţi evrei au murit din cauza lui, a zis Radimir, ridicând din umeri. Trebuia să găsească un ţap ispăşitor care să tragă ponoasele pentru greşelile lui. Marea mea bucurie e că reuşim să conservăm măreaţa artă a Rusiei. În vremuri tulburi ca astea, poezia şi arta sunt primele care pier.

Radimir era foarte cult. Probabil că eu îi păream o neroadă.

Un chelner ne-a aprins lumânarea de pe masă, iar Radimir a comandat ouă fierte, pâine neagră şi două pahare cu votcă.

— N-am băut niciodată, am spus.

— Ar fi momentul să începi.

— Nu pot să stau mult.

— Nu-ţi face griji. Plecăm repede. Radimir se juca cu paharul. Vreau să-ţi fac o mărturisire, a zis, privindu-mă cu colţul ochiului. Te-am văzut când ai intrat în holul hotelului.

Am încercat să-mi ascund zâmbetul.

— Te-am căutat la toate etajele. Bine c-am picat la ţanc. S-a tras mai aproape de mine şi mi-a îndepărtat o şuviţă de păr de pe obraz. Ce-ai păţit la faţă?

— Un accident când călcam rufe.

A dus vârfurile degetelor la buze, apoi mi le-a pus pe rană, cu nespusă gingăşie, exact cum făcuse Max.

— Primejdioasă îndeletnicire călcatul ăsta.

Mi-au dat lacrimile în faţa unui gest de asemenea tandreţe.

Chelnerul s-a întors cu o sticlă de votcă şi două pahare şi le-a aşezat pe masă.

Radimir s-a aplecat spre mine.

— Ai un zâmbet foarte frumos. Îmi vine să te sărut.

— N-am sărutat niciodată un băiat.

— Zău? Nu pot să cred. Asta e în avantajul meu, fiindcă n-ai termen de comparaţie. A turnat votcă în ambele pahare. Puţine fete m-au lăsat să le sărut, dar am studiat arta sărutului din cărţi şi filme.

Am zâmbit. De data asta, nu-l credeam.

— Trebuie să ţii minte trei lucruri, a spus şi a dat votca pe gât.

M-am uitat la lichidul transparent, am tras aer în piept şi l-am băut dintr-o suflare.

— Bravo, Varinka! Ai talent.

Am pus paharul gol pe masă.

— Spune-mi care sunt cele trei lucruri.

A zâmbit şi a rămas cu privirea pierdută câteva secunde.

— Ei bine, prima condiţie e să nu treci direct la treabă, ci să-ţi faci mai întâi încălzirea, a spus, trecându-şi degetele peste gâtul meu. Maeştrilor le place să aţâţe puţin. De pildă, să te dezmierde cu buzele în locul ăsta, a adăugat, plimbându-şi degetul peste linia maxilarului meu. Sau aici.

Mă treceau fiori prin tot corpul. Din cauza alcoolului oare?

— Şi pe urmă?

S-a apropiat mai mult de mine, mi-a prins bărbia în mână şi mi-a ridicat ochii spre el.

— Partea a doua e minunată. Te uiţi adânc în ochii celeilalte persoane. Poate că o să vezi în ei fragilitate. Ori poate frică. Chiar dragoste, dacă ai noroc.

Îi străluceau ochii la lumina lumânării. Aveau o nuanţă splendidă – verzi precum jacheta de pe el.

M-a privit lung.

— Nu te grăbi, fiindcă asta face ca partea a treia să fie şi mai plăcută.

Mi-am înghiţit nodul din gât.

A înmuiat un deget în pahar şi mi l-a trecut umed peste buze.

— Ultima etapă. Momentul în care buzele se întâlnesc. E un moment delicat şi tandru, dacă o faci cu pricepere. Cheia e să laşi lucrurile să vină de la sine.

Timpul s-a oprit în loc pe când îi inhalam mirosul de cărţi legate în piele, de tonic de păr şi de fum de ţigară.

Deodată, chelnerul a pus pe masă o farfurie în care se rostogoleau ouăle fierte, albe şi netede. Am eliberat un oftat prelung. N-o să primesc acel sărut. În tot acest timp îmi ţinusem respiraţia?

Am discutat despre cât de bine va fi după ce câştigă Armata Roşie, până când am aruncat o privire la ceas. 7.45. Am tresărit şi l-am apucat de mână pe Radimir. Când s-a scurs o oră întreagă?

— Trebuie să plec.

S-a ridicat, a aruncat banii pe masă şi a îndesat în buzunar ouăle şi pâinea. Am luat-o la fugă pe străduţele lăturalnice, râzând şi chinuindu-ne să mâncăm ouăle alunecoase.

Cu câteva minute înainte de ora opt, ne-am oprit în întunericul de la uşa hotelului. M-am uitat înăuntru după Taras.

— Deschide gura, mi-a zis Radimir.

Am deschis-o larg.

Îl simţeam cum zâmbeşte în beznă.

— Eşti atât de naivă.

Mi-a dezmierdat faţa cu degetele, căutându-mi gura, şi mi-a pus uşor o bucată de pâine între buze.

Nu-mi aminteam ca pâinea să fi fost vreodată mai savuroasă.

— Aşa vrea să ne mai vedem, a spus.

— Mă întorc la Malinov în curând.

— Şi eu trebuie să plec la Paris.

Am scos un geamăt.

— S-ar putea să venim şi noi în scurt timp. Taras a primit sarcină să meargă acolo.

Am zărit un licăr ciudat în ochii lui Radimir.

— Înseamnă că ne vedem la Paris.

M-a tras lângă el.

I-am pus o mână pe piept.

— Nu-mi mai aduc aminte toţi paşii.

O să-mi poarte ranchiună dacă îl resping? Taras mi-ar rupe încheietura mâinii pentru o faptă mult mai neînsemnată.

Radimir a râs şi mi-a îndepărtat părul de pe frunte.

— Ai dreptate, Varinka. Am complicat prea mult explicaţiile. Unde mai pui că abia ne-am cunoscut.

— Mulţumesc pentru masă.

— Fugi. Aştept aici până intri.

•

Am luat-o la goană pe scări, de teamă că liftul e prea lent, am ajuns la apartament şi m-am oprit în faţa uşii deschise, cu inima bubuindu-mi în piept. Taras era în dormitorul lui şi îşi azvârlea lucrurile în valiza de pe pat.

Nu aveam timp să mă îmbăiez ca să scap de mirosul lui Radimir.

Din trei paşi, Taras a traversat covorul imens şi a ajuns lângă mine.

— Unde-ai fost?

După cele câteva ore petrecute în compania lui Radimir, toată fiinţa lui Taras îmi lăsa o impresie grotescă şi respingătoare.

Am intrat în apartament.

— Am coborât în hol, să caut ceva de mâncare.

— Ştiam eu că nu pot avea încredere în tine.

— Sunt lihnită de foame, Taras.

— Fă-ţi bagajele. Plecăm.

— La ora asta?

— Am primit o însărcinare şi n-am timp de pierdut. Te urci în maşină şi te întorci la Malinov.

Am întors capul, ca să nu-mi vadă zâmbetul. Nu trebuia să petrec noaptea cu Taras. Voi pluti prin noapte, aşezată pe bancheta din spate a unui automobil, savurând parfumul acela plăcut, şi voi visa.

La băiatul pe care îl voi reîntâlni la Paris.

Capitolul 35

SOFIA

1917

Comisarul şedea la biroul din fosta odăiţă a lui Max.

— Ce mai e? Vorbeşte odată.

Mi s-au înmuiat genunchii. Dacă mă prăbuşesc?

Raisa s-a apropiat de birou.

— Voiam doar să-ţi reamintesc, tovarăşe, să-i pui pe documente ştampila Ministerului de Transporturi.

Am slobozit un oftat scurt. Mulţumesc, scumpa mea Raisa. Comisarul s-a ridicat de pe scaun.

— Desigur. Stai aici. Vin imediat.

A ieşit din cameră şi a trântit uşa după el.

Raisa a venit iute la mine şi mi-a prins mâinile în palme.

— Trebuie să ne grăbim, Sofia.

I-am strâns mâinile.
— Ce se mai întâmplă cu familia mea?
— Mama Varinkăi, o femeie cumsecade, o ajută să se ocupe de Max. S-au instalat în apartamentul părinţilor dumitale. Varinka e plecată...
— Trebuie să ajung la el.
Raisa m-a apucat cu putere de mâini.
— Aşteaptă. Moşia a fost naţionalizată. În toate camerele locuiesc sătenii acum. Dacă te recunoaşte careva, eşti moartă.
— Afon s-a întors?
— Nu, dar a sosit o scrisoare.
Un zâmbet i-a luminat chipul. Îmi venea s-o sărut în momentul acela. S-a dus repede la masă, a dat-o la o parte şi a ridicat scândurile podelei.
Deci, ascunzătoarea Liubei nu era tocmai de negăsit.
— Am pus-o aici, laolaltă cu celelalte lucruri, a zis Raisa, scoţând raniţa Liubei. Poftim. Trebuie să pleci imediat ce revine comisarul. Şi nu cumva să te duci după Max.
— Nu pot să-mi părăsesc*fiul*, Raisa.
Raisa s-a apropiat de mine.
— I-am auzit vorbind. Varinka, mamă-sa şi Taras vor pleca la Paris în curând. Îl iau şi pe micul Max cu ei. Îl recuperezi acolo. Dacă încerci ceva aici, sigur te prind.
Mi-a întins raniţa, iar sextantul Liubei m-a înghiontit în şold.
— Liuba ce mai face? Părinţii mei sunt bine?
Raisa s-a întunecat brusc la faţă.
— Căruţa cu rufe de spălat e în hambarul de lângă casă. Ieşi pe poartă şi nu te uiţi înapoi până când nu ajungi...
S-a deschis uşa şi a intrat comisarul.
— Poftim, a zis, întinzându-mi o hârtie împăturită în trei. Du-te odată şi ai grijă să nu tândăleşti, altminteri, o-ncurci.
I-am aruncat o privire Raisei şi am pornit spre uşă, cu raniţa şi geanta pe umăr.
— Un moment, a strigat comisarul.
Am îngheţat.
— A doua geantă, a spus el.
— Ce-i cu ea, tovarăşe comisar?
— N-o aveai când ai venit.
Mi-am împreunat mâinile, ca să nu tremure. O să-mi ceară să-i arăt ce am în ea? O să găsească brăţara cu cifruri?

— Ai uitat, tovarăşe comisar, că acum le punem mâncare la pachet cărăuşilor? a intervenit Raisa.

— Ce-i obiectul ăla de metal care iese din ea?

— Sextantul meu, am răspuns. Îl folosesc, ca să nu mă rătăcesc.

— Bine, bine. Hai, du-te mai repede, altfel, o să-ţi doreşti să te fi rătăcit.

Am ieşit din cameră.

— Şi nu te opri să mănânci! a strigat în urma mea.

•

Am coborât în goană pe scările servitorilor, tropăind cu cizmele grele pe covoare, şi am ajuns la uşa din dos. Cum să plec fără Max? După ce îl recuperam, puteam să-mi eliberez familia şi să-i ascund în căruţa cu rufe.

Am rămas în prag, neştiind ce să fac. Dar dacă mă recunoaşte vreun sătean? Vladi o să mă pedepsească fără milă.

M-am furişat pe lângă salonul în care ne prinseseră bandiţii cu un an în urmă; acum, sforăiau acolo câţiva săteni, întinşi pe pături, pe masă, sub candelabrul de cristal. Mirosea a putregai şi a trupuri nespălate.

Când am trecut pe lângă *zala,* unde un grup de bărbaţi jucau cărţi şi beau votcă, am simţit un fior pe şira spinării, la vederea unuia dintre ei care purta pe cap toca de absolvent a tatei, scuturând din ciucure în timp ce fredona un cântec popular. Cu greu m-am abţinut să nu vomit în momentul în care altul s-a aplecat şi a scuipat direct pe covorul de mătase al Agnessei. Era prea riscant să mă iau la harţă cu ei. Trebuia să-l găsesc pe Max.

M-am strecurat în biroul tatei, pregătită de ce era mai rău, şi l-am găsit devastat; dulapul de arme şi sertarele erau deschise şi prădate. Etajerele erau goale, iar cărţile zăceau claie peste grămadă pe jos. Tot pe jos era şi bustul lui Benjamin Franklin, făcut zob.

Am luat-o pe scara principală, pe lângă pereţii ciuruiţi de gloanţe, şi m-am oprit în faţa portretului tatei, sfâşiat; îi scoseseră ochii cu cuţitul. Cum puteau nutri o asemenea ură faţă de omul care îi învăţa să cânte în cor? Care le dădea slujbe la fabrica de pânză?

Am ajuns la uşa dormitorului Agnessei. Era închisă. Ameţită şi tulburată, m-am sprijinit cu o mână de peretele acoperit cu

tapet din hol, ca să-mi ţin echilibrul.

Odată ce intram, nu mai exista cale de întoarcere.

Am rotit mânerul, am pătruns în camera întunecoasă şi am închis uşa. În lumina slabă, patul Agnessei părea neschimbat, făcut cu grijă şi având pernuţele frumos aranjate pe el.

Am păşit tiptil pe covor şi, abia când am ajuns lângă el, l-am observat pe micul Max care dormea, întins pe spate, în pijama, pe un morman de cuverturi. Mi-am stăpânit un suspin. Ce mare crescuse! Am pus raniţa jos, m-am ghemuit lângă el şi mi-am trecut două degete peste cârlionţi. Se lungise în picioare, dar, pentru un copil de trei ani, era încă dolofan.

— Doarme îmbrăcat în palton.

M-am ridicat şi m-am întors speriată; am dat cu ochii de o femeie cu chip de madonă. Să fi fost mama Varinkăi? Ţinându-se cu o mână de gulerul halatului sărăcăcios, necunoscuta s-a dus la şifonierul Agnessei şi a scos o pereche de cizmuliţe din pâslă.

— Nu vrea să doarmă în pat, a zis, întinzându-mi cizmele. Zice că vrea să doarmă ca la cort, ca să te întorci la el.

M-au podidit lacrimile.

— Ia-l şi plecaţi repede.

— Mulţumesc...

— Iute. Ieşiţi pe uşa din dos. Dacă se întoarce fiică-mea...

I-am pus o mână pe braţ.

— Nu ştiu cum ţi-aş putea mulţumi pentru grija pe care i-ai purtat-o.

Am auzit uşa dinspre hol deschizându-se în spatele meu.

M-am întors şi am văzut-o pe Varinka în prag. N-am recunoscut-o la început, îmbrăcată cum era într-unul din costumele mele de călătorie.

— Varinka, îţi mulţumesc pentru...

— Pleacă de lângă el, a zis Varinka.

— Ce faci? am zis, îndreptându-mă spre ea.

— Trebuie să pleci. *Imediat.*

— Cum poţi să fii atât de insensibilă? E copilul meu. Gândeşte-te la tot ce-am făcut pentru...

— Nu-ţi datorez nimic.

Mama Varinkăi a venit lângă mine.

— Ea e *mama* copilului, Inka.

Fata i-a aruncat mamei o privire duşmănoasă.

— Iar tu, scumpă *mamka,* ai fi fost în stare să-i laşi să plece şi să le pregăteşti şi un coş cu merinde pentru drum.

M-am uitat la Max care dormea pe podea.

Varinka a făcut ochii mici.

— Număr până la trei şi, dacă nu dispari, îl chem pe comisar.

— Varinka, gândeşte-te ce-ar fi în sufletul tău dacă...

— S-a întors roata. Poporul face legea acum.

— Poţi să ai propriul tău copil, Varinka. Îţi mulţumesc că ai avut grijă de el, dar Max se va întreba mereu...

— *Unu.*

M-am uitat la Max şi mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi. Cum aş fi putut să-l părăsesc?

— Varinka, te rog. Te implor. Max e viaţa mea.

Fata şi-a pus mâinile în sân.

— *Doi.*

Dacă îl luam şi fugeam? Reuşeam oare să ajung până la căruţă? M-am aplecat şi l-am ridicat în braţe.

— Tovarăşe comisar! a zbierat Varinka, din toţi rărunchii.

Din altă parte a casei, s-a auzit zgomot de paşi.

— Stai numai să vezi cum vin, a zis Varinka.

Max s-a trezit şi a încercat să se ridice în fund, încă toropit de somn.

Mama Varinkăi s-a apropiat de mine.

— E mai ocrotit alături de noi în momentul ăsta, mi-a spus.

Am luat raniţa pe umăr şi m-am dus spre uşă, aruncând o ultimă privire către fiul meu.

— Să te bată Dumnezeu, Varinka! Într-o zi, tot o să-l iau înapoi.

Am ieşit din dormitor şi am coborât în fugă pe scara principală, trecând neobservată pe lângă familia care lua micul dejun în salonul din faţă, în timp ce capul familiei se scărpina pe burtă prin cămaşa de noapte.

M-o urmări oare comisarul?

Tremurând de furie, am ieşit în curtea din spate chiar când începea să mijească de ziuă, şi m-am dus iute la apartamentul de deasupra spălătoriei, ca să-mi văd familia. Am simţit aerul pe faţa umedă şi mi-am dat seamă că plânsesem. Mi-am şters lacrimile cu ambele mâini. N-o voi lăsa să câştige. O să-mi salvez fiul la Paris.

Am ajuns la locuinţa lui Bogdan şi am găsit-o goală. Familia

mea dispăruse, uşa era deschisă şi podeaua, măturată.

Căruţa cu rufe mă aştepta în hambar. Chiar şi de la distanţa aceea, am recunoscut-o pe Jaruşka. Chişiţele lungi. Urechile pleoştite. Când m-a simţit, a început să tragă de hamuri. Am alergat la ea, am prins-o de grumaz, iar ea mi-a răspuns cu un nechezat uşor.

Am intrat în grajd, am dat la o parte păturile din boxa Jaruşkăi şi am scos la iveală pachetul cu haine ascuns de Liuba. Apoi am urcat pe capră şi am pus raniţa alături. Am întors capul şi am văzut căruţa plină cu pânzeturi împachetate frumos, în hârtie maro pe care scria *Aşternuturi*şi *Feţe de pernă.*

Am aruncat o privire peste umăr, ca să verific dacă mă urmăreşte cineva. Era mai bine să fug şi să revin mai târziu, decât să risc să fiu prinsă.

Jaruşka a pornit la drum imediat ce am tras de hăţuri. Am întors capul şi am văzut cum conacul se făcea tot mai mic pe măsură ce ne apropiam de poartă. Or veni după mine tovarăşii Varinkăi? Sigur le-a povestit ce s-a întâmplat.

Poate că părinţii mei fugiseră deja în Franţa, împreună cu Liuba. Ce s-o fi ales de casa noastră din Petrograd? Măcar eram liberă. Iar, odată ajunsă la Paris, îmi voi recupera copilul. Cu sârguinţă şi înţelepciune, puteam înfăptui orice.

Jaruşka a iuţit galopul către ghereta paznicilor, printre copacii care-şi arcuiau ramurile ca un tunel. În lumina difuză a zorilor, abia distingeam poarta. Deodată, Jaruşka s-a oprit. I-am dat ghes să o ia din loc, dar n-a fost chip s-o înduplec.

Nu-i stătea în fire să fie atât de îndărătnică. Ce s-o fi întâmplat?

Am mai făcut o încercare şi, într-un final, a pornit uşor.

Când ne-am mai apropiat, am văzut ce anume o speriase.

— Hai, fetiţo!

Ce era în vârful gardului?

Când am ieşit de pe aleea mărginită de copaci şi s-a mai luminat, am desluşit siluetele de pe gard. M-am ridicat în picioare, năucită, incapabilă să cuprind cu mintea oroarea scenei ce mi se înfăţişă dinaintea ochilor.

Mai întâi am zărit-o pe Agnessa, al cărei trup carbonizat era înfipt în două ţepuşe din gard, îmbrăcată în aceeaşi rochie din dantelă pe care o purta ultima oară când o văzusem, lipită de piele; un braţ i se legăna în gol, parcă cerându-mi ajutorul. La

gât, îi agăţaseră o pancartă grosolană pe care scria în ruseşte. *Parazit.*

Timpul şi-a încetinit cursul când am coborât din căruţă, tremurând din toate încheieturile, şi m-am apropiat de tata, atârnat de gard, fără ochelari şi cu două găuri negre în locul ochilor. Trupul gol îi era acoperit de răni negre şi, doar din loc în loc, se mai zărea câte un petic rozaliu de carne; spinarea îi era arcuită şi capul dat pe spate, cu gura căscată într-un urlet mut.

Privirea mi-a alunecat mai departe. Aproape că nu mă puteam uita la scumpa mea Liuba, arsă până la os, cu capul căzut într-o parte, ca o plantă de floarea-soarelui pârjolită. Iubita mea surioară, atât de fragedă şi de înzestrată, înfiptă în ţepuşele gardului.

M-am prăbuşit în genunchi, în mijlocul drumului, şi am vomitat puţina mâncare pe care o mai aveam în stomac. Apoi, vrând-nevrând, m-am ridicat în picioare. În depărtare, se vedea un călăreţ venind dinspre conac. Trebuia să fug, altminteri ajungeam şi eu pe gard, alături de familia mea. Dar cine îi va îngropa aşa cum se cuvine?

Am aruncat o privire spre călăreţul care se apropia cu viteză. Nu era timp de pierdut.

Năucită de grozăvia celor întâmplate, am urcat în căruţă şi am îndemnat-o pe Jaruşka să pornească; lacrimile mi s-au zvântat pe obraji în bătaia vântului. M-am uitat în urmă. Draga mea familie. Îi voi jeli mai târziu. Deocamdată, mai important era să scap cu viaţă. Şi să-i găsesc pe Afon şi pe Max.

Şi să-mi fac singură dreptate la Paris.

PARTEA A PATRA

Capitolul 36

SOFIA
1918

A durat mai bine de un an să ajung în sud, de la Malinov înspre Ucraina, în nădejdea că îl voi găsi pe Afon. În decembrie, eu şi Jaruşka eram aproape de Krasnodar, oraş în care petrecusem alături de Afon primul an de căsătorie. Potrivit scrisorii sale, el şi regimentul lui, ce mai rămăsese din el, se aflau în zonă. Am scos din buzunar scrisoarea lui Afon, care reuşise cumva să scape neobservată de cenzură.

Iubita mea,

Mă bucur să te anunţ că acum ne conduce Piotr Wrangel şi este mai hotărât ca oricând.

Înaintăm spre locul în care se află fosta noastră casă. Sper să ne odihnim acolo o vreme şi să ne refacem forţele. Am multe amintiri plăcute din casa aceea.

Locul în care se află fosta noastră casă. Se referea la Krasnodar, fără îndoială, acolo unde locuiserăm ca proaspăt căsătoriţi, în perioada de pregătire militară a lui Afon.

Îmi imaginam deja cum va fi reîntâlnirea cu el. Cum mă ia în braţe, ca de obicei, şi mă strânge până nu mai pot să respir. Cum va cere permisie şi vom pleca la Paris, în căutarea lui Max. Ba chiar speram ca armata să ne asigure alimente şi soldaţi care să ne păzească.

Nimic nu ne putea sta în cale.

Jaruşka părea să înţeleagă importanţa misiunii noastre în timp ce goneam spre sud înainte să descopere comisarul că i-a dispărut căruţa cu rufe. Mă unsesem cu vaselină, ca să nu ne adulmece câinii trimişi pe urmele noastre, iar, din cauza asta, arătam probabil ca un porc slinos. Reuşiserăm să scăpăm

neprinşi, dar înaintam anevoie, căci trebuia să evităm drumurile principale, de teamă să nu întâlnim alţi bolşevici. Flămânde şi împotmolite în nămeţi, ne-am găsit de lucru într-un sat din sudul Moscovei, până când, speriate de apropierea Armatei Roşii, ne-am văzut nevoite să fugim.

Odată ce ne-am reluat călătoria, spectrul foametei plana permanent asupra noastră. Pesmeţii, pastrama şi laptele praf pe care Liuba avusese prevederea să mi le pregătească se terminaseră. La fel şi proviziile primite de la Olga.

Înaintam prin pădurea deasă, iar ramurile pinilor se aplecau peste noi, ca nişte braţe verzi presărate cu diamante de nea. Carabina Nagant a tatei s-a dovedit un prieten de nădejde la vânătoare. Mai aveam două gloanţe, după ce, în dimineaţa aceea, trăsesem după un porc mistreţşi nu îl nimerisem. Am căutat mâncare pentru amândouă: puţin trifoi roşu pe care l-am găsit acoperit cu chiciură, un dar bine-venit, plin de vitamine şi proteine. Şi urzici delicioase.

Simţeam că îmi amorţeşte nasul de frig, aşa că l-am masat între degetul mare şi arătător, cum ne învăţa sora medicală când eram mici, ca să evităm degerăturile.

După ce-am părăsit Moscova, am dormit prin şurile care ne ieşeau în cale, unde am întâlnit numeroşi alţi călători dispuşi să facă troc. Perlele Olgăi s-au dovedit o excelentă monedă de schimb, iar aşternuturile şi păturile din căruţă ne ţineau de cald mie şi Jaruşkăi, fiind, în acelaşi timp, mărfuri utile pentru care mă puteam târgui. Am renunţat până şi la paltonul negru, frumos, dar nefolositor, în schimbul unei oribile, dar călduroase, haine şi căciuli din blană albă, de câine, care-mi serveau drept pat pe timpul nopţii.

Am scos din buzunar puloverul de caşmir al lui Max, pe care-l lăsase Liuba în grajd, laolaltă cu restul hainelor, şi mi-am îngropat faţa în el. Încă îi păstra parfumul de bebeluş. Am inspirat cu nesaţ mirosul de pudră de talc şi de prunc. Îl purtase la prima lui zi onomastică, când Afon îi dăduse micuţul cadou, împachetat chiar cu mâna lui.

Afon ardea de nerăbdare să îi împărtăşească cartea pe care o iubise nespus în copilărie. *Copacii pe care orice copil ar trebui să-i cunoască.* O cărticică încântătoare, scrisă în limba engleză, cu coperte verzi şi tocite, de cât fusese răsfoită.

— Tăticul tău a citit-o când era mic, a spus Afon, arătându-i

filele lui Max. Mesteacănul şi zada sunt preferaţii mei.

Ce tată minunat era şi cât de fericit va fi Max să îl revadă!

Am scos trandafirul din haină. Deşi nu mai era înflorit, frunzele îi erau verzi şi produceau suficientă clorofilă cât să supravieţuiască şi chiar să se dezvolte. Îi dăduseră deja doi boboci. În zilele noroase, ţineam planta lipită de piele, iar spinii mă înţepau la fiecare zdruncinătură a căruţei, forţându-mă să stau trează şi vigilentă. În zilele senine, îmi descheiam haina, ca să-şi tragă energie de la razele soarelui. Noaptea, îl ţineam lângă mine, la căldură, cu săculeţul de iută care îi proteja rădăcina lipit de burta mea. Am desfăcut trăistuţele pe care le făcusem din feţe de pernă şi am întins mâncarea în poală: ciuperci, frunze de urzică şi prune sălbatice, degerate.

Mă învăţasem atât de mult cu delicatesele Bucătarului nostru, încât ajunsesem să nu le mai apreciez pe deplin. Carne de porumbel şi vinete pitice aduse tocmai de la Paris, care rămâneau în mare parte nemâncate, fiind aruncate la porci. Morcovi pitici şi fasole verde fragedă, exact din soiurile pe care le cultivam în grădina primei noastre case de după căsătorie. Eu şi Afon, proaspăt căsătoriţi, cazaţi în casa de oaspeţi, la o splendidă moşie.

În pădure se lasă repede noaptea, aşa că era încă după-amiază când, ţinându-ne după dârele lăsate în zăpadă, am ajuns la o casă cu grajd. Casa era cufundată în beznă, iar în grajd nu păreau a fi animale. Totuşi, judecând după urme, mulţi drumeţi trecuseră pe acolo. Nu eram singura silită să se refugieze spre sud, de teama noului guvern.

Am coborât din căruţă, am ridicat cocoşul armei şi am deschis uşa. Era o construcţie micuţă şi joasă, iar pe jos era un strat gros de fân numai bun pentru odihnă. Aveam, în sfârşit, camera noastră personală.

Jaruşka şi-a frecat botul de gâtul meu când am dezlegat-o din hăţuri şi i-am oferit desertul preferat, sevă rece de mesteacăn pe care mi-a lins-o din palmă.

Am dus-o în grajd, cu oala de cositor la subraţşi câteva vreascuri uscate în ea, apoi i-am pus o pătură de lână pe spinare. După ce mi-am încropit un pat din paie, m-am aşezat şi am întins masa.

Găsisem neaşteptat de multe plante hibernale comestibile în pădure: ghebe, nicoreţi şi prune îngheţate pe ramuri. Am

mulţumit în gând pentru cursul despre plante sălbatice de la Brillantmont, pe care îl luaserăm cu toţii în râs la vremea aceea. De ce-ar vrea cineva să mănânce aşa ceva?

Oricât m-am străduit s-o conving pe Jaruşka să se întindă în fân, lângă mine, iapa picotea în picioare, presimţind, probabil, că nu suntem ferite de primejdii.

Am rupt doi ţurţuri de la streaşină şi i-am pus în oala pe care o şterpelisem de la ferma la care ne aciuaserăm. Cât de mult decăzusem încât să mă dedau la tot felul de furtişaguri!

După ce am aranjat vreascurile într-o grămăjoară şi am aprins focul cu ajutorul ghemotoacelor de vată împachetate de Liuba, am topit ţurţurii, ca să obţin apă potabilă. Am băut eu prima, apoi am ridicat oala la botul Jaruşkăi.

Am adormit îndată ce am pus capul pe raniţă.

L-am visat pe Afon. Locuiam în casa cea nouă din Krasnodar şi ne plimbam printr-o grădină splendidă, plină de degeţele şi narcise. Afon, cu faţa pârlită de soare, stătea lângă mine, pe podeţ, aplecat peste balustradă, cu mâinile în buzunarele pantalonilor de uniformă. Mă tachina, spunându-mi că vânătoarea şi băutura sunt pasiuni mult mai nobile decât botanica şi lectura.

— Cred că eşti mai îndrăgostită de plantele tale decât de mine, îmi spunea cu un zâmbet larg.

— Nu te-aş da decât pe o orhidee papucul-doamnei.

Şi-a lipit piciorul de coapsa mea şi mi-a îndepărtat părul de pe obraz.

— Dacă m-ai luat de bărbat, nu mai scapi de mine.

M-a sărutat pe gât şi...

Scârţâitul uşii grajdului mi-a curmat visul. Am înălţat capul în beznă, cu inima tremurându-mi în piept, şi am auzit-o pe Jaruşka agitându-se. Am apucat pe bâjbâite carabina tatei, care stătea rece lângă mine, în fân. M-o vedea oare intrusul?

— Fii cuminte! s-a auzit un glas de bărbat.

La lumina lunii, am desluşit o mână care mângâia crupa Jaruşkăi. Apoi necunoscutul s-a dus spre perete. Căuta frâiele? I-a băgat zăbala în gură şi a încercat să o tragă afară. Cum era de aşteptat, Jaruşka s-a împotrivit.

În timp ce se chinuia s-o înduplece, a răsărit soarele, revărsându-şi razele în grajd. Bărbatul purta un veston lung şi cizme murdare din pâslă şi nu părea să se fi bărbierit de o

săptămână.

— Mişcă, mârţoagă! a spus el.

M-am ridicat cu genunchii care mi se înmuiaseră de frică.

— Lasă calul şi pleacă! am zis, pe un ton cât mai tăios cu putinţă.

Individul s-a întors spre mine.

— Eşti din Armata Roşie? am întrebat.

— Ţi se pare că visez cai verzi pe pereţi? Vreau să ajung în Franţa, atâta tot.

— Ştii ceva de familia ţarului?

În pribegiile mele, auzisem că ţarul ar fi fost executat la Ekaterinburg, vara trecută, dar mai nimic despre soarta celorlalţi membri ai familiei.

A pufnit în râs.

— În fiecare zi, apare alt zvon. N-are rost să ne facem iluzii deşarte, au murit toţi.

Mi-a fugit gândul la Olga şi la surorile ei; parcă le şi vedeam cum coseau la Palatul Aleksandr.

Bărbatul s-a apropiat de mine.

— Fetele îşi cususeră diamantele şi bijuteriile pe haine, ca să nu le rănească gloanţele. Dar de baionete n-au mai...

Am clipit, ca să-mi scutur lacrimile, dar acestea mi-au îngheţat pe gene.

— Ajunge!

— Bănuiesc că nu ştii nici că roşii au încheiat un tratat de pace cu Germania.

— Ba bineînţeles că ştiu.

Bolşevicii îşi consolidaseră cu atât mai mult poziţia de guvern legitim.

Bărbatul s-a uitat chiorâş la mine.

— Ia te uită, eşti *femeie*! Ai bijuterii la tine? Ştiu eu că toate aveţi. Le ţineţi ascunse pe sub haine.

M-am tras înapoi, am apucat raniţa şi am strâns-o în braţe. Dacă găsea brăţara cu cifruri?

— Sunt înarmată.

— Ia să vedem, a spus el, venind şi mai aproape. După ce te îmbăiezi, poate ne distrăm puţin, a adăugat, mângâindu-se pe partea din faţă a vestonului. A trecut ceva vreme.

I-am arătat arma, abia reuşind să ţin între degete mânerul alunecos din lemn.

— Vezi că trag.

— Am şi eu armă, dar ştim amândoi că nu mai găseşti un glonţ de-aici şi până la Moscova. Nici măcar soldaţii nu mai au.

— Stai pe loc.

Mi-a întins o mână.

— Hai să călătorim împreună. Trebuie să apară şi prietenii mei în curând. Avem loc toţi în căruţă. Patru oameni au mai mari şanse de supravieţuire decât unul singur. Ne putem apăra de lupi.

Avea dreptate în această privinţă, dar eu şi Jaruşka învăţaserăm de minune să ne ferim din calea fiarelor viclene şi chiar omorâsem un lup în noaptea în care nu găsiserăm niciun adăpost. Avea să fie mai dificil după ce rămânea fără gloanţe.

— Soţul meu e ofiţer de cavalerie.

Îmi tremura mâna. Cum să trag într-un semen al meu?

— Te-ai gândit că poate ai rămas văduvă între timp? Comuniştii au prins zece nefericiţi săptămâna trecută, nu departe de-aici.

Mi s-a tăiat răsuflarea. Afon?

— În fiecare zi, apare alt zvon.

A mai făcut câţiva paşi spre mine, iar lumina i-a căzut pe vestonul negru din lână, haină militară pe care o cunoşteam atât de bine.

— Ai dreptate. Probabil sunt doar născociri. Dar nici aici nu e, aşa-i? O sta şi el la căldurică în braţele vreunei ibovnice. Ştii cum sunt militarii, a zis, rânjind. Cu cocoşelul mereu ridicat.

— Mai bine mă culc cu un porc decât cu un dezertor.

I-a pierit rânjetul de pe faţă.

— Nu sunt într-atât de prost încât să mor ca un erou.

— Eşti un laş.

S-a repezit asupra mea şi am tras. Jaruşka a scos un nechezat şi a tresăltat în momentul în care glonţul a zgâriat mâna bărbatului. Ce împuşcătură pripită şi neîndemânatică!

— Drăcia dracului, a gemut, ţinându-se de palmă.

S-a repezit iar la mine.

Am inspirat adânc şi am tras din nou, de data aceasta ţintindu-i pieptul.

Am îngheţat în clipa în care bărbatul s-a prăvălit pe podeaua grajdului. Îl priveam; abia mai respiram, ţinându-mi două degete la gură.

Ciorile au început să croncănească afară, iar praful de puşcă plutea în aer. L-am omorât? Stăteam ca o stană de piatră şi mă uitam la balta de sânge ce se întindea sub el, îmbibându-se în paie, ca un cuib negru. Am îngenuncheat lângă el şi i-am pus o mână pe piept. Am nimerit cu degetele în sângele vâscos. I-am pipăit gâtul. Nu avea puls. Trupul i se răcea deja în aerul geros al dimineţii.

Chiar omorâsem un om? Cel mai mare dintre toate păcatele. Dacă nu reacţionam, poate că mă omora el pe mine, şi atunci, cine-l mai salva pe Max?

Străduindu-mă să ocolesc sângele, i-am descheiat vestonul, i-am scos pistolul de la brâu şi am verificat magazia. Într-adevăr, nu avea niciun glonţ. Am băgat arma în buzunar, apoi i-am scotocit prin buzunare şi am descoperit un pumn de zahăr cubic împăturit în hârtie albă. Mi-a trecut prin minte să-i iau cizmele, dar erau prea mari şi mi se întorcea stomacul pe dos la gândul de a-l atinge din nou.

Oare să spun o rugăciune? La ce bun? Dumnezeu nu îmi mai asculta de mult rugile.

Am luat hăţurile Jaruşkăi, am ieşit la lumina zilei şi, în scurt timp, am pornit la drum. Încă tulburată de cele petrecute, mi-am alungat din minte imaginea trupului neînsufleţit al bărbatului. Oare cine o să facă sumbra descoperire? O fi fost adevărat ce spunea despre ofiţerii luaţi prizonieri? Indiferent care era realitatea, trebuia să fiu curajoasă şi să îmi continui drumul de dragul lui Max.

În timp ce înaintam sub soarele plăcut al dimineţii, am simţit cuburile de zahăr din buzunar şi m-am cutremurat. Nu mai eram doar o hoaţă, ci şi o ucigaşă cu sânge rece.

La două săptămâni după ce l-am omorât pe bărbatul din grajd, eu şi Jaruşka am ajuns la marginea Krasnodarului. În ciuda vântului tăios care ne-a întâmpinat, am dat ghes calului să meargă mai departe, căci eram *acasă.*

Trecând pe lângă maiestuoasa catedrală Sf. Ecaterina, cu domul ei aurit şi cele şapte altare, parcă simţeam prezenţa lui Afon. Am apucat-o pe străzi lăturalnice, ca nu cumva să dăm nas în nas cu Armata Roşie. Doamna şi domnul Zaitz or mai avea spiţeria?

Am traversat podul pe care stăteam împreună cu Afon, în primele noastre zile de căsătorie, şi ne-am apropiat de strada

principală. Am trecut prin faţa multor prăvălii şi restaurante necunoscute, cu obloanele trase la ferestre, dar mi-a tresăltat inima de bucurie la vederea vechii spiţerii, prinsă între magazine noi. Pe firma vopsită cu alb şi verde, de la uşă, stătea scris: *Spiţeria Zaitz.*

Am intrat şi mi s-a părut neschimbată, aceleaşi borcane aliniate în spatele tejghelei, mojare şi pistiluri de toate mărimile. Vechea casă de marcat şedea pe tejghea, lustruită ca întotdeauna. Lângă peretele din fund, se afla o pianină. În mijlocul încăperii, stătea o masă, cu o sugativă verde pe ea şi toate cele necesare corespondenţei.

M-am dus la tejghea şi l-am găsit pe domnul Zaitz care turna pudră într-un pahar de sticlă, printr-o pâlnie. M-o mai ţine minte? Trecuseră cinci ani de când ne văzuserăm ultima oară, iar eu mă schimbasem mult. Dar sigur şi-l aminteau pe Afon. Deşi plecaserăm la scurt timp după eveniment, Afon îi ajutase să scape de un pogrom cumplit, când muncitorii feroviari şi marinarii, şi chiar o parte din negustori, terorizaseră familiile evreieşti din oraş. Afon îşi rugase colegii profesori şi pe cei mai buni cădeţi de la academie să apere locuinţa şi prăvălia familiei Zaitz de jafuri sau de fapte mai grave.

— Domnule Zaitz?

— Termin îndată, a spus bărbatul, fără să ridice ochii.

— N-am nevoie de doctorii.

A pus pâlnia jos şi m-a studiat cu atenţie.

— Sofia Stepanov?

De când nu mai zâmbisem?

— Eu sunt.

Îmi venea să mă reped să-i strâng mâna, dar m-am abţinut. Cine ştie ce bacterii purtam?

— Yeda! a strigat domnul Zaitz, spre camera din dos.

Draperia s-a dat la o parte şi a apărut doamna Zaitz. Avea în braţe o tavă, pe care stăteau două pahare cu ceai şi o farfurie cu fursecuri.

— Acum vin. Doamne sfinte, zbieri de zici că vine sfârşitul lumii! Doamna Zaitz, o femeie îngrijită, cu un păr des şi negru prins într-un coc elegant, nu era dăruită cu o statură impozantă, dar aceste neajunsuri erau suplinite de o atitudine politicoasă şi fermă. A aşezat tava pe tejghea, iar domnul Zaitz a arătat cu ambele braţe spre mine, de parcă o prezenta pe ţarină.

— Ia te uită cine-i aici!

— Sofia Stepanov?! a exclamat doamna Zaitz, ieşind repede de după tejghea. Ce te aduce aici? Ce potrivire fericită! Apa e fierbinte. Fursecurile sunt delicioase.

Doar Dumnezeu ştia cât jinduiam după un ceai fierbinte şi fursecuri englezeşti. Mă minunam cum izbutesc unii oameni să rămână neschimbaţi chiar şi după o despărţire îndelungată.

— Nu pot zăbovi mult. Merg spre Paris.

— Ai luat-o pe drumul mai lung? a întrebat domnul Zaitz. Călătoreşti singură?

— Sper să-l găsesc pe Afon. E posibil să fie prin apropiere, cu Armata Albă.

Cei doi soţi au schimbat o privire.

Am luat un fursec de pe tavă, am muşcat din el şi am sorbit din ceai. Apoi l-am îndesat pe tot în gură şi am mai luat unul.

Doamna Zaitz mi-a scuturat ceva de pe umărul hainei.

— Cred că eşti ostenită, scumpa mea. Rămâi la noi peste noapte. Domnul Zaitz a trântit ziarul pe tejghea.

— După ultimele evenimente, comuniştii ţin cu dinţii de oraşul ăsta, a zis.

„Francezii au ocupat Odessa”, anunţa titlul.

— O să ne vină Aliaţii în ajutor.

Deodată, parcă totul s-a luminat. În sfârşit, vom primi sprijin din exterior, ca să îi învingem pe bolşevici.

— Rămâi la noi o perioadă, a spus domnul Zaitz. E primejdios să călătoreşti singură.

Am râs în sinea mea. Dacă ar şti ei prin câte trecusem.

— N-am apucat niciodată să-ţi mulţumim pentru tot ajutorul pe care ni l-aţi dat. Când au început frământările, Afon a stat două nopţi de pază aici, fără să închidă un ochi.

— E normal să-ţi ajuţi prietenii, am zis. Dar am nevoie de câteva lucruri. De trei, mai exact. În primul rând, de chibrituri, pentru că le-am terminat aproape pe toate.

Domnul Zaitz a luat o cutie de sub tejghea.

— Poftim.

Am scos brăţara cu şerpi din raniţă şi am desfăcut vata în care era învelită.

— Se poate s-o trimiţi prin poştă prietenei mele Eliza Ferriday, în Statele Unite?

Domnul Zaitz a apucat brăţara.

— O să încerc. Până acum, nu s-a rătăcit niciun pachet, dar se poate întâmpla oricând.

— În America? Hm, a spus doamna Zaitz, luând brăţara din mâna soţului ei şi cântărind-o în palmă. Am cutia perfectă în care s-o punem.

— Al treilea lucru. Aveţi cumva nişte oţet? Şi melasă. Şi un castron în care să le amestec?

Doamna Zaitz a încuviinţat din cap.

— Bineînţeles că avem.

S-a dus în camera din fund, nu înainte de a-mi arunca o privire neliniştită.

M-am aşezat repede la birou şi am mâzgălit un mesaj pe o foaie de hârtie, cu mâinile încă îngheţate de pe drum. Mi-era atât de dor de cerneală şi stilouri.

I-am întins biletul domnului Zaitz.

— Din păcate, n-am niciun ban să vă dau.

Doamna Zaitz a ieşit din cameră, cu melasa, câteva sticle de cidru şi un castron de porţelan.

— Ce vrei să faci cu ele?

Am scos trandafirul de la piept şi l-am pus pe tejghea.

— Ce mai e şi asta? a spus domnul Zaitz.

Am turnat puţin oţet în castron, apoi nişte melasă, am desfăcut pânza de sac care proteja rădăcina plantei şi am înmuiat-o în amestec. Am mângâiat una dintre frunzele trandafirului.

— Vă vine să credeţi că a făcut doi boboci?

— Înseamnă mult pentru dumneata, a observat doamna Zaitz. Majoritatea celor care se luptă să supravieţuiască ar fi preocupaţi să caute de mâncare, nu să poarte de grijă unei flori.

— L-am adus tocmai din America, am spus.

Am înfăşurat din nou rădăcina în pânza de sac şi am băgat trandafirul sub cămaşă. Mă considerau, probabil, nebună de legat.

Doamna Zaitz a pus pe tejghea o pereche de mănuşi din blană de oaie.

— Nu avem decât bărbăteşti, dar sunt tare călduroase.

M-au podidit lacrimile. Mi-am tras mănuşile pe mâini şi m-am uitat la pielea aceea cafenie cu ochi împăienjeniţi de lacrimi. Ce oameni cumsecade! Ce dar minunat!

Doamna Zaitz s-a aplecat spre mine.

— Rămâi un timp la noi, Sofia. Faci o baie bună. Te odihneşti.
Am zâmbit.
— Mi-ar plăcea să arăt bine când mă revăd cu Afon.
Doamna Zaitz mi-a strâns mâna.
— Îmi pare rău, Sofia, dar trebuie să-ţi spun ceva.
— Spune ce e, doamnă Zaitz.
— Mi se rupe sufletul, dar am auzit ceva despre Afon...
— Spune odată ce e.
— A trecut pe aici...
Am dus o mână la piept.
— Afon a trecut pe-aici? am râs. De ce n-ai zis aşa de la început?
— N-a stat mult.
— Plecase în căutarea dumitale, a intervenit domnul Zaitz. Auzise că sunt probleme la moşie.
A lăsat capul în pământ, incapabil să continue.
— Ce-a zis? am întrebat. Cine mai era cu el?
— Era singur, a zis doamna Zaitz. A spus că ceilalţi ofiţeri îl aşteaptă la pod şi urmează să plece spre Malinov.
Deci, Afon aflase de necazurile noastre.
— Atunci, de ce n-a venit?
Doamna Zaitz mi-a pus o mână pe braţ.
— Am auzit că i-ar fi prins comuniştii.
M-am tras câţiva paşi înapoi.
— De la cine?
— De la prietenul doamnei Osinov...
M-am întors cu spatele.
— *Prietenul* doamnei Osinov? Cum puteţi da crezare zvonurilor?
Doamna Zaitz m-a mângâiat pe spate.
— Îmi pare rău, Sofia.
— E o minciună, am zis, clătinând din cap. Afon nu s-ar lăsa capturat.
Am fugit spre uşă. Să fie oare adevărat? Afon murise? Nici nu îndrăzneam să mă gândesc la o asemenea grozăvie. Totuşi, indiferent dacă era viu sau mort, Afon nu ajunsese la Malinov, iar eu trebuia să plec la Paris, în căutarea lui Max.
— Trebuie să plec, am zis. Vă mulţumesc pentru ajutor.
— Dă-ne de veste când ajungi acolo, a zis doamna Zaitz.
Am urcat pe capră. E posibil ca Afon să fi căzut, într-adevăr, în

ambuscada comuniştilor? Un lucru era sigur: pornise în ajutorul nostru. Ce bine dacă ar fi ajuns la timp! Iar, dacă fusese într-adevăr prins, poate că încă îl ţineau prizonier. Mi se învârtea capul gândindu-mă la Afon, aşa că m-am concentrat asupra feţişoarei dulci a lui Max.

Am scos pistolul şi harta din buzunar, le-am pus alături de mine, pe capra din lemn, m-am înfofolit bine în haina din blană de câine şi am îndemnat-o pe Jaruşka să pornească, fără să privesc înapoi.

Şi astfel, am plecat amândouă spre Paris, în căutarea copilului meu.

Capitolul 37

VARINKA

1918

A durat un an şi jumătate să ajungem la Paris. Ţinând seama de cât s-au sucit şi s-au răzgândit mai-marii lui Taras de la Petrograd, eu şi *mamka* ne consideram norocoase că ajunseserăm acolo până la urmă. Când am sosit, într-o zi geroasă de decembrie, am dus bagajele pe Rue de Serene nr. 24, o străduţă lăturalnică, vizavi de o cafenea. Taras ne ţinea din scurt şi ne urmărea fiecare mişcare, dar ne îngăduise să facem o scurtă plimbare până la magazinul Lanvin, din Rue de Faubourg nr. 22, cel mai bogat cartier al oraşului. Am luat câţiva bani din cizma lui Taras – banca lui de economii –, suficienţi cât să-mi cumpăr o pălărie. Habar nu aveam cum îşi câştiga banii. Era atât de secretos, încât bănuiam că era ceva necurat la mijloc.

L-am apucat pe Max de mână. La cei patru anişori şi jumătate ai săi, se făcuse un băieţel chipeşşi arăta tare fercheş în costumaşul de lână pe care i-l împletise *mamka.*

Eu purtam haina de samur a contesei, care îmi era cam largă la umeri. Mi-am trecut degetele peste mâneca moale. Contesa. De câte ori o fi călcat pragul magazinului Lanvin? Poate că era mai bine că scăpase de suferinţă, dar ce imagine oribilă să văd acea familie murind în asemenea chinuri. *Mamka* zicea că Vladi

o să ardă pe veci în flăcările iadului pentru fapta lui.

Mi-am îndreptat atenţia către magazinul din colţ, pe faţada căruia scria *Jeanne Lanvin,* cu litere aurii şi groase. Aproape că nici nu mai simţeam gerul când mă uitam în vitrina cu draperii albe.

— Îmi cumpăr o pălărie, am zis.

— Costă mai mult decât izba noastră, a replicat *mamka.* Care nici măcar nu mai e a noastră.

Deşi se întremase vizibil, după doi ani de mâncare bună, şi îi revenise culoarea în obraji, era încă slabă şi nu voia cu niciun chip să renunţe la viaţa şi la garderoba modeste.

Am intrat, împreună cu *mamka*şi Max, în salonul cu lambriuri gălbui, în marginea căruia urca celebra scară în spirală din lemn. Am trecut pe lângă o armată de manechine gătite în rochii elegante, care mai de care mai frumoase. Parcă răsfoiam revistele de croitorie ale *mamkăi.*

Ne-au ieşit în întâmpinare două femei, una mai vârstnică şi înaltă, cu părul cărunt, îmbrăcată într-un costum crem şi botine asortate, din piele de ied, cealaltă, o fetişcană sfioasă, într-o rochie de mătase gri garnisită cu o eşarfă brodată cu mărgele.

— Vă putem ajuta? a întrebat femeia înaltă. Mă numesc *madame* Devereux.

S-a uitat fugitiv la cicatricea de pe obrazul meu.

M-am înroşit la faţă, mi-am tras părul peste obraz şi m-am apropiat de un manechin îmbrăcat într-o rochie de mătase verde-pal, taior scurt, din catifea, pe ale cărui revere albe erau brodate vestitele flori din mărgele şi oglinzi ale lui *madame* Lanvin.

— Aş dori să cumpăr o pălărie. Una de culoarea aceasta.

— *Madame* Lanvin face pălării la comandă, a zis *madame* Devereux. Pentru clientele sale fidele.

Am înghiţit în sec.

— O rochie, atunci. Din acest material.

Am pus mâna pe mătasea care îmi aluneca printre degete ca un pârâu rece.

Madame Devereux mi-a luat ţesătură din mână şi a netezit-o cu grijă.

— Reveniţi altă dată, a spus, întorcându-mi spatele, şi a luat-o spre scări.

Mama s-a dus după ea.

— Se poate să discut cu *madame* Lanvin?

Femeia s-a întors şi a măsurat-o pe *mamka* din cap până-n picioare.

— Despre ce anume?

Mamka a scos un brâu din geantă.

— Şi eu fac broderii.

Cele două femei s-au apropiat şi au examinat brâul. Era una dintre cele mai frumoase creaţii ale *mamkăi,* cu fir de aur şi o superbă veveriţă din mărgele, a cărei blăniţă mai că părea reală; trandafiri sălbatici şi lujeri se încolăceau printre frunze şi conuri de brad.

Fata cea sfioasă a luat brâul din mâna mamei şi şi-a trecut degetele peste spinarea veveriţei.

— *C'est merveilleux!* Ar merita să i-o arătăm lui *madame* Lanvin. *Mamka* s-a dus la manechinul îmbrăcat în rochie verde, a răsucit tivul taiorului, s-a uitat la butoniere, apoi a clătinat din cap.

— Sunt cusute la maşină.

Madame Devereux s-a apropiat iute de manechin.

— Nimeni nu mai festonează de mână.

Mamka a arătat căptuşeala de mătase.

— Tivul e neglijent.

Îmi ardeau obrajii. De ce era aşa cusurgioaică?

Fata cea sfioasă nu-şi putea lua ochii de la brâul din mână.

— Eşti disponibilă miercurea?

Am făcut un pas în faţă.

— Nu, are grijă de fiul meu...

— Da, a răspuns *mamka.* În orice zi a săptămânii, dar sâmbăta vă costă mai mult.

Fata cea sfioasă a zâmbit.

— Vino mâine şi discutăm. În general, cusătoresele lucrează aici, dar e posibil să ţi se permită să lucrezi acasă.

Mamka a încuviinţat din cap şi am ieşit din magazin.

— Ai văzut pălăria aia tivită cu blană? a zis *mamka.* Blană de *sconcs*?Doamne sfinte, până şi în pădure o lucram mai bine.

— Vrei să te angajezi cusătoreasă? De ce nu mi-ai spus? Aproape c-ai orbit...

— Încetează, Varinka. Ştim amândouă că am ochi buni. Le-ai văzut nasturii? Nici măcar nu au întărituri. Au nevoie de mine. *Şi* fac prinsoare că pot câştiga cinci sute de franci pe lună. Mi-ar

face mare plăcere, iar cu banii ăştia ne putem cumpăra libertatea. Asta ne trebuie mai mult ca orice, Varinka.

— Nu mă pot ocupa singură de Max.

— Mă crezi dădacă? Nitam-nisam nu mai vrei să ai grijă de copilul pe care ai ţinut morţiş să-l păstrezi?

— Am cunoscut un băiat. La Petrograd. A zis că vine şi el aici şi o să încerce să ne vedem.

— Dacă îţi arde de întâlniri, găseşte-o pe mama lui Max şi dă-i copilul înapoi.

— Cum poţi spune aşa ceva? Ştii că-l iubesc ca pe ochii din cap.

— Dă-i-l înapoi, Varinka.

L-am ridicat pe Max în braţe, abia reuşind să-l ţin, căci se făcuse mare şi îi atârnau picioarele. Mi-am îngropat nasul în părul lui şi i-am inspirat parfumul de copil.

— Mi-e somn, a zis el, cuprinzându-mi gâtul cu braţele şi lăsându-şi capul pe umărul meu.

L-am mângâiat pe spate.

— Dormi, iubirea mea, dormi.

Auzi, să-l dau înapoi! Cum să fac aşa ceva?

•

Ne-am întors la noua noastră locuinţă. Era o clădire cu trei etaje şi faţada plină de ferestre mari, care lăsau să pătrundă lumina, dar nu ofereau niciun pic de intimitate. L-am rugat pe Taras să-mi dea bani de draperii, dar m-a refuzat, spunând că trebuie să-i păstrăm pentru lucruri mai importante. Târfe şi băutură, de pildă? Sosiserăm abia de o zi, când s-a întors acasă duhnind a tutun şi a apă de colonie. Din fericire, clădirea avea şi o intrare secundară, prin grădina din spate, astfel că ne puteam furişa neobservate.

Eram aproape de casă, iar Max o ţinea pe *mamka* de mână, când l-am zărit venind spre noi.

Radimir.

M-a trecut un fior de plăcere. Era tare chipeş, părul lung fluturându-i pe umeri în timp ce mergea degajat, cu ochii la vitrinele magazinelor. Se mai împlinise oare puţin de la ultima noastră întâlnire sau paltonul gros îl făcea să pară mai solid? Deodată, mi s-a făcut frică să vorbesc cu el.

Am trecut pe lângă el, fără să îi arunc o privire.

Radimir s-a oprit în mijlocul trotuarului.

— Varinka! Tu eşti?

Am întors capul.

— Bună, Radimir. Nu te-am observat.

S-a apropiat, cu zâmbetul pe buze, suflând în mâinile înmănuşate. Mă bucuram nespus să îl revăd, cu obrajii îmbujoraţi de frig. Era atât de diferit de Taras. Zvelt şi curtenitor.

— Ea e *mamka.*

A făcut o mică plecăciune în faţa *mamkăi.*

— Încântat de cunoştinţă. Eu sunt Radimir Solomahin. Am avut ocazia să o cunosc puţin pe fiica dumitale.

Mamka l-a salutat scurt, cu o mişcare a capului.

— Zina Kozlov Puşinski.

— Locuim în zonă, am zis.

— Cine este acest voinic? a întrebat Radimir, bătându-l pe Max pe spate.

Am încremenit.

— Avem grijă de el câtă vreme mama lui e la muncă. Tocmai mergeam să-l culcăm.

— Îmi permiteţi să vă însoţesc?

— Nu e nevoie, a răspuns *mamka.*

Radimir mi-a aruncat o privire prudentă.

— Vă las atunci. Merg la Gare de Lyon. E un restaurant chiar în gară.

— Mi-a părut bine să te revăd, am spus, zâmbitoare.

— Şi mie, a spus Radimir. O să mai aştept puţin la brutăria din colţ, înainte să plec spre restaurant. Cred că o stau până pe la unu.

Erau atât de clare aluziile lui, dar nu mi-am putut stăpâni un zâmbet. Era plăcut să mă simt dorită.

Ne-am despărţit de Radimir şi, în scurt timp, am intrat pe uşa casei.

Am întins mâinile către servitorul care mi-a scos mănuşile. Era ciudat să am pe cineva care să mă îmbrace şi să mă dezbrace, dar acceptasem serviciile la insistenţele lui Taras.

— Radimir e un băiat foarte drăguţ. Nu trebuia să te porţi urât cu el.

— Te-oi fi crezând tu domnişoară sofisticată, Inka, dar n-ai ce căuta în compania lui.

— De ce? Pentru că e evreu?

— Aţi avea viaţă grea împreună. Oamenii...

— Cui îi pasă ce cred oamenii? Lumea se schimbă.

— Ai un *copil* la care trebuie să te gândeşti. Un copil despre care adineauri ai minţit.

Am roşit de ruşine.

— O să merg să-l înscriu la şcoală.

— Bravo, aşa se poartă o mamă chibzuită!

Ar mai zice asta dacă ar şti unde mă duc la întoarcere?

•

Taras nu voia să mă însoţească la L'École Cygne Royal, cea mai bună şcoală primară din arondisment, dar responsabilii şcolii cereau să fie prezenţi doi părinţi la interviu, aşa că a cedat. Din fericire, nu era departe de locuinţa noastră.

L-am înfofolit pe Max şi am pornit într-acolo, înfruntând vântul. L-am obligat pe Taras să-şi pieptene părul şi să-şi pună pantofii cei buni. După ce ne terminam treaba, trebuia să scap rapid de el, ca să mă întâlnesc cu Radimir înainte de ora unu.

Ne-am oprit în faţa clădirii cochete, din piatră; dincolo de gardul negru al acesteia se întindea o curte plină de ţânci şi profesori care strigau unii la alţii în franceză. Max ştia puţină franceză, dar vorbea mai mult în rusă. Am scotocit în poşetă după fotografiile pe care le făcuserăm pentru paşapoarte. Lucrurile începeau să se aşeze.

Nici prin gând nu-mi trecea că şcoala va refuza un copil atât de drăgălaş.

L-am luat de mână pe Max şi am intrat în holul şcolii, bocănind pe dalele din piatră. Taras venea în urma noastră. Era o şcoală absolut minunată. La un birou, şedea o doamnă cu părul tuns scurt.

— Vorbeşti rusa? am întrebat.

— Puţin, mi-a răspuns. Sunt profesoară de limbi străine.

— Aş...*am* dori să ne înscriem fiul la şcoală, am zis.

Femeia mi-a studiat haina de samur.

— Trebuie să completezi un formular. Anul şcolar a început în septembrie. Următoarele înscrieri pentru grupa mică se fac în vară.

Am luat un formular din teancul de pe birou şi m-am apucat să completez spaţiile goale.

— Există deja o listă de aşteptare, m-a informat, măsurându-ne pe toţi trei din cap până-n picioare.

— Fiul meu este un copil foarte isteţşi ştie deja puţină franceză.

I-a fugit privirea la degetul meu fără verighetă.

— Îl învăţ să citească, am adăugat.

De ce nu îmi ţineam gura?

— Nu e decizia mea.

— Aş dori să vorbesc cu doamna director, am spus.

— Chiar eu sunt. Mă numesc *madame* Fournier.

— Am sosit de la Petrograd, am explicat. Copilul are nevoie de prieteni de vârsta lui.

— Mă tem că mi-e imposibil să te ajut, a spus *madame* Fournier, apoi s-a ridicat şi a pornit prin hol.

Taras s-a dus după ea.

— Nu cred că ar fi în folosul şcolii să se afle că doamna director a suferit... un mic accident în timp ce mergea spre clasă.

Femeia s-a oprit şi s-a întors spre el, cu o figură nedumerită. Teamă? Uluire?

Am continuat să completez fişa de înscriere. *Varinka Puşkinski. Taras Puşkinski.*

Taras nu se lăsa păgubaş. O să întreacă oare măsura?

— Sunt convins că mai încape un copil printre elevii deja existenţi, a spus el, zâmbind.

— Ăsta-i şantaj.

— Câte lucruri utile te învaţă şcoala! a replicat Taras.

— Chem poliţia.

Taras s-a încruntat.

— Bieţii poliţişti au atâtea pe cap. Cu unii m-am împrietenit deja.

Era o brută, dar, în clipa aceea, mă bucuram de asta.

I-am întins femeii formularul completat.

L-a luat cu o mână tremurândă.

— Conform legii, cererea trebuie însoţită de fotografii.

Am scos plicul alb din geantă.

— Poftim.

— De asemenea, trebuie să participe la o lecţie de probă.

— Ştiam eu că o să ne înţelegem, a spus Taras, rânjind.

Câteva minute mai târziu, am ieşit din clădire, împreună cu Taras, şi l-am lăsat pe Max să petreacă o jumătate de zi la şcoală pentru a se familiariza cu atmosfera şi a vedea dacă se

descurcă suficient de bine pentru a fi primit în clasă. Cât de fericit era să stea printre copii!

Mi-am luat la revedere de la Taras, i-am spus că merg să cumpăr pâine, am zâmbit şi mi-am pus mănuşile. Nu aveam nici cea mai mică îndoială că Max va fi acceptat.

•

M-am întâlnit cu Radimir la brutăria din colţ.

— Eşti isteaţă, Varinka, a zis. Mi-ai înţeles aluzia.

Am luat metroul şi am ajuns rapid la Gare de Lyon. Restaurantul se afla în interiorul gării, aşa că nu a trebuit decât să urcăm câteva trepte până la intrare. Aveam prima întâlnire din viaţa mea la Paris şi suficient timp să mă întorc după Max.

Radimir m-a prins de braţşi m-a condus în restaurant.

— Uită-te sus, mi-a spus.

Am ridicat ochii spre tavan.

— Ce minunăţie!

Era plin de picturi care înfăţişau scene pastorale, în rame aurii, elegante. În mijloc, trona un imens candelabru din aur.

— Nu-i aşa că e uluitor? De când l-am văzut prima oară, nu m-am gândit decât să ţi-l arăt.

Un chelner ne-a condus la o masă cu două scaune tapiţate cu piele. Am scos braţele din haina de samur şi am lăsat-o să cadă pe speteaza scaunului, cu eticheta la vedere, pe care scria *Worth,* al cărui „h” înflorit întretăia celelalte litere. Am fost atentă ca nu cumva să sorb ceaiul din farfurioară.

Radimir era tare chipeş cu bereta verde-închis, în ton cu ochii. A pus pachetul de ţigări pe masă. Am scos o ţigară din el, am dus-o la gură şi am aşteptat.

— De când eşti la Paris?

A şovăit, cu un zâmbet vag pe buze, apoi a aprins un băţ de chibrit.

— De vreo săptămână. Tu?

— De câteva săptămâni, am răspuns, tuşind uşor.

De ce erau oare oamenii atraşi de viciul fumatului?

Radimir a zâmbit.

— Ai ajuns o femeie sofisticată, Varinka.

Am zâmbit şi m-am uitat în jur. Aveam o *întâlnire.* La Paris. Cât de palpitant era totul! Să circuli cu metroul, să vii într-un loc atât de rafinat, înţesat de parizieni bogaţi.

Un chelner ne-a dat o foaie pe care erau tipărite cele câteva

mâncăruri din meniul restaurantului, dar nu-mi puteam dezlipi ochii de la tavan.

— Toate sunt peisaje, a spus Radimir. Eram sigur că o să-ţi placă. Pare ciudat să iei masa într-o gară, dar mâncarea e savuroasă.

Am închis ochii şi am inspirat aromele care veneau dinspre bucătărie. Vită şi ceapă.

— Picturile au fost comandate de compania feroviară, şi fiecare reprezintă un peisaj pe care îl poţi admira în timpul călătoriilor, în zone precum Lyon sau Marsilia. În total, sunt patruzeci şi una. Executate de douăzeci şi şapte de artişti.

— Toate îmi plac, dar cea de deasupra noastră mi se pare cea mai frumoasă.

Radimir a lăsat capul pe spate şi a fost cât pe ce să-i cadă bereta pe jos.

— Ai gusturi bune. René Billotte a pictat-o. Cel mai bun pictor francez. Poate că, într-o zi, vom face o călătorie cu trenul împreună. Poţi s-o inviţi şi pe mama ta, dac-o să mă placă vreodată.

— E foarte evlavioasă, de-asta se poartă aşa. Dar îi plac oamenii buni, aşa că n-ai de ce să-ţi faci griji.

— O s-o cuceresc cu farmecul meu.

— De ce stai tot timpul cu capul acoperit?

— Mi-e teamă că n-o să-ţi mai placă de mine.

Şi-a scos bereta, dându-şi la iveală părul roşu ca haina mea de samur. Îl priveam hipnotizată.

— E oribil, ştiu. De când eram mic, toate bătrânelele veneau la mine să-l atingă, a spus, dând să-şi pună bereta pe cap.

Am întins mâna peste masă şi l-am oprit.

— E frumos. Nu e roşu ca apusul de soare, ci o nuanţă mai intensă.

Radimir s-a îndreptat de umeri.

— Din poveştile care mi s-au spus, am înţeles că tata avea părul ca mine. Tiţian l-a făcut celebru prin tablourile lui.

— Asta nu ştiu, dar pot să-ţi spun că îmi place.

Meniul nu era foarte variat. Nu aveau ouă, zahăr ori chifle, în schimb, aveau faimoasa supă *bouillon,* pentru care erau recunoscuţi, aşa că am comandat o porţie pe care să o împărţim. Îmi lăsa gura apă numai când mă gândeam. Nu gustasem niciun preparat tradiţional de când veniserăm, fiindcă

acasă îi găteam mâncare rusească lui Taras, iar, din cauza lui Max, n-aş fi putut oricum ieşi în oraş.

— Am lucrat la Luvru ieri şi am găsit o pictură pe care trebuie neapărat să ţi-o arăt.

Hm, deci, urma şi o a doua întâlnire?

— Avem un cuvânt în ebraică, *beshert.* Înseamnă „predestinat”. Am senzaţia că soarta mi te-a scos în cale, altminteri, cum te-aş fi putut întâlni la Petrograd?

— Şi aici, pe stradă?

— Ei, aici, trebuie să recunosc că te-am pândit. Se pare, totuşi, că Dumnezeu are grijă de mine. Stând aici, parcă nu-mi pot imagina că acasă e revoluţie.

— Sper să se termine cu bine pentru noi.

— O să fie chiar mai bine decât îţi închipui, Varinka. În sfârşit, o să se termine cu taxele. Toată lumea o să fie egală. Nu mai există ţarul care să-şi omoare poporul când face grevă. În sfârşit, oamenii de rând vor fi proprietari de terenuri. Operele de artă vor fi luate din casele celor câţiva bogătaşi şi expuse, pentru a se bucura toţi de ele.

Radimir a luat o înghiţitură de apă, îmbujorat la faţă. Era atât de înflăcărat când vorbea despre...

Pe neaşteptate, am simţit că mă strânge cineva de braţ.

— Cumperi pâine?

Am înălţat ochii şi l-am văzut pe Taras, în picioare, lângă masa noastră.

— Ridică-te.

Mi-am smucit braţul, răsturnând paharul şi vărsând toată apa pe masă.

— Suntem într-un...

Radimir a trântit şervetul pe masă.

— Dă-i drumul.

Taras îl studia, vrând parcă să îşi întipărească chipul lui în minte.

— De unde-ai ştiut că sunt aici? am întrebat.

Taras se agita încălţat în cizmele de vânătoare.

— Nu mă face să-ţi mai spun o dată, Inka.

Ceilalţi clienţi ne aruncau priviri curioase.

M-am ridicat, şi Taras m-a împins spre uşa restaurantului.

S-a ridicat şi Radimir.

— Rămâi, Varinka.

Chelnerul a venit iute la masă.

— N-aveţi voie să vă încăieraţi aici.

— Îmi pare rău, i-am strigat lui Radimir.

Taras m-a tras cu brutalitate spre ieşire, atrăgând atenţia şi mai multor clienţi. Ştiam că voi fi pedepsită mai târziu, când rămâneam doar noi doi. Avea să observe Radimir urmele pedepsei? O să am grijă să-mi dau cu mai multă pudră, ca să ascund vânătăile.

Am întors capul şi l-am văzut pe Radimir în picioare, parcă vrând să vină după noi, în vreme ce supa noastră stătea aburindă pe masă.

Capitolul 38

ELIZA

1918

În noiembrie, New York-ul fremăta de bucurie la auzul veştii că războiul a luat sfârşit. Primarul Hylan a ieşit pe străzi în fruntea unei parade – dacă o puteam numi astfel – alcătuite din angajaţii statului, o defilare frenetică pe Fifth Avenue, printre mulţimile de newyorkezi care înotau în confetti.

Dar nicio paradă nu putea şterge faptul că 9 milioane de soldaţi îşi pierduseră viaţa în război, dintre care 125.000 erau americani, iar alte 21 de milioane fuseseră răniţi. S-o fi numărând şi Merrill printre ei? Nu primisem nicio veste de la el de un an, şi zadarnic trimisesem scrisori la toate spitalele din Franţa. Chiar dacă aveam noroc să îl găsesc în viaţă, nu puteam şti dacă mai are sentimente pentru mine.

Către finalul lunii, intenţionam să mă îmbarc pe vapor şi să plec în căutarea lui. Ce privelişte mă va întâmpina oare în Franţa? O ţară devastată, fără îndoială, dar trebuia să mă ocup de problemele Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi şi să-i acord Nonnei Zaronova întrevederea de mult promisă.

Şi, cu puţin noroc, poate aveam să aflu informaţii despre Sofia. Ziarele anunţau că, în anul acela, numărul refugiaţilor ruşi depăşise cinci mii de persoane. Cineva trebuia să ştie ceva de

soarta ei.

În ziua celui de-al treilea târg de binefacere, organizat în apartamentul nostru din New York, şi-a făcut apariţia un vizitator neaşteptat, dar extrem de bine-venit.

Întregul oraş parcă abia aştepta vânzarea de obiecte artizanale ruseşti, căci se formase deja coadă în jurul clădirii, iar evenimentul acesta, organizat înaintea Crăciunului, a întrecut orice aşteptare. Eu şi mama am adus toate mesele din casă în salonul spaţios, apoi am întins cu măiestrie pe ele obiectele ruseşti. Vizitatorii alergau de la o masă la alta, cu braţele încărcate de cearşafuri şi feţe de pernă tivite cu dantelă, păpuşi şi cutii pictate, ştiind că se vând foarte repede. Caroline şi câteva dintre prietenele ei purtau costume ruseşti şi se vânzoleau prin mulţime, servindu-i pe cumpărători.

În cameră a intrat un domn blond, chipeş, cu o ţinută impecabilă. Era evident că nu îl interesau cumpărăturile, astfel că i-am ieşit în întâmpinare, împreună cu mama.

— O caut pe Eliza Ferriday.

Stătea drept, îmbrăcat într-un costum din stofa de lână, cu guler alb, înalt, şi cravată subţire. Deşi vizibil uzate, erau haine de cea mai bună calitate, iar bărbatul era foarte îngrijit.

— Cine o caută? a întrebat mama.

Şi-a scos mănuşile şi a întins mâna.

— Baronul Iuri Vaniovici Vasili-Argunov, doamnă. Puteţi să-mi spuneţi Bucătarul. Toată lumea îmi spune aşa.

Mama i-a întins mâna, iar el a dus-o la buze şi a săturat-o. Ea a întors capul, roşie la faţă ca racul. Nu o mai văzusem îmbujorată de când îşi pusese o pereche nouă de pantofi, şi tata o numise „Amazoana lui”.

I-am întins şi eu mâna.

— Eu sunt Eliza Ferriday.

— Sunt o cunoştinţă a Sofiei Stepanov. Vorbea adesea despre dumneata.

Sofia. Abia aşteptam să aflu ceva despre soarta ei.

— Povesteşte-ne despre Rusia. Avem o mulţime de întrebări.

— Lasă omul să-şi tragă sufletul, a intervenit mama, aruncându-mi o privire mustrătoare.

— Abia am sosit din Franţa. Am stat la Paris câteva luni.

— Care e situaţia? am întrebat.

Bărbatul şi-a desfăcut picioarele şi şi-a pus mâinile în sân.

— E periculos pentru ruşi acolo. Bolşevicii şi-au trimis deja agenţii acolo şi, mai nou, la Londra. Asasini care să-i ucidă pe bogătaşii care vor să fugă şi să le ia banii care consideră că aparţin Rusiei. Am scăpat în câteva rânduri ca prin urechile acului.

— Asasini? am spus, cutremurându-mă.

Biata Sofia.

— Au avut loc câteva crime. E deja un lucru obişnuit ca aristocraţii ruşi, „foşti oameni” cum suntem numiţi acum, să dispară în miez de noapte şi să fie trimişi în Rusia, spre a fi judecaţi. Unora le-au pus otravă în mâncare. Şi pe mine m-au urmărit de mai multe ori.

— Ştii ceva de familia Streşnaiva? am întrebat.

— Acum doi ani, când au atacat tâlharii conacul, eram împreună cu ei.

Mi s-a pus un nod în stomac.

— Deci, e adevărat.

Mama a tras un scaun şi s-a aşezat pe el.

— Ne-am ieşit din minţi tot aşteptând veşti despre ei.

— Sofia m-a ajutat să evadez, dar unul dintre cei care ne-au luat prizonieri, un tâmplar pe nume Taras, m-a împuşcat în şold.

— Sărmanul om, a spus mama.

— Norocul meu că era noapte şi ploua. Mi-am ascuns cizmele sub frunze, ca să nu las urme, şi, cum-necum, am reuşit să scap de el, dar, după o zi, eram atât de îngheţat, încât mi-am pierdut cunoştinţa în pădure. M-au găsit nişte oameni care căutau plante şi m-au dus la izba lor.

— Au avut leacuri să te trateze? a întrebat mama.

— S-au străduit cum au putut mai bine, cu ierburi şi cataplasme. Odată ce-au început ninsorile, nu mai aveam cum să ajung la spital, aşa că a trebuit să aştept primăvara, iar, între timp, la Petrograd s-a instalat haosul. Cei doi soţi m-au legat de o sanie şi m-au dus la prietenul meu din guvernul provizoriu. Tocmai îşi făcea bagajele şi urma să plece cu un transport diplomatic. A chemat un doctor şi s-a oferit să mă ia cu el. Eram prea slăbit ca să mă descurc de unul singur, iar din toate documentele mele reieşea că sunt „fostă persoană”, aşa că a trebuit să plec. L-am implorat pe prietenul meu să trimită trupe în ajutorul familiei Streşnaiva, dar guvernul căzuse. Cu chiu, cu vai, am izbutit să fugim.

— Cu glonţul în corp? a zis mama. Bănuiesc c-ai făcut septicemie.

— Da. Doctorului nu i-a venit să creadă că am rezistat atâtea luni cu glonţul în mine. Mi l-a scos în tren. La Paris, a durat mult până m-am înzdrăvenit. Prietenul meu a fost amabil şi m-a ascuns în incinta ambasadei, dar el urma să fie transferat la New York. După ce-am scăpat ca prin minune de un agent CEKA, mi-am dat seama că trebuie să plec împreună cu el.

— Ştii ce s-a întâmplat cu Sofia? am întrebat, aproape temându-mă să aflu răspunsul.

Bucătarul şi-a trecut degetele prin păr.

— Am căutat-o zi de zi la Paris. M-am uitat pe listele de refugiaţi din Rue Daru, unde se instalaseră mulţi ruşi, dar n-am văzut nici numele Streşnaiva, nici Stepanov. Am auzit diverse zvonuri despre soarta familiei, dar nu le poţi da crezare. Se pare că au avut un sfârşit tragic.

Şi-a scos batista şi s-a şters la ochi.

M-am aşezat pe scăunelul de la pian.

— Nu se poate!

— Dar am mai auzit şi că trupul Sofiei n-ar fi fost găsit printre cadavre, aşa că nu mi-am pierdut speranţa.

— Unde se putea duce, dacă a scăpat cu viaţă? am întrebat.

— E greu de spus. E posibil să se fi dus la ţarină, ca să-i ceară sprijinul, dar, odată ce ţarul a abdicat, nu mai avea cum s-o ajute. Casa lui Ivan de la oraş a fost naţionalizată, deci, nici acolo nu se putea duce.

M-am ridicat în picioare.

— Plec în Europa nu peste mult timp, cu mai multe treburi, şi sper s-o găsesc.

— Înainte să ne atace tâlharii, familia intenţiona să plece în Franţa.

— Da, ştiu.

— Parisul e primul loc unde s-ar duce.

•

Stăteam cu mama în mijlocul salonului din apartamentul din Manhattan şi despachetam obiectele ruseşti proaspăt sosite de la Paris, când Peg a dat buzna în cameră.

— Poşta, doamnă Ferriday, a zis, întinzându-mi o sacoşă împletită, doldora de plicuri şi colete. E şi un pachet aici. La adresa expeditorului scrie Rusia.

Am băgat mâna în sacoşă şi am scos o cutie de carton, pătrată, de un albastru-deschis, în genul celor în care erau împachetate ustensilele de cusut, ca, de pildă, mosoarele. Era cam de dimensiunea a doua pachete de ţigări puse unul lângă altul şi prinsă cu sfoară, suficientă cât să legi aripile şi picioarele unui curcan.

Am dezlegat sfoara, am ridicat capacul şi am descoperit o brăţară aşezată pe o bucată de vată. Era o superbă bijuterie smălţuită, cu două capete de dragon, ale căror guri căscate se ciocneau în locul în care se deschidea brăţara. Fiarele se fixau cu nişte ochi bătuţi în nestemate roşii.

— N-am mai văzut aşa ceva, am spus.

— Pare un model viking, şi-a dat mama cu părerea. În mitologia nordică, pământul e înconjurat de un şarpe uriaş, care creşte cu fiecare zi, până când ajunge să se devoreze singur. Potrivit credinţei lor, momentul acela va aduce cu sine sfârşitul lumii.

— Liniştitor gând.

Am citit bileţelul, mâzgălit cu o mână nesigură şi mai greu de descifrat decât hieroglifele de pe piramida lui Keops.

Să fi fost oare scrisul Sofiei? Dar ea avea o caligrafie impecabilă.

Te rog să ai grijă de ea. E tot ce ne-a rămas.

Ne vedem în oraşul nostru preferat. Cu drag, S.

— Doamne, Dumnezeule, e chiar de la Sofia! am exclamat, luând cutia. Ce adresă scrie?

Peg a ridicat din umeri.

— Scrie doar Krasnodar. Ciudat nume! Dar, ce-i drept, cuvintele care încep cu „K” au întotdeauna o sonoritate mai stridentă, nu-i aşa?

— Nu mă zăpăci acum, Peg.

Am recitit mesajul. *Ne vedem în oraşul nostru preferat.* Adică Parisul. Bucătarul avea dreptate.

Mi-am pus brăţara la mână.

Mama s-a aplecat ca să o vadă mai bine.

— Cred că rubinele sunt, de fapt, sticlă, dar, chiar şi aşa, e o podoabă frumoasă.

Arăta atât de bine pe mâna mea, potrivindu-se perfect cu

brăţara mea cu talismane, care înfăţişa cele Şapte Minuni ale Lumii, printre care şi o piramidă al cărei vâri se deschidea şi scotea la iveală o cobră unduitoare.

Unde mai pui că era de la Sofia. Sofia care era teafără şi nevătămată şi se afla într-un loc îndeajuns de civilizat cât să poată expedia un pachet. Dar de ce un asemenea cadou? Mi-am trecut degetul peste smalţul rece. De ce s-o trimită tocmai în America?

Erau doar două dintre numeroasele întrebări pe care abia aşteptam să i le adresez scumpei mele prietene, la Paris.

Capitolul 39

SOFIA

1918

Într-o zi geroasă de marţi din luna ianuarie, am ajuns, în sfârşit, la periferia Parisului. O luasem prin sud, ca să evit atât iarna, cât şi războiul, apoi spre vest, în susul coastei, până în Franţa. Pe drum, am dat cearşafurile şi feţele de pernă apretate pe pâine şi adăpost în câte un grajd.

Zi de zi, în timp ce Jaruşka trăgea cuminte la căruţă, mi se perindau prin faţa ochilor imaginile membrilor familiei mele, înfipţi în ţepuşele gardului. Nu le alungam, ba mai mult, rememoram fiecare detaliu sângeros, pentru a-mi hrăni setea de răzbunare. Deznădăjduită de dispariţia lui Afon, m-am gândit chiar să-mi pun capăt zilelor.

Dar nimic nu avea să mă împiedice să îmi regăsesc fiul. Eu eram singura nădejde a lui Max.

Ardeam de nerăbdare să ajung în oraşşi să încep căutările, dar înaintam anevoie pe drumeagurile mărginite de plopi şi foarte circulate, îndeosebi de căruţe. Deşi trecuse o lună de la încheierea războiului, încă se mai strecurau ambulanţe printre noi, transportând răniţi înghesuiţi pe scaunul de lângă şofer sau în furgon.

Când ne-am mai apropiat de oraş, Jaruşka a iuţit ritmul. În scurt timp, oriîncotro m-aş fi uitat vedeam doar vestigiile războiului. Dovezile ingeniozităţii şi curajului poporului francez şi

ale eforturilor acestuia de a supravieţui erau la tot pasul. I-am dat ghes Jaruşkăi să meargă mai departe, pe lângă tunurile germane capturate şi expuse cu mândrie în Place de la Concorde şi pe Champs-Elysées, şi am înaintat pe marile bulevarde ai căror castani maiestuoşi de altă dată fuseseră tăiaţi pentru lemne de foc.

Ce inspiraţi fuseseră parizienii să demonteze vitraliile catedralei Notre-Dame şi să le pună la păstrare, înlocuindu-le cu nişte banale geamuri gălbui! Steagurile victoriei fluturau în vântul tăios, la fiecare fereastră şi felinar.

Totuşi, era deopotrivă de dezolant să vezi mormanele de moloz şi ferestrele baricadate cu scânduri ale clădirilor bombardate de nemţi. Deşi inamicul nu ocupase Parisul, făcuse ravagii acolo. Am trecut pe lângă refugiaţi din zonele nordice, devastate, care cutreierau prin parcuri şi pe străzi, şi pe lângă soldaţi schilodiţi şi cu chipurile mutilate, care întindeau mâinile spre mine, cerşind câteva parale.

Jaruşka a încetinit ritmul. Mi-am frecat mâinile, ca să mi le dezmorţesc, şi mi-am inventariat posesiunile. O hartă. Două arme. O pereche de mănuşi jerpelite, din blană de oaie. O haină şi o căciulă din blană de câine. Câteva feţe de pernă ruseşti şi sextantul Liubei. Acesta era comoara ei nepreţuită şi nu m-aş fi îndurat vreodată să-l vând.

Am pornit spre apartamentul Elizei din Rue Saint-Roch, arondismentul 1, împinşi de vântul nemilos care ne bătea în spate. Mi-am repetat în minte discursul pe care să i-l recit menajerei sale, tânăra *madame* Solange, pe care o cunoşteam bine, ca să o înduplec să mă găzduiască. Intenţionam să o duc pe Jaruşka la grajdul familiei Ferriday şi să plec în căutarea lui Max.

Când am ajuns la locuinţa Elizei, am lăsat-o pe Jaruşka în stradă şi am sunat la uşă. Clădirea scăpase neatinsă de bombe; singurul indiciu al războiului erau geamurile lipite cu hârtie adezivă, ca să nu se spargă. Ce minunat va fi să dorm din nou într-un pat adevărat!

A deschis uşa un bărbat cărunt, îmbrăcat într-o salopetă albastră şi cu o expresie respingătoare pe chip.

— Intrarea servitorilor e prin spate, mi-a zis şi a dat să închidă uşa.

— Sunt o prietenă a Elizei Ferriday.

Şi-a strâns salopeta pe lângă corp.

— Familia Ferriday nu-i acasă.

— Te rog. Am mai fost aici. O cunosc pe *madame* Solange.

S-a uitat atent la ţinuta mea, şi am realizat, pentru prima oară, cât de jalnic arăt, cu haina aceea soioasă din blană de câine şi faţa murdară.

— Toată lumea o cunoaşte pe fiica mea. Nu-i aici.

— Am avut plăcerea de a sta de multe ori aici, cu Eliza, pe vremea când era la pension în Elveţia, *monsieur.*

— Nu aud prea bine. Revino când e şi fiică-mea aici.

— Am venit tocmai de la Petrograd. Bolşevicii omoară...

— Da, da. Dac-ai şti câte poveşti dintr-astea am auzit, a zis bărbatul, băgând mâna în buzunar şi scoţând două monede. Poftim. Cu altceva nu te pot ajuta. Ruşii s-au pripăşit în spate la Grand Palais. Găseşti acolo o cameră. Sau pe Rue Daru. Acum, fugi de-aici.

A închis uşa şi am auzit păcănitul zăvorului.

— Spune-i, te rog, Elizei că am trecut pe aici, am zis, bătând în geam.

Bărbatul a coborât storul.

Abia după ce m-am întors la Jaruşka, mi-am dat seamă că nu îi spusesem cum mă cheamă. M-am uitat la cele două monede. Erau doar doi franci, dar ce binecuvântare! Dacă mai strângeam câţiva, puteam să-i trimit o telegramă Elizei, la New York, iar ea le va cere să mă primească în apartament.

Jaruşka era flămândă şi obosită, aşa că am pornit spre grajdurile familiei Ferriday, aflate imediat după colţ. Mi-a mai venit inima la loc când am văzut că sunt încă deschise şi am intrat în clădirea din cărămidă. Războiul devastase vechiul grajd închiriat, al cărui tavan se prăbuşise în fundul sălii, astfel că se vedea cerul. Nu erau tocmai grajdurile de la Versailles, dar Jaruşka se putea odihni şi mânca după o călătorie atât de lungă.

Dintr-o boxă, a apărut o femeie, ducând o căldare în fiecare mână.

— Ce cauţi aici?

— Familia Ferriday m-a trimis. Mi-au zis că pot lăsa calul aici, în contul lor.

— Familia Ferriday nu-i la Paris. N-au mai venit de ani buni.

— *Madame* Solange m-a trimis.

Femeia a studiat-o pe Jaruşka.

— E ditamai animalul. Probabil mănâncă fân pe măsură. Cazarea costă cinci franci pe săptămână, cu plata-n avans.

— Nu se poate s-o ţii gratis, dacă o pui la muncă?

Femeia i-a dat roată Jaruşkăi şi a mângâiat-o pe crupă.

— E cam slăbănoagă. S-ar putea să valoreze mai mult dacă o tăiem şi-i vindem carnea.

M-a trecut un fior.

— E un cal de povară foarte bun.

— Dacă laşi şi căruţa, sunt dispusă să fac o-ncercare. O săptămână, după care mai vedem.

— Ai vreo slujbă şi pentru mine? Mă pricep la cai. Pot să dorm în boxă, cu ea.

— Nu mai e loc nici să arunci un ac. Am primit prea mulţi soldaţi întorşi de pe front. Nu mai găseşti un loc bun de cazare în tot oraşul.

Am bătut palma şi m-am dus la Jaruşka. Am cuprins-o cu braţele de grumaz, mi-am lipit obrazul de blana ei caldă, iar ea m-a împuns cu botul catifelat. Ce prietenă de nădejde îmi fusese!

— Ai grijă de ea, te rog. O să muncească din greu pentru dumneata.

Femeia a ridicat căldările şi a intrat în boxa alăturată.

Am ieşit repede, fără să privesc înapoi, abia stăpânindu-mi lacrimile. O săptămână îmi părea o veşnicie. O să-l găsesc pe Max şi-o să mă întorc după ea, înainte să expire termenul.

Am luat-o pe Rue de Rivoli şi am trecut pe lângă grădinile Tuileries, locul preferat al Agnessei din Paris, transformate de bombele inamice într-un crater uriaş. Am scos trandafirul din raniţă şi l-am stropit cu apă dintr-o fântână arteziană. Crescuse mult şi era mai frumos decât toţi trandafirii care înfloreau acolo vara, cu petalele lui albe şi catifelate şi staminele roz.

Am luat un ziar din gunoi şi am citit: GERMANIA ÎNFRÂNTĂ SE PREDĂ.

În ceasul al unsprezecelea al celei de-a unsprezecea zi a celei de-a unsprezecea luni din anul 1918, se încheiase conflictul care avea să fie cunoscut drept Marele Război Mondial. Germania, rămasă fără forţă de muncă şi rezerve, a semnat un armistiţiu cu Aliaţii, într-un vagon de tren, în pădurea Compiègne.

Unde oare să caut cazare? Evident nu în acel cartier scump.

M-am îndepărtat de Sena şi am pornit spre cartierul teatrelor.

După o zi de căutări zadarnice, m-am oprit pe o străduţă lăturalnică şi m-am uitat la mulţimea din jur. Jumătatea din femei purtau haine negre, de doliu. Franţa suferise enorm.

Am trecut prin dreptul unei clădiri modeste din Rue Chabanais nr. 6, la fereastra căreia stătea scris pe un afiş: *Paturi cu chirie*, *1 franc pe noapte.*

Cum preţul era rezonabil, am intrat să mă interesez. Holul era curat şi bine luminat şi mi-am încălzit mâinile la focul de cărbuni ce ardea în sobă. Multe tinere bine îmbrăcate şedeau pe scaune şi discutau. La recepţie, era o femeie mai în vârstă, al cărei păr negru îl avea prins sub un soi de turban de aceeaşi culoare cu ochii ei albaştri.

S-a ridicat şi a deschis registrul hotelului.

— Pe cine avem noi aici? a spus, cu un pronunţat accent irlandez, preferatul meu.

— Mă numesc Sofia.

Femeia mi-a zâmbit.

— Eu sunt Mary Melange.

— Încântată de cunoştinţă, am zis, netezindu-mi în grabă părul, după care mi-am ascuns mâinile bătătorite şi roşii în buzunare. Vin de la Petrograd.

— O, cale lungă!

— Caut să închiriez un pat.

— Ai nimerit în locul potrivit, scumpa mea. Nu mi-o lua în nume de rău, dar arăţi ca o aristocrată.

Mi-am scuturat un cocoloş de noroi întărit de pe mânecă.

— Aşa e, dar e mai greu de văzut din cauza straturilor de murdărie.

— Pentru şapte franci, ai asigurat patul pe o săptămână. Nu avem ploşniţe, poţi folosi baia şi primeşti un prosop. Cazăm doar femei şi avem reguli stricte. La fiecare etaj, există o intendentă, la care trebuie să te prezinţi zilnic.

— Nu am bani decât pentru o noapte.

Am scos un franc din buzunar şi l-am pus pe tejgheaua recepţiei. Ce uşurare să dorm, în sfârşit, într-un pat!

A aruncat moneda în casa de marcat.

— Se poate să-mi dai o carte de telefoane?

A scos una de sub tejghea şi a strâns-o la piept.

— La ce-ţi trebuie?

— Caut un bărbat.

— Sunt o mulţime de bărbaţi.

— Îl cheamă Taras Puşkinski.

— Iubitul tău?

— Ferească sfântul!

A deschis cartea la litera P şi a răsucit-o spre mine.

Mi-am trecut degetul în josul coloanei cu nume, dar n-am găsit niciun Puşkinski. Nu aveam nicio îndoială că e la Paris, trimis cu cine ştie ce treburi murdare. De ce s-ar fi înscris în cartea de telefoane? Am simţit, deodată, cum mă cuprinde toropeala şi am închis cartea.

— Ştii cumva unde-aş putea găsi de lucru, *madame*?

— Avem mereu nevoie de fete harnice. Vorbeşte cu Oksana, intendenta dumitale. E la etajul al treilea.

— Mulţumesc, am spus, peste umăr, şi am pornit spre scări.

Am urcat treptele abrupte, până la etajul meu: o sală spaţioasă, în stilul celor de internat, în care se aflau cel puţin cincizeci de paturi, despărţite ici şi colo de câte o noptieră. În majoritatea paturilor, dormeau una sau două fete. Trecând pe lângă ele, mi-am dat seama că multe sunt rusoaice, fiindcă îşi lipiseră de tăbliile paturilor fotografii cu familia imperială, decupate din reviste, îndeosebi cu fiicele ţarului, Marile Ducese.

Am găsit-o pe Oksana, o fată înaltă, de vreo douăzeci şi unu de ani, cu o tunsoare scurtă şi neglijentă, ce părea făcută de mâna ei. Stătea întinsă pe o cuvertură cu găitane şi citea o revistă cinematografică jerpelită. Era ceva familiar în felul în care mânca fasole cu lingura, dintr-o conservă, ţinând doar capacul ridicat. Deşi nu mă dădeam în vânt după fasole, m-a cuprins brusc o poftă mai mare decât după oricare dintre delicatesele Bucătarului.

— Vreau să discut cu Oksana, am spus în franceză.

Fata s-a ridicat în capul oaselor.

— Sst. Nu vezi că doarme lumea?

Era evident rusoaică, dar vorbea franceza foarte bine.

Am coborât vocea.

— *Madame* Melange m-a trimis. A zis că primesc un pat şi pot să fac baie.

— Mult noroc cu baia. Întotdeauna se face o coadă interminabilă. Cât despre pat, toate sunt deja date. Dar, pentru un frac, poţi dormi cu mine.

— Dar a zis că...

— Hotărăşte-te, că expiră oferta.

— Vrei să profiţi de pe urma unei compatrioate? Sper că-ţi dai seama că rămân cu doar un franc în buzunar.

— Şi eu sper că-ţi dai seama că nu mai eşti pe Nevski Prospekt. Sunt multe rusoaice la etajul ăsta. O prinţesă. O balerină. Unele se hrănesc din coşurile de gunoi din Grădina Luxemburg. Cel mai bun e lângă teatrul de păpuşi, în caz că te interesează.

— Nu mă deranjează să muncesc.

A pus conserva pe noptieră.

— Ei, ăsta-i un lucru bun, fiindcă oricum n-ai încotro. Oi fi plătit tu pentru pat, dar, ca să-l păstrezi, trebuie să prestezi.

— Nu pricep.

— Nu eşti prea ageră la minte, din câte observ. Fetele de-aici îşi câştigă traiul întinse pe spate. Dormitorul ăsta e pentru cele care lucrează pe Rue Chabanais la nr. 12, care e chiar vizavi. E un local foarte rafinat. Are nişte picturi murale superbe.

Un bordel? Nu reuşeam nici să pronunţ cuvântul.

Oksana şi-a apropiat faţa de mine şi m-a studiat cu ochi mari.

— Da, e o *maison close.* Îţi dai seama după numerele de deasupra uşii. Sunt întotdeauna mai mari şi mai colorate.

Mi-a strecurat lingura pe sub jachetă, a ridicat-o, după care a lăsat-o să cadă la loc.

— Eşti un pic cam bătrână pentru domnii mai distinşi şi îngrozitor de slabă, dar, cu lumina stinsă, ai ţâţe îndeajuns de mulţumitoare cât să-ţi păstrezi patul. Unii dintre bărbaţii care vin la *Les Chabanais* sunt mai mult decât fericiţi să se afişeze cu o aristocrată rusoaică la braţ. Aruncă naibii pantalonii ăştia hidoşi. În rarele momente când sunt îmbrăcate, fetele de-aici poartă rochii şi ciorapi negri.

— Trebuie să plec, am zis, simţind că îmi zvâcnesc tâmplele.

— Ia să te văd cum îţi recuperezi banii de la *madame.* Odată ce-ai plătit, banii nu se mai restituie. Asta-i politica hotelului. Aşa că, în locul tău, aş trece cât mai repede la treabă.

Oksana s-a lăsat pe spate şi m-a privit cu ochi mijiţi.

— Nu reuşesc să scap de senzaţia că te ştiu de undeva.

— Şi eu am avut aceeaşi impresie, în primul moment.

— De la Balul Debutantelor de la Moscova?

— Nu, eu am fost la cel de la Petrograd, am răspuns, după care am căzut pe gânduri. Poate de la Balul Operei din Viena?

— Nu prea cred.
— Dumnezeule mare! De la Brillantmont ne ştim!
Oksana a scos un icnet.
— Sofia Streşnaiva!
— Erai în primul an când am terminat eu. Parcă aveai cozi lungi, dacă-mi aduc bine aminte.
Oksana şi-a trecut degetele prin părul tuns scurt.
— Le-am vândut imediat ce-am ajuns aici. Unui vânzător ambulant de pe Rue Daru. Mi-a dat două sute de franci pe ele, dar aş fi câştigat mult mai mulţi bani dacă le păstram.
M-a măsurat câteva secunde.
— Sunt câteva slujbe pentru fetele care ştiu să coasă. Te pricepi?
Am clătinat din cap.
— Toţi ruşii din Paris se înghesuie la catedrala din Rue Daru. Au un atelier acolo, la subsol, unde poţi câştiga câteva centime, făcând păpuşi, dacă ştii să croşetezi dantelă. Dar ai grijă, nu care cumva să le spui că m-ai văzut aici.
— Nu, bineînţeles că nu.
— Stai o clipă. Cum de-am uitat? Nu-i spune că ştii de la mine, dar e posibil să găseşti de lucru chiar la biroul lui *madame,* fiindcă tocmai i-a plecat una dintre fetele care adunau bani. Era tare proastă şi nu se pricepea deloc la calcule. M-aş fi angajat eu, dar nu cunosc oraşul destul de bine. Explică-i care-i situaţia ta şi vezi dacă pomeneşte de asta.
Mi-am luat la revedere de la Oksana şi am coborât treptele în fugă.
— Nu te lăsa până nu obţii opt franci pe săptămână, a strigat după mine.

*

La patru case mai departe, la nr. 12, locul arăta exact cum mi-l descrisese Oksana, o sală strident decorată, ai cărei pereţi erau acoperiţi cu picturi lascive. În oglinda cu ramă aurie de deasupra şemineului din marmură albă se reflecta un grup de fete superbe, majoritatea străine, care stăteau cuminţi, gătite cu rochile lor scumpe, de parcă erau la o petrecere elegantă şi îşi aşteptau soţii să termine trabucurile.
Am zărit-o pe *madame* Melange, care tocmai îi strângea părul uneia în coc şi i-l prindea cu agrafe.
— Nu mi-o lua în nume de rău, scumpa mea, dar arăţi ca o

aristocrată, îi spunea acesteia.

M-am dus iute la ea.

— Îmi vreau banii înapoi.

Madame m-a prins de braţşi m-a tras într-un colţ.

— Nu ştiu despre ce vorbeşti. Avem o înţelegere. N-ai să găseşti ceva mai bun în tot Parisul.

— Ştiu să citesc. Trebuie să existe slujbe pentru...

— Jumătate dintre femeile de aici îţi pot cita din Aristotel, scumpa mea. Dacă nu cumva ai licenţă de taximetrist, nimeni nu angajează rusoaice, nici măcar ca să spele toaletele.

Mi-am strâns braţele în jurul mijlocului şi am început să mă plimb pe covorul de mătase.

— Uite care-i treaba, a zis *madame.* Sunt două lucruri pentru care oamenii vor fi mereu dispuşi să plătească. Mâncare şi sex. Nu ştiu care-s talentele tale, dar eu, una, nu mă pricep la bucătărie.

Deznădăjduită, mi-am îngropat faţa în palme. Ce-ar zice tata dacă m-ar vedea într-un asemenea loc? Cu siguranţă, Liuba ar născoci un plan. Afon? Mi-era atât de dor de ei toţi. Cum o să-l găsesc pe Max de una singură? Nici măcar nu ştiam încotro s-o apuc.

Madame Melange m-a cuprins în braţe, învăluindu-mă într-un parfum de gardenii şi mirodenii.

— Linişteşte-te. Ia-o ca pe o experienţă nouă. Clienţii noştri sunt unii dintre cei mai bogaţi oameni din Paris. O să te mai înveseleşti după ce te speli şi îţi dai cu nişte fard în obraji. Avem douăzeci şi una de camere tematice. O să vezi ce distractiv e.

— Sunt rudă cu ţarul. Tata a fost ministru de finanţe...

— Hm. Contabil?

— Da, şi se pare că i-am moştenit talentul la matematică. A fost una dintre disciplinele mele favorite la şcoală. Păcat că la Paris nu se caută oameni cu asemenea abilităţi.

— Că tot veni vorba, aş avea nevoie de un agent care să recupereze datoriile.

— Serios? am spus.

— Lasă teatrul. E limpede că Oksana ţi-a vândut pontul. Dar chiar aş avea nevoie de o persoană *de încredere.* Care să meargă pe la locuinţele clienţilor noştri şi să adune datoriile. Ultimul agent a dispărut cu încasările pe-o zi.

Cel puţin nu voi sta la dispoziţia clienţilor.

Madame calcula pe degete.

— În primul rând, trebuie să cunoşti bine oraşul...

— Aici mi-am petrecut verile, de când stăteam la pension.

— Şi să fii extrem de discretă.

— Dacă sunt plătită, nu există om mai discret decât mine.

— Şi trebuie să te prezinţi aici în fiecare seară, înainte de lăsarea nopţii, şi să-mi predai plicurile. Primeşti cinci franci pe săptămână.

— E inclusă şi camera în preţ?

Madame a încuviinţat din cap.

— Dă-mi nouă franci şi îţi ţin şi contabilitatea. De asemenea, aş dori o bonificaţie, dacă eşti mulţumită de munca mea.

— Fără bonificaţie, dar sunt de acord să-ţi dau opt franci, niciun sfanţ în plus. Încercăm o săptămână şi vedem cum te descurci. Dacă începi azi, peste o săptămână, îţi primeşti banii.

I-am strâns mâna.

— E o plăcere să fiu noul dumitale agent, *madame.*

•

În dimineaţa următoare, am ieşit din bordel înarmată cu lista clienţilor lui *madame*şi doi franci avans din salariu. În scurt timp, m-am deprins cu programul de colectare a datoriilor, de la răsăritul şi până la apusul soarelui, odihnindu-mă doar atât cât să mănânc ceva şi să scrutez mulţimile şi curţile şcolilor, în căutarea lui Max. Eram mândră de rata mea impecabilă de colectare a banilor, în majoritatea cazurilor încasaţi de la menajerele care îmi deschideau şi care, auzind numele lui *madame,* îmi plăteau imediat, ca să se descotorosească de mine. Am încasat chiar şi de la o femeie care mi-a făcut avansuri. Am refuzat-o politicos. Era de neînţeles cum putea o persoană, fie ea bărbat ori femeie, să mă găsească atrăgătoare.

În cea de-a treia zi, am colectat un număr record de datorii, după care m-am răsplătit cu o chiflă proaspătă. Se vede treaba că mă pricepeam la afaceri. Exact ca tata. Ar fi fost mândru de abilităţile mele de supravieţuire.

Soarele începea să apună când am oprit la uşa ultimei case de pe listă, aflată pe Rue de Serene, un cartier elegant unde locuiau mulţi dintre ambasadorii şi politicienii care alcătuiau grosul clientelei lui *madame.*

Am ciocănit şi am aşteptat. Cafeneaua animată de vizavi făcea vânzare bună. Majoritatea clienţilor erau înăuntru, la

lumina chihlimbarie a lămpilor, şi câţiva, la mesele de pe trotuar, în ciuda vremii friguroase.

A răspuns la uşă un bărbat îmbrăcat cu jiletcă albă. O fi fost majordomul? Era atât de ciudat să văd iar servitori.

— Ce doreşti? m-a întrebat.

În spatele lui, în coridorul întunecos, se vedea o siluetă.

— Am venit după o datorie.

— *Madame* Melange? a spus în şoaptă, aplecându-se spre mine.

Am încuviinţat din cap.

— Aşteaptă aici.

Bărbatul din hol a numărat câteva bancnote, iar servitorul a trecut pe lângă el, îndreptându-se spre partea din spate a casei.

M-am apropiat de pragul uşii şi am zărit un bărbat înalt, lat în umeri, cu cămaşa descheiată şi pieptul dezgolit. Odată ce ochii mi s-au obişnuit cu întunericul, mi-am dat seama că mi-e cunoscut. Nu cumva era bărbatul care ne atacase la conac? Unul dintre cei care ne luaseră prizonieri?

Taras.

Mi-am tras căciula de blană pe frunte. Îmi tremurau genunchii. Dacă mă prăbuşeam în faţa lui?

S-a oprit din numărat şi s-a întors spre mine.

— La ce te zgâieşti? m-a întrebat în rusă.

De aproape, părea să aibă o forţă incredibilă. Tatuajele, mai cu seamă, mă speriau atât de tare, încât a fost cât pe ce să scap plicurile din mână. Mi-a îngheţat sângele în vene la vederea lor. Heruvimii imprimaţi în pielea lui aurie ca mierea. Îl priveam cum numără banii degajat şi simţeam că mă sufoc. Oare el îmi omorâse familia cu mâna lui? Sau îl ajutase pe Vladi?

Aici locuia Varinka. Am lungit gâtul şi m-am uitat după Max.

— Intră şi închide uşa, mi-a zis Taras, numărând mai încet bancnotele. E frig.

— Mulţumesc, dar rămân aici, am răspuns, cu ochii în pământ, încercând să-mi stăpânesc tremurul din glas.

— Eşti rusoaică?

Am încuviinţat.

A lăsat capul într-o parte.

— Nu te-am mai văzut la *madame.*

— Mă ocup de finanţe.

Nu-mi recunoştea chipul? Îmi bătea inima mai să-mi sară din

piept. Nu era de mirare că nu mă recunoştea, în halul în care arătam.

— Păcat, a spus, aplecându-se peste masa din hol, cu mâinile în sân şi banii într-una din ele. Nu vrei să mai stai?

— Vreau doar să-mi dai banii.

— Ce atâta grabă? a spus, făcându-mi semn să vin mai aproape. Bei o votcă?

— Trebuie să-i duc banii lui *madame* înainte de asfinţit. Altminteri, mă...

S-a apropiat şi mi-a întins bancnotele.

— Poftim.

I-am înşfăcat şi am plecat iute, vârând teancul gros într-un plic, încă năucită de descoperirea făcută. Ajunsesem pe la jumătatea străzii când am auzit uşa trântindu-se în urma mea şi am văzut vopseaua neagră scânteind în lumina slabă a amurgului. M-a străbătut un fior rece de uşurare şi am iuţit pasul, ca să ajung mai repede la *madame.*

Abia după ce i-am predat încasările din acea seară, uşurată că mi-am îndeplinit sarcina, m-am putut bucura pe deplin. Primisem o recompensă la care nici n-aş fi îndrăznit să visez.

În sfârşit, ştiam unde să-mi găsesc fiul.

Capitolul 40

VARINKA

1918

Într-o după-amiază din ianuarie, pe când Max era la şcoală, am dat o fugă la piaţă, cu *mamka.* Era genul de târg pe care-l vedeai peste tot în Paris, unde vânzătorii de peşte şi fructe îşi etalau mărfurile iernatice în coşuri grosolane. Cu toate că se încheiase războiul, oferta era încă redusă şi preţurile piperate.

— *Mamka,* poţi să te ocupi de Max mâine? Am treabă.

— Nu pot. Am şi eu treburile mele.

M-am aplecat peste un peşte putred.

— Cinci franci, mi-a cerut negustorul.

Am trecut mai departe.

— Nu se poate să le amâni?

— Lanvin mi-a cerut...

M-am oprit şi m-am întors spre ea.

— Lucrezi deja acolo?

— Am început săptămâna trecută.

— Fără să-mi spui?

— *Madame* Lanvin mi-a cerut expres să mă ocup de rochiile cele mai frumoase.

— Deci, nu mai pot conta pe tine să ai grijă de Max?

— Tu ai ales să-l păstrezi. *Madame* mi-a dat de înţeles că, într-o zi, e posibil să mă numească şefa de *departament.* Îţi vine să crezi? Cât de repede mi-au recunoscut talentul! Ar trebui să le auzi cum îmi laudă broderiile cu fir de aur.

Am plecat spre acasă cu doar câţiva cartofi murdari în traistă.

— Fii serioasă. Oamenii ăia vor doar să te muncească până te bagă-n groapă. Îmi place să petrec timpul cu Max – ieri am stat toată ziua în parc, ca să înveţe să meargă pe patinele cu rotile. Dar, în sfârşit, încep să-mi fac prieteni în Paris. Am nevoie de cineva care să mă ajute cu copilul.

— Ce prieteni? Radimir?

Am tăcut şi am tras aer în piept, ca să-mi înăbuş furia.

— Am aproape douăzeci de ani, *mamka.* N-am dreptul să fac şi eu ce-mi place?

— Ba da. La fel cum şi eu am dreptul de a refuza să mă ocup de copilul pe care l-ai furat, Varinka. Ai putea să-ţi găseşti şi tu o slujbă cât timp Max e la şcoală. Va trebui să ne plătim singure chiria, după ce plecăm de lângă Taras.

O femeie care-mi părea cunoscută, îmbrăcată cu un palton din pânză gri, a venit spre noi.

— Zina Kozlov? Mă mai ţii minte de la Malinov? Sunt Faina, de la magazinul de instrumente muzicale.

Mamka a încuviinţat din cap.

— Am auzit că eşti cusătoreasă la Lanvin.

— Aşa este.

— Şi eu tai tipare acolo, marţea. *Madame* Lavin ne-a anunţat că a angajat o femeie uimitor de talentată. Ce coincidenţă să te întâlnesc pe stradă!

*Mamka*şi-a muşcat buza, ca să-şi ascundă zâmbetul.

— Hai să bem un ceai, a propus Faina. Îţi povestesc cum e la muncă.

— Acum? a întrebat *mamka.*

— De ce nu? a zis Faina.

Mamka mi-a făcut cu mâna şi a plecat cu cealaltă femeie, fără să-mi arunce măcar o privire.

— Distracţie plăcută! am strigat după ele, dar era prea absorbită de discuţia cu noua ei prietenă, ca să mă audă.

*

Către finalul săptămânii, stăteam la masa din bucătărie şi încercam să-l conving pe Max să-şi mănânce terciul, în vreme ce *mamka* cosea. Taras ieşise în oraş, aşa că ne bucuram de libertate. S-o fi dus la bordel? La vreun cuib de opiomani? Deşi încă ne ţinea sub supraveghere şi mă pândea printr-o gaură din peretele băii, părea uşor distrat şi începuse să-şi pomădeze părul şi să fumeze trabucuri.

Vântul zguduia geamurile în vreme ce *mamka*ţinea în poală rochia de satin în nuanţa ierbii fragede. Altă sarcină. Aveam senzaţia că nu mai face altceva decât să coasă şi nu-i mai rămânea deloc timp să iasă la plimbare cu mine şi cu Max.

Cu degetele ei iscusite, a terminat broderia de mărgele de la gulerul rochiei, vârând acul prin tubuleţele argintii şi umplând fundalul sclipitor pe care erau aşezaţi trandafirii. Căpătase îndemânare cosând cu fir de aur şi argint feţele sfinţilor pentru biserică. Învăţase să folosească aţa de mătase într-o singură nuanţă şi, prin simpla orientare a cusăturilor, crea acea iluzie de lumini şi umbre pe un chip.

Lângă ea, se afla un ziar împăturit, pe a cărui primă pagină era fotografia ţarului şi a familiei sale. De vara trecută, când fusese executat, circulau o sumedenie de poveşti despre soarta familiei, iar întregul Paris dezbătea fascinat fiecare zvon nou apărut. Chiar fusese toată familia ucisă fără milă? Aproape că nu mă înduram să mă uit la fetele acele în rochii albe din fotografie.

I-am întins lui Max o lingură cu terci.

— Nu poţi să mănânci, băieţelul meu cuminte?

Copilul se uita la castron, cu o expresie goală pe chipul palid, şi a tuşit uşor. La ce s-o fi gândind? De la un timp, părea pierdut în lumea lui şi abia dacă mai scotea un cuvânt.

— Ea treia oară când se îmbolnăveşte într-o lună, a zis *mamka.*

— Nu-i vina mea că mănâncă doar cornuri şi terci.

— Tristeţea-i de vină, a zis *mamka,* fără să ridice ochii de la rochie.

M-am aplecat spre ea şi am spus în şoaptă:

— Mă îndoiesc că-şi aminteşte ceva...*dinainte.*

— Ba cum să nu-şi amintească? Nu vezi că nici acum nu vrea să doarmă-n pat.

L-am mângâiat pe spate. Ce i-am făcut, Doamne, copilului?

— O să-i treacă, am zis.

*Mamka*şi-a văzut de cusut, strângând din buze.

Deodată, mi-a venit cheful să merg la un film cu Radimir. Sau măcar să stăm pe o bancă în parc şi să vorbim. Poate chiar să ne sărutăm. Dar nu era chip s-o conving pe *mamka* să aibă grijă de Max.

— Vrei să ieşim la un bistro diseară? Îl luăm şi pe Max cu noi.

Acul din mâna *mamkăi* a sclipit la lumina becului de deasupra.

— Am prea mult de lucru. Trebuie să-i duc rochia lui *madame*Lanvin până diseară.

S-a uitat la ceasul de alamă, prins la brâu cu o panglică albastră, primit în dar de la *madame* Lanvin. Cât de repede îşi dăduse seama de valoarea *mamkăi*!

— M-a numit ajutor de croitoreasă-şefă.

— După aşa puţin timp? Dar nu mă surprinde. Cine altcineva mai trudeşte ca tine?

— Nu-mi vine să cred ce noroc a căzut pe capul meu. *Madame* spune că, din pricina crizei de stofe, tiviturile sunt foarte importante. Pui o bentiţă brodată la manşete sau la tivuri şi le lungeşti cu cât e nevoie. I-am arătat un *cocoşnic* făcut de mine şi acum vrea să creeze o întreagă colecţie. Moda rusească începe să fie apreciată, Inka. Toţi parizienii de seamă cumpără costume de aristocraţi ruşi şi le poartă la baluri. Îţi vine să crezi aşa ceva? *Madame* spune...

— Se poate să nu mai repeţi întruna *„madame* spune”? O să-mi explodeze capul.

— A, era să uit. Am angajat pe cineva. A fost prinţesă pe vremuri...

— De ce-ai făcut asta? Oamenii ăştia ne-au aservit atât amar de ani!

— Murea de foame. Nu mai mâncase de câteva zile şi e pricepută.

— Tocmai acum, când revoluţia face progrese, te-ai găsit să-i ajuţi pe Albi?

— Când ai devenit atât de neînduplecată, Varinka? Nu vreau să devin rea doar ca să slujesc o cauză.

S-a auzit o bătaie în uşa din faţă şi m-am dus iute să deschid. S-o fi întors Taras? M-a anunţat că nu vine până dimineaţă.

Am deschis uşa şi am dat cu ochii de Radimir.

— Îmi pare rău că am venit neanunţat, dar merg la serviciu şi m-am gândit că vrei să iei puţin aer.

M-am uitat pe stradă şi la barul de vizavi, după Taras, dar, cum nu l-am zărit, l-am invitat pe Radimir înăuntru.

— Eşti foarte drăguţ, am spus.

Şi-a scos paltonul şi a rămas în jacheta verde-închis, care-l prindea de minune. Îşi lăsase barbă, şi nu-i stătea rău deloc, şi îşi dăduse părul după urechi.

L-am condus în bucătărie. *Mamka* a ridicat ochii de la rochie.

— Ce caută aici?

— A venit să mă invite la o plimbare.

Mamka a vârât acul printr-o mărgea argintie.

— Radimir lucrează la muzeu, *mamka.* Se întâlneşte cu...

— Sunt ocupată, Inka. Trebuie să-i duc rochia lui *madame* Lanvin înainte de şase.

Radimir şi-a scos pălăria şi a înaintat câţiva paşi.

— I-o duc eu, *madame.*

Mamka a cusut şi ultima mărgea, după care a tăiat aţa.

— Nu pot să-ţi cer aşa ceva. Casa Lanvin e tocmai...

— Cunosc adresa. E chiar în drumul meu. În felul ăsta, te poţi ocupa de alte treburi.

Mamka a ridicat rochia în faţa ochilor şi a verificat broderia.

— Frumoasă lucrătură, a apreciat Radimir. Bunica a fost croitoreasă, dar nu i-au ieşit niciodată din mână asemenea minunăţii. În mare parte, croia corsete.

Mamka a îndesat nişte şerveţele pe mânecile rochiei, apoi a împăturit-o într-un dreptunghi perfect.

— Corsetele sunt adevărata dovadă a măiestriei unei cusătorese. Doar cele mai pricepute le pot realiza bine.

— Era o femeie tare plăcută. M-a plimbat prin toate muzeele din Rusia. Tot ce ştiu despre artă am învăţat de la ea. Dacă nu era ea, n-aş fi avut acum slujba pe care o am.

Mamka a învelit rochia în muselină albă şi a legat-o cu nelipsita-i panglică.

— Cu ce anume te ocupi mai exact?

— Colaborez cu acele muzee de care tocmai am pomenit, ca să protejez arta poporului rus. Acum lucrez la Luvru, în calitate de consultant la o restaurare.

Mamka nici nu catadicsea să se uite la el.

— Am fost acolo de trei ori. Mă inspir din picturile olandeze pentru broderiile mele.

Radimir s-a aplecat uşor de la brâu.

— Îţi spun un secret. Urmează să se deschidă o nouă expoziţie de textile la muzeu. Unele chiar din secolul al VII-lea. Broderii superbe, care n-au fost niciodată expuse.

— *Madame* Lanvin e o mare admiratoare a creaţiilor somptuoase.

— Dacă doreşti, cred că pot aranja să fiţi primite amândouă într-un tur privat al expoziţiei.

Mamka i-a aruncat o privire furişă.

— N-aş vrea să te deranjez.

— Nu-i niciun deranj. Se rezolvă, a spus Radimir, întinzându-i mâna. Mă simt onorat să duc eu pachetul, doamnă Puşkinski.

Mama i-a strâns mâna.

— Poţi să-mi spui Zina. Nu vrei să-l însoţeşti şi tu, Inka? Mergeţi şi distraţi-vă. Eu şi Max o să petrecem seara împreună.

•

Când am auzit-o pe *mamka* că se oferă să aibă grijă de Max, am plecat amândoi ca din puşcă. După ce am lăsat pachetul la *madame* Lanvin, i-am spus lui Radimir:

— Nu vreau să stăm închişi într-un restaurant. Vreau să cutreier prin Paris.

Nu-mi venea să cred cu câtă iscusinţă reuşise să intre în graţiile mamei. Mă dureau fălcile de atâta râs. Arsura de pe obraz începea să se estompeze. Era minunat să fii tânăr şi liber.

Radimir a zâmbit şi m-a luat de mână.

— Mai întâi, vreau să-ţi arăt ceva.

Am coborât la metrou şi, după o scurtă călătorie şi o discuţie cu un paznic somnoros, am ajuns într-o sală întunecoasă din Luvru, în faţa unui tablou cam de aceeaşi înălţime cu mine, prins într-o ramă aurie, groasă.

— Toate tablourile astea nu fac altceva decât să stea atârnate pe perete? am întrebat.

— Uneori, sunt trimise şi la alte muzee, dar, în cea mai mare parte a timpului, stau aici şi oamenii le pot admira contra cost.

Azi, am cam ars gazul de pomană pe-aici. Uită-te cât de bine îţi seamănă.

A arătat spre o pictură care o înfăţişă pe Psyche, a cărei rochie îi era căzută la picioare, dezvăluindu-i trupul gol, în vreme ce un frumos Cupidon înaripat se pregătea să o îmbrăţişeze.

— Seamănă, într-adevăr, cu mine. La faţă, chiar şi la...

Am tăcut, simţind că îmi ard obrajii.

Radimir a zâmbit.

— Nu te sfii. Îţi seamănă la corp, nu? E superbă. Vezi fluturii de deasupra capului ei? În greaca veche, la „fluture” se spune tot „psyche” şi înseamnă suflet.

L-aş fi putut asculta pe Radimir o noapte întreagă, vocea lui aproape şoptită, în sala aceea întunecoasă, luminată doar de luminiţele tablourilor. Tata l-ar fi plăcut enorm.

Am întins mâna ca să ating tabloul.

— Zici că aripile lui Cupidon sunt adevărate.

Radimir m-a prins de mână.

— Tablourile suferă dacă le atingi. Dar le poţi admira cât doreşti. Îi observi privirea? Tânăra prinţesă tocmai a primit primul sărut. Crezi că i-a plăcut?

Psyche părea uimită, dar dornică de mai mult.

M-am foit stânjenită, şi podeaua din lemn a trosnit sub picioarele mele.

— Cred că da.

Radimir m-a privit în felul lui serios, apoi m-a tras lângă el.

— Acesta a fost primul semn că se iubesc.

L-am respins.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat, ţinându-mă de mâini.

— Nimic, dar nu ştiu...

— Să *săruţi*?

Radimir a dat capul pe spate şi a pufnit în râs, hohotele lui reverberând în sala pustie.

— Îţi faci prea multe griji, Varinka. Uite cum a sărutat-o Cupidon pe Psyche. M-a tras la pieptul lui şi şi-a lipit buzele de fruntea mea. N-ai de ce să te sperii.

Am ridicat capul şi l-am sărutat pe gură. Îl simţeam cum zâmbeşte în timp ce mă sărută, iar buzele îi erau calde. M-am stăpânit şi l-am lăsat pe el să vină la mine.

S-a tras înapoi, cu un zâmbet larg pe faţă.

— Eşti o elevă grozavă, Varinka. Te-am învăţat bine.

•

În seara aceea, chiar am cutreierat amândoi prin Paris, aproape uitând de frigul de afară. De pe Champs-Elysées, am luat-o pe Pont Alexandre, apoi prin Place de la Concorde, până când am ajuns la uşa casei mele.

Radimir mi-a dezmierdat obrazul cu degetele.

— Data viitoare, mergem la Luna Park. Abia aştept să-ţi arăt montagne russe-ul şi, în curând, o să-şi întrerupă activitatea sezonieră.

— Aş fi onorată.

— Te-ai transformat într-o adevărată pariziancă, domnişoară Varinka.

M-a sărutat pe obraz şi a plecat.

Am rămas pe treptele casei şi m-am uitat după el. Cât de norocoasă eram!

În clipa în care m-am întors să descui uşa, am zărit o luminiţă. Licărul unui trabuc pe celălalt trotuar. M-am chinuit să desluşesc ceva prin beznă şi am zărit capul şi umerii laţi ai lui Taras. Se întorsese deja? Sigur mă văzuse în compania lui Radimir. Sărutul pe obraz. O să mă certe?

Am intrat iute în casă. Nu voiam decât să îl iau pe Max şi să mă încui în dormitor. Iar, de acum încolo, nu trebuia să-mi mai dau întâlnire cu Radi acasă la noi.

Capitolul 41

ELIZA

1918

După ce am debarcat la Le Havre şi am intrat în Parisul devastat, am văzut de la geamul maşinii închiriate cartiere întregi pline de clădiri şi prăvălii năruite. Parizienii sfidau gerul de decembrie şi se preumblau printre gropile lăsate de bombe, ca şi când era un lucru normal.

Şoferul ne-a aruncat o privire în oglinda retrovizoare.

— E şi preşedintele american aici. Woodrow Wilson.

— Ştiu cum îl cheamă pe preşedintele nostru.

— A venit să ia parte la negocierile de pace de la Versailles.

— Au vuit toate ziarele pe tema asta, mulţumim.

— Trebuia să vedeţi cum l-a aclamat mulţimea. A fost cazat în clădirea Primăriei.

Am trecut pe lângă piramida de tancuri de pe Champs-Elysées.

— Fiecare dintre ele a fost adus acasă de pe tărâmul morţilor, a spus şoferul.

Până la momentul acela, Franţa pierduse peste două milioane de bărbaţi în război, aşa că majoritatea locuitorilor erau femei, multe dintre ele în haine de doliu.

Abia aşteptam să mă văd în apartamentul nostru din Rue Saint-Roch. Aveam atâtea de rezolvat, ca să-i găsesc pe Merrill şi pe Sofia.

Când am ajuns, menajera noastră, eleganta *madame* Solange, m-a întâmpinat la uşă cu o îmbrăţişare călduroasă.

— Bun venit, dragă Eliza! Ce mai face mama dumitale?

Deşi era cam de-o seamă cu Peg, *madame* Solange era deja căsătorită cu îngrijitorul nostru şi ţinea la locuinţa noastră ca la propria casă.

Era o senzaţie minunată să intru în apartamentul frumos, pe care îl cumpărasem împreună cu Henry imediat după nuntă. Am tras în piept parfumul plăcut de lămâie şi ceară de parchet, pe care doar în Franţa îl regăseai. Bătrâna locuinţă era inundată de lumina ce pătrundea prin ferestrele mari şi se reflecta în duşumeaua lustruită din lemn de carpen.

Am intrat în salon şi am admirat lambriurile pastelate şi obiectele pe care eu şi mama le descoperiserăm la diverse talciocuri şi magazine de antichităţi, biroul şi comoda Ludovic al XVI-lea, draperiile din pânză, uşor decolorate, dar, altminteri, în stare impecabilă.

— E foarte bine, mulţumesc. S-a bucurat nespus că ai scăpat nevătămată din război.

I-am înmânat darul din partea mamei.

— Chiar aveam nevoie de săruri de baie, a spus *madame* Solange, zâmbind. Mulţumesc.

— Apartamentul arătă minunat, *madame.*

Geamurile luceau de curăţenie, doar un ochi era crăpat.

— Mulţumesc. Ne confruntăm cu multe lipsuri. Săpunul, de pildă, nu găseşti *Savon de la Tulipe* în tot oraşul.

— Şi cum speli?

— Cerşesc şi eu câte o bucăţică de săpun de mâini pe unde-apuc, a spus *madame,* apropiindu-se de mine şi punându-mi o mână pe braţ. Tata mi-a spus că, atunci când a venit în vizită, te-a căutat o rusoaică.

M-a trecut un fior. Să fi fost Sofia?

— Cum arăta?

— Mi-a spus doar că era murdară, cel mai probabil, o cerşetoare. Nu i-a spus cum o cheamă şi, din cauza asta, a bănuit-o că nu venise cu gânduri curate. Am încercat să aflu mai multe de la el. Ce vârstă avea. Culoarea părului. Dar l-a cam lăsat vederea.

— E posibil să fi fost prietena mea, Sofia.

M-am prăbuşit pe canapea; îmi simţeam ochii obosiţi din pricina diferenţei de fus orar şi eram profund dezamăgită la gândul că pierdusem ocazia de a mă întâlni cu ea. Fusesem la un pas de a o regăsi.

— Cea de la Brillantmont? a întrebat *madame* Solange. O ţin minte.

— E firesc să fi arătat ca vai de lume după ce bătuse drumul din Rusia până aici.

— Îmi pare nespus de rău.

Mi-am recăpătat cumpătul.

— Am multă treabă. Trebuie să găsesc un prieten. Între timp, dacă femeia mai trece pe aici...

— Mă îndoiesc. Tata s-a purtat tare urât cu ea. Îmi cer scuze.

— Dacă, *totuşi,* trece pe aici, te rog să-i oferi tot sprijinul. Chiar dacă nu e Sofia, poate că e cineva care-mi poate da veşti despre ea.

M-am dus în dormitor, ca să-mi schimb hainele şi să pornesc în căutarea lui Merrill şi a Sofiei. Aveam o presimţire că sunt amândoi la Paris. Unde anume, asta rămânea de văzut.

•

Am plecat în căutarea lui Merrill, gătită în haine mov, atât cât îmi permitea buna-cuviinţă, abia reuşind să-mi stăpânesc bucuria de a păşi din nou pe străzile pariziene. Mă îndrumase oare corect intuiţia? Aveam să-l găsesc pe Merrill la Grand Palais? După îndelungi cercetări, ajunsesem la concluzia că acolo ar trebui să fie, locul unde erau aduşi şi îngrijiţi răniţii imediat după izbucnirea războiului. M-am pregătit sufleteşte

pentru veştile pe care urma să le aflu.

Grand Palais, galeria de arte frumoase, rămasă în urma Expoziţiei Universale din 1900, era situată pe Champs-Elysées, la mică distanţă de apartamentul mamei. Am pornit iute spre clădirea masivă; avea o cupolă impresionantă de sticlă, în vârful căreia flutura tricolorul, în bătaia vântului nemilos.

Am pătruns în sala principală şi m-am oprit, uluită de dimensiunile colosale ale clădirii în care, pe vremuri, mama mă dusese să asist la un spectacol ecvestru, şi care acum se transformase într-un uriaş spital ticsit de bolnavi. Doctorii, infirmierele şi vizitatorii alergau dintr-o parte în alta, iar soldaţii convalescenţi se vânzoleau prin mulţime.

Un gard maro, a cărui margine superioară era zimţată, de parcă fusese decupată cu o foarfecă gigantică, împrejmuia o întreagă tabără de corturi, cărora le zăream doar acoperişurile. Pe o pancartă agăţată sus pe perete scria: *Atelier du Blessé Franco-Américain.* „Atelierul răniţilor”. Ce mod inspirat de a descrie acest loc tragic şi, totuşi, minunat!

M-am luat după nişte pacienţi în direcţia galeriilor, am traversat câteva încăperi în care soldaţii suferinzi stăteau întinşi pe paturi de fier, de spital, aliniate sub tavanele înalte, şi alte încăperi unde doctorii îi ajutau pe pacienţii să-şi pună trupurile în mişcare prin intermediul unui sistem de scripeţi fixat pe un perete. Am trecut pe lângă mese lungi la care femeile coseau aşternuturi şi feţe de pernă. Mă uitam după părul negru al lui Merrill şi cercetam cu atenţie chipurile răniţilor.

O femeie brunetă, în rochie albă cu guler înalt şi cu geantă din piele a cărei baretă o avea petrecută peste piept, a trecut în viteză pe lângă mine, cu o planşetă în mână.

— Scuză-mă, soră. Ştiu că eşti ocupată, dar caut un pilot american...

— Sunt terapeut, nu infirmieră, mi-a răspuns, fără să se oprească. Americanii nu mai sunt aici. Au fost urcaţi în ambulanţe şi mutaţi acum câteva săptămâni.

Am alergat după ea.

— Dar pe pancartă scrie Franco*-Américain.*

— Am avut mulţi americani aici, cât încă se dădeau lupte, dar au fost transferaţi după ce s-a încheiat războiul. Au mai rămas doar câţiva britanici, dar şi ei pleacă azi.

— E posibil să fie în spatele gardului?

— Acolo e zona de operaţii. Dar şi asta se va închide în curând. Suntem centru de recuperare acum.

— Te poţi uita în registre, te rog?

— Nu mai înregistrăm decât pacienţi francezi. Americanii răniţi au fost trimişi de aici către alte centre şi, de acolo, acasă, sau, din nefericire, la Cimitirul american. Nu vreau să mi-o iei în nume de rău, dar cauţi acul în carul cu fân.

— Am bătut atâta drum...

— Îmi pare rău, *madame.* Suntem extrem de ocupaţi. Trebuie să eliberăm spaţiul cât mai curând, ca să se poată organiza din nou expoziţii aici. Încearcă la Crucea Roşie. Sau la Spitalul american din Neuilly.

Nici nu trecuse bine de ora amiezii, şi mă simţeam deja profund descurajată, iar acul din carul cu fân se lucea tot mai mic.

•

Deşi puţine taxiuri, am reuşit, într-un final, să opresc unul vechi şi ruginit. Am luat-o pe Champs-Elysées, pe lângă Arcul de Triumf, şi pe sub poarta de intrare în suburbia Neuilly, am părăsit astfel, oficial, Parisul, şi am oprit la Spitalul american, găzduit într-o fostă şcoală.

Imediat ce am coborât din taxi, am rămas şocată de dimensiunile clădirii. Avea cinci etaje şi o curte cu pietriş, unde stăteau înşirate o mulţime de ambulanţe Ford, cu emblematica cruce roşie pe portiere. Şoferii meştereau de zor sub capote. Cum o să-l găsesc pe Merrill în ditamai clădirea?

Nici n-am intrat bine, că mi-a ieşit în întâmpinare o soră medicală, cu faţa rotundă, rochie albă şi bonetă.

— Cu ce te pot ajuta?

Era atât de ciudat să aud franceza vorbită cu accent american.

— Am venit să verific dacă aveţi un pacient pe nume Richard Merrill.

Sora medicală s-a uitat pe listă. M-am tras într-o parte, ca să-i fac loc unui îngrijitor care conducea un şir de pacienţi. Fiecare bărbat era bandajat la ochi şi se ţinea de umărul pacientului din faţă.

— Îmi pare rău, dar nu-i găsesc numele, a spus femeia, ridicând ochii.

— Eşti drăguţă să mai verifici o dată? Am bătut drum lung ca

să ajung aici. A fost la unitatea din Aford, Cher France.

— Avem peste şase sute de oameni aici, *madame.*

— Pilot. Richard Merrill.

— Merrill Richards ai spus.

— N-am spus asta, dar...

— L-am găsit. Merrill. E printre cei mai căutaţi. Fireşte, mulţi dintre domnii de aici au vizitatori. Uneori, fetele din oraş trec să-i salute. Să-i mai...

— Eşti sigură că e acelaşi Merrill pe care-l caut? Richard Merrill din New York?

— El e. A fost doborât cu avionul aproape de Saint-Souplet, dar a supravieţuit, bietul de el. Dacă nu mă înşel, a fost capturat de nemţi şi a ajuns la noi după un schimb de prizonieri. Sper că nu te aştepţi să vorbeşti cu el. Încă nu-i în apele lui. Desigur, mulţi dintre pacienţii noştri au suferit. Avem saloane întregi de *gueule cassées,* soldaţi cu răni faciale grave. A dus o mână la gură şi a continuat în şoaptă: îi sfătuim pe vizitatori să vină cu un lighean de acasă, în caz că...ştii la ce mă refer...

Cum de aveam eu norocul să dau numai peste guralivi, *moulins à paroles,* cum i-ar fi numit mama?

— Îmi cer scuze că te întrerup, dar se poate să mă conduci la domnul Merrill?

— Din păcate, e imposibil. Mai e puţin şi programul de vizită se încheie. Bolnavii au nevoie de odihnă. Cei mai mulţi ar dormi zile în şir dacă nu i-am trezi ca să le dăm tratamentul şi să-i hrănim. Revino mâine.

Am pornit în direcţia saloanelor.

— Nu durează mult. Am venit tocmai de la New York pentru asta.

Sora medicală mi-a barat calea.

— Iubesc New York-ul, chiar dacă oamenii de acolo sunt uşor cam insolenţi pentru gustul meu. Eu sunt de fel din Wisconsin...

Deodată, o trupă de vreo zece muncitori în uniforme kaki, conduşi de o soră medicală în uniformă albă, scrobită, au intrat şi au trecut vijelios pe lângă noi.

Sora medicală s-a oprit brusc şi a întins mâna spre mine, obligându-i şi pe ceilalţi să se oprească.

— Eliza?

Abia după câteva clipe, am recunoscut-o drept prietena mamei, doamna Belmont, fostă William K. Vanderbilt, care

divorţase şi se recăsătorise.

— Doamnă Belmont! Mă bucur să te revăd.

— Ce mai face scumpa ta mamă?

Îşi păstrase tonul calm şi demn, deşi era departe de New York şi de faimoasele ei baluri costumate.

— Mama e...

— La cine ai venit în vizită?

— La un prieten pilot.

— În ce salon e? a întrebat-o pe sora medicală.

— Philadelphia, a răspuns aceasta, uitându-se pe listă.

— Vino cu noi, mi-a spus doamna Vanderbilt. Mergem în aceeaşi direcţie.

Am urmat-o în pas rapid.

— Reuşim să întreţinem saloanele din donaţiile pe care le primim de la diverse oraşe şi state. De-asta o să le vezi numele pe uşi. Boston. Chicago. Rhode Island.

Mă chinuiam să ţin pasul cu ea şi să arunc câte o privire prin camerele înalte, cu paturi albe, podele şi pereţi imaculaţi.

— Îmi pare rău pentru aviatorul tău, Eliza. Dar poţi sta liniştită, primeşte cele mai bune îngrijiri aici. Toate infirmierele noastre sunt americance de familie bună. Sunt repartizate câte două pe salon, plus un îngrijitor bărbat.

Îmi stăpâneam cu greu emoţiile.

Pacienţii pieptănaţi şi spălaţi din saloane ne zâmbeau de la distanţă.

— Eu sunt preşedinta personalului auxiliar, dar avem americani din toate clasele sociale. Directori de bănci care înfăşoară bandaje. Vorba proverbului: „Omul sfinţeşte locul”.

— Ce fel de răni trataţi?

— Orice rană sau suferinţă. Intoxicaţii cu gaz, care provoacă orbire. Cangrene, degerături, răni provocate de şrapnel şi gloanţe.

Doamna Vanderbilt m-a condus la salonul Philadelphia.

— Am ajuns, scumpo, mi-a strigat peste umăr şi şi-a văzut de drum. Nu ezita să mă cauţi, dacă ai nevoie de ceva.

Salonul părea imens, înţesat de paturi metalice, aliniate pe lângă pereţi, unele prevăzute cu un sistem de scripeţi pentru a menţine ridicate braţele ori picioarele răniţilor. În mijlocul încăperii, stăteau câteva mese drăguţe, lungi şi înguste, tipic franţuzeşti, pline cu sticle de vin şi o supieră rămase de la

prânz. Era evident că orice pacient capabil să se ţină pe picioare şi să ajungă la masă se bucura de tradiţionalul prânz franţuzesc, cel mai bun leac pe care ţi-l putea oferi un spital.

Camera îţi crea o senzaţie liniştitoare, datorită pereţilor şi pijamalelor bej, minunatei lenjerii franţuzeşti şi luminii difuze ce pătrundea prin ferestrele mari. Vizitatorii stăteau adunaţi în jurul câtorva paturi, iar infirmierele, energice, dar vesele, vegheau asupra bolnavilor. Majoritatea erau proaspăt bărbieriţi, iar la capătul fiecărui pat stătea atârnată o planşetă cu numele pacientului scris cu litere groase.

O soră se plimba printre paturi şi lovea cu un ciocan cu capete din cauciuc în cutiuţa cu clopoţei pe care o ţinea în mână, anunţând sfârşitul programului de vizită.

M-am uitat după Merrill. Un bărbat cu mustaţă, îmbrăcat în alb, cu o vestă din pânză, şifonată, încheiată în faţă, stătea în picioare, lângă masă.

— Mă poţi ajuta, domnule doctor?

— Eu, doctor? Eu sunt bucătarul.

Am zâmbit. Doar în Franţa ţi se putea întâmpla asta.

— Caut un bărbat pe nume Richard Merrill.

A strâns din buze.

— Hm. Infanterie?

— Nu, aviaţie.

— A, da. Îl ştiu pe Merrill, a spus, arătând spre capătul salonului spaţios. E chiar în capăt. Prietenul lui i-a agăţat steagul Americii deasupra patului.

Am traversat camera, cu paşi tot mai grăbiţi, fremătând de emoţie şi legănându-mi mâinile pe lângă corp, ca să-mi usuc palmele transpirate.

Am ajuns la capătul coridorului şi am văzut în depărtare un pat lipit de perete; un steag cu steluţe şi dungi era întins deasupra lui.

Merrill.

M-am dus repede într-acolo. Abia aşteptam să-l văd.

Când m-am mai apropiat însă, am simţit că mă sufoc. De ce nu mă mai ascultau picioarele? M-am oprit în mijlocul salonului, împresurată de vizitatori, şi am zăbovit câteva clipe, ca să-mi revin din năuceală.

Nici în cele mai urâte vise nu mi-am închipuit că o să mă întâmpine o privelişte atât de cumplită.

Capitolul 42

SOFIA
1918

Seara, după muncă, pândeam casa unde-l întâlnisem pe Taras, în speranţa de a-mi vedea fiul. De fiecare dată însă, m-am ales doar cu picioarele degerate. Poate că erau deja acasă la ora aceea. Dacă Max mergea la şcoală, sigur ieşeau dimineaţa, dar atunci eu plecam după bani, căci era cel mai bun moment să îi găsesc pe oameni acasă.

Dar, chiar dacă reuşeam să-mi recuperez copilul, ar fi fost protejat alături de mine? Îmi trebuia o locuinţă liniştită şi bani suficienţi pentru mâncare. Oare aş fi găsit mai mult sprijin la comunitatea de refugiaţi ruşi din Rue Daru? Poate că mă putea ajuta cineva de acolo.

Spre sfârşitul unei după-amiezi, după ce i-am predat încasările lui *madame* Melange, am pornit către Rue Daru. Ardeam de nerăbdare să văd locul unde se adunau şi se regăseau numeroşi ruşi. Câştigam încă foarte puţini bani şi trăgeam nădejde să-mi fac relaţii acolo, care să mă ajute să-mi găsesc o slujbă mai bună şi cazare în cadrul comunităţii.

Am luat-o pe un drum ocolit, ca să trec pe lângă prăvălia mea preferată de dulciuri. À la Mère de Familie, cel mai vechi magazin de dulciuri din Paris. Nu aveam bani de bomboane, dar nostalgia m-a atras într-acolo. De câte ori mersesem cu mama acolo şi plecaserăm cu sacoşele doldora de ciocolată şi bomboane?

M-am oprit în faţa prăvăliei de pe colţ, văruită în verde-închis, şi am admirat produsele din vitrină. Cu toate că războiul redusese drastic oferta îmbelşugată, preferatele mele, *les Anis de Flavigny,* nişte bomboane ovale, în cutiuţe metalice, încă erau expuse în grămăjoare ordonate. Apărute în 1591, aceste delicatese catifelate care ţi se topeau în gură, migălos presărate cu seminţe de anason şi mai multe straturi de sirop de zahăr, erau favoritele mamei şi ale mele.

Am intrat în prăvălia unde m-a învăluit un parfum delicios de unt, zahăr şi izmă. Totul era neschimbat: în fund, cabina de

sticlă în care proprietarul înregistra vânzările în bătrâna casă de marcat, dalele alb-negre ale podelei, pe care stătea scris numele magazinului, etajerele şi măsuţele pe care erau expuse bomboane şi flori de marţipan.

Câţiva cumpărători se învârteau în jurul vitrinelor, iar vânzătoarele în halate albe îi ajutau să aleagă ciocolate, aşa cum făceam şi eu cu mama pe vremuri. O să-şi mai amintească oare proprietarul de mine? Sigur nu, ţinând seama de starea jalnică în care ajunsesem.

Am găsit cutiuţele cu *Anis de Flavigny* şi am dus una la nas. Deşi vagă, mireasma de lemn-dulce îmi lăsa gura apă...

— Hei, tu! mi-a strigat una dintre vânzătoare, venind iute spre mine, cu o privire furioasă, ca un poliţist care prinde un hoţ. Ce faci acolo? Alea sunt pentru clienţi.

— Mă uitam doar, *madame.*

— Uită-te de afară, mi-a răspuns, smulgându-mi cutia din mână.

— Unde este *monsieur*?

— Nu e treaba ta. Dă-i drumul de-aici.

M-a îmbrâncit afară, ferindu-se să pună mâna pe haina mea din blană de câine, şi a trântit uşa după mine.

Am luat-o la fugă, cu lacrimi în ochi, capul plecat împotriva vântului şi sufletul sfâşiat de dorul mamei. Ce m-ar sfătui acum, când am pierdut totul? Copilul. Familia. Averea. Cu siguranţă, n-ar suporta să mă vadă că-mi plâng de milă. Mi-ar spune, probabil, să ţin capul sus, unul dintre leacurile ei favorite, şi mi-ar recita un proverb japonez, bunăoară: *Mai bine să fii un cristal spart decât un olan pe un acoperiş.*

Am zâmbit la gândul acesta şi am mers mai departe, cu aceste vorbe în minte.

*

A fost cale lungă până în Rue Daru şi foarte frig; regretam amarnic că nu îmi luasem haina de blană. Am trecut prin dreptul unui cort ridicat pe trotuar, pe care scria *Marchand de Cheveux.*

Negustor de păr.

Oare aici o fi venit şi Oksana?

Era o atmosferă plăcută în cortul mititel, încălzit de un reşou. Înăuntru, se găseau un taburet şi un birou pe care proprietarul ţinea o trusă neagră de cosmetică, plină cu ustensile necesare meseriei lui. Mi-a venit în întâmpinare de cum am intrat.

Negustorul era un bărbat cărunt, îmbrăcat cu un halat albastru, prins cu o curea la brâu, pantaloni gri-gălbui şi pălărie neagră, de fetru, cu boruri largi. Prinsă cu o panglică de curea, îi atârna o imensă foarfecă de alamă.

— *Bon soir, madame.* Doreşti să cumperi sau să vinzi?

— Doar mă uit.

— Mă numesc René Carville. Dacă vinzi, te pot plăti în haine ori argint.

M-am apropiat de pereţii cortului, ca să examinez împletiturile de păr, de toate culorile şi lungimile, o veritabilă expoziţie de meşe care puteau înfrumuseţa coafura unei femei. Pe micul birou, stăteau trei capete din lemn care purtau peruci bărbăteşti. Lângă taburet, se afla un coş cu gheme de păr de toate nuanţele.

Mi-am încălzit mâinile la reşou, iar negustorul a desprins o şuviţă de păr negru şi lucios de pe perete.

— Dacă ai nevoie de o plasă de păr, părul chinezesc e cel mai potrivit. A luat o meşă roşcată de pe perete şi a dus-o la nas. Recunoşti uşor părul scoţian după mirosul de whisky.

Mi-a întins-o să o miros, dar m-am ferit.

— Locul fals e la mare căutare acum. Domnii preferă părul lung, dar, cum sunt în vogă tunsorile scurte, toată lumea vrea coc fals, a spus, apoi s-a aplecat spre mine. Cumpăr şi părul căzut – părul care rămâne pe perie, după ce te piepteni. Dar nu cumpăr niciodată păr de la morţi.

— Ce uşurare!

Am dat să ies.

Negustorul a venit după mine.

— O clipă, *madame.* Se poate să-ţi desfaci părul? Doar îţi fac o ofertă, nu eşti obligată s-o accepţi.

M-am oprit, curioasă să aflu cât aş obţine pe el. Mi-am scos cele cinci agrafe şi l-am lăsat să cadă până la brâu. Mă încerca un straniu sentiment de mândrie, ştiindu-mi părul admirat de bătrânul acela. Doamne, cât decăzusem!

Şi-a desfăcut centimetrul şi mi-a strâns părul la ceafă.

— Gros cât coada de cal. Textură bună. Aproape nouăzeci de centimetri. Nu-i la fel de grozav ca al de cea mai bună calitate – păr complet natural de italiancă tânără. Ăsta costă cel mai mult.

Un bărbat chipeş a intrat în cort, împingând prelata cu capătul argintat al bastonului. Purta haină de vigonie şi joben, iar gulerul

şi manşetele scrobite scoteau un pârâit la fiecare mişcare.

Negustorul şi-a scos pălăria şi a făcut o plecăciune adâncă.

— *Monsieur.*

Bărbatul a arătat către peruci.

— Ca de obicei, a spus în franceză, cu un pronunţat accent belgian. Şi, de data asta, nu te zgârci.

S-a apropiat de mine şi mi-a studiat părul.

— Cât vrei pe el? Mi-a luat o şuviţă şi a frecat-o între degetul mare şi arătător. Exact ca al mamei. Până şi nuanţa e aceeaşi.

Cât o fi fost dispus să plătească? Destul de mult, judecând după bastonul elegant.

Negustorul şi-a trecut degetele prin părul meu.

— Ăsta e, într-adevăr, deosebit. Părul rusesc e dintre cele mai bune.

— Îţi dau şapte sute de franci. Niciun ban mai mult.

M-am tras un pas înapoi, nevenindu-mi a crede. O avere! Puteam renunţa la slujba de la bordel ca să-mi dedic timpul căutării lui Max. Şi să mănânc pe săturate. Dar nu îmi tunsesem niciodată părul, ci doar îl mai îndreptam din când în când. Cum ar fi fără el?

Negustorul părea deopotrivă uimit de ofertă.

— Ce spui, *madame*?

Bărbatul şi-a scos pălăria, s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit, suflându-mi în nas respiraţia duhnind a coniac:

— Te-am văzut pe Rue Chabanais.

M-am tras în spate.

— Nu-i adevărat, *monsieur.*

A venit după mine.

— Şi dumneata eşti prinţesă? Toate rusoaicele din oraş pretind că sunt feţe regale.

I-am studiat peruca de nuanţă cafenie, ca a aripilor de măcăleandru, presărată cu fire sure. În ciuda talentului incontestabil al lui René, părul de pe capul bărbatului semăna cu un animal mort.

Negustorul şi-a desfăcut foarfecă de la brâu.

— Trecem la treabă?

Bărbatul mi-a aruncat o privire respingătoare.

— Vezi să nu aibă păduchi.

— Eu, *păduchi*?!am exclamat, înroşindu-mă la faţă.

— Judecând după miros, nu ţi-ai mai schimbat hainele de-o

lună, a spus bărbatul, trecându-mi palma peste părul care-mi atârna pe spate. Dar e drept că-mi plac mirosurile mai înţepătoare.

— *Monsieur,* a zis negustorul.

— Taci, René. Sunt în plină negociere.

I-am pus ambele mâini pe piept şi l-am îmbrâncit, deranjându-i puţin peruca de pe cap.

— Desfrânatule! Prefer să merg singură la cimitir şi să mor decât să-ţi vând ţie părul meu.

Am ieşit din cort, strângându-mi haina din blană de câine pe lângă corp, cu părul despletit fluturând în vânt.

— *Târfă* rusoaică, a strigat bărbatul după mine.

— *Porc* chel, i-am aruncat peste umăr.

Chiar şi în urechile mele, cuvintele sunau caraghioase.

Am pornit iute spre Rue Daru, tremurând de furie. De ce lăsasem ca nervii să-mi întunece judecata? Îmi scăpase printre degete o adevărată avere. Nu-mi rămânea decât să muncesc din greu şi să găsesc metode mai ieftine de a-mi recupera fiul.

•

În scurt timp, am simţit miresmele din Rue Daru. Carne de vită, varză şi mărar. Pâine neagră, proaspătă, preferata mamei. Mi s-a strâns stomacul simţind mirosul de drojdie. Am cotit pe Rue Daru, o stradă scurtă, şi m-am trezit deodată într-o mare de oameni care nu vorbeau franceză, ci rusă.

Când mi-au apărut în faţă turlele aurii ale catedralei Sf. Aleksandr Nevski, m-am oprit pe trotuar, cuprinsă de un puternic sentiment că mă aflu acasă. Mi-am prins părul şi m-am uitat la chipurile celor care se perindau pe stradă. Chipuri de ruşi.

Am luat-o la fugă spre catedrala maiestuoasă, ale cărei domuri aurite, trei la număr, scânteiau în razele soarelui. Ţarul Aleksandr, bunicul lui Nicolae al II-lea, ajutase la clădirea acesteia. Sânge din sângele meu.

Am urcat repede treptele şi am intrat în catedrala caldă, adăpostită şi primitoare. M-a întâmpinat parfumul de tămâie, specific bisericilor ruse, dulceag şi aromat, iar altarul impozant se înălţa sub un candelabru pe şase rânduri, atârnat de magnificul dom pictat. Am ciulit urechile, încercând să desluşesc zgomotele fabricii de păpuşi de la subsol. Orice activitate s-ar fi desfăşurat acolo era extrem de tăcută.

Am ieşit, am coborât treptele care duceau în criptă şi am bătut la uşă.

O femeie a crăpat puţin uşa.

— Ce doreşti?

— Mă numesc Sofia...

— Cine te-a trimis?

— O fată pe nume Oksana.

Femeia a împins uşa.

— Vino altă dată.

Am vârât gheata între uşă şi toc, ca să nu o închidă.

— Vă sunt prietenă.

— Dumnezeule mare! Bine, fie. Intră mai repede, a zis femeia.

După ce m-am obişnuit cu întunericul, am desluşit cripta în centrul căreia se înălţa o coloană din care porneau mai multe bolţi pictate cu imagini de sfinţi. Camera era plină de mese, iar pe bănci se înghesuiau o mulţime de femei, fiecare concentrată asupra sarcinii sale. Le străluceau feţele în lumina lumânărilor în timp ce coseau sau pictau lemnul cu pensulele. Unele stăteau aplecate peste nişte covoraşe prinse de nenumărate mosoare din lemn şi împleteau dantelă. Mirosea a ceară de lumânare, a terebentină şi a sudoare.

Am traversat sala şi am trecut prin dreptul unui băieţel, nu mai mare de şase ani, care şedea desculţ pe o bancă şi ţinea în mâini un mosor ceva mai simplu, prins de fire de bumbac, în vreme ce o femeie stătea aplecată peste el.

— Eu sunt doamna Zaronova. Cauţi de lucru? Plătim doar câteva centime.

Era o femeie înaltă şi brunetă, cu o atitudine destul de severă.

— Nu mă aşteptam să găsesc o activitate de asemenea amploare, am zis.

Doamna Zaronova s-a umflat în piept.

— Avem peste o sută de lucrătoare.

— Şi ce linişte e!

— Nu au voie să vorbească. Afectează productivitatea.

M-am apropiat de bănci. Femeile, cele mai multe numai piele şi os şi îmbrăcate în haine murdare, îşi vedeau în tăcere de treabă.

— E foarte frig aici.

— Focul costă.

— Le hrăniţi?

— Când reuşesc să găsesc de mâncare şi numai după ce-şi îndeplinesc norma. Cincizeci de păpuşi. Trei feţe de pernă din dantelă.

— *Cincizeci* de păpuşi? Pentru cinci centime? Cu banii ăştia, nu cumperi nici măcar o pâine. Muncesc şi copii aici?

— Cin’ te crezi să mă iei la rost? Aici, cel puţin stau la adăpost şi au un loc unde să facă ceva util. Din cauză că mulţi francezi au murit pe front, bărbaţii ruşi îşi găsesc de muncă, dar pentru femei nu-i aşa uşor.

Am trecut pe lângă mese şi pe lângă un grup de dantelărese care jonglau cu mosoarele de lemn şi se opreau doar ca să introducă câte un ac de argint. Ici-colo, vedeai femei adormite pe bănci.

— Nu vă permiteţi să instalaţi lumină electrică? Luaţi măcar hârtia aia neagră din geamuri. O să-şi distrugă vedere, lucrând la lumânare.

— Văd că nu pricepi cum stau lucrurile. Nu putem aprinde lumina, ca să nu fim descoperite. Comuniştii supraveghează toate casele şi locurile de muncă, să vadă dacă apar modificări sau îmbunătăţiri. S-au infiltrat în toate organizaţiile care susţin aristocraţia rusă. E posibil să existe spioni printre noi chiar în momentul ăsta. Toţi trăim cu frica-n sân.

— Frică de ce?

Femeia şi-a trecut degetele prin păr.

— Nu citeşti ziarele? Săptămâna trecută, a mai fost găsită o rusoaică în parc. Cu gâtul tăiat. Cel puţin, acum avem bani să îngropăm victimele, noaptea, pe ascuns. Suntem o ţintă pentru ei.

— Dar faceţi obiecte artizanale, nimic altceva.

— Obiecte în schimbul cărora primim bani şi ajutoare din America. Comuniştii vor să ne extermine, indiferent unde ne aflăm. Se tem să nu ne întoarcem în ţară şi să restaurăm monarhia.

— Orice mi-ai spune, *madame,* condiţiile de aici sunt inumane. Restaurantul de vizavi nu vă poate da alimente?

— Du-te şi-ntreabă. Atât am cerşit peste tot, că oameni închid uşile când mă văd că vin.

•

M-am dus iute la restaurantul de peste drum de catedrală. Un local rustic, situat chiar în inima Parisului, numit À la Ville de

Petrograd, după cum scria roşu pe negru, pe ferestrele cu draperii groase. Exteriorul era placat cu buşteni adevăraţi, ca să-i dea aspectul unei izbe de ţară, şi pictat cu scene vesele din viaţa satului rus. A început să-mi chiorăie stomacul la vederea meniului afişat în vitrină, în limba franceză: blinii, piroşte, Stroganoff.

Am intrat în sala vastă, cu tavan scund, în care domnea mirosul de sfeclă prăjită şi ţigări Sappho. Clienţii stăteau în jurul meselor mici, iar, într-un colţ, se afla un pian roşu. M-am apropiat de femeia mai în vârstă, cu batic pe cap, de la masa plasatoarei.

— Mă numesc Sofia Streşnaiva. Tata a lucrat la minister.

— La Petrograd? Aşteaptă o clipă.

A intrat pe o uşă şi s-a întors împreună cu un domn corpolent, cu un şorţ alb şi un pahar în mână, pe care îl ştergea cu o cârpă vărgată.

— Domnule doctor Abuşkin?

— Sofia!

A ieşit din spatele tejghelei şi m-a sărutat pe ambii obraji.

— Ce surpriză plăcută! Nu putem vorbi mult. Trebuie să mă întorc la treabă. Sunt indispensabil, a adăugat, aplecându-se spre mine. Spăl vasele. Tare greu îţi găseşti o slujbă aici. Ca să lucrez ca doctor, trebuie să fac din nou şcoala. S-o iau de la capăt. Contesa Peceski e îngrijitoare la toaletă. Stă îmbrăcată în rochia ei veche şi le oferă şervete de mâini femeilor care, pe vremuri, ar fi făcut plecăciuni în faţa ei.

— Eşti neschimbat, am spus, zâmbind.

— Stau cu valizele făcute şi aştept să se termine haosul ăsta, ca să mă pot întoarce acasă. Am auzit ce-a păţit familia ta.

M-a prins în braţe şi m-a sărutat pe creştet.

Mă simţeam atât de bine în îmbrăţişarea lui. În ciuda concepţiilor sale învechite, era, totuşi, omul care mă adusese pe lume.

— Când te gândeşti câţi oameni au pierit în acelaşi fel. Slavă Domnului că mama ta n-a apucat să vadă aşa ceva!

— Mă unge pe suflet când văd restaurantul ăsta.

— Doar să nu inspiri.

— Am fost vizavi. Cripta e...

— Fii cu băgare de seamă, mi-a şoptit. Cekiştii s-au infiltrat peste tot.

Să mă încumet oare să-i spun ce aflasem despre fiul meu? Oricât de bine intenţionat ar fi fost, era suficient să sufle o vorbă în faţa cui nu trebuie şi se împrăştia zvonul în toată comunitatea.

— Nu le mai spune oamenilor cu atâta uşurinţă cum te numeşti, Sofia. Trebuie să fii în permanenţă vigilentă. Femeile sunt prin natura lor mai limbute. Pot fi spioni chiar acum în camera asta.

— Bărbaţii sunt la fel de limbuţi ca femeile, domnule doctor. Pot să-mi port singură de grijă.

— Nu-i de glumă. Se folosesc de tot soiul de şiretlicuri ca să-i ademenească pe aristocraţi în afara comunităţii. După care-i răpesc şi-i trimit la muncă silnică, sau cine ştie ce altă soartă mai crudă. Un conte a fost otrăvit chiar la masa de-acolo.

— O să fiu prudentă. Până una alta, nu le puteţi trimite nişte mâncare şi femeilor de vizavi? Sunt flămânde, au copii care suferă de rahitism.

— Ştiu. Greu se găsesc alimente în momentul de faţă. Fermierii cer o avere pe varză. Dar, ca spălător de vase, aş putea strânge nişte resturi şi, poate, puţină supă.

Deodată, au răsunat acordurile pianului, cum se întâmpla deseori în Rusia, iar doctorul a arătat spre pianistă.

— E verişoara ta.

Am rămas fără suflare. *Karina?* Am întins gâtul şi am zărit-o aşezată pe scăunel, cu spatele la mine.

— Pun să vă aducă nişte piroşte, a zis doctorul şi a dispărut iute în bucătărie.

Nu-mi puteam stăpâni zâmbetul când m-am mai apropiat şi am văzut-o pe Karina, îmbrăcată în rochie de satin alb, cântând la pianul pe care era aşezat un borcan de sticlă, cu câteva monede pe fund. Interpreta *Tarantella,* finalul concertului nr. 1 pentru pian, de Brahms, marele său triumf compoziţional. Era printre primele pe care o văzusem învăţându-le în copilărie, când stătea cocoţată pe un morman de enciclopedii la pianul împărătesei văduve Maria.

M-au podidit lacrimile. Cum ajunsese într-o sală plină de refugiaţi, care nu aveau nici măcar decenţa de a asculta o asemenea capodoperă? Ce plăcut va fi să-mi revăd verişoara, să am o prietenă cu care să pot discuta orice!

Am aşteptat să termine de interpretat bucata muzicală şi am

atins-o pe braţ, tremurând de nerăbdare să îi văd reacţia când va da cu ochii de mine.

— Mă bucur să te aud cântând din nou, Karina.

S-a ridicat de pe scăunel, a bătut din palme, m-a sărutat pe obraji şi m-a strâns în braţe.

— De-ai şti cât m-am rugat să te întâlnesc aici!

Ne-am aşezat la o măsuţă, iar chelnerul ne-a pus în faţă două piroşte şi o sticlă de votcă cu două păhărele. Mireasma colţunaşilor şi crusta cafenie de ou mi-au reamintit cât de foame îmi era.

— Am auzit ce-a păţit familia ta, Sofia. Mi se rupe sufletul de câte ori mă gândesc.

— Sunt în împărăţia Domnului acum.

Era cel mai banal răspuns care-mi venea în minte, dar măcar îi ajuta pe ceilalţi să accepte mai uşor teribila tragedie.

— Max e încă în viaţă şi cred că ştiu unde locuieşte.

— Aici, la Paris? Du-te şi ia-l.

— Nu-i aşa simplu. Încă nu l-am văzut.

— De ce nu te duci pe la şcolile din zonă? Vorbeşte cu directoarele şi vezi ce afli.

— Eşti un geniu, Karina.

Cum de nu mă gândisem la asta?

— Te ajut şi eu. Marţea nu lucrez, aşa că pot veni cu tine, a spus, prinzându-mi mâinile între palme. Sunt sigură că o să-l găseşti, dar, deocamdată, trebuie să mănânci.

Am luat o piroşcă din farfurie şi am muşcat din umplutura de varză, o minunăţie.

— De ce eşti aşa gătită? Pantofi aurii de bal? Nu erai îmbrăcată tot cu rochia asta când ai cântat pentru ţar?

— Îmi păstrez hainele de stradă pentru viaţa de apoi. Mi-am cusut nişte lenjerie din săculeţii în care transportă ficatul la restaurant, aşa că acum doar câinii se ţin după mine.

Am zâmbit.

— Când te-ai făcut aşa glumeaţă, Karina?

— Am doar câteva minute la dispoziţie. Patronului nu-i place să iau pauză.

— Ai idee dacă găsesc vreun pat prin apropiere?

— E aproape imposibil în momentul de faţă, dar te trec pe listă. Te-aş invita să dormi la mine, dar împart patul cu două surori nesuferite, iar una dintre ele sforăie de se cutremură

zidurile.

Un tânăr blond a intrat pe uşă şi a luat-o prin mulţime cu un teanc de ziare pe umăr, pe care le vindea din mers. S-a oprit lângă noi şi i-a întins zâmbitor unul Karinei.

— Gratis.

Fără să-i răspundă, Karina a luat repede ziarul; pe prima pagină a acestuia scria: „Ştiri de ultimă oră”; l-a deschis.

— Cred că te place, i-am spus Karinei, după ce tânărul a plecat.

— Scrie că o să organizeze un concurs de frumuseţe. Miss Rusia, a spus, fără să ridice ochii din ziar. Ce zici, ne-nscriem şi noi?

— Tu poţi s-o faci. În cazul meu, cred că o să strâmbe din nas numai când îmi văd unghiile murdare.

Karina s-a tras mai aproape de mine.

— Am primit o scrisoare de la Ilia. În sfârşit, o să ne revedem după atâta vreme. Îţi vine să crezi?

— Ai grijă. Doctorul Abuşkin spune că...

Karina a întins ziarul pe masă.

— Doctorul vede conspiraţii la tot pasul. O să-mi lase mesaj în secţiunea „Scrisori de acasă”. Uite-aici. E publicată zilnic şi, prin intermediul ei, ruşii iau legătura unii cu alţii.

— Poate că scrisorile sunt o capcană.

— Ştiu, Sofia. Dar mi-e atât de greu fără el. Trebuie să risc.

— Lasă-mă măcar să vin cu tine când vă întâlniţi.

— Desigur, a spus, urmărind rândurile cu degetul. Nicio veste de la Ilia deocamdată. Dar, ia te uită, un mesaj pentru tine. Nu e incredibil? Chiar ultimul. *„Sofia Streşnaiva, a fost virată o sumă de bani pe numele tău. Eşti rugată să te prezinţi la următoarea adresă pentru a o ridica*”. Adresa se află în arondismentul 3. *„Cu drag, familia ta”.*

Karina s-a uitat la mine, palidă la faţă ca ceara.

— Tu nu mai ai familie.

M-a străbătut un fior.

Cineva aflase că sunt la Paris.

Capitolul 43

ELIZA
1918

M-am apropiat de patul lui Merrill şi am clipit de câteva ori, ca să-mi alung imaginea din faţa ochilor. Stătea culcat pe o rână, cu picioarele dezvelite, iar pielea vânătă îi era acoperită cu băşici mari, lucioase, negru-albăstrii.

Un tânăr în halat alb a venit la mine.

— Programul de vizite s-a încheiat.

— Te rog, domnule doctor.

— Îmi pare rău, dar avem foarte multă treabă. N-am timp să mă ocup de cererile de transfer.

— Am venit tocmai de la New York, ca să-l văd. Eşti amabil să-mi spui măcar care este starea lui? Promit că, după aceea, nu te mai deranjez.

M-a studiat îndelung, apoi s-a uitat la Merrill.

— Sunt două probleme grave. Prima e orbirea cauzată de gaz. Cel mai probabil, iperită. A trecut printr-un nor toxic la aterizare. A avut noroc c-a scăpat cu viaţă.

Merrill s-a răsucit spre mine, cu capul înfăşat în fâşii groase de dantelă, care îi acopereau ochii. Rămăseseră fără bandaje?

— Sunt şanse să-şi recapete vederea?

— E foarte probabil, dar nu pot garanta. A doua problemă e cangrena gazoasă. S-a prăbuşit într-o zonă agricolă, unde solul conţine cantităţi mari de bălegar, care favorizează prezenţa bacililor. Odată ce-a aterizat, bacteriile au pătruns în haine şi răni, conducând la ceea ce vedem aici.

— N-ar trebui acoperite cu tifon?

— E mai bine să fie aerisite. Pe vremuri, medicii le pansau şi nu le mai dădeau atenţie, dar acum ştim că pot infecta organele importante. I-am ţinut piciorul sub observaţie.

— Domnule doctor, sper că nu te gândeşti să i-l amputezi?

— Am văzut cazuri în care infecţia s-a răspândit rapid, provocând septicemie. Totuşi, oricât de incredibil ar părea, dă semne de vindecare. I-a scăzut febra, iar băşicile s-au micşorat. Am purtat câteva discuţii cu pacientul şi ştie ce s-a întâmplat. În

momentul de faţă, a mai rămas cu o migrenă teribilă şi chisturi la plămâni.

— Riscă să facă pneumonie?

— Da, doamnă. Zece la sută din bolnavi mor, ceilalţi îşi reiau viaţa, deşi nu vor mai fi niciodată pe deplin sănătoşi.

— De ce nu purta mască de gaz?

— Aviatorii nu primesc. Şansele să supravieţuiască unei aterizări forţate sunt atât de mici, încât armata nu vrea să irosească o mască de gaz pe un pilot. Dumnealui a fost mai ghinionist decât majoritatea când a aterizat direct printr-un nor de gaz.

— Are atât de multe leziuni necrotice. O să mai meargă vreodată?

— Îmi cer scuze, doamnă. Eşti cumva soră medicală? Ne-ar prinde bine o mână de ajutor.

— Nu, dar am surori medicale în familie şi m-aş bucura să vă ajut, am spus, zâmbind.

— Se vede că ai un dar pentru meseria asta, a zis, netezind cearşaful care acoperea piciorul sănătos al lui Merrill. Mi-e greu să apreciez în ce măsură au fost afectaţi muşchii. E posibil să aibă nevoie de o perioadă lungă de recuperare.

— Ştiu un loc numai bun în care să se întremeze. Am mai avut de-a face cu cazuri de pneumonie. Suntem prieteni vechi.

M-am uitat la bietul Merrill, care zăcea neputincios în pat. Omul care nu voia să călătorească. Omul care se înrolase ca să scape de ironiile mele.

Văzându-l că se foieşte, m-am aplecat şi i-am şoptit la ureche:

— Cu puţin noroc, o să te întorci acasă curând, scumpule.

— Eliza?

A bâjbâit după mâna mea şi i-am strâns-o.

— Când ajungi în America, o să stai la Bethlehem până te pui pe picioare.

— Nu. Nu pot să abuzez...

— Oamenii de acolo au mare nevoie de un magazin universal. Ştiu că ţi se pare puţin probabil în momentul de faţă, dar, crede-mă, o să te faci bine până la urmă şi, în semn de recunoştinţă, poţi să administrezi magazinul.

Merrill a zâmbit.

— O să înfiinţăm şi o ligă de baseball. Pajiştea din spatele casei e numai bună pentru asta. O să strângem donaţii, ca să

plătim arbitrul. Iar echipa se va numi Fermierii din Bethlehem.

— Plugarii, a zis Merrill.

— Chiar mai potrivit, scumpule. Vezi? Deja începi să te obişnuieşti cu viaţa la ţară.

Doctorul Martin i-a luat pulsul.

— Săptămâna viitoare, pleacă la New York o navă militară. Nu promit nimic, dar vom încerca să-ţi găsim un loc pe ea.

Merrill mi-a strâns mâna.

— Am rezolvat problema, Merrill. Mergem acasă.

Capitolul 44

VARINKA
1918

Într-o dimineaţă rece şi ploioasă, în timp ce mama cosea, am încercat să-l învăţ alfabetul pe Max, citindu-i din ziar. Nu a fost deloc impresionat când mi-am trecut degetul pe sub titlul principal şi am citit cu glas tare: *Kaizerul înlăturat se simte bine în Olanda.*

Max s-a uitat cu jind la degetele mari de la mâini, pe care i le unsesem cu vaselină şi piper, ca să-l dezvăţ să şi le mai sugă.

De la finalul războiului, când kaizerul german fugise din ţară, numele lui apărea deseori în ziare. În ziua aceea însă, fotografia de pe prima pagină nu îl înfăţişa pe el, ci pe fostul ţar, pe ţarină şi pe copiii lor, căci nimic nu stârnea mai mult curiozitatea decât familia aceea, chiar şi la atâtea luni de când se lansase zvonul că muriseră. Fotografia le arăta pe fiicele ţarului, la bordul iahtului imperial, în vremurile mai liniştite de altă dată. Olga, cea mai mare dintre fete, privea către soare cu ochi mijiţi.

Max s-a aplecat peste ziar şi s-a uitat la fotografie.

— *Maman,* a spus, arătând spre Olga.

Am scos un geamăt scurt, şi *mamka* a ridicat privirea spre mine.

— *Eu* sunt mama ta, Max, am spus, întorcând ziarul pe partea cealaltă. Mai ţine minte cum arată? am întrebat-o, în şoaptă, pe *mamka.* Era aşa mic când a văzut-o ultima oară.

Mamka a făcut nod la o aţă şi a tăiat-o cu o forfecuţă argintie

în loc să-şi folosească dinţii, cum făcea altă dată.

— Prima mea amintire e de la vârsta de doi ani. Mama se pregătea să plece la o petrecere. A murit la scurt timp după aceea, dar mi-a rămas în memorie faţa ei.

Mi-am tras şalul pe lângă corp. După toate câte făcusem pentru Max, el tot n-o uitase. O să mă considere oare vreodată mama lui?

•

Max dormea pe podeaua din camera mea, iar eu citeam un teanc de reviste franţuzeşti pe care mi le adusese *mamka* de la Casa Lanvin. Se purtau fustele mai scurte, iar pantofii albi, din piele de ied, cu botul lăcuit, erau în mare vogă. Mă bătea gândul să iau mai mulţi bani din cizma lui Taras şi să-mi cumpăr şi eu o pereche.

Ploaia răpăia în ferestre, iar pe mine mă lua toropeala sub pături. Pe unde-o fi umblând Radimir pe vremea aia urâtă? Vorbiserăm să vizităm Luna Park împreună.

— Varinka, vino iute, m-a strigat *mamka* de la uşă.

Am coborât în vestibul şi am găsit-o pe *mamka* împreună cu un poliţist francez şi cu o femeie înaltă care îşi scutura umbrela. Micul Max stătea între ei, cu hainele şiroind de apă.

— Dumneata eşti mama? m-a întrebat poliţistul, scuturându-şi chipiul albastru de picături.

Am încuviinţat din cap.

— *Madame* LaBlanc, aici de faţă, a găsit copilul, ud leoarcă, în mijlocul străzii.

— Nu ştiam că...

— Ce părinte nu observă că i-a dispărut copilul? a spus doamna LaBlanc, îndepărtându-şi stropii de pe palton.

— Citeam şi n-am...

— A fugit de-acasă, a spus poliţistul şi i-a întins *mamkăi* o faţă de pernă înfoiată. Nu avea cum să ajungă prea departe cu o bufniţă de jucărie şi un prosop. A aruncat pe masă ziarul pe care-l citisem mai devreme, acum îmbibat de apă. Domnişorul avea ziarul acesta asupra lui. Voia să ajungă în port, ca să găsească nava. A zis că-şi caută mama.

Madame LaBlanc s-a întors către *mamka.*

— Nu cumva te cunosc de undeva?

— Ba da, doamnă. Lucrez la *madame* Lanvin.

— M-am gândit eu. Dacă fiica dumitale nu e-n stare să-şi

supravegheze copilul, poate ar fi mai bine să-i pună o lesă, ca la câini. Altminteri, o să sfârşească sub copitele cailor sau, Doamne fereşte, mai rău.

— Desigur, doamnă, a spus *mamka.*

Poliţistul i-a deschis uşa lui *madame*LaBlancşi au plecat amândoi în grabă.

L-am apucat pe Max de mână şi l-am tras din vestibul.

— Ai fost tare neascultător.

Mamka a scos prosopul din faţa de pernă şi l-a şters pe cap.

— Ai auzit ce-am spus? l-am întrebat.

Max şi-a luat faţa de pernă şi a plecat spre camera lui, cu degetul mare în gură.

•

Radimir nu-şi mai încăpea în piele de bucurie în ziua în care urma să mergem la Luna Park, un parc de distracţii din Porte Maillot, în partea de vest a Parisului. Am coborât din metrou la porţile parcului, în ale cărui coronamente de piatră fluturau mai multe drapele ale Franţei. Era o intrare atât de frumoasă, decorată cu clopote îmbrăcate în foiţe lucioase şi beteală ţepoasă. Am zâmbit în momentul în care Radimir a plătit un franc şi pentru biletul meu. Era o întâlnire romantică, departe de ochii lui Taras, iar *mamka* acceptase să aibă grijă de Max. Dar cel mai mult mă bucura că mă mâncau buzele, semn că vei fi sărutat, toată lumea o ştie.

Am trecut repede pe sub porţi şi am pătruns în parcul aglomerat.

— Haide, m-a zorit Radimir. Trebuie să ajungem la toboganul cu apă înainte să se adune lumea la coadă.

Biletele erau la jumătate de preţ în ziua aceea, pentru că parcul se închidea pe perioada iernii şi, prin urmare, mulţi parizieni se înghesuiseră acolo. Femei gătite cu haine bune şi manşoane, bărbaţi cu paltoane negre şi meloane. Cum militarii aveau intrare liberă, bărbaţii în uniforme împestriţau mulţimea.

Nici Radimir nu se lăsase mai prejos şi purta un palton bleumarin, iar cravata se asorta cu ochii lui verzi ca adâncul lacului. Nu purta pălărie, astfel că părul lui roşiatic strălucea în razele firave ale soarelui care scotea din când în când capul dintre nori.

— Aici e Teatrul Flăcărilor, mi-a spus când am trecut prin dreptul unei clădiri înalte, îmbrăcată în stuc alb.

Am dat capul pe spate şi am văzut numele *Theatre de Flamme,* scris cu litere din bambus de-a latul faţadei.

— Sunt oameni care mănâncă foc aici, a zis Radimir. Ne întoarcem mai târziu.

De ce-ar mânca cineva flăcări?

Nu voiam să mă dau pe toboganul cu apă, unde cei mai curajoşi urcau în bărcuţe care alunecau pe o pantă abruptă şi cădeau în apa de dedesubt, dar am acceptat, de dragul lui Radimir. Am urcat într-o barcă pe spatele căreia scria că e botezată *Gaston*şi mi-am ascuns faţa în paltonul lui când ne-am prăbuşit în apă, stârnind o ploaie de stropi în jurul nostru.

Am făcut o plimbare romantică cu trenuleţul care urca mult deasupra Parisului, oferindu-ne o minunată panoramă a oraşului. Când am ajuns aproape de vârf, Radimir m-a cuprins în braţe şi am privit amândoi luminile Parisului şi Turnul Eiffel care se înălţa în zare.

În vârf, am avut impresia că vrea să mă sărute, dar doar mi-a îndepărtat ceva de pe faţă.

Mi-am luat inima-n dinţi şi am şoptit:

— N-am fost pe deplin sinceră cu tine. Sper să nu mă urăşti.

— N-aş putea să te urăsc vreodată.

— Max nu e un copil de care eu şi *mamka* ne ocupăm din când în când. E copilul meu.

— *Al tău*? a spus Radimir, întorcându-se spre mine.

— Mai bine zis, e întru totul responsabilitatea mea. Mama lui a trecut printr-o perioadă mai grea, aşa că a căzut în grija mea. Eu şi *mamka* l-am ocrotit. Dacă nu eram eu, murea.

— Bănuiesc, totuşi, că femeia respectivă îşi vrea copilul înapoi.

Mi-am întors privirea spre îndepărtatul Paris.

— Se prea poate. E verişoara ţarului. Mi-e teamă că o să vină după el la Paris.

— În acest caz, trebuie să i-l dai înapoi, Varinka.

— Dar sunt singura mamă pe care a cunoscut-o vreodată.

Radimir m-a prins de mână.

— Ai făcut un lucru minunat că l-ai ajutat, dar nu-i poţi împiedica să fie împreună. Eu am crescut fără părinţi şi ştiu că nu-i poţi răpi unui copil şansa de a fi alături de mama lui.

— Nu înţelegi cum stau lucrurile.

— Întoarce-te în Rusia, cu mine, Varinka, şi poţi să faci câţi

copii doreşti.

— Mi-e greu să explic cât de mult îl iubesc. E atât de isteţ. Îl învăţ să citească. Când îi citesc, stă la mine în poală şi se cuibăreşte...

— Dacă îl iubeşti cu adevărat înseamnă că vrei să fie fericit.Întoarce-te cu mine la Petrograd, Varinka. O să călătorim. Mergem în Italia. Poţi s-o iei şi pe *mamka*, dacă vrei. M-am interesat de tutorele tău. E un om periculos, Varinka. Un motiv în plus să ţii copilul departe de el.

— Îl poţi apăra tu pe Max.

— Trecând peste faptul că locul copilului e lângă mama lui, mai are şi sânge imperial. Nu vreau să fiu dat afară din partid, sau cine ştie ce altceva să păţesc, dacă se află acest lucru. Vino cu mine la Petrograd. Plec peste două zile.

— Aşa curând?

Radimir m-a tras lângă el.

— Fă un copil cu mine, Varinka. Unul doar al nostru.

— Max e al meu. În afară de asta, ce-aş putea face cu el în acest moment?

Radimir a întors privirea spre oraşul în care începeau să sticlească luminiţele, pe măsură ce întunericul se pogora peste noi.

— Dacă vrei, găseşti o soluţie. Îi cauţi mama. Există servicii la Crucea Roşie...

— Nu renunţ la el.

M-am cutremurat în beznă, sătulă de toate distracţiile.

Radimir m-a condus acasă cu metroul. Am parcurs drumul într-o tăcere deplină.

Era limpede că a doua oară nu avea să mă mai sărute.

Nu în seara aceea. Poate chiar niciodată.

Capitolul 45

SOFIA

1918

La o zi după ce am întâlnit-o pe Karina, cam pe la ora la care Max ar fi trebuit să vină de la şcoală, m-am aşezat la pândă în

apropiere de casa lui Taras din Rue de Serene, aşteptând să-mi văd fiul. M-am învârtit pe trotuarul din faţa casei, prefăcându-mă că merg undeva, cu capul plecat în bătaia vântului aspru de iarnă. Dacă dau nas în nas cu Varinka? O să mă recunoască? Dar Max? Dacă nu l-au înscris la şcoală? La urma urmelor, Varinka era o ţărăncuţă şi poate că nu punea preţ pe educaţie.

Deodată, s-a deschis uşa casei şi a ieşit Taras. Pentru că mergeam drept spre el, nu aveam cum să mai fac cale întoarsă. Îmi tremura inima în piept când a trecut pe lângă mine şi am întors capul după el. Mergea la cuibul de opiomani aşa devreme? Ori se pregătea, poate, să atace vreo altă familie nevinovată, cum făcuse şi cu a mea?

Mi s-a tăiat răsuflarea în momentul în care a întors şi el capul şi s-a uitat lung după mine. Cum de nu mă recunoştea? Înainte să ajungă agent CEKA, era pădurar. Toată lumea ştie că pădurarii ruşi îşi urmăresc prada până la moarte.

•

În dimineaţa următoare, la Les Chabanais, m-am trezit în zgomot de plânsete. Am coborât din pat şi m-am dus la grupul adunat la fereastră. Gheaţa albastră acoperise ferestrele, dându-le aspect de vitralii, iar tinerele rusoaice stăteau în genunchi şi se rugau printre suspine. Am văzut un ziar întins pe pat. Presimţeam ce scrie în el. Pe prima pagină era un chenar negru – semn de doliu, fireşte –, înfăţişând imaginea unui cadavru întins cu faţa în jos, în apă, rochia de satin alb a unei femei, prinsă deasupra jartierelor, şi părul lung răsfirat în apă.

— Când s-a întâmplat? am întrebat-o pe una dintre fete.

S-a întors spre mine, cu faţa umflată de plâns.

— Ieri.

M-am aplecat şi am citit titlul: *Trupul refugiatei de la Petrograd, Karina Şumatoff, a fost găsit luni noapte, în apele Senei.*

•

A doua zi, după ce am predat încasările, am luat-o la fugă prin zloată, spre Rue Daru, ca să particip la slujba de înmormântare a Karinei, sperând oarecum ca, astfel, să mă pot împăca cu gândul morţii sale. Cum de se întâmplase aşa ceva? Poate că era o confuzie. De ce îmi erau răpiţi toţi cei pe care îi iubeam?

Se adunase multă lume la catedrală. Oamenii dădeau roată sicriului, îi depuneau flori la picioare sau o sărutau. În aer plutea

un parfum dulceag de tămâie, exact ca la înmormântarea mamei. Era ultima la care mersesem şi cu greu reuşisem s-o privesc, cum stătea întinsă în sicriu.

Oare acesta era motivul pentru care aveam o asemenea spaimă de moarte? Tata n-a vorbit niciodată despre moartea mamei, ci doar a ţinut un pahar cu apă şi un prosop pe pervazul ferestrei timp de patruzeci de zile, ca să respecte tradiţia rusă potrivit căreia mortul colindă pe pământ patruzeci de zile înainte de a părăsi această lume.

Imagini cumplite mi se perindau prin faţa ochilor. Mama întinsă în *zala,* cu o coroană de hârtie pe cap. Ţărăncuţa moartă în zăpadă şi grimasa de pe chipul ei. Trupul carbonizat al tatei. Îmi tremurau mâinile atât de tare, încât am fost nevoită să le bag în buzunare. De dragul Karinei însă, trebuia să-mi păstrez cumpătul şi să-mi iau rămas-bun.

Mi s-a tăiat respiraţia în momentul în care m-am apropiat de sicriu şi am văzut-o îmbrăcată în rochia ei albă, cu buchete de trandafiri şi alte flori aranjate la picioare. Ferindu-mă să-i privesc chipul, m-am aplecat şi i-am sărutat obrazul rece prin pânza moale a giulgiului.

Ţinea în mâini o cruce mare, aurie, iar cineva îi cususe rana de la gât cu o aţă neagră şi îi pusese o pânză neagră, străvezie pe cap, ca s-o ascundă. Doamna Zaronova stătea la un capăt al sicriului. Oare cei de la fabrica de păpuşi suportaseră cheltuielile de înmormântare?

Mi-am adunat curajul şi m-am uitat la chipul Karinei. Prin ţesătura pânzei, îi desluşeam obrajii pământii şi coroana de hârtie de pe frunte. Era, într-adevăr, Karina. Nu se făcuse nicio confuzie. Avusese parte de o moarte groaznică.

Lumea de la coadă m-a împins să merg mai departe, astfel că m-am despărţit de biata mea verişoară, clocotind de mânie. Nici măcar biserica nu ne putea proteja. Ne pierduserăm patria-mamă, iar acum moartea ne pândea la tot pasul. Dumnezeu nu avea să ne salveze. Nici poliţia franceză.

Am părăsit catedrala şi am coborât treptele în fugă. Exista o singură cale de a ne apăra.

•

— Te-ai întors, a zis René când am intrat în cort.

M-am dus la taburet şi mi-am scos agrafele din păr.

— Vreau patru sute de franci, altfel mă duc în altă parte. Fă-o

repede.

— Ia loc, *madame,* a spus René, arătând spre taburet.

I-am pus agrafele în buzunarul halatului.

— Vreau bani şi pentru agrafe. N-o să mai am nevoie de ele.

— Desigur, a zis negustorul, desfăcându-şi foarfecă de la curea.

Am tresărit în clipa în care mi-a prins părul la ceafă cu o panglică albastră.

— Vrei un pahar de vin, ca să te mai relaxezi? m-a întrebat.

— Nu. Numai taie-l odată, te rog.

— Nu există niciun soţ care să obiecteze?

— Dacă nu te grăbeşti, domnule...

Scrâşnetul foarfecii a fost cel mai cumplit, atingerea rece a metalului pe gât. Dar supliciul nu a durat decât zece secunde, după care m-am simţit surprinzător de uşoară. Am dus mâna la ceafă şi mi-am pipăit părul scurt.

Am întors capul, dar René îmi pusese deja părul într-o pungă de hârtie pe care a vârât-o repede într-un sertar. Probabil ca să evite o criză de nervi. Nici nu-şi imagina cât de bine mă simt.

— Banii? am zis, ridicându-mă de pe scăunel.

A scos o teaşcă din buzunar, a luat din ea câteva bancnote şi monede de argint şi mi le-a pus în palmă.

— Jumătate acum, jumătate după ce...

— Îi vreau pe toţi acum, altminteri ţip cât mă ţin plămânii că eşti un şarlatan şi un...

Negustorul s-a tras înapoi.

— Nu striga, *madame.* Aici e o prăvălie respectabilă. Fie, uite patru sute de franci.

— Şi pentru agrafe?

Mi-a mai vârât câţiva franci în buzunarul hainei. I-am numărat şi am ieşit.

— Peste trei ani, o să-ţi crească părul la loc şi poţi să mai treci.

— *Au revoir, monsieur.* N-o să ne mai vedem.

•

Am părăsit cortul peruchierului şi am pornit spre Rue Daru, parcă plutind, atât de uşoară mă simţeam odată scăpată de povara părului. Nu ştiu dacă eram fericită pentru că îmi zornăiau banii în buzunar, cert este că mă simţeam capabilă de orice. Ce să fac mai întâi? Să-i trimit un mesaj Elizei? Să angajez un

detectiv care să-l caute pe Max? Dar, mai întâi de toate, aveam o misiune de îndeplinit.

Nu mai avusesem niciodată în mână o sumă atât de mare de bani, căci familia mea nu umbla cu bani peşin, iar, la pension, nu aveam nevoie. Prima oprire a fost la magazinul de dulciuri, À la Mère de Familie, de unde fusesem izgonită. De data asta, s-au purtat respectuos, nerăbdători să-mi vândă o cutie de bomboane şi una de ciocolată, când am scos din buzunar un pumn de franci. După aceea, m-am dus la negustorul care vindea cuţite şi tot soiul de toporişti, iar de aici am pornit iute spre piaţă. Cu toate că nu prea aveam de unde alege, am găsit o varză zdravănă, câţiva morcovi arătoşi şi nişte sfeclă, pe care le-am îndesat în sacoşa împletită. Nu mai cumpărasem niciodată alimente şi era o senzaţie atât de plăcută să caut produsele cele mai bune şi să mă târguiesc la preţ.

Am cumpărat lemn de foc şi alte câteva lucruri şi am plecat repede spre restaurantul din Rue Daru, simţindu-mă invincibilă, cu sacoşele doldora de mâncare şi legătura de vreascuri la subraţ. L-am chemat pe doctorul Abuşkin şi i-am înmânat plasele.

I-am dat şi câţiva franci.

— Ca să aveţi din ce pregăti supă pentru muncitoarele de vizavi, am spus.

— Cum ai făcut rost de atâţia bani?

M-am întors cu spatele.

— Ţi-ai vândut părul? Cum ai putut să faci aşa ceva? *Farmecul* unei femei. Ţi-ai pierdut minţile sau te-au apucat istericalele?

— După Karina...

— Ai nervii slăbiţi din pricina veştilor rele, Sofia. Iar faptul că ai rămas fără soţ ţi-a tulburat judecata. Femeile singure...

— Nu vreau să mai aud un cuvânt despre slăbiciunile mele, domnule doctor. Am multe şi le cunosc bine. Nu mă deranjează câtuşi de puţin că sunt singură, iar unica mea suferinţă e tristeţea. Ştiu că nu-i uşor să găteşti o asemenea cantitate de supă, dar îţi găsesc oameni care să te ajute. O să vin şi eu.

— *Tu* să găteşti?

— Da, de două ori pe zi. Banii pe care-i am ar trebui să ne ajungă până la sfârşitul iernii.

— De ce să-ţi cheltuieşti banii pe nişte femei necunoscute? Mai bine închiriezi o cameră frumoasă, într-un cartier bun.

— Când comanzi lemne pentru restaurant, se poate să ceri o legătură şi pentru fabrica de păpuşi? De asemenea, aş vrea să angajez însoţitori pentru femei, care să le conducă la muncă şi acasă? Poţi să-mi recomanzi câteva persoane de încredere? Am cumpărat o cutie de cuţitaşe pe care o să le împart muncitoarelor.

— Femei înarmate cu *cuţite*? Moartea Karinei a fost o pură întâmplare, Sofia.

— Suntem ţinte, ai spus-o chiar dumneata, şi nu vreau să se mai repete incidentul.

— Eşti isterică, ceea ce e de înţeles, Sofia. O femeie cu o creştere aleasă ca tine...

— Dacă vrei să ne ajuţi, îţi sunt recunoscătoare. Dacă nu, te rog să-mi spui deschis, ca să caut sprijin în altă parte.

— Semeni atât de mult cu mama ta, a zis doctorul.

Am zâmbit la auzul acelor vorbe, după care am luat mănunchiul de vreascuri într-o mână şi cutia de cuţite, în cealaltă, şi am plecat să dau de doamna Zaronova.

•

Am găsit-o pe doamna Zaronova împachetând feţe de masă din dantelă, în vreme ce muncitoarele îşi vedeau în tăcere de treabă.

— Vreascuri? a zis. Doar ţi-am spus că...

I-am întins cutia cu bomboane de ciocolată.

— În semn de mulţumire pentru efortul pe care-l depui.

— Ce-i asta?

— Am făcut rost de nişte bani şi m-am gândit la dumneata. Aş dori, de asemenea, să susţin această cauză. Am aranjat ca, de două ori pe zi, să li se aducă supă acestor doamne inimoase. La primăvară, ne apucăm şi plantăm legume pe terenul de lângă restaurant.

— Cum ai...

— Trebuie să ripostăm, *madame.*Şi, pentru a evita pericolele, doctorul Abuşkin va angaja oameni care să le conducă pe femei acasă, după lăsarea întunericului. Nu vreau să mai moară nimeni din comunitatea noastră.

Am trecut pe la mese, cu cutia de cuţite în mână. După ce am păstrat unul pentru mine, m-am apucat să le împart pe celelalte.

— Ţineţi-l în permanenţă la voi. Chiar şi ziua-n amiaza mare. Circulaţi în grupuri de două sau mai multe. Cu cât sunteţi mai

numeroase, cu atât sunteţi mai puternice.

O femeie cu părul alb ca mătasea de porumb, împletit în coadă, s-a ridicat de pe bancă.

— Eu sunt Yana. Lasă-mă să le împart eu.

I-am înmânat cutia, iar femeia a trecut printre mese, oferind câte un cuţit fiecărei muncitoare. Ce bucurie simţeam văzându-le cum se mai îndreaptă parcă de spate când îşi primeau arma!

— Nu vreau să mai văd hârtia aia neagră la geamuri, am spus, întorcându-mă spre doamna Zaronova.

— Dar...

Am tras un scăunel lângă perete şi m-am apucat să rup fâşii de hârtie. Mi s-au alăturat Yana şi alte femei, care o smulgeau şi râdeau, în scurt timp, prin toate ferestrele pătrundea lumina soarelui.

M-am întors către doamna Zaronova.

— În calitate de susţinător al acestui aşezământ, insist ca femeile să primească pauze de odihnă, să li se permită să vorbească între ele, iar copiii să aibă recreaţii în care să se poată juca.

— Desigur, *madame.*

Am pus pâinile pe mese, lăsând copiii să se servească primii. După ce m-am asigurat că toată lumea e hrănită, m-am ridicat, mi-am admirat opera şi am plecat acasă, să mă odihnesc.

A doua zi, porneam în căutarea copilului meu.

•

Am adormit imediat în noaptea aceea, alinată de gândul că, cel puţin deocamdată, muncitoarele erau protejate. Oksana nu era acasă, aşa că mă puteam lăfăi în tot patul. Cine şi-ar fi închipuit că o saltea plină de cocoloaşe poate fi atât de confortabilă? Toropită de somn, m-am gândit la bucuria pe care o voi simţi când voi strânge mânuţa lui Max. Dacă era nevoie, eram hotărâtă să trec pe la toate şcolile din Paris.

Spre dimineaţă, am auzit ca prin vis dangătul unui clopot. Am încercat să adorm la loc, dar sunetul devenea tot mai puternic.

L-am ignorat.

— Scoală-te, leneşo, mi-a şoptit o voce la ureche.

Oksana. Am dat din mână, ca s-o gonesc.

— Lasă-mă să dorm.

— Aşa impoliteţe n-am mai pomenit.

Am tresărit şi m-am ridicat în fund. Nu era Oksana. Îmi bubuia

inima în piept.

Visam sau se întâmpla aievea?

Capitolul 46

VARINKA

1918

Vinerea următoare, m-am aşezat la masa din bucătărie, îmbrăcată în halat, şi am băut pe nerăsuflate o cană cu ceai, după ce am scos câteva oale şi cratiţe dintr-un sertar, ca să aibă Max cu ce se juca. Era un copil foarte cuminte. În timp ce el îşi făcea de lucru, am cugetat la întâlnirea de la Luna Park şi la propunerea lui Radimir. De ce nu voia să îl accepte pe fiul meu? Oare chiar va pleca în curând?

Taras a intrat pe uşa din dos şi, odată cu el, o pală de aer rece.

— Rar te mai găseşte omul acasă, Varinka, a spus, venind spre mine.

Mi-am strâns halatul pe lângă corp.

— Nu ştii să baţi la uşă?

— Din câte-mi aduc aminte, eu plătesc chiria aici, a răspuns, mângâindu-mă pe gât.

Mi-am aprins o ţigară.

— Trebuie să-l duc pe Max la şcoală şi suntem deja în întârziere. Duhneşti a opiu de la o poştă.

Cunoşteam mirosul de la sătenii din Malinov, dulceag, inconfundabil, ca o floare în flăcări.

Am aşezat ţigara în scrumieră, şi un firicel de fum s-a înălţat leneş înspre tavan.

— Tu şi maică-ta aţi stat destul gratis aici.

— Am fost ocupată.

— Ştiu, cu noul tău iubit. De la el ai învăţat să fumezi?

Taras s-a apropiat prin spate, a luat nişte cătuşe gri de undeva şi mi-a prins una de încheietura mâinii.

Am smucit de inelul metalic, dar îl ţinea bine. Era foarte greu.

— Nu e deloc amuzant, Taras. Dă-mi drumul.

A prins-o pe cealaltă de piciorul mesei şi a dat să plece.

— Unde te duci?
— Să ascund cheia.
— Nu mă poţi ţine prizonieră aici la nesfârşit. Într-o zi, o să plec.
Taras a ridicat din umeri.
— Iar eu o să te găsesc.
— Nu şi dacă am un avans considerabil. Unde-ai găsit cătuşele astea?
— Am nevoie de ele în meseria mea. Nu există vreunele mai rezistente decât acestea. Sunt făcute din oţel pur şi sunt reglabile pe orice încheietură.
Mi-a strecurat o mână pe sub reverul halatului şi mi-a atins sânul. Apoi mi-a sărutat cicatricea de pe obraz şi şi-a trecut buzele peste pielea mea, zgâriindu-mă cu barba lui ţepoasă.
— Mă doare.
— Fata familiei Streşnaiva e aici, mi-a şoptit la ureche.
M-a trecut un fior rece prin braţe.
— În Paris?
— A tot dat târcoale pe-aici.
— Aici? am spus, cu un nod în stomac.
Sofia? A venit după Max?
— I-am trimis un mesaj prin ziarul pe care-l citesc toţi, dar n-a căzut în capcană. Dacă eşti drăguţă s-o spionezi, ne-ar fi de ajutor amândurora.
— De ce, ca să-i faci rău?
— Am nevoie de ajutorul tău. Umblă mult şi n-o pot urmări peste tot.
— Rezolvă-ţi singur treburile murdare, Taras.
Şi-a lăsat buzele să alunece pe gâtul meu.
— Nu fi încăpăţânată, Inka. Ţi-e teamă c-o să-ţi dezamăgeşti iubitul? Şi, ca să nu zici că nu te-am avertizat, Vladi m-a întrebat dacă l-am mătrăşit pe copil.
M-a trecut un fior.
— Spune-i lui Vladi ce vrea să audă. Max rămâne aici cu mine.
Taras mi-a desfăcut halatul.
— În acest caz, trebuie să mă convingi cumva să-l mint. Recunoaşte că ţi-ar plăcea şi ţie. Diseară.
Max ne urmărea cu o privire calmă. Îmi ardeau obrajii de ruşine.
— Ne vede copilul, am spus, îmbrâncindu-l pe Taras cu mâna

liberă. M-am răsucit pe scaun şi am observat-o pe mama lângă frigider, cu o andrea în mână.

— Las-o în pace, Taras, a spus *mamka.*

Am dat să mă ridic, dar nu puteam din cauza cătuşelor.

— Dă-i drumul, a insistat *mamka,* agitând andreaua.

Taras s-a dus la frigider şi a scos o sticlă cu lapte.

— Cine ţi-a spus că poţi veni acasă în timpul zilei, babornіţă? a zis Taras.

— Aici locuiesc.

Taras i-a făcut semn să plece.

— Du-te şi dormi la magazinul de rochii.

Mamka s-a apropiat de Taras.

— Dă-mi cheia.

Taras a plecat de lângă ea. Mi-am încheiat halatul cum am putut mai bine, cu o singură mână.

— Cum ai putut să faci aşa ceva? m-a mustrat *mamka.* Până şi un animal are mai multă minte.

— Iartă-mă, m-am...

— Nu există păcat mai mare decât ăsta. Unde mai pui că băiatul vede tot ce faceţi. Ar trebui să te rogi la Dumnezeu să te ierte.

Taras a pufnit în râs.

Mamka a venit lângă mine şi mi-a legat halatul.

— Într-o zi, o să plăteşti scump, Taras.

— Tu mai bine roagă-te să găseşti cheia, altminteri copilul nu mai ajunge la şcoală, a răspuns Taras, ducându-se spre uşa din dos.

— Regret ziua în care bărbată-miu te-a adus în casa noastră.

— M-a *cumpărat,* hoaşcă bătrână. Cred că şi tu trebuie să plăteşti.

Taras a ieşit, trântind uşa în urma lui. *Mamka* s-a apucat să scotocească prin bucătărie, în căutarea cheii.

Max s-a ridicat din locul în care se juca şi s-a dus la *mamka.*

— Cheia e în faină, i-a spus.

— Bravo, copile, a zis *mamka,*şi a vârât mâna în sacul cu faină, de unde a scos-o albă până la cot, împreună cu cheia.

Mi-a desfăcut cătuşele şi m-a ridicat de pe scaun. Am băgat în buzunar cătuşele grele şi cheia.

— Îmbracă-te, mi-a zis. Vreau să-ţi arăt ceva.

•

Am ajuns la Grădinile Luxemburg în timp record, căci *mamka* mă trăgea de mână, iar Max se ţinea după noi, agăţat de paltonul meu. Era unul dintre locurile noastre preferate.

— Unde mergem, *mamka*?

Doar nu avea de gând să batem ditamai parcul întins pe cinci hectare?

Nu mi-a răspuns, ci ne-a târât mai departe, printre şirurile de statui de regine cocoţate pe socluri. Fiind iarnă, parcul era aproape pustiu, căci puţine cupluri se plimbau pe aleile mărginite de arbori.

— Ce frumuseţe de copil ai! mi-a spus în trecere o femeie.

— Mulţumesc, am spus, umflându-mi pieptul de mândrie.

Mi se întâmpla deseori acest lucru, oriunde mergeam prin Paris. Semăna atât de mult cu mine, încât era normal ca oamenii să îl ia drept copilul meu.

Max a luat-o la fugă spre iazul din faţa Palatului Luxemburg, maiestuos şi sumbru.

— Vreau să mă plimb cu barca. Te rog.

— E închis iazul.

— Ne dăm în carusel, atunci?

— E iarnă, Max. Căluţii se odihnesc.

Am făcut una dintre strâmbăturile mele cele mai comice, dar mi-a întors spatele, posomorât. Crescuse atât de mult, iar părul i se îndreptase şi i se închisese la culoare.

Cătuşele grele din buzunar mi se loveau de picior în timp ce o urmam pe *mamka* în direcţia iazului lung, dreptunghiular, în capătul căruia se afla o grotă săpată în piatră. La intrare, stătea un uriaş verde, ghemuit pe o piatră, şi se sprijinea pe siluetele a doi îndrăgostiţi despuiaţi.

Max s-a apucat să arunce pietricele în apă.

— Când aveai de gând să-mi spui că Taras a revenit la vechile năravuri?

— N-am vrut să te supăr.

— Iar trage cu ochiul când te îmbăiezi, nu-i aşa?

Am întors capul.

— De când?

— De când s-a întors din închisoare.

— Cumva te-a...

— Nu. Avem o înţelegere. Dar spune că vrea mai mult. Diseară.

Mi-am ferit privirea, profund ruşinată.

*Mamka*şi-a îngropat faţa în palme şi a început să plângă în tăcere.

— E lucru spurcat, Varinka. Ce ne facem?

Am mângâiat-o pe spate.

Max s-a apropiat şi i-a pus o mână pe palton.

— Nu plânge.

*Mamka*şi-a şters lacrimile.

— Cum de n-am observat ce se întâmplă? E vina mea că n-am reuşit să te protejez.

— Mi-a fost ruşine să-ţi spun. Pe lângă asta aveam o înţelegere, nişte reguli care ne împiedicau să depăşim anumite limite.

— Blestemată fie ziua în care l-am primit în casa noastră!

— L-am lăsat să mă privească când făceam baie, iar el trebuia să aibă grijă de noi. Dar mi-a zis că e numai vina mea. Că eu l-am aţâţat.

Mamka s-a uitat la mine, roşie la faţă ca racul.

— Făcând *baie*? Cum ai putea crede aşa ceva?

— A spus că eu am fost de vină pentru ce-a păţit tata...

— Şi tu pleci urechea la toate minciunile lui?

Preţ de câteva clipe, ne-am îndreptat atenţia către Max, care arunca pietricele, stârnind rotocoale în apa de la malul iazului.

— Iar acum a aflat de Radimir, am zis.

Mamka s-a îndreptat de spate şi şi-a încheiat nasturele de la gât.

— Trebuie să pleci fără întârziere.

— Ştiu că n-am o viaţă normală, *mamka,* dar ăsta mi-a fost norocul.

— Norocul? a spus *mamka,* arătând spre sculptură. Fântâna Medicis. Vezi a cui e statuia din bronz?

Ştiam, fireşte. Ciclopul Polifem, cu pieptul lui lat şi căutătura urâtă. Dar n-am spus nimic.

— E Polifem care se pregăteşte să-i atace pe cei doi îndrăgostiţi. Sper că n-ai uitat toate astea.

Îmi aminteam bine legenda, din lecţiile *mamkăi.* În nenumărate rânduri o rugasem să-mi spună povestea chipeşului Akis şi a nereidei Galateea, şi cum a încercat Polifem să-şi zdrobească rivalul cu un bolovan.

— Nu-i nevoie să mă iei la rost. Bineînţeles că n-am uitat.

Polifem voia să-l ucidă pe iubitul Galateei.

— Din ce motiv?

Am bătut din picioare, ca să mi le dezmorţesc.

— Din gelozie.

— Ei bine, draga mea, tu eşti Galateea acum, iar norocul n-are nimic de-a face cu asta. Până când nu scapi de Taras, vei fi mereu în primejdie. La fel şi Radimir. Am citit în cărţi.

Am scos un geamăt.

— Cartea sicriului era pentru Radimir.

— Da, dar nu vesteşte întotdeauna moartea…

— Am văzut-o cu ochii mei, Inka.

— M-a întrebat dacă vreau să plec cu el.

— Du-te.

— Nu vrea să ia şi copilul.

— Lasă-l pe Max în grija mea şi du-te.

Am strâns-o în braţe, am sărutat-o pe obraji şi mi-am pus capul pe gulerul ei de blană. Cum aş fi putut s-o părăsesc vreodată? Pe ea ori pe Max?

— Nici măcar nu-l cunoşti pe Radimir, *mamka.*

— N-o să ai viaţă uşoară, din cauză că aveţi religii diferite, dar are suflet bun, a răspuns, desprinzându-se din îmbrăţişare şi prinzându-mă de umeri. Aseară, l-am auzit pe Taras vorbind la telefon. Cred că face parte din gruparea care răpeşte nobili ruşi şi-i trimite înapoi în Rusia.

— Ca să fie judecaţi?

— Doamnele de la muncă spun că cei mai mulţi mor pe drum. Li se întâmplă tot felul de accidente ciudate. Cad de la fereastră, de pildă. Cred că Taras le-a omorât pe femeile despre care scriu ziarele.

— Cum să...

— Unele erau de-o seamă cu tine. I-am găsit o cămaşă plină de sânge. Mi-a dat drumul, şi-a strâns paltonul pe lângă corp şi s-a uitat în jur. Nu m-ar mira să ne urmărească şi pe noi.

— Ce m-aş face fără tine? am spus, strângându-i mâna moale.

Mamka mi-a aruncat un zâmbet liniştitor.

— O să-mi fie dor de tine, Inka, dar o să fii *liberă.* Îl duci pe Max la şcoală, apoi agăţi un ştergar de uşa dormitorului tău, ca să ştiu că ai plecat şi eşti în siguranţă.

— Nu pot să-l părăsesc pe Max.

— Pleacă, Inka. Du-te.

Aveam să o revăd oare vreodată?

— Dacă Taras se răzbună pe tine? Nu te poţi apăra cu o andrea.

Mamka mi-a strâns mâna cu putere.

— Pot să-mi port singură de grijă. O am pe *madame* Lanvin şi mai am şi alte prietene. Dar hotărăşte-te cât mai curând. Dacă vrei să se îndeplinească lucrurile bune pe care le-am citit în cărţi.

— Ce anume, *mamka*?

— Ceva ce ţi-ai dorit dintotdeauna.

Mi s-a tăiat răsuflarea.

— Un *copil*? Băiat sau fată?

Mamka a zâmbit.

— N-o să afli, dacă nu pleci cât mai repede.

Capitolul 47

SOFIA
1918

Îi străluceau dinţii în bezna din dormitorul bordelului. Cum era cu putinţă?

— Arăţi de parc-ai fi văzut o stafie.

Stătea pe marginea patului, având încă prins la gât clopoţelul roşu cu care o pedepsea deseori Agnessa.

— Liuba? am murmurat.

— S-au dus vremurile când stăteai la Ritz, surioară. Bănuiesc că n-ai serviciu în cameră aici.

Am întins mâna să-i ating faţa, aşa cum fac orbii. Am coborât-o pe obraji până la buze.

— Dar te-am văzut pe...

M-a prins de mână. La lumina felinarului stradal, i-am zărit ochii plini de lacrimi.

— Cel pe care l-ai văzut era contele, sărmanul de el. Am reuşit să fug chiar înainte ca Vladi să...

S-a oprit, copleşită de emoţie.

— Slavă Domnului! am exclamat, strângând-o în braţe. Bunul Dumnezeu te-a salvat, Liuba.

Era atât de slabă. Îi simţeam coastele prin palton.

— Mai degrabă doamna A. Am convins-o pe Varinka să-mi dea drumul şi am încercat să-l iau pe Max, dar m-a prins Vladi. Când s-a dus să adune sătenii, doamna A. ne-a adus mâncarea şi m-a lăsat să fug.

— Scumpa de ea.

— După aceea m-am ascuns într-un dulap din cămară.

— Bună decizie.

— Dar, când am ieşit, i-am auzit pe Vladi şi pe acoliţii lui în curte, unde făceau un foc mare din mobila de salon a Agnessei. Ţipau „Ucideţi porcii!”, după care l-au luat pe tata...

S-a oprit din nou.

— N-o să uit niciodată urletele Agnessei. Îl implora pe Dumnezeu să aibă milă de ei, a reluat, ştergându-şi o lacrimă cu dosul palmei. Am văzut toată scena din pădure. Mi-aş fi dorit atât de mult să fug la ei, dar erau săteni peste tot. Nu-ţi pot descrie ce i-au făcut lui Tum-Tum.

— O să trecem noi şi peste asta, o să ne întoarcem acasă şi o să-i pedepsim pe toţi.

— În viaţa asta, sper.

Lumina dimineţii a început să pătrundă în cameră şi am văzut-o pe Liuba mai clar. Îşi vopsise părul blond-deschis.

— Ca să nu fiu recunoscută, a spus, trăgându-se de o şuviţă. Cum ţi se pare?

— Te prinde. Eu m-am tuns.

— Ai renunţat la comoara ta, Sofia?

— O să-mi crească la loc.

— Ştii ceva despre Afon?

Nimeni nu se pricepea să schimbe subiectul unei discuţii mai bine decât ea.

— Nu ştiu dac-o să-l mai vedem vreodată, Liuba, am spus, netezind marginile păturii.

Cum era să-i spun: „E posibil ca dragul tău cumnat să fi fost prins şi ucis de Armata Roşie?” Aveam timp să-i relatez întreaga poveste mai târziu.

— Dar ştiu că Max e cu Varinka şi cu Taras. Lucrez ca recuperator de datorii pentru proprietara stabilimentului ăstuia şi l-am văzut pe Taras. Locuieşte pe Rue de Serene, la numărul 24.

— Te-a recunoscut?

— Nu ştiu, dar cred că e mai periculos decât înainte.

— O să-l luăm înapoi pe Max.

— Cum ai ajuns de la Malinov până-aici?

— Am luat vaporul până la Constantinopol, unde am vândut ciorapi de mătase o perioadă, după care am stat un an la Roma şi am venit aici cu o trupă de circ.

— Numai tu puteai face toate astea, am spus, zâmbind.

I-am strâns mâinile între palme, mâini de femeie acum, subţiri, aspre şi roşii, pline de pete negre.

— Liuba, ce-ai păţit la mâini?

— M-am angajat la o fabrică Citroën din sudul Parisului, a zis, ridicând din umeri.

— Tocmai tu, Liuba? Locul tău era la universitate. Ţi-ai distrus mâinile.

— Dar am supravieţuit. Am zburat din colivia aurită.

— Mi-e dor de ea.

— Nu trece zi să nu mă gândesc la prăjitura cu mere a Bucătarului. La cearşafurile de mătase. Dar, dacă zăboveşti prea mult cu gândul asupra trecutului, uiţi că trebuie să mergi mai departe, a spus Liuba, după care a făcut o scurtă pauză. Nu-i ciudat să colinzi prin lume, dar să nu te poţi întoarce acasă?

A făcut semn din cap spre planta de pe noptieră, ai cărei muguri albi, doi la număr, erau acum înfloriţi.

— Trandafirul tău, a spus, aplecându-se să-l miroasă. Din soiul cel vechi al domnului Gardener.

— Când m-am întors acasă, sera Agnessei era demolată. Îl îngrijesc de când am plecat din Rusia.

Liuba a mângâiat o petală.

— Bieţi trandafiri pierduţi! La fel suntem şi noi, dacă stau bine să mă gândesc.

Pe măsură ce răsăreau zorii, tot mai multă lumină pătrundea printre scândurelele persienelor. M-am uitat la chipul Liubei. Era deja adolescentă, iar, la cei paisprezece ani ai săi, semăna leit cu tata.

Şi-a pus palma peste mâna mea şi mi-a strâns-o.

— Am un plan.

— Nu mă surprinde.

— Nu cumva să încerci să mă opreşti, surioară. Ne întâlnim după-amiază, la trei, la casa din Rue de Serene unde l-ai văzut pe Taras. Mergem să-l luăm pe Max înapoi.

S-a ridicat.

Am întins mâna după ea.

— Rămâi aici, te rog. Unde locuieşti?

S-a aplecat şi m-a sărutat pe obraz.

— Cu cât ştii mai puţine, cu atât mai bine, surioară.

Ce binecuvântare să o am din nou lângă mine!

S-a uitat la mine cu o privire gravă. Aceeaşi privire pe care o avea tata când era îngrijorat.

— Ora trei. Rue de Serene.

— Fii prudentă, i-am zis.

O pierdusem deja o dată; mi-era groază să mă gândesc că aş putea să o pierd din nou.

Liuba mi-a mai aruncat o privire fugitivă şi a ieşit. Altă dată, mi-ar fi părut melodramatică, acum însă, o consideram cea mai curajoasă femeie pe care o cunoşteam.

Am zăbovit câteva clipe şi m-am desfătat cu reîntâlnirea miraculoasă cu scumpa mea Liuba, care era vie şi nevătămată, şi mai aprigă ca oricând.

Am cumpărat o prăjitură cu mere, m-am aşezat pe o bancă în parc şi am mâncat-o pe îndelete. Era cu totul altceva faţă de masa mea obişnuită, o rămăşiţă de croasant şi nişte îngheţată topită, culese din coşul de gunoi al teatrului de păpuşi. Pe o bancă, am găsit o eşarfă din păr de cămilă, îngheţată bocnă, pe care am dezmorţit-o suflând în ea. După ce mi-am înfăşurat-o la gât, am constatat că e o ţesătură de calitate, grea şi călduroasă. Doar în Paris puteai descoperi asemenea lucruri.

După ce m-am plimbat o vreme prin parc, înfruntând vântul rece, am pornit spre casa din Rue de Serene, unde îmi dădusem întâlnire cu Liuba. M-am dus la cafeneaua de peste drum, a cărei faţadă era vopsită într-un negru lucios.

O masă şi două scaune erau încă afară. Înăuntru, atmosfera părea animată, aşa că am ocupat un loc la masă, îmbrăcată cu haina şi căciula din blană albă de câine.

De la masa cafenelei, vedeam perfect clădirea elegantă, din piatră gri, cu ferestrele înalte şi late de la etajul al doilea. Ce punea Liuba la cale? Aveam o presimţire rea.

În scurt timp, a venit şi Liuba şi s-a aşezat lângă mine.

— Deci, care-i planul? am întrebat.

— Nici bună ziua nu-mi mai dai? Alte surori ar fi recunoscătoare că le salvez copilul.

— Mă tem pentru tine, Liuba.

— Totul e pus la punct, a zis, îndreptându-se de spate şi arătând spre casă. Mă duc înăuntru.

— Ţi-ai pierdut minţile.

— Ai tu altă soluţie de a-l găsi pe Max? Mi se face rău numai când mă gândesc că trăieşte cu oamenii ăia.

— Crezi că eu nu-mi fac griji? Am tot pândit casă, dar nu l-am văzut niciodată pe Max. Nici pe Varinka, de altfel.

— Am stat şi eu la pândă de când am plecat de la tine. Nu e nimeni acasă acum.

— Vin şi eu cu tine, Liuba.

— Nu mi-o lua în nume de rău, dar mă descurc mai bine când sunt singură. În afară de asta, Taras te-a văzut când ai trecut să recuperezi datoria. Aşa că stai aici, în caz că se întoarce. Am un plan infailibil. Intru pe uşa din dos.

— De unde ştii că au aşa ceva?

— Am verificat.

Liuba a desfăşurat o hartă imaginară pe masa cafenelei.

— Bucătăria e la parter şi e destul de spaţioasă. Dormitoarele sunt în mod cert la etajul al doilea, iar biroul nu poate fi altundeva decât la etajul întâi.

— Dacă se întoarce Varinka?

— O păcălesc eu cumva.

— Taras e un ucigaş, Liuba.

— De ce crezi că am asta la mine? a spus şi a scos din buzunar o bonetă albă.

— E o bonetă de menajeră.

— Am împrumutat-o de la o prietenă, a spus, zâmbind. Taras n-are de unde să ştie că nu sunt menajera. Ştiu să fiu umilă, dacă e nevoie.

— Nu face asta, te implor.

— Nici măcar n-o să dau ochii cu el, a zis, ridicându-se de pe scaun. Dar prezenţa ta la terasă, în miezul iernii, bate la ochi.

— Nu plec de-aici.

— Cum vrei. Dar ne trebuie un semnal. Dacă vezi că se întoarce vreunul din ei, pune-ţi scaunul peste celălalt. Dacă nu ies în zece minute, cheamă poliţia.

— Stai o clipă...

— N-avem timp de pierdut. Trebuie să fac asta, de dragul lui Max.

A traversat strada în grabă, uitându-se în ambele sensuri, apoi a luat-o spre aleea ce ducea în spatele casei.

M-am ridicat, m-am aşezat iar, cu privirea aţintită la casă. Încotro o luase? Am văzut două ciori care se băteau pe o bucată de pâine, apoi m-am uitat la ferestre, doar – doar oi zări vreo mişcare. O fi intrat oare? De ce oare îmi lăsasem surioara să-şi pună viaţa în pericol?

Am observat că se mişcă ceva la fereastra de la etajul întâi şi am sărit în picioare. A apărut Liuba şi a clătinat din cap, ridicând mâinile, cu palmele întinse. I-am făcut semn să plece din casă, dar a dispărut în camera întunecoasă.

M-am aşezat iar, cu haina de blană îmbibată de sudoare.

Câteva minute mai târziu, Liuba s-a apropiat de fereastra de la etajul al doilea, cu o cutie în braţe. A deschis-o şi a întors-o cu fundul în sus, cu o privire nervoasă.

Apoi s-a făcut din nou nevăzută. Mă abţineam cu greu să merg şi să bat la uşă.

În spatele meu, s-a deschis uşa cafenelei, inundând caldarâmul de lumină aurie, căldură şi râsete. A ieşit un bărbat şi a trecut pe lângă mine. Am întors capul, şi privirile ni s-au intersectat.

Taras. Mi s-a tăiat răsuflarea. Avea o figură dezorientată şi o înfăţişare pe care o văzusem deseori la bordel. Privirea toropită a fumătorului de opiu. Sigur mă recunoscuse. M-am întors cu spatele. Taras a traversat strada, a urcat treptele casei, a descuiat uşa şi a intrat.

Îmi simţeam inima fremătând sub căptuşeala hainei. În momentul acela, Liuba a reapărut la fereastra de la etajul întâi. M-am ridicat şi am pus scaunele unul peste altul, ca să îi dau semnalul. Apoi am arătat cu mâna spre uşă.

— E în casă, am zis, sperând să îmi citească pe buze.

Am dus o mână la piept, când am văzut-o că se întoarce cu spatele. S-o iau prin spatele casei şi să intru pe unde intrase ea? Să dau fuga la poliţie?

N-am făcut niciuna, nici alta, ci am traversat strada în goană şi m-am dus direct la uşa din faţă.

Capitolul 48

SOFIA
1918

Am bătut la uşă, simţindu-mi degetele arzând la atingerea lemnului rece, în timp ce în minte mi se învolburau un noian de idei. Să merg la vecini şi să le cer ajutorul?

Am mai bătut o dată, apoi am tras cu urechea la vocile copiilor de pe terenul de joacă din apropiere; inima îmi tremura în piept. În ce situaţie îmi pusesem sora?

S-a deschis uşa şi, în prag, a apărut o femeie mărunţică şi brunetă, cu o eşarfă de mătase roz legată în jurul capului. Lângă ea, stătea Liuba, cu boneta de menajeră pe cap şi spălătorul de duşumea în mână, al cărui pămătuf de bumbac atârna ud şi cenuşiu. O mai văzusem undeva pe acea femeie.

— Să vii şi săptămâna viitoare, i-a spus Liubei.

Cunoşteam vocea aceea. Era mama Varinkăi. Avea un chip blând, de madonă.

— Vin, doamnă, a zis Liuba, făcând o plecăciune adâncă.

A ieşit din casă şi m-a tras după ea.

Mama Varinkăi s-a uitat în ochii mei.

— La revedere. Aveţi grijă la trepte.

Ne-am îndepărtat iute de casă. Spălătorul Liubei îngheţase deja.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o.

— Ţi-am zis eu c-o să fie bine.

— *Bine*? S-a întors Taras acasă. Era chiar la cafenea. E posibil să mă fi recunoscut. Pe tine te-a văzut?

— M-am uitat peste tot după documentele şcolare. În birouri, în dulapuri. Dar m-a prins mama Varinkăi tocmai când scotoceam prin sertarele din bucătărie. M-a întrebat ce caut, după care s-a dus în bibliotecă şi mi le-a adus. E de partea noastră, Sofia. Vrea să ţi-l dea înapoi pe Max.

— Pe Max l-ai văzut? Ori pe Varinka?

— I-am văzut doar păturica veche, pe podeaua din dormitor.

— Te-a văzut Taras?

— A intrat în bucătărie exact când dădeam să plec. M-a

întrebat ce caut acolo. Cred că era beat sau ameţit de opiu, fiindcă se clătina pe picioare.

— Doamne, Liuba, nu-mi vine să cred c-ai făcut asta!

— Atunci, mama Varinkăi i-a zis: „E menajera. Las-o să muncească”.

Mi-a întins spălătorul şi a spus: „Tocmai se ducea să cumpere un pămătuf nou”.

— Ce înger de femeie!

— M-au cam trecut năduşelile când l-am auzit pe Taras că spune: „Stai o clipă. Te ştiu de undeva”, dar mama Varinkăi i-a răspuns repede: „E franţuzoaică şi face curăţenie foarte bine. Dă-i pace”. Mi-a dat zece franci şi mi-a zis: „Hai, du-te fuga. Podeaua nu se curăţă singură”.

Liuba a scos actele împăturite din buzunar şi am intrat pe o alee, ca să le citim. Era o scrisoare de înscriere de la L’École Cygne Royal, pe antetul căreia era o lebădă.

Stimată Varinka Puşkinski, fiul dumitale, Maxwell...

Nu am citit continuarea, ci am împăturit hârtia şi am vârât-o în buzunar, cu lacrimi în ochi. În curând, aveam să îmi revăd fiul.

Liuba m-a cuprins de umeri.

— Nu-i momentul să plângem, surioară. Avem treabă, a spus, zâmbind. Şi zece franci de cheltuială. A băgat mâna în buzunar. Şi încă ceva.

A scos colierul de smaralde al mamei şi mi l-a arătat, ţinându-l de încuietoare.

— Liuba, eşti un geniu. Unde...

— Era în caseta de bijuterii din dormitor.

Am lăsat spălătorul îngheţat pe alee şi am pornit spre Rue Chabanais. Pe la jumătatea drumului, am pipăit hârtiile din buzunar, ca să fiu sigură că sunt reale.

Cu ajutorul Liubei, reuşisem să-mi găsesc fiul.

•

În dimineaţa următoare, ne-am dus amândouă la L’École Cygne Royal, în nădejdea că îl voi zări pe Max în curtea şcolii. Am ajuns pe la ora zece, ca să nu ne întâlnim cu Varinka când îl aducea.

Prudente, am rămas pe trotuarul de vizavi şi am trecut prin dreptul intrării, deasupra căreia scria *École Maternelle* cu litere gravate. Deasupra uşii albastre, stătea un blazon din piatră care înfăţişa trei lebede. Alături, înconjurată cu un gard negru, din

fier forjat, se întindea curtea şcolii, acoperită cu un strat de pietriş. Peste tot domnea o ordine desăvârşită. Trei căluţi metalici, în culori pastelate, cocoţaţi pe câte un arc gros şi ruginit, erau amplasaţi în groapa cu nisip de lângă zidul din stânga. Ce spaţiu de joacă drăguţ! În fundul curţii, se vedeau nişte trepte care urcau la două uşi gălbui, din stejar, cu balamale negre. Acolo să fi fost oare clasa lui Max? Oare copiii ieşeau la joacă pe vreme rece?

M-aş fi mulţumit să-l zăresc, fie şi pentru o clipă.

Am tresărit şi eu, şi Liuba în momentul în care uşile s-au deschis, iar copiii au ieşit disciplinaţi, sub supravegherea a trei învăţătoare care îi ajutau să coboare treptele. Cei mai mici, înfofoliţi cu paltonaşe şi fulare, s-au dus direct la groapa cu nisip. Erau foarte tăcuţi.

La scurt timp după aceea, a mai venit un grup de copii mai mari. Eu şi Liuba ne învârteam dintr-un capăt în celălalt al trotuarului, căutându-l pe Max în mulţimea de şcolari încotoşmănaţi în haine groase.

Învăţătoarele stăteau câte două aproape de groapa cu nisip şi discutau, cu mâinile în buzunare şi tropăind din picioare, ca să nu le îngheţe. Din când în când, câte una dintre ele mergea să potolească o ceartă sau să încheie nasturii la haina vreunui copil.

O învăţătoare a plecat de lângă colega ei şi s-a alăturat copiilor mai mari.

— *Jaqcues dit touché tes genoux!* a strigat ea.

Copiii s-au aplecat şi şi-au atins genunchii.

Era un faimos joc de imitaţie, în care participanţii erau eliminaţi dacă urmau instrucţiunile fără să audă cuvintele *„Jacques dit”.*

Un cuplu tânăr, care trecea pe trotuar, s-a oprit alături de noi, ca să urmărească jocul copiilor. Eu şi Liuba ne-am apropiat de gard şi am încercat să desluşim feţele copiilor, atât cât puteam, căci erau cu toţii înfofoliţi cu fulare şi căciuli. Într-un final, mi-au căzut ochii pe un copil.

Liuba m-a apucat de braţ.

— El e.

Max să fie oare? Purta un palton bleumarin şi căciuliţă gri, tricotată.

— *Jacques dit tirez la langue!* a strigat învăţătoarea.

Copiii au scos limbile şi, în acelaşi timp, norişori de abur.

— *Lève un pied!* a zis învăţătoarea, luându-i pe toţi prin surprindere.

Fiecare copil a ridicat un picior, iar, când şi-au dat seama că fuseseră prinşi, unul dintre ei a scos un râset cristalin, care mi-a dat fiori prin tot corpul.

Max. Băieţelul cu palton bleumarin.

M-am agăţat de grilajul din fier forjat, ca să nu cad. Băiatul meu.

A plecat, împreună cu alt copil, spre groapa cu nisip.

Cu cât îl priveam mai mult, cu atât eram mai sigură că nu mă înşelasem. Avea mersul relaxat al lui Afon. Culoarea tenului meu. De-aş fi putut să mă apropii mai mult.

Cuplul tânăr şi-a văzut de drum, iar eu mi-am cântărit opţiunile. Oare să-l strig pe Max? Învăţătoarea era prinsă cu jocul pe care îl iniţiase şi n-ar fi băgat de seamă.

Max a venit în direcţia mea, pe lângă gard, trecându-şi mănuşile peste vergele acestuia.

— Max, puiule, am şoptit.

S-a întors spre mine.

— Sunt eu, mama ta, scumpule.

S-a apropiat. Mă mai ţinea oare minte?

Deodată, învăţătoarea aflată lângă groapa cu nisip s-a dus spre trepte şi a bătut din palme.

— Prânzul, copii.

Max mi-a mai aruncat o privire, după care a luat-o la fugă spre uşă.

— Te recunoaşte, Sofia, a zis Liuba, trăgându-mă lângă ea. Trebuie să vorbim cu directoarea. Dacă-i arătăm documentele, putem să-l luăm chiar azi.

M-a cuprins o senzaţie de căldură, imaginându-mi cum ieşim toţi trei pe porţile şcolii, eu de mână cu Max.

Mi-am scos căciula din blană de câine.

— Cum arăt?

— Groaznic. Haina asta-i oribilă. Ai grijă să ţi-o scoţi când intri în clădire. Iar părul...

Şi-a lins palma şi mi-a netezit părul.

— Gata. Aşa e bine. Arăţi ca orice mamă franţuzoaică.

— Cel puţin am reuşit să mă îmbăiez.

— N-ar strica, totuşi, să te dai cu puţin parfum. Încearcă să te

ţii la distanţă.

•

Am aşteptat în anticamera biroului directoarei. Miresmele apetisante de friptură de pui, cartofi şi scorţişoară, care pluteau în aer ne aţâţau senzaţia de foame. Cel puţin Max avea parte de o masă sănătoasă, o dată pe zi. Mi-am strâns pe lângă corp haina din blană de câine, hotărând că e mai bine să o ţin pe mine, căci pantalonii şi cămaşa murdară arătau chiar mai rău.

O femeie înaltă a venit la uşa biroului, iar eu şi Liuba ne-am ridicat iute în picioare. Mi-am netezit pantalonii cu palmele.

Femeia ne-a făcut semn să intrăm, apoi s-a aşezat dreaptă în spatele biroului Ludovic al VI-lea. Purta o rochie neagră, din lână, bine croită, cu manşete din dantelă albă şi guler delicat ca o pânză de păianjen. Pereţii erau îmbrăcaţi în lambriuri negre, podeaua, acoperită cu un covor gros, iar în şemineu ardea un foc de cărbuni. Cu greu m-am abţinut să nu mă apropii şi să-mi încălzesc mâinile la el. Directoarea a lăsat uşa deschisă, semn că se aştepta la o discuţie scurtă.

— Despre ce este vorba? Aţi nimerit într-un moment nepotrivit. Pauza de prânz e inclusă în program.

Mă privea şi parcă nu reuşea să-şi dezlipească ochii de la mine, cu o uşoară încruntare a sprâncenelor, ca şi când ar fi văzut o maimuţă dresată, îmbrăcată în fustă multicoloră. Fireşte, cel mai mult o dezgusta haina, căci, în ochii unei franţuzoaice, să porţi haină din blană de câine în public era chiar mai ruşinos decât să îmbraci un costum de clovn ori o pungă de hârtie. Pe lângă asta, părul meu ciopârţit şi ghetele de servitoare accentuau înfăţişarea mea deplorabilă.

Am amuţit. Era esenţial ca directoarea să înţeleagă situaţia.

— Bună ziua, *madame* Fournier, a vorbit Liuba în locul meu. Mă numesc Liuba Streşnaiva, iar ea este sora mea, Sofia. Dorim să ne interesăm de un elev înscris la această şcoală.

— Cum îl cheamă?

— Maxwell Streşnaiva Stepanov, am spus.

— Nu avem niciun elev cu acest nume.

Cu degete tremurânde, am scos din buzunar scrisoarea de înscriere şi i-am întins-o directoarei.

— Mama lui m-a rugat să vin după el. Aveţi aici documentul care confirmă asta, am spus, căutându-mi cu grijă cuvintele în franceză.

A aruncat o privire pe hârtia respectivă şi mi-a înapoiat-o repede.

— Scrie că pe copil îl cheamă Puşkinski. Nu avem voie să încredinţăm copiii decât rudelor apropiate.

— A avut loc un deces în familie, a intervenit Liuba.

— Nu mă surprinde, dar, dacă aş permite oricărui necunoscut să intre şi să ia un copil...

— Pot să fiu sinceră cu dumneata, *madame*? am întrebat. Ştiu că arăt într-un hal fără de hal, pentru că am venit cu căruţa din Rusia, dar eu sunt mama lui Max. Băiatul meu e de viţă nobilă. Familia mea e înrudită cu ţarul.

— Nu te pot ajuta.

— L-am văzut azi în curtea şcolii. Nu părea în apele lui. E în pericol alături de cei doi care îl ţin acum. Iar, dacă află că sunt aici, îl vor lua şi vor fugi.

Directoarea a închis uşa şi s-a dus la fereastră, cu mâinile în sân.

— Tot ce ştiu e că respectivul cuplu care a înscris copilul la şcoală m-a ameninţat şi ar putea pune în pericol viaţa celorlalţi elevi.

— Mi l-au răpit pe Max când eram în Rusia.

— Şi eu ce să fac? M-am trezit cu un agent CEKA, voinic ca bradul, în birou, care mi-a dat de înţeles că mă omoară dacă nu-i primesc copilul la şcoală.

— De unde ştii că e agent CEKA?

Se vede treaba că poliţia secretă a comuniştilor ieşise din clandestinitate, de vreme ce directoarea deţinea asemenea informaţii.

— Nu sunt naivă. Mama mea e bolnavă şi are nevoie de mine. Nu pot să risc.

— Dacă prezenţa lui Max îi pune în pericol pe ceilalţi elevi, n-ar fi mai bine să ne laşi să-l luăm? a spus Liuba.

— Nu pricepi. Bărbatul m-a ameninţat cu moartea. Mi-a dat de înţeles că ar avea poliţia la degetul mic. Că el e autorul crimelor din Paris. Mi-e groază să mă gândesc ce-aş păţi dacă dispare copilul.

— Dumneata ai copii?

— Nu, a răspuns directoarea, revenind în spatele biroului. Îmi pare rău, dar cel mai bine ar fi să mergeţi şi să discutaţi cu familia respectivă.

— Am motive întemeiate să cred că Max e în pericol, am zis.

Directoarea m-a măsurat îndelung.

— Mi-aş dori să te pot ajuta. Bietul copil s-a adaptat uşor, dar bănuim că acasă e neglijat. Înfulecă de zici că-i un animal flămând. Doar terci, nimic altceva. Iar mama nu vine niciodată la patru fix după el. Dar trebuie să mă înţelegi şi pe mine. Mi-e frică de familia asta.

— Promit că îl iau şi plecăm cât mai departe de Paris. Dacă întreabă, poţi să le spui sincer că nu ştii unde. Cine te-ar putea contrazice?

S-a aşezat pe scaunul de la birou.

— Du-te la poliţie.

— Poliţia nu face nimic, a spus Liuba. Şi au început deja să ne deporteze în Rusia, ceea ce e totuna cu condamnarea la moarte. Pe noi cine ne ajută?

— Dar pe mine? Trăim vremuri în care fiecare se descurcă cum poate. Am să vă rog să plecaţi acum.

M-am dus spre birou.

— În familia mea, am învăţat că politeţea e mai presus de orice, dar sunt disperată, *madame.* Te implor. Într-o zi, o să te fac o femeie foarte bogată. Am smaralde...

— Nimic nu e mai important decât siguranţa, a spus directoarea, ridicând receptorul telefonului. Ar fi păcat să fiţi deportate în Rusia.

Am pornit spre uşă, împreună cu Liuba.

— Eşti o femeie crudă, am zis, dar cuvintele mele au rămas fără ecou.

Am lăsat-o pe directoare aşezată la birou, cu o mână pe telefon, şi am ieşit din încăpere, lipsită în continuare de şansa de a-l salva pe Max.

•

Ningea, şi vântul ne biciuia feţele, în timp ce ne îndreptam spre catedrala rusă din Rue Daru, ca să-i arăt Liubei transformările de la fabrica de păpuşi.

— Dacă Varinka părăseşte Parisul, împreună cu Max, înainte să găsim o cale de a-l salva? am întrebat.

— O să sară ajutorul de undeva, a spus Liuba. Presimt asta.

Ne-am continuat drumul printre nămeţii afânaţi care începeau să se aşeze pe chioşcurile de cărţi, ale căror obloane erau trase. Cred că eram o privelişte jalnică. Două vagabonde ca vai de

lume.

Liuba a dat cu piciorul într-o piatră.

— Am aflat, totuşi, informaţii utile de la *madame* Fournier, a spus. Cel puţin, acum ştim ce o îngrijorează în privinţa lui Max. Iar ăsta e primul pas spre găsirea unei soluţii.

Am ajuns la catedrala rusă şi ne-am oprit pe alee. Cupolele aurite îi dădeau un aspect extrem de maiestuos.

— Mi-e dor de mama, am zis.

— Şi mie, a spus Liuba, scuturându-mi zăpada de pe umăr şi cuprinzându-mă în braţe.

Am rămas îmbrăţişate sub ninsoare, calde ca un singur trup, unite printr-un fir de argint mai rezistent ca oricând.

Capitolul 49

ELIZA
1918

La o zi după ce l-am găsit pe Merrill şi l-am trimis acasă, laolaltă cu ceilalţi piloţi răniţi, am luat-o pe Rue Saint-Honoré, înspre catedrala Sf. Aleksandr Nevski. La ora unu, aveam întâlnire, în subsolul catedralei, cu doamna Nonna Zaronova şi rusoaicele care meşteşugiseră atâtea obiecte frumoase în sprijinul cauzei. Ţineam la piept o cutie cu bomboane de ciocolată, pe care o cumpărasem de la New York.

Vorbisem deja cu personalul Spitalului St. Luke din New York, care urma să-l preia pe Merrill şi să-l interneze în centrul de recuperare, pentru a se întrema înainte să plece la Bethlehem.

Până şi pe timp de iarnă, Parisul era splendid, căci zăpada estompa ravagiile războiului. Păşeam ţanţoş la gândul că iniţiativa aceasta venea în sprijinul multor refugiaţi ruşi. Cu câtă înfrigurare primisem ultimul transport de produse! Desfăcusem lada în bucătăria casei din Gin Lane şi mă minunasem la vederea păpuşilor încântătoare şi a aşternuturilor tivite cu dantelă.

Peste o sută de femei duc o viaţă mai bună datorită dumitale, îmi mărturisise doamna Zaronova într-o scrisoare. Femeile din neamul Woolsey ar fi fost mândre de mine.

Am traversat în grabă cartierele îngrijite, admirând uniformitatea peisajului, faţadele din piatră de culoare deschisă, mansardele şi balcoanele negre, lucrate cu o fineţe de filigran.

Deodată, mi-a apărut în faţă catedrala somptuoasă, o minunată mostră de arhitectură neo-bizantină, ascunsă în inima Parisului. Era atât de diferită de stilul clădirilor dimprejur, de ziceai că fusese transplantată acolo direct de la Petrograd.

Am urcat treptele şi am intrat în catedrală, unde coriştii, înveşmântaţi în alb, repetau „S-a pogorât Gavril”, iar glasurile lor reverberau în imensul naos.

— Doamna Henry McKeen Ferriday, m-am prezentat, cuvintele mele răsunând în toată catedrala. Am sosit de la New York. Doamna Zaronova mă aşteaptă.

Dirijorul mi-a făcut semn să ies şi să cobor pe nişte trepte de ciment. Am intrat într-o criptă frumos pictată, luminoasă şi plină de mese la care lucrau o mulţime de femei, pălăvrăgind vesele printre mosoare de lemn, dantelării şi păpuşile artizanale de care New York-ul ajunsese să se îndrăgostească. Multe dintre ele tocmai îşi terminaseră supa din castroane, astfel că aerul mirosea a morcovi şi ceapă.

O femeie înaltă şi cu o figură serioasă mi-a venit repede în întâmpinare.

— Eu sunt doamna Zaronova.

Era altfel decât mi-o imaginasem. Mai lipsită de rafinament şi cam din topor. I-am înmânat cutia cu ciocolată şi m-am prezentat.

— Obiectele artizanale pe care le faceţi aici sunt foarte bine primite în America, doamnă Zaronova. Tot ce ţine de tradiţia rusească e la mare căutare. Ar trebui să le vezi pe newyorkeze gătite cu diademe brodate şi fuste mai scurte. Păpuşile şi aşternuturile pe care ni le-ai trimis s-au vândut ca pâinea caldă.

— Doreşti să le vorbeşti muncitoarelor? m-a întrebat.

M-am dus spre cea mai apropiată bancă.

— Bună ziua, doamnelor. Eu sunt doamna Woolsey Mitchell Ferriday. Îmi puteţi spune Eliza. Am venit de la New York, în calitate de reprezentant al Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi. Vreau să vă spun că vă apreciez foarte mult eforturile, precum şi munca neobosită depusă de doamna Zaronova. Sper ca parteneriatul nostru să dureze mult timp de acum înainte.

După ce mi-am încheiat discursul, au izbucnit ropote de aplauze, iar o femeie căruntă s-a apropiat de mine.

— Mă numesc Yara, s-a prezentat. Nu vorbesc engleza foarte bine, dar voiam să-ţi spun că mai este o persoană căreia trebuie să-i mulţumeşti pentru toate acestea. O doamnă rusoaică, foarte cumsecade, care ne-a ajutat enorm, a precizat Yara, aplecându-se spre mine. Umblă vorba că ar fi rudă cu ţarul.

Am simţit brusc cum îmi freamătă inima, ca o pasăre prinsă în colivia pieptului meu.

— Mi-ar face mare plăcere să o cunosc. Cum o cheamă?

— Nu sunt singură, dar cred că ştiu unde o poţi găsi.

•

Am urmat-o pe Yara, care s-a dovedit neaşteptat de sprintenă, până la restaurantul de peste drum. Am intrat, alungând cu mâna fumul gros de ţigară, şi m-am uitat la localul aglomerat, exact ca restaurantele de la Petrograd. În sală predomina culoarea mea preferată – roşu-aprins. Mesele şi scaunele erau decorate cu desene vesele, cu motive florale. Feţe de masă roşii, draperii groase, tot roşii. Pe pereţi, stăteau atârnate tăvi din metal lăcuit, iar etajerele erau pline de tot felul de mărunţişuri. Păpuşi matrioşca. Castroane din papier mâché. Ouă comemorative, pe care erau pictate fiicele ţarului. M-am uitat cu mai multă atenţie şi am văzut chipul Olgăi, biata de ea. Doar patru ani trecuseră de când o cunoscusem la Petrograd?

Ne-am croit drum până la masa plasatoarei, unde a trebuit să ridicăm tonul, ca să ne facem auzite în mulţimea de ruşi gălăgioşi. O chelneriţă s-a strecurat pe lângă noi, ducând în braţe un soi de colţunaşi prăjiţi care miroseau a carne de miel. O femeie gârbovită s-a apropiat de noi, cu un cornet acustic la ureche, şi a spus ceva.

— Întreabă dacă vrei să mănânci ceva, mi-a tradus Yara.

— Puţină pâine ar fi minunată, am spus. Şi, poate, nişte brânză?

Femeia a dus cornetul la ureche, aşteptând traducerea Yarei. Nu era de mirare că sărmana de ea îşi pierduse auzul în vacarmul de acolo.

Apoi mi s-a părut că Yara întreabă: „Doamna care face supă e aici?”

Femeia m-a măsurat îndelung, după care s-a făcut nevăzută în spatele unei draperii roşii, ce separa salonul de zona din

spate a restaurantului.

— Unde se duce? am întrebat, rezemându-mă de masa plasatoarei.

Yara a ridicat din umeri.

Ne-am uitat la mesele ticsite de bărbaţi şi femei care se ciorovăiau şi râdeau. Oare o cunoştea pe Sofia vreunul dintre acei oameni? Mă bătea gândul să întreb în gura mare, dar, ţinând seama de pronunţia mea stâlcită a limbii ruse, cel mai probabil, nici nu mi-ar fi dat atenţie.

Am simţit o bătaie pe umăr.

— Îmi cer scuze, *madame,* a spus o voce în engleză, dar astăzi nu avem nici pâine, nici brânză. Doar fursecuri cu caramel.

M-am întors şi am dat cu ochii de Sofia, slabă ca un ţâr, îmbrăcată cu nişte pantaloni din bumbac şi cămaşă bărbătească, peste care îşi legase un şorţ gri, din pânză.

— Eliza, a spus, întinzând o mână spre mine.

Mi-a luat câteva clipe până s-o recunosc, dar m-a ajutat vocea ei. „Eliza”.

I-am strâns mâinile. Chiar ea era?

— Sofia?

A încuviinţat din cap, cu lacrimi în ochi.

— Nu te apropia prea mult. S-ar putea să am toate bolile pământului.

I-am cuprins în palme obrajii murdari şi umezi de lacrimi.

— Nici holera nu mă poate ţine departe de tine, scumpa mea. Doamne, dac-ai şti câte griji mi-am făcut. Am strâns-o în braţe. În sfârşit, te-am găsit.

Îi simţeam pieptul slab cutremurându-se de suspine.

— Gata, linişteşte-te. Totul o să fie bine de-acum încolo, am zis, mângâind-o pe spate. Ce s-a întâmplat cu părul tău, scumpo?

S-a desprins din îmbrăţişare şi şi-a şters ochii cu dosul palmei.

— L-am vândut.

— Îţi stă bine. Toate doamnele şic din New York s-au tuns bob.

Mi-am scos batista din manşetă şi i-am întins-o.

S-a şters la ochi.

— Mereu ai batistă la tine, Eliza.

A apărut şi Liuba, cu părul vopsit blond, nuanţă care o prindea de minune. Ce mult crescuse!

Le-am tras pe amândouă la piept.

— Nu vă mai scap din ochi. Aveam atâtea de discutat. Yara mi-a spus că, datorită ţie, fabrica de păpuşi a ajuns aşa cum e acum.

M-am întors, dar Yara dispăruse.

— Am contribuit într-o mică măsură.

— Lasă modestia, a intervenit Liuba. Sofia a transformat complet atelierul. Înainte, bietele muncitoare trudeau ca sclavele.

Le-am tras pe amândouă într-un colţ.

— Trebuie să veniţi imediat la apartament. *Madame* Solange o să vă...

— O să venim, dar, mai întâi, trebuie să-l ajutăm pe Max. A fost răpit.

M-a trecut un fior de gheaţă. Vacarmul din jur parcă s-a stins şi nu o mai auzeam decât pe Sofia.

— Nu e cu voi?

— L-a luat o ţărăncuţă în care am avut încredere, când ne-au atacat bandiţii, şi ea a venit cu el la Paris. O cheamă Varinka şi nu vrea să mi-l dea înapoi.

— Dumnezeule mare! Dar e copilul tău!

Sofia şi Liuba s-au înghesuit lângă mine.

— Ne-am dus la şcoală, în speranţa că îl puteam lua de acolo, a zis Sofia. Dar directoarea, *madame* Fournier, refuză să ni-l dea. A zis că bărbatul care locuieşte cu Max e agent CEKA – poliţia rusă secretă – şi a ameninţat-o. Sărmana femeie e speriată de moarte.

— Cum se numeşte şcoala?

— L'École Cygne Royal, a răspuns Sofia, arătându-mi scrisoarea.

M-au podidit lacrimile când am văzut prenumele lui Max scris pe hârtie.

— Cunosc şcoala.

Era una dintre cele mai exclusiviste din Paris.

— Poţi să mă ajuţi să-l iau de acolo? Trebuie să ajungem înainte de ora patru, când vine Varinka după el. Oamenii ăştia, Taras şi Varinka, sunt foarte periculoşi. Taras a fost printre cei care ne-au atacat familia. Iar Vladi, prietenul lui, e cel care te-a rănit în tramvai.

— Of, scumpa mea, am spus, prinzând-o pe Sofia de mână.

— Bănuiesc că Taras a fost trimis aici ca să-i omoare pe nobilii care au fugit din Rusia. Trebuie să mai încerc o dată să-l iau pe Max. Poate reuşeşti tu s-o îndupleci pe directoare.

— N-ar fi mai bine să mergem la poliţie?

— Poliţia stă cu mâinile în sân, Eliza. Ai primit brăţara pe care ţi-am trimis-o?

— Uite-o, am zis, arătându-i încheietura mâini.

— Înăuntru, am ascuns o hârtiuţă pe care sunt scrise toate conturile de la băncile din Europa şi parolele. Tata ne-a spus să avem mare grijă de ea.

Am pus palma peste brăţară.

— Ce veste minunată!

— Banii din acele conturi îi pot ajuta enorm pe nobilii ruşi.

— Poate reuşim să mituim pe cineva de la şcoală, am zis. Mă gândeam chiar să cer sprijinul vreunei oficialităţi influente.

Părăsisem New York-ul având asupra mea o lungă listă de cunoştinţe ale mamei, pe care mă rugase să le vizitez; printre ele se număra şi un fost ofiţer rus.

— Exact la asta mă gândeam şi eu, a zis Sofia, aplecându-se spre mine.

Am împăturit documentele şi le-am vârât în poşetă.

— O să fac tot ce-mi stă în putinţă. Cunosc o persoană care ne-ar putea ajuta. O să-l rog să insiste pe lângă directoare să ni-l încredinţeze pe Max. Fireşte, oferindu-i în schimb protecţie directoarei.

— Îmi pare rău că te amestec în toată încurcătura asta, Eliza.

— Îmi place să rezolv probleme dificile. Avem o armată întreagă de refugiate ruse în Southampton.

— Nu mă surprinde.

A zâmbit şi, pentru prima oară, am revăzut-o pe vechea Sofia.

— Liuba se poate duce la apartament, iar noi două mergem să vorbim cu prietenul mamei şi pe urmă la şcoală.

— N-avem timp de pierdut. Dacă află Varinka că sunt aici, fuge cu Max din oraşşi n-o să-l mai găsesc niciodată.

•

Eu şi Sofia am luat un taxi până la Place Vendôme, unde am ajuns în unsprezece minute, şi am intrat în holul spaţios al hotelului Ritz. Aveam suficient timp să discutăm cu generalul Yakofnavici şi să mergem să-l luăm pe Max de la şcoală. Bătrânul hotel supravieţuise bombardamentelor germane şi se

schimbase foarte puţin de pe vremea când veneam aici cu părinţii, în vacanţele pe care le petreceam la Paris, în luna august.

Holul arăta neschimbat, iar spaţiul de recepţie, înalt de trei metri, era decorat cu mobilier din secolul al XVIII-lea. Paşii noştri răsunau pe podeaua din marmură în timp ce ne îndreptam spre splendidul birou în stil Ludovic al XVI-lea, tapisat cu piele. În spatele lui, şedea recepţionerul – Charles, potrivit ecusonului din piept –, care purta o conversaţie telefonică interminabilă, afişând figura plictisită a recepţionerilor parizieni.

— Numele?

— Eliza Ferriday şi Sofia Streşnaiva Stepanov. Am venit în vizită de la New York.

— Scopul?

Am şovăit puţin. Cum să-i explic că trebuie să predăm o serie de parole bancare, vitale pentru salvarea Armatei Albe, în schimbul cărora să primim ajutor pentru a-mi elibera fiul de neam nobil din mâinile unui asasin CEKA?

— Vreau să vorbesc cu generalul Yakofnavici. Deţin informaţii diplomatice importante cu privire la familia Streşnaiva. E o problemă urgentă, Charles.

— M-a pus pe linia de aşteptare, a spus, acoperind receptorul cu palma. Generalul şi-a angajat degustător de mâncare. Vă vine să credeţi? Doar în romane mai pomeneşti aşa ceva.

Oare faptul că îi spusesem pe numele mic îl făcuse, brusc, atât de vorbăreţ?

Recepţionerul s-a aplecat peste birou.

— E un om tare nesuferit. Cătrănit rău c-au pierdut războiul. Până şi gărzile lui de corp se tem de el, şi sunt două matahale. Ei nu cer să le deguste cineva mâncarea. Unul a-nfulecat un somon întreg, cu tot cu căpăţână.

M-am uitat la ceasul de pe perete. 15.30.

— Te rog, *monsieur*. Nu avem nicio clipă de pierdut.

Charles a pus receptorul în furcă şi ne-a făcut semn spre lift.

— Etajul al cincilea. Camera cincizeci şi doi. Fiţi pregătite de luptă, doamnelor.

Fremătam de emoţie în momentul în care liftul s-a pus în mişcare. Am prins-o pe Sofia de mână. Poate că îmi ratasem vocaţia şi ar fi trebuit să fiu spion, sau măcar ambasador.

Ne-a deschis un servitor şi ne-a condus într-un apartament

superb, pentru care Ritz-ul era recunoscut, cu camere înalte, ciubucuri masive şi un pat festonat cu o ţesătură cu imprimeu elegant. Două coloane din onix, înalte şi groase cât să susţină Parthenonul, despărţeau dormitorul de salonul în care se găseau o măsuţă de toaletă pictată şi o oglindă. Lângă fereastră, stătea un bărbat elegant, flancat de gărzi de corp.

A venit spre mine, cu o ţinută demnă mai degrabă de un domn parizian decât de militar rus. Purta un costum făcut la comandă, iar mustaţa îi era înfoiată ca aripile unei păsări. Poate că era altfel când îl cunoscuse mama. Va accepta oare să ne ajute?

I-am întins mâna generalului şi am prezentat-o pe Sofia. Bărbatul ne-a strâns mâinile, după care şi le-a pus în sân şi mi-a aruncat o privire încruntată.

— Ce te-aduce aici, doamnă Ferriday? Sunt foarte ocupat.

Vorbea franceza cursiv, cu un vag accent rusesc.

— Am o problemă urgentă care o priveşte pe prietena mea Sofia, aici de faţă.

Mi-au fugit ochii la cele două gărzi de corp, pe lângă care, chiar şi la cei 1,80 mai mei, mă simţeam pitică.

— Mama, Caroline Woolsey Mitchell, mi-a pomenit numele dumitale şi mi-a spus...

— Carry Woolsey?

A întors visător ochii spre fereastră şi a zâmbit.

— Extraordinară femeie! Şi frumoasă foc, pe deasupra.

Mama se prefăcuse că nu-şi mai aminteşte prea multe despre relaţia cu generalul, dar, din câte înţelegeam, el şi-o amintea foarte bine.

— Şi domnul Mitchell?

— Tata? A murit cu mulţi ani în urmă.

A legănat din cap.

— Iar ea nu s-a recăsătorit? Mare păcat! Carry Woolsey ştia să se descurce, nu glumă.

Mă foiam stânjenită.

— Domnule general, am venit să-ţi livrez nişte informaţii. Parole codate, mai exact.

A zâmbit.

— Asta-i grozav. Şi de unde, mă rog, ai aceste parole?

— Sofiei i-au fost încredinţate de la tatăl ei, Ivan Streşnaiva.

Generalul a pus ţigara pe marginea scrumierei din cristal, de

forma şi mărimea unui mic aisberg.

— De la minister? Bietul Ivan a fost ucis chiar la conacul lui, ca mulţi alţii. Groaznică întâmplare!

Sofia a făcut un pas în faţă.

— Mi le-a încredinţat înainte de asta.

— Le ai la dumneata?

— Sunt puse într-un loc sigur, am zis. Dar, înainte să ţi le dăm, avem o rugăminte.

Generalul a aruncat o privire către gărzile lui de corp.

— Presupun că vreţi bani.

— Avem nevoie de ajutor într-o problemă delicată, a spus Sofia. Un agent CEKA mi-a răpit fiul. L-a furat când eram în Rusia şi a venit cu el la Paris.

— Vă daţi seama că abia mă încumet să ies din hotel, chiar şi însoţit de gărzi de corp.

— Ştim. Max învaţă la L’École Cygne Royal, dar directoarea refuză să ne dea copilul, pentru că agentul a ameninţat-o cu moartea. E cu putinţă să ne ajuţi, domnule general?

— Pot să dau câteva telefoane. Să-i ofer ajutor directoarei în măsura posibilului. Eventual, să pun un agent de poliţie la intrarea şcolii.

— Agentul CEKA locuieşte pe Rue de Serene, la numărul 24, a precizat Sofia.

— O să-l rog pe comisar să-i facă o vizită. Nu m-ar deranja să mai dispară un agent CEKA. Dar, din păcate, nu vă pot promite nimic.

Am scos brăţara de pe încheietură şi i-am dat-o. Îmi simţeam mâna atât de goală.

— Codurile sunt înăuntru, pe o foaie de hârtie.

Generalul s-a uitat la obiectul din palmă.

— Mulţumesc, doamnă Ferriday. În felul acesta, vom putea recupera ceea ce ne aparţine. Voi face tot ce-mi stă în putinţă să vă ajut, *madame.*

Am pornit spre uşă, când Sofia s-a întors brusc.

— Domnule general, soţul meu e ofiţer în Armata Albă. Ştii ceva despre soarta lui?

— Cum îl cheamă?

— Afon Stepanov.

M-am apropiat de Sofia şi am cuprins-o de umeri.

Generalul a studiat-o îndelung pe Sofia.

— A, da, ginerele lui Ivan. N-am făcut legătura imediat. Destoinic bărbat. Venit de la Academia Militară.

— Speram să aflu ceva despre el...

— Soţiile de militari sunt femei puternice.

— Te rog, domnule general, a stăruit Sofia. Nu avem mult timp la dispoziţie.

— Cred că era la un regiment care se îndrepta din Ucraina spre Siberia, dar s-a despărţit de camarazii lui undeva la sud de Petrograd, ca să treacă pe la moşia familiei. Toate rapoartele menţionau că au loc activităţi criminale în zonă.

Am simţit-o pe Sofia clătinându-se pe picioare şi am tras-o lângă mine, ca să nu cadă.

— Venea să ne ajute?

Generalul a încuviinţat din cap.

— Nouă dintre cei mai buni soldaţi ai lui s-au oferit să-l însoţească, dar au fost atacaţi, pe când dormeau, de o unitate a Armatei Roşii, chiar la sud de Ţarskoe Selo.

— A ajuns atât de departe? Ce s-a întâmplat după aceea?

— Aş prefera să nu...

Generalul s-a dus la fereastră, cu mâinile împreunate la spate, şi s-a uitat pe stradă.

— Trebuie să aflu adevărul, domnule general.

Am strâns-o pe Sofia lângă mine, cu putere.

Generalul nu şi-a luat ochii de la stradă.

— Dacă ţii cu tot dinadinsul. Toţi zece au fost spânzuraţi de stâlpii de telegraf, ceva mai la nord de locul în care au fost prinşi.

Sofia şi-a pus mâinile în şold şi l-a fixat cu privirea.

— E absolut sigur? Nu e cu putinţă să se fi făcut vreo confuzie?

Generalul s-a întors către noi.

— Locotenentul meu de încredere şi alţi doi militari au văzut scena cu ochii lor. Patrulau prin zonă, iar, când s-au întors, i-au găsit spânzuraţi. Au aşteptat să plece Roşii, după care i-au dat jos şi i-au îngropat în pădurea de lângă Malinov.

Sofia s-a uitat la mine; ochii îi înotau în lacrimi.

— Deci, a ajuns până acasă.

Generalul s-a îndreptat de spate.

— Condoleanţele mele, *madame.* Haosul acesta ne-a transformat pe toţi în nişte barbari. Dar Afon a fost un militar

exemplar.

— Mulţumesc, domnule general.

Sofia m-a prins de mână şi am pornit spre uşă.

— Şi curajos până în ultima clipă, a strigat generalul în urma noastră.

Am plecat amândouă spre L'École Cygne Royal.

Capitolul 50

VARINKA

1918

M-am trezit cu respiraţia întretăiată, având planul *mamkăi* în minte. Ce bine ar fi fost să plec înapoi în Rusia, împreună cu Radimir! Dar Taras ne-ar fi dat sigur de urmă. În afară de asta, cum puteam să-l părăsesc pe Max? Îmi crăpa capul de atâtea griji şi îmi sărea ţandăra din orice fleac.

Colac peste pupăză, m-am ciondănit toată dimineaţa cu Max, care nu se hotăra ce vrea să mănânce la micul dejun. Stătea în bucătăria aceea sufocantă, iar caloriferul argintiu de lângă uşă scotea un soi de şuierat subţire, ce-mi amintea de samovarul pierdut al tatei.

Am pus în faţa copilului un castron cu ouă fierte.

— Ouăle sunt scârboase, a zis Max, strâmbându-se.

— Atunci, du-te şi pune paltonul pe tine, i-am spus. Nu vreau să întârziem.

Max s-a dat jos de pe scaun şi şi-a luat paltonul bleumarin din cuierul de lângă uşă.

M-am lăsat în genunchi, ca să-l ajut să-şi încheie nasturii. Se făcuse mare, iar părul i se îndreptase şi nu mai forma acel nimb de cârlionţi aurii. Cu paltonul pe el, semăna leit cu tatăl lui, militarul de carieră.

Era atât de cald şi bine lângă calorifer. Mi-am slăbit fularul de la gât.

— Bunica ta a cumpărat ouăle. Altele s-ar putea să nu mai găseşti în tot Parisul.

Max mi-a aruncat o privire rece.

— Nu e bunica mea.

Oare mândria aristocratică se transmitea de la o generaţie la alta?

— Ce tot spui acolo?

Băiatul a ridicat din umeri.

— Ea mi-a zis asta.

Am simţit furnicături pe ceafă.

— Ce anume ţi-a zis?

Max tăcea.

L-am ameninţat cu degetul.

— Ai mare noroc că te iubeşte atât de mult.

Max a ridicat bărbia.

— Uneori, îmi amintesc lucruri. Despre Rusia.

— Nu-ţi bate capul cu asta, am zis, pregătindu-i ghiozdanul.

Odată şi-odată, trebuia s-o uite pe Sofia.

•

După ce l-am lăsat pe Max la şcoală, am pornit spre casă, măcinată de un gând care nu-mi dădea pace. Poate că *mamka*şi Radi aveau dreptate. Poate că lui Max îi era mai bine alături de mama lui. Mi-am alungat gândul din minte. Durerea de a-l părăsi ar fi fost de nesuportat.

Eram aproape de casă, când l-am văzut pe Radimir venind către mine. M-am oprit, mirată, căci nu mă aşteptam să-l întâlnesc. Mă bucuram nespus să-l revăd.

Îşi strângea gulerul în jurul gâtului cu o mână.

— Te-am căutat peste tot, Varinka.

— Ai venit să-ţi iei la revedere?

Fără îndoială, venise ca să purtăm acea discuţie dureroasă care punea capăt relaţiei.

M-a prins de umeri.

— Plec. Vino cu mine.

— Pleci chiar acum? am întrebat, inima zvâcnindu-mi în piept.

— Diseară. Am cerut deja permisiunea de a-mi lua şi soţia cu mine. M-a trecut un fior fierbinte prin braţe.

— Adică...

Nu-mi puteam şterge zâmbetul de pe faţă. Eu, măritată? În sfârşit, le puteam spune celor din Malinov. Ce viaţă aş duce! Max. Un soţ. Alţi copii. Vom locui la Petrograd? Odată întorşi în Rusia, puteam fi o mamă mai bună. Radimir nu-l voia pe Max, dar dacă îl luam cu mine diseară? L-ar fi lăsat inima să mă refuze?

— Mă duc chiar acum după acte, a zis. Mă găseşti acasă până la ora şase. Să nu întârzii.

•

Am urcat iute în dormitorul meu şi mi-am pus sarafanul vechi şi şorţul. Era atât de plăcut să revin la hainele simple de altă dată. Pe deasupra, mi-am pus haina de samur a mamei Sofiei.

Am adunat lucrurile lui Max într-o faţă de pernă. O cutie cu cereale. Păturica albastră şi zdrenţuită. Bufniţa de pluş. Apoi am agăţat un prosop de clanţa uşii. Se va întrista *mamka* când va vedea semnalul?

M-am furişat în dormitorul lui Taras şi l-am privit cum doarme, îmi tremurau mâinile atât de tare, încât nu reuşeam să desfac cătuşele, în cele din urmă, am izbutit. Am tras aer în piept şi am prins una de stâlpul patului. Ce zgomot puternic a scos!

Am încremenit, inima bubuindu-mi în piept. L-oi fi trezit? Am desfăcut-o şi pe cealaltă şi, cu chiu, cu vai, i-am introdus mâna în ea. Am încercat s-o închid, dar avea încheietura prea groasă.

Taras a deschis ochii, pe jumătate adormit.

— Ce faci?

Am apăsat cu putere şi s-a închis. Am pipăit cheia din buzunar.

Taras a tras de cătuşe, şi fierul s-a lovit de stâlpul patului cu un zornăit.

— Nu-i deloc amuzant, Varinka.

Am făcut un pas în spate. Dacă rupea lanţul? Mă omora fără să stea pe gânduri.

— Plec, Taras.

S-a uitat la mine cu ochi mijiţi.

— Vino-ncoace.

Am tras aer în piept.

— E timpul să punem capăt acestei relaţii nesănătoase.

— Cum rămâne cu înţelegerea noastră? De la tine a-nceput...

— Aveam *paisprezece* ani, Taras. Dar, chiar şi la o vârstă atât de fragedă, ştiam că e păcat să fac astfel de lucruri cu fratele meu.

— Frate vitreg.

— Ai idee cât de greu i-a fost *mamkăi* să-l primească în casă pe copilul din flori al soţului ei?

Taras a mai smucit o dată de cătuşe.

— Tacă-ţi gura, Inka! M-au *cumpărat.*

— Ca să te protejeze. Crezi că *mamka* te-a primit de plăcere? S-au purtat frumos cu tine şi, drept răsplată, l-ai omorât pe tata şi m-ai terorizat pe mine.

— Moartea tatei a fost un accident.

— Lasă minciunile, Taras. Te-a mustrat, fiindcă te-a prins că mă priveai când mă îmbăiam. Nu era nevoie să-l omori.

— El s-a aprins. Mi-am ispăşit pedeapsa pentru fapta mea. Cum adică te-am *terorizat*? Eu v-am ţinut în viaţă pe amândouă. Mai bine n-o făceam.

— Trebuia să mă protejezi, cum ar fi făcut orice frate bun. Relaţia noastră e nesănătoasă, Taras. Vreau o relaţie adevărată. Vreau iubire şi copiii pe care nu i-aş putea avea niciodată cu tine.

A dat să se ridice din pat.

— Dă-mi cheia, Inka.

S-a repezit la mine, urnind patul din loc câţiva centimetri.

Îngrozită, am mai făcut un pas în spate.

A smucit de cătuşe.

— Unde te duci? Pleci cu noul tău iubit? Te găsesc eu. O să-l iau pe Max şi-o să-l omor, cum trebuia să fac de mult.

Am ieşit din dormitor şi m-am dus spre uşa bucătăriei. Va fi atât de plăcut să părăsesc acea casă şi să mă simt liberă.

— O să-i spun drăguţului tău despre noi, a strigat Taras, în urma mea.

— Îi spun eu înaintea ta. La revedere, frate!

Capitolul 51

SOFIA
1918

Împreună cu Eliza, am plecat de la generalul Yakofnavici şi am traversat în grabă Place Vendôme, îndreptându-ne către şcoală. Eram oarbă şi surdă la tot; singurul lucru care îmi răsuna în minte erau acele cuvinte cumplite: *Afon e mort.* Plecase, totuşi, să ne salveze. Dragul meu Afon. Eliza a făcut semn unui taxi; imaginea lui Afon spânzurat de un stâlp de telegraf mi se perinda prin faţa ochilor. Curajosul meu soţ fusese la un pas de

a ne salva. Ce fericit ar fi că îl luăm pe Max înapoi!

Eliza s-a uitat la ceas.

— E aproape patru, Sofia, a spus. N-avem cum să mai rezolvăm ceva azi.

— Trebuie să încercăm, am zis.

Doar Max îmi mai rămăsese acum.

Am ajuns la şcoală cu câteva minute înainte de ora patru. O să dăm de Varinka? O să reuşim să o înduplecăm pe directoare?

O învăţătoare tânără ne-a condus în biroul doamnei Fournier, care agăţa la fereastră un clopoţel învelit în staniol roşu.

— Iar dumneata? a zis directoarea, cu o grimasă, de parcă gustase o stridie stricată.

Pe un panou din plută, prinsese lucrările copiilor, iar pe birou stătea un cadou primit, probabil, de la un elev: o portocală în care erau înfipte cuişoare şi care răspândea un parfum puternic.

— Îmi pare rău că te împovărez cu problemele mele, am spus în cea mai bună franceză pe care o ştiam. Dar, de la ultima întâlnire, am reuşit să obţin sprijinul unor persoane influente. Dumneaei este Eliza Ferriday, sosită de la New York. L-a convins pe generalul...

— Tocmai am primit un telefon de la poliţie, mulţumesc. Mi-au zis că vor trimite un ofiţer de pază la şcoală. Chiar dacă asta îmi rezolvă problemele personale, tot trebuie să mă asigur că băiatul nu va avea de suferit. Poate ar fi mai nimerit să fie dat în grija unei familii adoptive.

— Dumneaei e mama lui, a spus Eliza, apropiindu-se de ea.

— Întrebarea este, te mai ţine minte? Se simte mai ocrotit în grija dumitale?

Am legănat din cap.

— Nu ştiu, *madame.*

Directoarea s-a dus la birou.

— Poate că un cămin temporar l-ar ajuta să treacă mai uşor peste perioada de tranziţie.

— Nu plec de aici fără fiul meu, *madame.* Mă tem ca Varinka să nu fugă cu el, dacă află că sunt la Paris.

Directoarea se juca cu stiloul, iar din hol răzbăteau glasurile copiilor, bucuroşi că veniseră părinţii să-i ia.

— Uite cum facem. Îl chem pe Max aici şi vedem cum reacţionează.

— Nu s-au mai văzut de când avea doi ani, a spus Eliza. S-ar

putea să n-o recunoască.

— Mama şi copilul se recunosc întotdeauna, indiferent cât timp au fost despărţiţi. Exact ca puii dintr-un coteţ. Dacă nu, se găsesc destule familii dispuse să-l ia în îngrijirea lor.

— Garantez că este fiul ei, a zis Eliza.

Directoarea s-a ridicat.

— E tot ce pot să fac. Acceptaţi sau nu.

Am dat din cap, în semn de încuviinţare.

— Prea bine. Îi chem pe copil şi pe învăţătoarea lui. Încearcă să nu-l sperii cu gesturi prea bruşte. Stai calmă. Lasă-l pe el să vină la tine.

Directoarea a ieşit din birou, iar eu şi Eliza ne-am uitat una la alta, în momentul în care ceasul de pe poliţa şemineului a bătut ora patru, îmi transpiraseră palmele. Am început să mă plimb prin încăpere. Cât de mult aşteptasem această clipă! Iar acum, că sosise, simţeam că mă sufoc.

Nu a durat mult, şi uşa s-a deschis. *Dă Doamne să-şi aducă aminte de mine!*

Directoarea l-a condus pe Max înăuntru, urmaţi de o tânără cu faţa ascuţită, îmbrăcată cu un şorţ înflorat peste rochia maro.

Cu degete tremurânde, mi-am dat o şuviţă de păr de pe faţă. Mă va recunoaşte oare tunsă scurt?

— Dumneaei este învăţătoarea lui Max, *mademoiselle* Slack, un om cu inimă de aur, care s-a îngrijit de copil chiar şi în cele mai dificile împrejurări.

Max stătea între birou şi învăţătoare. Îmi bătea inima cu putere la vederea lui. Semăna cu Afon şi crescuse enorm. Se înălţase. Slăbise şi îi dispăruseră obrăjorii bucălaţi şi cârlionţii aurii. Un copil frumos, dar pe chipul căruia se citea o oarecare asprime, iar, în frunte, avea un cucui vineţiu. Îl lovise careva? Cu greu m-am stăpânit să nu fug la el şi să-l iau în braţe, să-i spun cât de dor mi-a fost de el şi să-i cer iertare că l-am părăsit.

Cu o privire reţinută, Max se uita impasibil când la una, când la cealaltă.

Voiam să-l îmbrăţişez, dar m-am abţinut.

— Bună, puiule.

A întors ochii spre mine şi am căutat un licăr de emoţie în ei.

S-a dus la birou şi şi-a pus obrazul pe placa din lemn.

M-au podidit lacrimile. Era normal să nu mă recunoască. Nu ne văzuserăm de câţiva ani.

— E obosit, a spus Eliza.

Directoarea şi-a trecut degetele prin păr.

— Tot timpul e obosit.

— Îl alintai în vreun fel când era mic? m-a întrebat Eliza. Poate mai ţine minte.

— Nu, am spus, legănând din cap.

Directoarea l-a mângâiat pe Max pe spate.

— Din păcate, nu se simte în apele lui.

Din anticameră, s-a auzit uşa deschizându-se, iar eu şi Eliza am întors capul spre ea.

— Am înţeles că fiul meu e aici, a strigat Varinka.

Varinka a intrat în birou, cu o valiză burduşită într-o mână şi cu o faţă de pernă înfoiată, în cealaltă. Peste îmbrăcămintea ţărănească, purta haina mamei şi părea speriată, gata s-o ia la fugă.

— Pleci undeva? am întrebat.

Varinka se uita la mine.

— Am venit să-mi iau copilul.

A întins mâna spre Max, dar băieţelul s-a ascuns după fusta învăţătoarei.

— S-a emoţionat, a zis Varinka. Nu vă mai zgâiţi toate la el. E covârşitor pentru un copil.

M-am apropiat de ea.

— Îţi spun eu ce-i covârşitor. Să fie răpit de lângă familia lui.

— De unde ştii dumneata?

— Ştiu, pentru că sunt mama lui, Varinka.

Varinka s-a întors către *madame* Fournier.

— Nu o cunosc pe această persoană. Vreau să-mi iau fiul şi să plec.

Am mai făcut un pas spre ea.

— De ce, Varinka?

— Vino, Max, a zis, întinzând mâna spre el, dar copilul s-a tras şi mai mult în spatele învăţătoarei.

— De ce l-ai furat? M-am purtat frumos cu tine.

— Frumos? Eu îmi amintesc altceva. Contesa era o femeie lipsită de suflet.

— Şi din cauza asta mi-ai furat mie copilul?

— Zburau gloanţele în toate părţile în noaptea aia. Nu l-am furat, l-am salvat. Chiar dacă voiaţi să plecaţi la Paris fără mine.

— N-am...

Varinka mi-a fluturat degetul prin faţă, cu gâtul congestionat.

— N-are rost să negi. Aveaţi bagajele făcute. Voiaţi să plecaţi şi să-l luaţi de lângă mine. Asta numeşti tu purtare frumoasă?

— Vrei să spui că te-ai simţit ofensată şi de-asta mi-ai răpit fiul?

— Nici măcar nu-l iubeai. Era evident. Îţi iubeai doar soţul, hainele şi pantofii. Eu îl *iubeam.* L-am învăţat o mulţime de lucruri.

— Dă-mi înapoi haina mamei, am spus, întinzând mâna.

Varinka a făcut un pas în spate.

— Cine poate dovedi că nu-i a mea?

— Eu pot confirma asta, a zis Eliza.

— Dă-o jos.

După câteva clipe de şovăială, Varinka şi-a scos haina şi a aruncat-o pe scaunul de lângă Eliza.

— Copilul nu vrea să meargă cu dumneata, a spus directoarea. Nu înţelegi?

— L-am îngrijit cum nu se putea mai bine.

— Deci, e adevărat că ai luat copilul altei femei? a întrebat *madame* Fournier.

— Nu înţelegi situaţia.

Directoarea s-a întors spre *mademoiselle* Slack.

— Cheamă-l, te rog, pe ofiţerul de pază. Spune-i că avem aici o infractoare.

Varinka mi-a aruncat o privire înspăimântată.

Am simţit cum mi se contractă toţi muşchii. De ce să n-o las să sufere după toate câte pătimisem din cauza ei? Ea şi Taras au încercat să-mi ia tot ce aveam. Dar viaţa alături de Taras îmi părea o pedeapsă suficient de aspră.

— Nu-i nevoie, am spus. Las-o să plece. Cu condiţia să părăseşti Parisul şi să nu te mai întorci.

Varinka şi-a şters ochii cu şorţul.

— Azi plec.

Madame Fournier s-a apropiat de ea.

— Dumneata şi soţul dumitale nu aveţi voie să mai intraţi în incinta şcolii.

Varinka s-a dus spre uşă, cu braţele încrucişate pe piept.

— Nu e soţul meu, dar stai liniştită că nu mă mai întorc.

S-a lăsat pe vine, în faţa lui Max.

— La revedere, Max.

Max s-a lipit de *mademoiselle* Slack.

Varinka s-a ridicat şi a venit spre mine.

— Te rog, nu-i spune că am fost un om rău. I-am pus bufniţa de jucărie în faţa de pernă...

— Pleacă, Varinka, am spus, fără să o privesc.

— E în pericol la Paris. Taras spune că vrea să-l... S-a oprit şi s-a uitat la Max... să-l ia de aici. A deschis uşa biroului, după care s-a întors. Te iubesc, Max. Sper să nu uiţi asta.

După ce i-a aruncat o ultimă privire, vrând parcă să şi-l întipărească în minte, Varinka a părăsit biroul şi a închis uşa după ea.

Max a ieşit de după fusta învăţătoarei, iar Eliza a răsuflat uşurată.

— Doamne Dumnezeule, Sofia!

Mi s-a relaxat tot corpul şi, deodată, mi s-a limpezit mintea.

— Dacă îmi permiţi, *madame,* m-am gândit la ceva ce cred că încă mai ţine minte.

Am început să fredonez, aproape în şoaptă:

— A fost odată o bărcuţă...

Am aşteptat câteva clipe, dar Max a rămas în spatele învăţătoarei, cu privirea inexpresivă.

— Ce nu mai călătorise pe mare. Hei! Hei! Hei! am continuat.

Max a ieşit din spatele învăţătoarei.

Am întins mâna spre el. Şovăia.

— După câteva săptămâni, mâncarea s-a isprăvit...

A făcut un pas către mine, apoi încă unul şi mi-a pus o mână pe genunchi. Nu îndrăzneam nici să respir. Era ca şi când încercam să conving un colibri să-mi coboare în palmă.

— Hei! Hei! Hei! a cântat el.

M-am aplecat, ca să-i aud glăsciorul dulce.

A ridicat capul spre mine şi l-am mângâiat sub bărbie. Cicatricea i se estompase, dar nu dispăruse.

— Îţi mai aduci aminte de mine, Maxwell?

Şi-a pus mâna în mâna mea. De când aşteptam să-i simt din nou atingerea mânuţei!

Directoarea mi-a întins un teanc de hârtii pe care să le semnez.

— Cred că îl putem încredinţa pe Maxwell în grija dumitale.

M-a trecut un val de căldură prin tot corpul. M-am ridicat, am semnat hârtiile şi i-am strâns mâna directoarei.

— Mulţumesc.

M-am dus la scaun şi am schimbat haina din blană de câine cu haina mamei, a cărei căptuşeală din mătase încă păstra căldura corpului Varinkăi.

Mama.

I-am întins mâna lui Max.

— Hai să mergem.

Se codea.

— Hai, Max. Mergem acasă la tuşa Eliza.

S-a uitat la mine, cu zâmbetul tatălui său, şi m-a prins de mână.

— Ştiam eu că o să vii.

Capitolul 52

VARINKA
1918

Era aproape întuneric când am plecat de la şcoala lui Max şi am luat-o la fugă pe Champs-Elysées, pe lângă Grand Palais, fericită că, în sfârşit, se terminase totul. Nu mai trebuia decât să ajung la cel mai apropiat pod de pe Sena. Apele repezi mă vor ajuta să-mi duc planul la îndeplinire. Mergeam cu paşi grăbiţi, îmbrăcată doar în sarafan, iar plămânii mă înţepau din pricina aerului rece.

Am revăzut despărţirea de Max. Ce dor o să-mi fie să-i văd feţişoara în fiecare dimineaţă! O să-şi aducă aminte clipele frumoase? Cum ne distram în Grădina Luxemburg? Hăinuţele frumoase pe care i le cosea *mamka*?

Cu siguranţă, Sofia o să-i spună că sunt un om rău. Că l-am răpit de lângă ea.

Mi-au îngheţat lacrimile pe gene. Am strâns valiza la piept, ca să mă protejez de vânt.

Ce-o să zică Radimir când o să-mi descopere fapta? Adevărul despre relaţia mea cu Taras?

Am zărit râul în faţă şi am iuţit pasul. Oare cum ar fi? Anii de chin s-ar sfârşi în momentul în care aş cădea în apele îngheţate.

Am urcat pe pod, înfruntând vântul care îmi pătrundea prin

hainele subţiri şi simţind pietrele reci prin tălpile pantofilor împletiţi.

Nu zăreai nici ţipenie de om pe gerul acela. Nu ar exista martori la prăbuşirea mea în apele întunecate.

Pe la jumătatea podului, m-am aplecat peste balustrada din piatră, care-mi ajungea până la brâu, şi m-am uitat la râu. Am tras aer în piept şi am scos din buzunar cheia de la cătuşe. M-am uitat la metalul argintiu care îmi sticlea în palmă. Odată cu ea, va dispărea atât de multă durere.

Am azvârlit cheia şi am privit-o cum cade în apa întunecată. Nici măcar Taras n-o s-o mai găsească.

Am aşteptat câteva clipe, ca să fiu sigură că se duce la fund, după care, cu valiza în braţe, am coborât de pe pod şi am plecat să-mi întâlnesc iubirea.

Capitolul 53

SOFIA
1918

Imediat după aceste evenimente, Eliza a apelat la toate cunoştinţele şi relaţiile de familie pentru a ne obţine vize de călătorie în America. Ardeam de nerăbdare să plec. Potrivit prevestirilor mamei Varinkăi, Max va fi în siguranţă abia când va ajunge sub torţă, şi bănuiam că e vorba de Statuia Libertăţii. În acelaşi timp, mă măcina un dor teribil de Afon şi gândul că mă lepăd de amintirea lui, îndepărtându-mă şi mai mult de Rusia.

Eliza se străduia din răsputeri să ne ajute, ba chiar ne aducea micul dejun în pat. O punea pe *madame* Solange să ne pregătească sufleuri de ciocolată şi lăsa orice treabă când Max o ruga să-i citească din cărţile cu poveşti ale lui Caroline. Max şi Liuba şi-au reluat relaţia din punctul în care se oprise. Dormeau din nou „ca la cort”, pe podeaua din camera lui, şi cel mai mult îi plăcea să stea la ea în poală. Liuba m-a ajutat să-i explic ce se întâmplase şi că tatăl lui era acum printre stele, alături de bunici.

Îmi plăcea enorm să-l ţin de mânuţă şi îl îmbrăţişam ori de câte ori prindeam ocazia, atât eram de recunoscătoare că îl

aveam din nou, teafăr şi nevătămat, alături de mine.

În prima noapte împreună, după ce am stins lumina, i-am simţit buzele moi sărutându-mă pe obraz.

— Noapte bună, *maman,* a spus, în beznă.

Mi-a luat câteva secunde să îi răspund.

— Somn uşor, dragul meu copil.

•

Imediat ce am considerat că nu mai suntem în pericol, l-am dus pe Max să vadă grajdurile, la adăpostul întunericului. Nu îndrăzneam încă să ieşim ziua în amiaza mare. Acum, că eram spălată şi îmbrăcată îngrijit în haine de împrumut, riscam cu atât mai mult să fiu recunoscută de spionii comunişti din Paris. La fel şi Max.

Când am cerut nişte zahăr, *madame* Solange a pus cu inima îndoită două cubuleţe în buzunarul lui Max, căci, din punctul ei de vedere, făceam mare risipă. Îmi mai rămăseseră suficienţi bani din vânzarea părului ca să o plătesc pe îngrijitoarea grajdului. Era oare prea târziu? O omorâseră pe scumpa mea Jaruşka?

Am intrat în grajd şi ne-a ieşit în întâmpinare îngrijitoarea căreia i-o încredinţasem pe Jaruşka. Mi-a aruncat o privire suspicioasă. Nu mă mai recunoştea, nemaiavând faţa murdară şi nemaipurtând haina aceea oribilă din blană de câine.

— Am venit să discut în legătură cu iapa mea, Jaruşka.

— A expirat termenul.

M-au năpădit lacrimile.

— N-am avut cum să ajung.

— E numai vina dumitale.

M-am lăsat în genunchi şi mi-am îngropat faţa în umărul lui Max.

Copilul m-a mângâiat pe păr.

Dinspre boxe, a venit în fugă o fată, vorbind repede în franceză.

— Nu mi-o lua, te rog. E calul la care am visat mereu şi nu pot trăi fără ea.

— Fiica mea, Carmine, a zis îngrijitoarea.

M-am ridicat.

— Deci, e în viaţă? Putem s-o vedem?

Am urmat-o pe fată până la boxa Jaruşkăi, pe care am găsit-o rumegând ovăz dintr-o căldare, cu o cunună de levănţică şi

ierburi pe cap. Am intrat, foşnind prin rumeguşul de pe podea, iar calul şi-a vârât nasul la gâtul meu, după care a încercat să-şi mănânce coroniţa.

— Tu i-ai făcut o cunună aşa frumoasă?

Fata a încuviinţat din cap şi şi-a şters lacrimile cu dosul palmei.

— O ţesăl de trei ori pe zi şi mă pupă de fiecare dată.

— Se vede că o iubeşti mult.

— O scot la plimbare în parc.

— Eu trebuie să plec într-o călătorie foarte lungă, Carmine. Până în America. Eşti drăguţă să ai tu grijă de ea?

Fata s-a luminat la faţă.

— Bineînţeles.

— O să trimit după ea când primesc aprobare de la vamă, am zis şi i-am dat banii mamei. Cred că acoperă...

Îngrijitoarea a refuzat să primească banii.

— Nu, mulţumesc.

L-am tras pe Max aproape de Jaruşka.

— Poţi să-i ridici palma la bot? O să te pupe.

Max a ridicat palma, Jaruşka l-a pupat, după care şi-a vârât nasul la gâtul lui.

— Ce moale e! a râs şi şi-a şters mâna pe palton. M-a ţinut minte.

Jaruşka şi-a frecat botul de buzunarul lui, şi el a scos un cub de zahăr.

I-am mângâiat grumazul mătăsos, iar iapa a bătut din copite. Simţea că plec. Ce prietenă de nădejde îmi fusese!

L-am luat pe Max şi am ieşit din boxă.

— Să te porţi frumos cu Carmine, i-am zis.

Carmine îi ţesăla grumazul cu mişcări ample.

— O s-o păzesc cu preţul vieţii, a strigat fata după noi.

Am părăsit grajdul în grabă, nu înainte de a mai arunca o ultimă privire împăienjenită de lacrimi spre Jaruşka; şi ea se uita lung după noi.

Capitolul 54

SOFIA

1920

La câteva luni după ce l-am găsit pe Max la Paris, în primăvara lui 1919, eu şi Liuba l-am dus în America, unde urma să locuim cu Eliza, în casa din Gin Lane. Din spusele ei, prezenţa noastră aducea un suflu proaspăt în bătrâna locuinţă şi o bucura pe mama ei, care ne aştepta pe alee, împreună cu Caroline, fluturând steagul Rusiei, ca un purtător de fanion de pe puntea unui distrugător.

Era un sentiment atât de plăcut să revăd casa în care se născuse Max. Nu-mi venea să cred că trecuseră doar cinci ani de când Afon şi părinţii mei stăteau pe terasa aceea. Mă bucuram să mă aflu la adăpost, în America, dar moartea crudă a lui Afon îmi trezea gânduri negre în cele mai nepotrivite momente şi îmi era dor de casă. Era greu să simt legătura cu Rusia de la o asemenea depărtare. În Franţa, încă mă puteam simţi aproape de casă, dar, în America, încetineala serviciilor poştale ne sporea şi mai mult senzaţia de înstrăinare.

Am trecut, totuşi, peste toate greutăţile cum am putut mai bine. Am pornit o afacere horticolă, iar, din banii câştigaţi în acea vară, am închiriat o locuinţă pentru mine, Liuba şi Max.

Bucătarul, care locuia în nordul New York-ului şi se străduia să obţină diploma de bucătar-şef, nu venise să ne vadă de un an de când ne aflam acolo. Aveam mulţi oameni afectuoşi lângă mine şi nu mă gândeam nicio clipă la viaţa mea amoroasă.

Dar, într-o după-amiază de toamnă, chiar înaintea concertului de binefacere de la Madison Square Garden, toate acestea s-au schimbat. Liuba şi Caroline mă ajutaseră să organizez evenimentul dedicat celor 780 de orfani ruşi care fuseseră smulşi din căminele lor. Ameninţaţi de Armata Roşie şi izgoniţi spre Siberia, copiii fuseseră preluaţi de Crucea Roşie şi îmbarcaţi pe o navă, care îi transportase prin Canalul Panama până la New York. Ne-am adunat în sala de mese, unde toată lumea punea în cutii instrumente muzicale şi daruri, spre a fi împărţite copiilor. Nancy şi Peg îl ajutau pe Thomas, abia întors din Franţa, care se chinuia să aranjeze cutiile în maşina mamei Elizei.

M-am aşezat la masă şi m-am uitat pe chitanţe. Caroline i-a arătat Elizei o cutie de carton.

— Chitarele se pun acolo.

— N-ar fi mai bine să le dăm balalaici? a întrebat Eliza.

Caroline s-a întors. Se făcuse o fată tare frumoasă. La cei şaptesprezece ani ai săi, era retrasă, dar nu timidă, înaltă şi suplă. Arăta foarte matură gătită în costumul acela gri-închis.

— Vor chitare, mamă. Ca să cânte muzică americană.

— Douăzeci şi şapte de chitare, a zis Liuba.

Caroline a verificat lista.

— Şi un fluier.

— A, bun. Avem şi un rebel, a spus, zâmbind, mama Elizei.

— N-avem cum să terminăm la timp, a zis Eliza. Spectacolul începe la şase şi ne întâlnim cu Julia aici.

— Calmează-te, mamă. Doar ne duce bunica. O să ajungem cât ai clipi.

Max, un băieţel voinic, în vârstă de şase ani, se plimba la parter cu maşinuţa cu pedale. Se schimbase enorm şi îşi recăpătase spiritul vesel. A traversat în linişte holul, căci roţile de cauciuc nu făceau niciun zgomot pe podeaua din lemn, a ieşit pe verandă şi, de acolo, a luat-o prin curtea din spatele casei.

Liuba a aruncat o păpuşă într-o cutie.

— Fii cu ochii pe el, altfel mi-e teamă că nu se mai opreşte până la Manhattan.

La vârsta de şaisprezece ani, Liuba era aproape de aceeaşi înălţime cu tatăl ei şi mai că o ajungea din urmă pe Caroline. Îmbrăcată în uniforma cu dungi roz, de soră medicală inferioară, se sfătuia din când în când cu Caroline, luându-şi foarte în serios rolul de organizator.

— Lasă maşinuţa, Max, am strigat. Spală-te pe mâini şi vino să-ţi bei ceaiul.

— Lasă-l să se mai joace, a zis Liuba. E o zi aşa frumoasă.

— Are nevoie de reguli, Liuba. Îi dau un sentiment de siguranţă.

Mă simţeam mult mai încrezătoare în abilităţile mele părinteşti, iar efectul era vizibil în privinţa fiului meu.

— Doamna Montessori ar fi mândră de tine, a spus Liuba, fluturând o scrisoare. Azi au sosit formalităţile pentru schimbarea numelui.

Nu era nevoie să afirm ceea ce ştiam cu toţii prea bine. La New York eram mai protejaţi decât oriunde, dar bolşevicii îşi consolidaseră autoritatea în Rusia, iar imigranţii ruşi de neam

nobil încă erau în primejdie. În afară de asta, după victoria bolşevicilor în Rusia, americanii se temeau tot mai mult să nu cadă şi ei pradă valului comunist. Cum atitudinea ostilă Rusiei se accentua, schimbarea numelui ne oferea acel anonimat pe care mi-l doream.

Liuba a deschis plicul.

— E ciudat că în ţara asta poţi să-ţi schimbi numele după bunul plac.

— Asta înseamnă să fii liber, a zis mama Elizei.

Liuba a scos un stilou din buzunar şi a netezit foaia pe bufet.

— Dintotdeauna mi-am dorit să mă cheme Lyra. Înseamnă „harpă” în greacă. Iar steaua Vega din constelaţia Lira e cea mai scânteietoare pe cerul nopţii.

— Era musai să fii cea mai strălucitoare, am zis.

— Bun, deci rămâne Lyra, a stabilit Liuba, completând formularul. Tu, Sofia, ai putea să-ţi iei numele Hydrus. Înseamnă şarpe de apă.

— Mulţumesc pentru sfat, surioară.

— La ce nume te-ai gândit pentru Max? a întrebat, aşteptând cu stiloul în mână, deasupra foii.

— Ce părere ai de Cepheus? a zis Caroline. Înseamnă rege.

— Nu ştiu ce să spun, m-am codit. Deja are impresia că domneşte peste noi toţi.

Eliza a trecut pe lângă noi, ducând câte un saxofon în fiecare mână.

— John, atunci?

M-a pufnit râsul.

— Aş vrea un nume rusesc, dar uşor de pronunţat pentru americani.

Au urmat câteva momente de linişte, tulburate doar de ţipetele îndepărtate ale pescăruşilor şi rândunicilor-de-mare.

— Pe bunicul lui nu-l chema Serge? a întrebat Eliza.

— E cam anost, nu ţi se pare? a spus Liuba, jucându-se cu stiloul.

— Îmi place, am zis.

— Serge să fie atunci, a spus Liuba, notând numele pe formular.

•

A durat o oră să instalăm pe toată lumea în maşini, dar, spre sfârşitul după-amiezii, ne-am luat la revedere şi i-am trimis la

concert. După aceea am servit un delicios preparat culinar cu cod, pescuit chiar din Atlantic, cu garnitură de mazăre din recolta târzie a domnului Gardener. După o zi de pedalat şi o poveste în limba rusă, Max a adormit rapid, iar eu am dat o raită prin casă, ca să aprind câte o lumină din loc în loc, cum îi plăcea mamei să facă. Era ritualul ei preferat, pe care îl respecta aproape cu religiozitate, la lăsarea serii, aprinzând ici şi colo câte o lumânare sau câte o lampă cu petrol.

Am intrat în salonul întunecat, m-am aşezat pe canapea şi am ascultat valurile care se izbeau de ţărm la intervale regulate, în vreme ce briza răcoroasă se strecura pe fereastră şi îmi gâdila braţele dezgolite. Ceasul acela al nopţii era cel mai dificil, căci atunci mă năpădeau amintirile lui Afon. Trandafirul meu îşi răspândea parfumul de pe servantă, iar petalele îi tremurau sub adierea uşoară a vântului. Mulţumită noului ghiveci din porţelan, în care era plantat, părea fericit că se întorsese pe pământul natal. Ce călătorie nemaipomenită făcuse plăntuţa aceea!

Lumina unor faruri s-a revărsat pe peretele salonului şi am auzit bufnetul unei portiere. M-am ridicat. Să fi fost domnul Gardener? Să fi uitat ceva vreunul din grupul Elizei?

M-am dus spre partea din faţă a casei şi, tocmai atunci, am auzit uşa de la intrare trântindu-se.

Bărbatul a intrat în vestibul. Lampa de pe masă trasa pe podea un cerc de lumină.

— Îmi pare bine să te revăd după atâta vreme, am spus.

— Şi mie, Sofia.

Bucătarul şi-a scos pălăria şi a lăsat-o pe masă alături de o imensă diplomă înrămată.

— De azi înainte, sunt bucătar cu acte-n regulă la New York.

Am zâmbit.

— Din câte observ, dacă reuşeşti să cari diploma până acasă, poţi şi să găteşti orice doreşti.

— Am primit nota maximă la tocatul legumelor şi ştiu zece moduri în care poţi să găteşti încet şi bine friptura la cuptor.

Mă bucuram nespus să îl revăd. Oare ce se citea pe chipul lui? Fericire? Nehotărâre? M-am ruşinat brusc şi nu mai îndrăzneam să mă uit la el.

— Îmi pare rău pentru ce s-a întâmplat cu Afon.

Mi-am pus mâinile în sân şi am legănat din cap, temându-mă că, dacă rostesc vreun cuvânt, mă podideşte plânsul.

— Şi pentru că v-am părăsit la Malinov. N-am putut să mă întorc…

— Mi-a povestit Eliza.

— Părinţii tăi…

— Nici acum nu-mi vine să cred.

Bucătarul a venit spre mine.

— Te-ai tuns.

Am încuviinţat din cap.

— Îţi stă bine.

Mi-am trecut palma peste tunsoarea scurtă.

— În scurt timp, n-o să mai fiu Sofia. Ne-am gândit să ne schimbăm numele. Liuba o să fie Lyra. Eu am ales Vivian. Cum ţi se pare?

— Faci cum doreşti, dar cred că exagerezi. Comuniştii n-o să te urmărească până aici. Eu nu pot să-ţi spun altfel decât Sofia.

— O să poţi, dacă ţii la noi.

S-a apropiat de mine, mi-a luat mâna şi m-a sărutat în palmă.

— Tremuri, a spus.

Mâna stângă îi era goală, faimosul lui inel dispăruse. L-o fi pierdut? Îl vânduse ori i-l furase cineva pe drum?

— Inelul…

— A trebuit să mă despart de el. Dar am bani suficienţi să-mi deschid propriul restaurant. Ştiu că multe afaceri de genul ăsta dau faliment, dar sunt dispus să-mi asum riscul.

— Unde?

— Aici, în oraş. Mi-ar prinde bine un partener.

— Am pornit şi eu o afacere. E doar o florărie, dar…

— Cred că ştii la ce fel de partener mă refer, Sofia. Poate mai târziu, după ce îţi mai revii. Îmi dau seama cât suferi din cauză că l-ai pierdut.

— Mă străduiesc, am spus, ştergându-mi lacrimile cu încheieturile mâinilor.

M-a cuprins în braţe.

— Străduieşte-te să-ţi iubeşti viaţa, Sofia. Cred că şi el şi-ar dori acelaşi lucru.

Mi-am lipit obrazul de cămaşa lui albă şi i-am inspirat mirosul de pudră de talc şi apă de colonie. Cât de norocoasă eram să am lângă mine un om atât de cumsecade! De ce, totuşi, nu reuşeam să-l cuprind de gât şi să-l sărut?

— Fii răbdător cu mine, am zis.

— Întotdeauna, Vivian.

Capitolul 55

ELIZA
1920

Cât de plăcut a fost s-o văd pe Sofia, instalată cu toată familia, la casa din Gin Lane în acea toamnă! După câteva săptămâni, Caroline a propus să facem o plimbare până la Fânarul din Bethlehem. Am acceptat fără să stau pe gânduri, ştiind că va rămâne cu gura căscată când va vedea renovările pe care le dirijasem de la distanţă. Peg era la curent cu surpriza pe care i-o pregătisem şi nu suflase o vorbă despre lucrările de tâmplărie pe care le comandasem. Am trimis-o înainte, împreună cu domnul Gardener, ca să termine toate pregătirile.

Thomas ne-a dus cu maşina la Fânar. Caroline stătea în faţă şi discuta politică cu el. Era o zi răcoroasă, când simţeai că vine toamna şi frunzele tocmai începeau să capete acea nuanţă ruginie.

Când am intrat pe aleea cu pietriş, mai că n-am recunoscut casa, căci meşteşugarii din zonă îmi îndepliniseră toate instrucţiunile. Pe peluza din faţă, păştea o vacă adusă de la Woodbury, iar Fânarul era îmbrăcat într-un strat proaspăt de var alb, obloanele negre luceau, iar olanele cele noi, din lemn de cedru erau brun-roşcate, nu decolorate de vreme.

Caroline a luat-o la fugă spre partea din faţă a casei, traversând fâşia de peluză ce cobora până la Birtul Păsării. Ajunsă, între timp, elevă de liceu, Caroline purta cu mândrie uniforma de la Chapin, compusă dintr-o cămaşă albă, mai sobră, cravată, fustă verde-închis şi jachetă cu curea.

— Avem o *vacă*!a strigat Caroline către mine.

— O să avem tot felul de animale. Cai. Ce-ai zice să luăm un pechinez? Chiar şi un porc, dacă vrei.

Trecuseră şase ani de când vizitaserăm prima oară Fânarul. Multe se schimbaseră de atunci.

Am intrat în salon, unde masa era gătită cu cea mai bună veselă imprimată şi flori proaspete, apoi mirosul de lemn de

arţar ne-a atras în bucătărie. Gaura din podea fusese reparată şi acoperită cu plăci de gresie albe şi negre, iar bufetele, vopsite într-un albastru-închis, ca oul de măcăleandru.

Peg m-a întâmpinat în bucătărie şi mi-a întins un pahar.

— Nişte vin, doamnă Ferriday? Cina va fi gata în curând.

Am mângâiat-o pe Caroline pe mâneca jachetei.

— Ce i-ar mai fi plăcut tatălui tău să vadă asta!

— Mai ales vinul, a spus Caroline, zâmbind.

Mi-am dat seama că, pentru prima oară, după foarte mult timp, amintirea lui Henry nu mă mai înjunghia ca un pumnal în inimă. A venit şi domnul Gardener în bucătărie.

— N-o să vă vină să credeţi, a spus, cu o figură îngrijorată.

L-am urmat în bibliotecă. Peg decorase minunat camera, cu covorul persan roşu cu bleumarin, adus de la oraş, şi un birou dotat cu hârtie şi stilouri de cea mai bună calitate. Ne-am apropiat de bovindoul ce dădea spre curtea care cobora în pantă dulce, din spatele casei.

Caroline s-a dus la fereastră şi a scos un geamăt.

În locul în care, pe vremuri, se înălţa semeţul nostru arţar, se afla acum o buturugă neagră, cu margini crestate.

— Doamne, Dumnezeule! am spus.

În spatele buturugii, paralel cu casă, zăcea copacul.

— L-a retezat fulgerul azi-noapte, ne-a explicat domnul Gardener.

M-am întors spre el, cu mâinile în şold.

— Asta nu poate să însemne decât un singur lucru.

— În două zile, curăţ tot locul.

— Înseamnă că Dumnezeu vrea să avem o grădină şi trebuie să ne apucăm imediat de treabă.

— Vorbeşti serios, mamă? a zis Caroline, ieşind din casă.

— M-am rugat pentru asta, a spus domnul Gardener, zâmbind.

— O să organizăm o grădină de merişori, cu model geometric, în spatele casei, unde să cobori pe nişte trepte din piatră. Iar acolo, chiar lângă casă, facem una cu ierburi aromatice.

Domnul Gardener s-a tras un pas înapoi.

— Dar n-avem niciun model de grădină.

— Îţi fac eu planul imediat.

Am luat un caiet de pe birou şi am trasat acelaşi model de pe covorul de sub picioarele noastre, un desen rectangular care se

regăsea pe majoritatea covoarelor orientale, cu o margine groasă şi un medalion central format din patru triunghiuri.

— Aici, între arbuştii de merişor, plantăm trandafiri, iar, în mijloc, o să avem un mic iaz.

Caroline a intrat în fugă.

— E un cal în grajdul din fund. Identic cu cel pe care mi l-a promis tata.

— Singurul jugan pag din tot statul Connecticut. Exact ce visa pentru tine. Iar acum urmează al doilea cadou.

Am prins-o de braţşi am urcat pe scara principală. Am luat-o prin dormitorul meu, ca să ajungem la al ei, şi, în trecere, i-am arătat cu un gest din mână icoana argintată de pe perete, cea pe care mi-o dăruise Nancy.

— Ai atârnat-o pe perete!

Cât de bine îi şedea comorii mele acolo!

Am intrat în dormitorul lui Caroline şi m-am dat la o parte, ca să vadă ce o aştepta în capătul camerei. Era o construcţie nouă în spatele casei, o prelungire de câţiva metri executată din planşeu nou şi cu ferestre înalte, care lărgea camera în aşa fel încât să aibă vedere la curtea din spate. Podeaua din zona nou construită era mai uşoară decât cea veche, dar, lărgind spaţiul, camera părea mult mai luminoasă.

Caroline privea curtea din spate, mută de uimire.

— E perfect.

M-am apropiat de ea şi am admirat splendida privelişte asupra livezii de meri, până la strada Munger.

— În felul ăsta, o să vezi grădina în fiecare dimineaţă.

— E loc pentru trei persoane acum. Am putea invita câteva rusoaice aici. Întreb la Birtul Păsării dacă au posturi libere pentru ele.

— Minunată idee, Caroline!

M-a cuprins cu un braţ de talie.

— Cred că o să le placă grădina. Putem să plantăm măceşi?

M-a pufnit râsul.

— Poţi să plantezi oricâţi măceşi doreşti. Şi stânjenei. Şi nu uita de bujori, preferaţii tatei.

— Şi liliac?

— Fireşte.

Am strâns-o în braţe.

— Cred că tata s-ar bucura mult pentru noi, nu-i aşa?

— Enorm, a zis.

•

A doua zi, a sosit o echipă de muncitori, cu şase cai de povară, care să tragă până pe imaşul satului bolovanii scoşi de pe pajiştea noastră. Pe fiecare bolovan era prinsă câte două plăci de bronz: una comemora victimele Războiului Civil, iar alta, pe cele ale Marelui Război Mondial.

După ce pastorul episcopal a rostit câteva cuvinte în memoria celor căzuţi în război, m-am dus la magazinul Merrill şi Fraţii, aflat peste drum de imaş. Amenajasem clădirea veche, o fostă locuinţă, o curăţasem şi o dotasem cu rafturi noi în salonul din faţă, dar îl lăsasem pe noul proprietar să se ocupe de restul.

Merrill a ieşit în pridvor. Datorită aerului curat de Bethlehem şi leacurilor familiei Woolsey, cum ar fi ceaiul de vită şi berea de molid, părul începuse să-i crească la loc, majoritatea plăgilor erau aproape vindecate, iar vederea i se ameliora pe zi ce trecea. Cu toate că medicul îi recomanda fizioterapie, procedură ce părea extrem de chinuitoare, singurul indiciu al rănilor suferite era un uşor şchiopătat, defect care îl făcea şi mai atrăgător în ochii mei.

A coborât treptele în întâmpinarea mea şi am admirat amândoi firma de la intrare, făcută pe comandă, un panou negru pe care stătea scris cu litere aurii, *Merrill şi Fraţii.* Semăna mult cu firma pe care o avusese Henry la Poor Brothers.

— Ai ridicat-o tu singur, Merrill? Nu trebuia să…

— Lasă-mă să muncesc, Eliza. Nu există leac mai bun decât munca.

— E foarte frumoasă, dar de unde ţi-a venit denumirea „Merrill şi Fraţii”? De ce „Fraţii”?

— Sună mai bine decât simplu Merrill, nu crezi?

Era genul de decizie de afaceri pe care ar fi luat-o şi Henry.

— Nu vrei să vinzi şi mere? I-am întrebat. Au început deja să se coacă în livadă.

— Mă supără faptul că acum eşti legată de locul ăsta, Eliza.

I-am scuturat un firicel de praf de pe umăr. Era tare chipeş.

Renunţase la costumul elegant în favoarea pantalonilor simpli de băcan, purtaţi cu bretele şi cămaşă albă.

— Echipa de baseball e gata. Săptămâna viitoare, avem primul meci şi te-au ales căpitan, am zis.

Merrill a zâmbit şi a dat să vină spre mine.

Am întins braţul şi l-am oprit.

— Caroline nu ştie nimic despre noi, nu uita. Nici mama. În public, o să-ţi spun domnul Merrill. Ce părere ai?

Am urcat treptele din lemn şi ne-am oprit în faţa uşii.

— Închide ochii, Eliza. Vreau să fie surpriză.

— Zău aşa, Merrill!

Am închis ochii şi m-am lăsat condusă înăuntru. Mă aşteptam să văd o ladă cu pepeni şi câteva săpunuri.

— Ce parfum divin! De pâine şi scorţişoară, şi...

— Gata, poţi să te uiţi.

Am deschis ochii şi am descoperit o varietate extraordinară de produse. Borcane de sticlă pline cu bomboane, printre care şi mentosanele preferate ale lui Henry. Rafturile de pe o laterală erau ticsite cu toate delicatesele la conservă de care aveai nevoie la o petrecere, în partea cealaltă, se înghesuiau doctorii şi leacuri care mai de care. Hamamelis. Loţiuni pe bază de muşeţel. Sare amară. Dovleci ghindă aşezaţi în baniţe.

Era cu totul altfel decât magazinul lui Henry, unde un raion întreg era dedicat căciulilor din blană de castor şi paltoanelor bărbăteşti, iar cutiile cu biscuiţi erau stivuite unele peste altele, până la tavan.

De ce trebuia să compar totul cu magazinul lui Henry? Henry nu mai era. De ce nu reuşeam să merg mai departe?

Merrill mă privea, aşteptând cu nerăbdare o reacţie din partea mea.

— E exact cum am visat, Merrill, dar, dacă nu te superi pe mine, aş mai avea ceva de rezolvat. Ceva ce am amânat de prea mult timp.

•

Odată cu lăsarea serii, mi-am dat seama că trebuie să-mi iau inima în dinţi şi să merg în şura unde petrecusem ultimele clipe de fericire alături de Henry. Şura pe care, până atunci, o evitasem cu obstinaţie.

Am pornit într-acolo, cu câte un pahar de Dubonnet în fiecare mână, şi am intrat în încăperea înmiresmată; pe lângă perete stăteau înşirate cutii cu fân. O familie de rândunele s-a pus pe ciripit în streaşină când am călcat pe podeaua de scânduri. Mireasma de cedru mi-a readus în faţa ochilor imaginea vie a lui Henry.

Excursia pe care o plănuia. Sărutul.

M-o auzi oare, aici, în locul nostru sacru?

Am aşezat un pahar pe o ladă cu fân şi m-am uitat la grinzi. Mi se părea atât de caraghios să vorbesc cu un mort. Cu ce să încep?

Mi-am tras haina pe lângă corp.

— Îţi mulţumesc că ai găsit locul ăsta, Henry.

Păsările au tăcut. Mă asculta oare?

— Ai avut dreptate, fireşte. O să-i aducă mare alinare lui Caroline. Treizeci şi opt de hectare. Suficient loc să se plimbe în voie. O să cumpăr şi câţiva cai.

Am sorbit din lichior şi am simţit o arsură plăcută pe gât.

— Juganul a fost o surpriză extraordinară. S-au aciuat şi câteva mierle albastre aici. O să le pun câteva căsuţe pe pajişte.

Aveam senzaţia că stau la taifas la o petrecere, nefăcând altceva decât să amân discuţia importantă.

Am lovit cu piciorul într-o scândură noduroasă.

— Voiam să-ţi spun că trebuie să fac ceva. Sunt sigură că o să mă înţelegi. Poate că n-o să ţi se pară mare lucru, dar pentru mine este.

M-au podidit lacrimile şi mi-am muşcat buza, ca să nu izbucnesc în plâns.

Mi-am scos inelele de pe degetul de la mâna stângă.

— Mai ţii minte când ai spus că vrei să mergi peste tot cu mine? Ţi-am spus că şi eu vreau acelaşi lucru, şi încă îmi doresc asta.

Am pus inelele pe inelarul de la mâna dreaptă.

— Dar trebuie să-mi continui viaţa, Henry. Asta nu înseamnă că te iubesc mai puţin. Vei fi mereu alături de mine, oriunde m-aş duce şi cu cine aş fi. Nimeni nu te poate scoate din sufletul meu.

Am rămas în tăcere, preţ de câteva clipe. M-o fi auzit oare?

M-am întors şi am pornit spre uşa şurii. În momentul acela, o rândunică a coborât de pe streaşină şi a aterizat pe marginea paharului aşezat pe lada cu fân. A băgat ciocul în lichidul auriu, o dată şi încă o dată, apoi a zburat la loc în fânar.

Mulţumesc, Henry.

Am ieşit din şură, cu inima mai uşoară.

În drum spre casă, m-am oprit să admir asfinţitul ce cobora ca un văl roz-violet peste strada Munger.

Merrill venea dinspre alee, cărând câteva baniţe.

M-am dus către el; gleznele îmi erau mângâiate de aerul răcoros.

— Bună seara, domnule Merrill.

I-am desluşit zâmbetul în întunericul tot mai adânc.

— Seara bună, doamnă Ferriday. Am venit să culeg nişte mere pentru magazin.

Am întins mâna să iau o coşniţă.

— Dă-mi voie să te ajut.

Am cules mere, în timp ce soarele cobora tot mai mult în spatele căsuţei de joacă a lui Caroline. Pajiştea a căpătat o nuanţă aurie, iar liliecii au început să zboare pe deasupra livezii, nişte siluete negre pe fundalul trandafiriu al văzduhului.

Eu, domnul Merrill şi Henry.

EPILOG

LIUBA
1921

Gin Lane

Lumea mă întreabă de ce am venit în America, împreună cu sora mea, Sofia. Le răspund că n-am putut rezista ispitei îngheţatei cu fistic. Oamenii pufnesc în râs când aud asta şi nu trebuie să mă mai gândesc la părinţii mei şi la tot ce am lăsat în urmă.

Viaţa merge mai departe.

Drăgălaşul Max, care acum răspunde la numele de Serge, merge la şcoală şi, la cei şapte ani ai lui, e cel mai înalt din clasă. Le-a spus învăţătoarei şi colegilor că nu trebuie să se ataşeze prea tare de el, fiindcă o să se întoarcă în Rusia. Sofia povesteşte întâmplarea zâmbind, dar ştiu că şi ea simte acelaşi lucru. Nu s-a statornicit încă şi aşteaptă în continuare ca „povestea cu bolşevicii” să se încheie, iar aristocraţia să revină la putere. Marea Britanie însă i-a recunoscut pe comunişti drept guvernul legitim al Rusiei şi, după părerea mea, situaţia nu poate decât să se agraveze de acum înainte.

„Zi divină”, cum zice Eliza.

Bănuiesc că nu îi e deloc uşor Sofiei să vadă că, pe zi ce trece, Max seamănă tot mai mult cu tatăl lui. Părul lui nu mai e blond, ci a căpătat o nuanţă de castaniu-deschis. Chiar acum, când scriu aceste rânduri, ea se plimbă pe malul oceanului. S-o fi gândind oare la Afon?

Are o relaţie frumoasă cu Bucătarul. Uneori, când se ţin de mână, sunt emoţionaţi ca doi adolescenţi, iar Sofia poartă inelul primit de la el. La nunta lui Peg şi Thomas, Bucătarul a sorbit-o din ochi, dar ea s-a prefăcut că nu vede.

Ar trebui să-i spunem pe numele lui adevărat acum, şi anume Iuri. Se pregăteşte să deschidă un cabaret în Quogue. Cred că Sofia îl îndrăgeşte mult, dar încă păstrează fotografia lui Afon într-un sertar din dormitorul ei. O priveşte din când în când.

Oamenii sunt de părere că ne-am integrat de minune, asta însemnând, probabil, că vorbim engleza din ce în ce mai bine. Eu lucrez la spitalul local şi, din primul salariu, am cumpărat revista *Poveşti adevărate,* cea mai bună metodă de a învăţa expresii din reclamele la pastă de dinţi, ca de pildă, „Un zâmbet plăcut face minuni”. Tot din această revistă, am aflat cât de important e rujul rezistent la transfer. Au venit multe rusoaice aici şi chiar am auzit discutându-se despre construirea unei biserici pentru noi, în Sea Cliff.

Sofia s-a certat cu Eliza, după ce a vândut colierul cu smaralde al mamei. Dar sora mea n-a vrut să cedeze şi pace. A depus banii la Banca Southampton, ca să pot studia eu la Universitatea din New York, căci, spune ea, asta ar fi fost dorinţa mamei.

Am plantat trandafirul Sofiei în grădina casei din Gin Lane, iar Eliza a chemat preotul să ţină o slujbă de pomenire pentru Agnessa, tata şi contele von Orloff. Bucătarul şi doamna Ferriday au gătit preparate ruseşti, ca să ne mai aline durerea, dar toate astea n-au făcut decât să-mi reamintească lucrurile pe care nu le voi mai face vreodată. Cum ar fi să admir picturile lui Rembrandt de la Ermitaj, în timp ce pisicile mi se plimbă printre picioare. Ori să mă joc cu verişorii noştri Romanovi la Palatul Aleksandr. Ori să privesc stelele din stepă, împreună cu tata.

Ce-ar zice dacă ar şti că mă văd cu poliţistul oraşului, un tânăr pe nume William Maddox, cu nişte ochi blânzi şi dinţi foarte albi, care m-a invitat la un suc? Nu ştia mai nimic despre astronomie, dar l-am învăţat eu. Îmi spune Lyra, noul meu nume, şi, uneori, nu-i răspund, ceea ce îl amuză nespus. „Cine nu-şi cunoaşte propriul nume?”, zice.

Agnessa s-ar îmbolnăvi dacă ar afla că am o relaţie cu un poliţist. Dar ce părere ar fi avut mama?

Mama.

Mă gândesc deseori la ei, îndeosebi în zilele proaste, şi simt un junghi de durere. De câte ori văd un crâng de pini, mă gândesc că Afon se odihneşte la Malinov, sub zada lui preferată, acasă, departe de noi. Când văd un căţeluş cafeniu, cu botul umed. Când îl văd pe domnul Hildreth, cu ochelarii lui cu rame de sârmă, că ai tatei, ori când simt parfumul unui trandafir sălbatic, sufletul meu tânjeşte de dorul mamei.

O să încerc, totuşi, să mă concentrez asupra noii mele vieţi în

America, să învăţ bine engleza şi nu pun nimic la îndoială.

Jur pe stelele lui Dumnezeu.

Nota autoarei

În perioada în care m-am documentat şi am scris*Când înfloreşte liliacul,* m-am îndrăgostit de mama lui Caroline Ferriday, Eliza Woolsey Mitchell. Fiica lui Caroline Carson Woolsey Mitchell, una dintre faimoasele femei din seminţia Woolsey, din New York, adepte convinse ale mişcării aboliţioniste şi filantroape, Eliza a învăţat de la o vârstă fragedă ce înseamnă să dăruieşti altora din preaplinul tău. Şi-a închinat viaţa cauzei refugiaţilor „Albi”, foşti aristocraţi ruşi care au pierdut totul în momentul în care bolşevicii l-au detronat pe ţar, în 1918. Odată ajunşi la New York, cei mai mulţi dintre ei traumatizaţi şi fără mijloace de supravieţuire, bărbaţii şi-au găsit slujbe, însă femeile şi copiii au fost mai puţin norocoşi. Susţinătoare fermă a acestor femei, Eliza a ajutat la înfiinţarea Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi, s-a străduit să le găsească locuinţe şi locuri de muncă, ba chiar le-a pus la dispoziţie apartamentul său din New York şi reşedinţa personală din Southampton.

La sfârşitul Marelui Război, Occidentul a descoperit exoticele ţări slave din Europa de Est şi, odată cu invazia imigranţilor ruşilor la Paris, arta, meşteşugurile şi îmbrăcămintea ruseşti au ajuns la mare căutare. Profitând de acest curent, Eliza şi Comitetul Central American pentru Ajutorarea Refugiaţilor Ruşi au dat comandă de obiecte artizanale la un atelier din Paris, care angaja nobile rusoaice, spre a le vinde la diverse târguri de binefacere.

Caroline Ferriday şi-a descoperit latura filantropică, prin prezenţa la aceste târguri, organizate în apartamentul familiei din East FiftiethStreet nr. 31 şi la hotelul Plaza, şi deseori şi-a îndemnat colegele să participe la astfel de manifestări. Tinerele, îmbrăcate cu tradiţionalele sarafane ruseşti şi *cocoşnice,* supravegheau vânzarea obiectelor artizanale realizate la Paris: păpuşi de cârpă în costume populare ruseşti, lenjerie de pat cu dantelă, ii şi casete smălţuite. Târgurile de acest gen au avut un succes enorm, iar vânzările au continuat câţiva ani, fiind unul dintre subiectele preferate ale grupului de jurnalişti mondeni, numit Cholly Knickerbocker, şi au strâns sume importante de

bani pentru ajutorarea refugiaţilor ruşi.

Eliza a contribuit şi la alte evenimente caritabile, în tot acest timp crescându-şi fiica singură şi suferind după moartea iubitului ei soţ, Henry. Henry a fost un abil comerciant de mărfuri uscate, a cărui familie se trăgea din Ferriday, Louisiana, dar şi din Anglia. În copilărie şi tinereţe, a petrecut mult timp la Paris, era un mare francofil şi i-a insuflat fiicei sale, Caroline, dragostea sa pentru Franţa. Henry a murit de pneumonie la scurtă vreme după ce a cumpărat Fânarul, neavând şansa de a se bucura pe deplin de casa pe care o îndrăgea enorm.

Eliza a cunoscut mulţi imigranţi ruşi, printre care prinţul Matchabelli, parfumier, şi pe soţia acestuia, Norina, pe prinţesa Cantacuzino, nepoata preşedintelui Grant, căsătorită cu prinţul Mihail Cantacuzino, general şi diplomat rus. Prinţesa Cantacuzino a devenit o bună prietenă a Elizei, ajutând-o deseori să vândă obiecte artizanale. Cartea ei, *My Life Here and There,* oferă o fascinantă perspectivă asupra celor douăzeci de ani petrecuţi în Rusia, din punctul de vedere al unei americance îndrăgostită pătimaş de această ţară.

Multe dintre biografiile foştilor aristocraţi din acea perioadă m-au inspirat şi m-au ajutat să conturez personajul Sofiei Streşnaiva, prietena Elizei. Maria Tolstoi, Mare Ducesă a Rusiei, contesa Olga Hendrikoff şi multe altele m-au ajutat să compun detaliile vieţii Sofiei în Rusia. Dar cea care m-a inspirat cel mai mult la zugrăvirea personalităţii Sofiei a fost contesa Edith Sollohub. Fermecătoare şi modestă, Edith era fiica unui înalt diplomat rus, a cărei viaţă a fost profund tulburată de revoluţia bolşevică. Cărţile acesteia, *The Russian Countess*şi *Stories from Forest and Steppe,* oferă o viziune intimă asupra vieţii rurale ruseşti din perioada aceea şi o perspectivă asupra unei femei chibzuite şi inteligente, care a triumfat în ciuda sorţii potrivnice.

Varinka este un personaj fictiv, deşi cartea *Home Life în Russia* mi-a fost de mare ajutor la crearea acesteia, graţie informaţiilor fascinante despre superstiţii, obiceiuri şi viaţa rurală. Ţăranii din perioada aceea înfruntau nenumărate greutăţi, iar cartea m-a ajutat să le înţeleg.

Julia Marlowe a fost o bună prietenă a Elizei, până la finalul vieţii. A fost o actriţă celebră, despre care *The New York Sun* scria: „Nu există artistă în America sau Anglia care – din punctul de vedere al frumuseţii – să fie demnă a-i lega şireturile”. Julia şi

cel de-al doilea soţ al ei, E.H. Sothern, s-au bucurat de un uriaş succes şi au fost mentorii lui Caroline Ferriday din adolescenţă şi pe parcursul carierei pe Broadway şi în turnee. Am avut şansa de a vizita casa Juliei, Wildacres, situată în munţii Catskill, unde i-am regăsit prezenţa, căci camerele, deşi părăginite, păstrează încă ecoul vieţii ei minunate.

Pentru a crea personajul Bucătarului m-am inspirat de la Serge Obolenski, fost general rus, provenit dintr-o familie bogată, şi o figură charismatică din societatea din Southampton. Cartea *One Man in His Time* oferă încă o perspectivă fascinantă asupra unui aristocrat rus, nevoit să înceapă o viaţă nouă pe pământ străin. Cu toate că iubea Rusia, s-a adaptat bine în patria adoptivă, spre deosebire de mulţi dintre conaţionalii lui, care „stăteau cu valizele făcute”, aşteptând să treacă revoluţia bolşevică. În timp, Armata Roşie a reuşit să învingă Armata Albă. Pe 16 noiembrie 1933, preşedintele Franklin Roosevelt a pus capăt celor şaisprezece ani în care Statele Unite au refuzat să recunoască existenţa Uniunii Sovietice, o ultimă lovitură dată imigranţilor care încă sperau.

Am făcut o călătorie în Rusia pentru a mă documenta pentru această carte. În felul acesta, mi-am făcut o idee mai vie, căci întotdeauna e mai uşor să scrii despre un lucru atunci când îl vezi cu ochii tăi. Am descoperit o Rusie complexă şi fascinantă şi mă bucur că îi cunosc mai bine istoria, pentru a-i înţelege locul în lumea de azi.

Deşi prezenţa familiei regale ruse este sumară în paginile acestei cărţi, scrisorile Olgăi Romanov mi-au oferit informaţii esenţiale despre familie şi sfârşitul ei tragic. Tatăl său, ţarul, şi-a pecetluit soarta prin decenii de guvernare deficitară, concentrarea averilor şi refuzul de a recunoaşte valorile umane fundamentale, după modelul celorlalte monarhii europene, precum şi prin opresiune constantă, încurajând şi trecând cu vedere pogromurile împotriva evreilor ruşi. E greu însă să nu-i compătimeşti pe cei cinci copii ai săi, care au plătit cu viaţa pentru greşelile părinţilor. M-am ataşat în mod deosebit de Olga Romanov, iar cartea *Journal of a Russian Grand Duchess* oferă o perspectivă dureroasă asupra unei femei inteligente, a cărei viaţă a fost curmată în floarea tinereţii.

Reconstituirea experienţelor trăite de nobilii ruşi refugiaţi la Paris mi-a adus multe satisfacţii. A fost incredibil să descopăr

Rue Daru, cândva nucleul culturii imigranţilor ruşi. Catedrala Aleksandr Nevski, cu superba sa criptă pictată, şi restaurantul A la Viile de Petrograd, închis de curând, încă dăinuiesc. Bordelul din Rue Chabanais există şi în prezent. Pe vremuri una dintre cele mai faimoase şi mai luxoase case de prostituţie, este acum un bloc de locuinţe, amplasat pe o străduţă liniştită, astfel că nimic nu mai aminteşte de prospera *maison close* de altă dată. A fost închis în 1946, când bordelurile au fost interzise în Franţa. Mi-a făcut deosebită plăcere să vizitez cea mai veche bombonerie din Paris, À la Mère de Familie, din Rue de Faubourg nr. 35. Când păşeşte pe uşă, orice iubitor de dulciuri este transportat înapoi în 1761. Planetariul din Paris, unde Eliza şi Sofia au dus-o pe Liuba în scena din prologul acestei cărţi, a existat în realitate. Deşi a fost de mult demolat, le Globe Céleste a fost construit în 1900, pentru Expoziţia universală de la Paris, o uriaşă planetă Pământ, care îi încânta pe amatorii de astronomie. Vizitatorii expoziţiei se lăsau pe spate în fotolii, iar prin faţa ochilor „li se derulau imagini care înfăţişau sistemul solar".

Bunica mea a fost o croitoreasă pricepută şi îmi plăcea nespus să o privesc la lucru. Poate tocmai de aceea mi-am dorit să prezint munca de cusătoreasă a mamei Varinkăi. Lanvin şi alte mari case de modă din Paris au angajat sute de imigrante ruse în atelierele lor şi, datorită măiestriei ruse, moda internaţională şi-a îndreptat atenţia către portul rus. *Cocoşnicul,* diadema tradiţională rusă, brodată cu mărgele, a făcut asemenea senzaţie în lumea modei, încât regina Maria a purtat o diademă în stil *cocoşnic* în ziua nunţii.

M-am simţit nemaipomenit în perioada petrecută în Southampton, New York, pentru a mă documenta despre oraşul şi perioada aceea minunată. Magazinul Hildreth, înfiinţat în 1842, există în continuare pe strada principală şi rămâne un încântător şi prosper magazin de produse casnice, deţinut tot de familia Hildreth, după treisprezece generaţii. La crearea doamnelor din Societatea Verde şi Roz m-am inspirat de la „Cuirasatele" din Southampton, doamnele din vechea gardă care organizau ceaiurile dansante ale oraşului. Ele stabileau codul vestimentar, vegheau la aplicarea regulilor de conduită şi păreau hotărâte să facă viaţa socială cât mai stânjenitoare.

Bellamy-Ferriday House & Garden, casa lui Caroline, numită

pe vremuri Fânarul, a fost nucleul din care mi-am tras inspiraţia pentru această carte. Din arhiva de acolo, am folosit scrisorile lui Caroline şi ale Elizei, precum şi alte scrieri personale, pentru a le aduce la lumină povestea. Iar bătrâna casă are propria evoluţie. După moartea lui Henry Ferriday, Eliza a dotat-o cu instalaţie sanitară şi i-a mai adăugat o aripă de serviciu, unde se aflau bucătăria şi camerele servitorilor. Fosta şcoală a fost mutată în livadă şi transformată în casă de joacă pentru Caroline. Fânarul a fost un loc pe care Eliza, Henry şi Caroline l-au îndrăgit din prima clipă, iar Caroline şi Eliza au adorat grădinile pe care le-au creat acolo. Chiar şi atunci când se afla în mult iubitul său Paris, Caroline scria: „Mi-am dat seama că sufletul meu e la Bethlehem. În mijlocul splendorilor pariziene, deseori mă întreb dacă nu cumva mi-au atacat cărăbuşii trandafirii şi ce mai fac crinii imperiali”.

Astăzi, se pot face vizite la Fânar, cunoscut sub numele de Bellamy-Ferriday House & Garden, căci toate cele treizeci şi opt de hectare au fost lăsate moştenire de Caroline, prin testament, Societăţii Istorice din Connecticut.

Clădirea în care funcţiona magazinul Merrill şi Fraţii este acum o locuinţă particulară, iar bolovanii mutaţi de Eliza de pe proprietatea ei încă se află pe imaşul satului, un monument închinat veteranilor din Războiul Civil şi Primul Război Mondial.

Pentru următoarea mea carte, am decis să mă întorc şi mai mult în trecut, până la Războiul Civil, pentru a istorisi povestea străbunicii lui Caroline, Jane Eliza Newton Woolsey, şi a familiei sale, lupta lor împotriva sclaviei şi strădaniile de a pune bazele primului serviciu de asistenţă medicală din America. Femeile din seminţia Woolsey.

Alte femei dârze şi neînfricate care mi-au pătruns în suflet.

MARTHA HALL KELLY

TRANDAFIRII PIERDUȚI

virtual-project.eu

virtual-project.eu

violin